

Laura Tenhunen

AIKUISTEN LASTENKALTAISTAMINEN
käsitteitä aikuisten lastenkaltaisuudesta itseapukirjallisuudessa

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2021

TIIVISTELMÄ

Laura Tenhunen: Aikuisten lastenkaltaistaminen: käsityksiä aikuisten lastenkaltaisuudesta itseapukirjallisuudessa
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Ohjaaja: Johanna Ruusuvaara
Huhtikuu 2021

Tässä tutkielmassa tarkastellaan aikuisten vertaamista lapsiin itseapukirjallisuudessa. Tutkielmassa on kaksi tutkimuskysymystä. Ensinnäkin tutkielmassa kysytään, millaisia käsityksiä aikuisten lastenkaltaisuudesta itseapukirjallisuudessa esiintyy. Toisekseen kysytään, mitä laajempia, kulttuurisia merkityksiä aikuisten lastenkaltaistamisella voisi olla.

Tutkielmaa motivoivat havainnot aikuisten lastenkaltaistamisen yleisyydestä eri medioissa. Esimerkiksi ilmastoaktivisti Greta Thunbergia koskevassa uutisoinnissa on asetettu näkyvästi vastakkain nuoren Thunbergin kypsyys ja Thunbergia kritisoivien aikuisten epäkypsyys. Toisaalta aikuisten lastenkaltaisuus ei esiinny otsikoissa poikkeuksetta kielteisessä merkityksessä. Lehtijutuissa voidaan esimerkiksi peräänkuuluttaa myötätuntoa aikuisten lastenkaltaisia piirteitä kohtaan tai kehottaa sisäisen lapsen vaalimiseen aikuisuudessa. Lapsenkaltaistamista esiintyy myös tieteellisemmissä yhteyksissä. Esimerkiksi lääketieteen ammattikirjallisuudessa voidaan toisinaan puhutella aikuisia potilaita kuin pieninä lapsina.

Huolimatta aikuisten lastenkaltaistamisen yleisyydestä, tutkimuskirjallisuutta ilmiöstä on niukasti. Siinä missä esimerkiksi uuden lapsuustutkimuksen myötä 'lapsen' ja 'lapsuuden' käsitteet ovat avattu kulttuurisille ja historiallisille tarkasteluille, 'aikuisen' ja 'aikuisuuden' käsitteet jäävät tutkimuskirjallisuudessa usein edelleen itsestäänselvyyksiksi. Esimerkiksi keskustelussa aikuisuuden myöhentymisestä vaikuttaa korostuvan ongelmapuhe, jossa aikuisuus määrittyy tietyn, perinteisen ikäkäsityksen mukaisesti, ja aikuisuuteen siirtymisen myöhentyminen ensisijaisesti ongelmalliseksi. Myös ikääntyneiden aikuisten lastenkaltaistaminen on nuorempien aikuisten lastenkaltaistamista merkittävästi tunnetumpi ilmiö tutkimuskirjallisuudessa.

Tutkielman aineistona on neljä itseapukirjallisuuteen lukeutuvaa teosta. Itseapukirjallisuus valikoitui tutkimuksen kohteeksi laajan lukijakunnan ja kirjallisuudessa esiintyvien aikuisia lapsiin vertaavien ilmausten runsauden vuoksi. Lisäksi itseapukirjallisuudella voidaan katsoa olevan laajempaa kulttuurista vaikuttavuutta erityisesti nykyaikaisissa yhteiskunnissa, mitä tutkielmassa perustellaan terapeuttisen kulttuurin ja myöhäismoderniteetin teorioilla.

Aineisto analysoidaan kvantifioivan teoriaohjaavan sisällönanalyysin menetelmin. Teoriataustassa hyödynnetään ikäkäsityksiä, terapeuttista kulttuuria ja myöhäismoderniteettia koskevia teorioita. Tutkielman toiseen tutkimuskysymykseen lastenkaltaistamisen laajemmista kulttuurisista merkityksistä vastataan ensisijaisesti teoriakirjallisuuden pohjalta.

Tutkielman tuloksena on, että itseapukirjallisuudessa esiintyvät käsitykset aikuisten lastenkaltaisuudesta ovat pääosin myönteisiä. Lapsenkaltaisiksi aineistossa yhdistyvät esimerkiksi autenttisuus, tunteellisuus, tarvitsevuus sekä hyväksyvä suhtautumistapa elämään, mutta myös epäitsenäisyys. Vaikka aineistossa on nähtävissä myös jaottelua kielteiseen ja myönteiseen lapsenkaltaisuuteen, kielteinen lapsenkaltaisuus määrittyy joko aikuisten haitallisen toiminnan seuraukseksi tai aikuisten vastuulla olevaksi. Aineiston käsitysten katsotaankin kokonaisuudessaan mukailevan enemmän lapsuuden ihannointia kuin kriittistä suhtautumista aikuisten lastenkaltaisuuteen. Aikuisten lastenkaltaistamisen kulttuurisista taustatekijöistä tutkielmassa nostetaan esiin erityisesti perinteisen ikäkäsityksen yhä nykypäivään ulottuva normatiivisuus, ja toisaalta uudenlainen, etenkin psykologiasta juontava ymmärrys lapsuuden vaikutuksesta aikuisuuteen. Lisäksi pohditaan yhteiskunnan rakenteellisten muutosten vaikutusta ikäkäsitysten muuttumiseen aikuisten lastenkaltaisuudelle myönteisemmiksi.

Avainsanat: ikäkäsitykset, itseapukirjallisuus, aikuislapsi, sisäinen lapsi, infantilisaatio, lapsuuden kultti, myöhäismoderniteetti, terapeuttinen kulttuuri

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	1
1.1 Tutkimusongelman muotoilu.....	4
1.2 Tutkimuskysymykset.....	6
2 Teoreettinen taustoitus.....	7
2.1 Perinteinen ikäkäsitys.....	10
2.1.1 Aikuisuus ja lapsuus.....	11
2.1.2 Aikuisuuden myöhentyminen.....	13
2.1.3 Merkkejä perinteisten ikäkäsitysten muuttumisesta.....	15
2.2 Lapsenomaisuus aikuisuudessa.....	18
2.2.1 Aikuiset lapset.....	18
2.2.1.1 Käsityksiä aikuislapsista: Bernardini, Cross ja Postman.....	19
2.2.2 Lapsuuden ihannointi.....	23
2.2.3 Sisäinen lapsi.....	27
2.2.3.1 Lapsi ihmisen minuutena.....	29
2.2.4 Käsitykset käytännössä.....	30
2.2.4.1 Ikääntyneiden infantilisaatio.....	30
2.2.4.2 Nuorten aikuisten käsityksiä lapsesta minuutena.....	34
2.3 Populaaripsykologinen itseapukirjallisuus.....	36
2.3.1 Määritelmiä.....	36
2.3.2 Rajanveto tieteellisen ja populaarin välillä.....	37
2.3.3 Populaaripsykologisen itseapukirjallisuuden tutkimus.....	39
2.3.4 Giddens, myöhäismoderniteetti ja itseapukirjallisuus.....	39
2.3.5 Itseapukirjallisuus ja terapeutin kulttuuri.....	41
2.3.5.1 Näkemyksiä terapeutisesta kulttuurista: Illouz ja Furedi.....	42
2.3.5.2 Jakolinjoja ja kritiikkiä.....	45
2.4 Kulttuuristen käsitysten tutkiminen.....	47
3 Aineisto, metodi ja tieteenfilosofiset lähtökohdat.....	49
3.1 Aineisto.....	49
3.1.1 Aineiston valinnasta.....	50
3.1.2 Aineiston käsittelystä.....	51
3.1.2.1 Aineisto-otteiden poimiminen.....	51
3.1.3 Aineistoteosten esittely.....	54
3.1.3.1 Hellsten.....	54
3.1.3.2 Takanen.....	56
3.1.3.3 Miller.....	58
3.2 Sisällönanalyysi.....	60
3.2.1 Sisällönanalyysin osat ja analyysin eteneminen.....	61
3.2.1.1 Sisällönanalyysin osat.....	62
3.2.1.2 Analyysin eteneminen.....	64
3.2.2 Analyysin kvantifointi.....	64
3.2.3 Menetelmän haasteita.....	66
3.3 Tieteenfilosofiset lähtökohdat.....	68
4 Analyysi.....	70

4.1 Hellsten.....	70
4.1.1 Normaali toiminta.....	72
4.1.1.1 Autenttisuus.....	73
4.1.1.2 Asennoituminen.....	78
4.1.1.3 Epätäydellisyys.....	79
4.1.1.4 Hengellisyys.....	79
4.1.2 Vääristynyt toiminta.....	80
4.1.2.1 Epäautenttisuus.....	80
4.1.2.2 Asennoituminen.....	82
4.1.2.3 Epäitsenäisyys.....	85
4.1.3 Ohittaminen.....	87
4.2 Takanen.....	90
4.2.1 Tunteet ja tarpeet.....	91
4.2.2 Epäitsenäisyys.....	94
4.2.3 Selviytymiskeinot.....	95
4.2.4 Oleminen.....	97
4.3 Miller.....	100
4.3.1 Haavoittuneisuus.....	101
4.3.1.1 Epäitsenäisyys.....	102
4.3.1.2 Ruumiin, tunteiden ja kokemusten kieli.....	103
4.3.1.3 Vääristynyt todellisuus.....	105
4.3.1.4 Häiriintynyt emotionaalinen kasvu.....	106
4.3.2 Tunteet ja tarpeet.....	106
4.3.3 Aito minuus.....	107
5 Tulokset ja pohdinta.....	109
5.1 Käsitteet itseapukirjallisuudessa.....	109
5.1.1 Sisäinen lapsi.....	109
5.1.2 Tunteet ja tarpeet.....	110
5.1.3 Autenttisuus.....	112
5.1.4 Epäitsenäisyys.....	114
5.1.5 Suhtautumistavat.....	115
5.1.6 Muita huomioita.....	115
5.2 Laajemmat merkitykset.....	116
5.3 Pohdinta.....	119
6 Lopuksi.....	121
Lähteet.....	124

1 Johdanto

Elokuussa 2018 ruotsalainen ilmastoaktivisti Greta Thunberg nousi otsikoihin jättäytymällä pois koulusta ja menemällä osoittamaan mieltään Ruotsin valtiopäivätalon edustalle. Mielenilmauksen aikaan 15-vuotiaan Thunbergin tarkoituksena oli kiinnittää huomiota ilmastonmuutokseen. Mielenilmausta seurasivat lukuisat maailmanlaajuiset ja laajaa mediahuomiotaakin saaneet, ilmastonmuutoksen torjunnasta motivoituneet lasten ja nuorten koululakot. Lasten ja nuorten esiintulo ilmastoaktivisteina vaikutti iskeneen erityisen puhuttelevasti ilmastonmuutoskeskusteluun; he edustavat uusia, aiemmin keskustelussa hiljaisiksi jääneitä sukupolvia, jotka omana elinaikanaan elävät vanhempien sukupolvien tekemien päätösten vaikutusten kanssa.

Koululaisten ilmastoaktivismi ja sen herättämät reaktiot kuvaavat ajankohtaisella tavalla myös aikuisuuteen ja lapsuuteen liittyviä käsityksiä. Juuri koululakkolaisten nuori ikä muodostui nopeasti paitsi koululakkolaisten itsensä hyödyntämäksi argumentaatiovälineeksi, myös eri medioissa runsaasti keskustelua herättäneeksi seikaksi. YK:n ilmastokokouksessa pitämänsä puheen Thunberg esimerkiksi avasi toteamalla, että hänen tulisi olla koulussa, eikä kokouksessa valistamassa ilmastopäättäjiä (NPR 2019). Useissa lehtiartikkeleissa nuori Thunberg piiryy niin ikään aikuismaiseksi ja kypsäksi osapuoleksi, kun taas ilmastonmuutoksen edessä toimettomille aikuisille annetaan nuoren tai lapsen osa (esim. HS 17.12.2019; HS 24.2.2019; HS 26.9.2019). Vastakkain ovat nurinkuriselta vaikuttavalla tavalla lapsenomaiset aikuiset ja aikuismaiset lapset.

Ikävaiheelle sopimattomaan lapsenomaisuuteen tai aikuismaisuuteen vetoava puhetapa ei ole vieras muissakaan asiayhteyksissä. Esimerkiksi koronakevään 2020 aikana käytyä maskikeskustelua käsittelevässä kolumnissaan Esa Mäkinen vertaa sosiaali- ja terveysministeriön linjauksia kuin vanhemman ärähtelyksi kiukutteleville lapsilleen (HS 6.6.2020). Oikeutta aikuisille -nimisessä kolumnissaan Venla Rossi (HS 26.1.2020) puolestaan kysyy, miksei aikuisia kohdella yhtä hyvin kuin lapsia, vaikka aikuisten ja lasten perustarpeet saattavat olla hyvin samanlaiset. Rossi kirjoittaa: “Kun seuraavan kerran vaikkapa töissä tulee mieleen, että kollegat käyttäytyvät ihan kuin pikkulapset, niin ehkä on parasta myös kohdella heitä sellaisina. Tietyissä rajoissa.” (HS 26.1.2020). Käsityksiä ikävaiheeseen sopivasta käyttäytymisestä ilmaistaan toisinaan myös vakavammissa yhteyksissä. Jokelan koulusurmien aikaan psykiatri Raisa Cacciatore kuvasi koulusurmaajan toimintaa A-studioissa sanoen "näin tekisi 5-vuotias, kun hänelle annetaan pyssy. Että jos mun

kanssa ei leikitä, jos mä en saa mitä mä haluun, mä haluun toimii kuin teräsmies - - -" (Halonen 2015).

Aikuisia lapsiin ja lapsia aikuisiin vertaavien puhetaapojen yleisyydestä huolimatta itse puhetaapoja ja niiden edustamia käsityksiä käsitellään niin julkisessa keskustelussa kuin tutkimuskirjallisuudessakin harvemmin. Esimerkiksi Thunbergiin liittyvässä julkisessa keskustelussa on nähtävissä melko yhdenmukainen käsitys aikuisista ja lapsista, jonka mukaan aikuisten tulisi kantaa vastuuta, ja lasten olla vapaita vastuun kantamisesta. Käsitykseen vetoavat niin koululakkolaiset itse, kuten Thunberg ilmastopuheessaan (NPR 23.9.2019), kuin myös Thunbergia kritisoivat tahot, joiden mukaan Thunberg on vasta lapsi, eikä siten kykene ottamaan kantaa vastuullisiin kysymyksiin (esim. National Review 24.9.2019). Vaikka tahot ovat erimielisiä, heidän käsityksensä lapsille ja aikuisille sopivasta käyttäytymisestä ovat samankaltaiset, jääden keskustelussa usein ongelmattomina pidettyjen taustaoletusten asemaan.

Vastaavasti sosiologi Paula Rantamaa toteaa, että vaikka ikää pidetään yhtenä yhteiskunnallisen tutkimuksen perusmuuttujista ja tietoa iästä kerätään tutkimuksillisiin tarkoituksiin, itse ikää tai iän merkityksellistymisen prosesseja tutkitaan harvemmin (Rantamaa 2001, 49, 52–54, 68–69; ks. myös esim. Jyrkämä 2001, 147; Vanderbeck 2010, 35, 38; Plastow 2014, 3–7). Samalla ikään ja ikään kytkettyihin elämänvaiheisiin liittyy kuitenkin monia kulttuurisia merkityksiä, odotuksia ja normeja (Jyrkämä 2001, 140–141; Sankari & Jyrkämä 2001, 7–8). Toisinaan on jopa esitetty, että elämänvaiheet olisivat sosiaalisia konstruointeja, ja elämänvaiheita kuvaavat ilmaisut kuten nuoriso “pelkkiä sanoja” (Raitanen 2001, 197; Vänskä & Autio 2009, 55–56).

Erityisesti aikuisten lastenomaisuutta koskeva tutkimuskirjallisuus on harvalukuista (Bernardini 2014a, 46–48). Toisin kuin esimerkiksi ikääntyneiden aikuisten lastenkaltaistamisesta (esim. Rich & Salari 2001; Marson & Powell 2014; Jongsma & Schweda 2018; ks. luku 2.2.4.1), nuorempien aikuisten lastenkaltaistamisesta ei ole löydettävissä vastaavissa määrin tutkimuskirjallisuutta. Siinä missä niin sanottu uusi lapsuustutkimus on avannut lapsen käsitteen sosiaalisille, historiallisille ja kulttuurisille tarkasteluille, jää aikuisen käsite edelleen niin lapsuudentutkimuksessa (Vanderbeck 2010, 34–40) kuin muussakin tutkimuskirjallisuudessa itsestäänselvyydeksi (Blatterer 2007a, 772–773; Blatterer 2007b, 3–5, 117). Ensimmäiset laajaa suosiota saaneet lapsen ja lapsuuden käsitteiden kulttuuriset ja historialliset tarkastelut ovat juonnettavissa jo 1960-luvulle (Cunningham

2014, 12; Vänskä & Autio 2009, 54–55), mutta tarkasteluja on vain harvoin sovellettu aikuisuuden kontekstissa.

Tässä tutkielmassa kysyn, millaisia käsityksiä aikuisten lastenkaltaisuuteen kulttuurisesti liitetään. Millainen lastenkaltaisuus piiryy hyväksytyksi aikuisille? Millainen lastenkaltaisuus esitetään tavoiteltavana, millainen tuomittavana? Aihe on kiinnostava paitsi käsityksiin usein liittyvien voimakkaiden normatiivisten odotusten vuoksi, myös yleisempänä, kulttuurisena ilmiönä; mistä lapsuuden ihannointi ja toisaalta lapsenomaisuuden paheksuminen ja lapsenomaisuudella häpäiseminenkin on kulttuuriimme tullut?

Tutkielma on toteutettu kvantifioivana teoriaohjaavana sisällönanalyysina, jossa aineistona on yleistajuista psykologista itseapukirjallisuutta. Tutkielman tarkoituksena on selvittää, millaisia kulttuurisia käsityksiä aikuisten lastenkaltaisuuteen aineistossa liittyy. Toisekseen tutkielmassa pohditaan, mitä laajempia kulttuurisia merkityksiä aikuisten lastenkaltaistamisella voisi olla, ja kuinka aikuisten lastenkaltaistamisesta on mahdollisesti tullut kulttuurisesti yleinen ilmiö. Teoriataustassa on hyödynnetty ikäkäsityksiä, myöhäismoderniteettia ja terapeuttista kulttuuria koskevaa teoriakirjallisuutta.

Tutkielma etenee tutkimusongelman muotoilun ja tutkimuskysymysten esittelyn kautta teoriaosuuteen. Teoriaosuudessa luvussa 2 käsittelen sekä ikäkäsityksiä koskevaa että itseapukirjallisuutta kontekstoivaa tutkimuskirjallisuutta. Lisäksi pohdin teoriaosuudessa tieteellisen ja populaarin kirjallisuuden välistä rajanvetoa ja määrittelen tutkielman tutkimuskohdetta eli kulttuurisia käsityksiä. Teoriaosuuden jälkeen luvussa 3 esittelen tutkielman aineiston, metodin ja tieteenfilosofiset lähtökohdat. Avaan myös, kuinka aineistoa on analyysia varten käsitelty, ja miten teoriaohjaavaa sisällönanalyysia on tutkielmassa sovellettu. Luvussa 4 siirryn analyysiin. Aineistona on neljä itseapukirjallisuuteen lukeutuvaa teosta kolmelta eri kirjoittajalta, ja analyysi on jaettu kirjoittajien mukaan kolmeen osioon. Luvussa 5 esittelen tutkielman tulokset ja pohdintaa tutkielmassa tehdyistä havainnoista. Lopuksi luvussa 6 palaan vielä refleктоimaan tutkielmaa kokonaisuudessaan.

1.1 Tutkimusongelman muotoilu

Kiinnostukseni tutkittavaan aiheeseen heräsi opintojeni varhaisessa vaiheessa. Olin lukenut psykologiaa valinnaisina opintoina, ja eteeni tulevassa psykologian ja lääketieteen alojen kirjallisuudessa kiinnittänyt huomiota kohtiin, joissa aikuisia potilaita kuvattiin lapsenkaltaisiksi. Esimerkiksi psykiatrian erikoislääkäri Tapani Tamminen kuvaa psykoterapiamuotoja esittelevässä teoksessaan, kuinka psykoanalyysissa ”potilas taistelee vauvamaista itseään vastaan, mutta monasti elämä voittaa” (Tamminen 2010, 69). Samassa teoksessa luonnehditaan, kuinka ruumiillista sairastumista tai vammautumista seuraavan sopeutumisreaktion sokkivaiheessa potilas on kuin ”hädissään oleva lapsi, joka rauhoittuu, kun äiti ottaa hänet syliinsä” (em., 22). Duodecimin Terveyskirjastossa taas kuvataan, miten epävakaasta persoonallisuushäiriöstä kärsivälle henkilölle ”yksin jääminen voi tuntua suunnattomana turvattuutena, joka on kuin pienen lapsen hätää” (Koivisto & Korkeila 2020). Psykopaatteina pidettyjä henkilöitä voidaan alan kirjallisuudessa luonnehtia muun muassa ”lapsekkaan turhamaisiksi” (Haapasalo 1991, 4–5), tunnemaailmaltaan lapsellisiksi ja epäkypsiksi (em., 18–19, 36) ja kuin pilalle hemmotelluiksi lapsiksi (Cleckley 2016, 73, 427).

Vaikka esimerkiksi Tamminen kuvaamaan psykoanalyysiin voikin kuulua korostuneesti lapsuuden tapahtumien pohdinta, vertaukset vaikuttivat paikoin ylittävän täysin tieteellisesti ja kliinisesti perustellun tason. Pohdin, onko vertauskuvien käytössä kyse jostakin laajemmasta, tieteellisen ja kliinisen käsittelytason ylittävästä kulttuurisesta ilmiöstä. Kiinnostuessani aiheesta aloin keräämään pohdintojeni tueksi muun muassa lehtiartikkeleita, joissa aikuisia verrattiin lapsiin. Esimerkiksi tutkielman alussa mainitusta ilmastoaktivisti Greta Thunbergista tehty uutisointi hyödynsi runsaasti aikuisuuden ja lapsuuden kuvastoa.

Erityisen paljon vertauskuvia löysin kuitenkin läheltä alkuperäistä, aiheeseen kiinnostusta herättänyttä kirjallisuuden haaraa: psykologian populaarikirjallisuudesta ja muilta psykologiaa popularisoivilta foorumeilta. Esimerkiksi erilaisissa internetin itseapuyhteisöissä voitiin pohtia ’sisäisen lapsen’ (esim. Grannon 2016; Vaknin 2021) vaikutuksia aikuisiän psyykeen. Soft White Underbelly -nimisen YouTube-kanavan, jolla haastatellaan päihdeikäyttäjiä, videoiden kommentteissa useat kommentoijat löysivät puolestaan päihdehäiriöiden kehittymisen taustalta

päihteidenkäyttäjien jumittumisen lapsuutensa mielenmaisemiin (esim. Soft White Underbelly 2019).

Erilaiset aikuisia lapsiin rinnastavat puhetavat vaikuttaisivatkin olevan tavanomaisia. Vaikka vertauksia on löydettävissä runsaasti, en löytänyt juurikaan vertauksia käsittelevää tieteellistä kirjallisuutta. Etsiessäni esimerkiksi sisäistä lasta käsittelevää kirjallisuutta, useat löytämäni artikkelit käsittelivät sisäistä lasta ikään kuin todellisena, ihmisten lapsuudestaan mukanaan kantamana jäänteinä. Kirjallisuutta löytyi muun muassa sisäisen lapsen parantamisesta (Carr & Hancock 2017), sisäisen lapsen uskon vaikutuksista aikuisiällä ilmenevään uskoon (Worsley 2002) ja lapsuudenaikaisen seksuaalisen hyväksikäytön uhrien omista sisäisen lapsen käsityksistä (Riley 1993). Itse sisäisen lapsen käsitteeseen kulttuurisena ilmiönä, kuten sen syntyhistoriaan tai sen ilmentämiin kulttuurisiin aspekteihin, puretuvaa kirjallisuutta löysin vain niukasti (mm. Steedman 1995).

Koska aikuisten vertaaminen lapsiin vaikuttaisi kuitenkin olevan yleinen kulttuurinen ilmiö, myös itse vertaamista ja vertauskuvia olisi mielekästä tutkia. Kuten edellä esiteltyä, vertauskuvia voidaan käyttää monenlaisissa käyttötarkoituksissa: niin esimerkiksi kritisoimaan aikuisten lapsenomaisena pidettävää käyttäytymistä, kuten joissakin Thunbergia koskevissa uutisoinneissa, kuin toisaalta herättämään myötätuntoakin aikuisten lapsenomaisia piirteitä kohtaan, kuten Rossin (HS 26.1.2020) kolumnissa. Vertauskuvien käyttöön kytkeytyy siten käsityksiä esimerkiksi siitä, millaisia normeja aikuismaiseen käyttäytymiseen liittyy. Kun lehtijuttujen otsikointikin voidaan toisinaan rakentaa vertauskuvien ympärille, kuten Mäkisen (HS 6.6.2020) kolumnissa, ja tällaisen otsikoinnin uskotaan välittävän lehtijuttujen keskeisen sanoman, voidaan vertauskuvia pitää varsin voimakkaina tehokeinoina tietynlaisten käsitysten välittämiseen. Johdannossa mainittu, Esa Mäkisen maskikeskustelua käsittelevä kolumni on otsikoitu ”Vihjailemalla maskien kieltämisestä sosiaali- ja terveysministeriö on kuin kiukutteleville lapsille ärähtelevä vanhempi” (HS 6.6.2020).

Sen sijaan, että esimerkiksi käsitystä sisäisestä lapsesta lähestyttäisiin todellisena psyykkisenä rakenteena, tutkielmaa motivoiva kysymys on, mitä vertaustavat kertovat aikuisten lastenomaisuuden kulttuurisista käsityksistä. Tutkielma toteutetaan kvantifioivana teoriaohjaavana sisällönanalyysinä, jossa aineistona on yleistajuista psykologista itseapukirjallisuutta. Itseapukirjallisuuden valintaan aineistoksi vaikuttivat niin aikuisia lapsiin vertaavien puhetapojen

runsaus kirjallisuudessa kuin myös se, että kirjallisuus on kohdistettu ja sitä luetaan maallikkoyleisössä. Maallikkoyleisölle suunnatussa kirjallisuudessa esiintyvien käsitysten voi olettaa olevan kulttuurisesti laajemmalle levinneitä kuin esimerkiksi rajatumille ammattiryhmille suunnatussa asiantuntijakirjallisuudessa esiintyvien käsitysten. Yleistajuisen kirjallisuuden tutkimisen mielekkyyttä perustelen tutkielmassa edelleen sosiologi Anthony Giddensin ja terapeutin kulttuurin teorioilla. Giddensin mukaan erilaisilla asiantuntija- ja populaarijulkaisuilla sekä yleisemmin eri tieteenalojen ja ammattiryhmien tiedontuotannolla on nyky-yhteiskunnassa merkittävä rooli niin ihmisten omien elämäntietojen, minuuskäsitysten kuin yleisesti sosiaalisen elämän osa-alueiden muodostajina ja muokkaajina (Giddens 1990; Giddens 1991; ks. luku 2.3.4). Terapeutin kulttuurin teorioiden mukaan itseapukirjallisuuden välittämät mallit voidaan puolestaan nähdä osana laajempaa, 1900-luvun jälkipuoliskolla ihmisten arkielämääkin yleistynyttä ja psykologian tieteenalalta juontavaa terapeutista kieltä (ks. luku 2.3.5).

Rajaamalla tutkimuskohteen kulttuuriin käsityksiin suljen samalla analyysistä pois kuvailut todellisista kliinisistä tiloista, joiden oirekuvaan voivat kuulua erilaiset lapsenomaiset piirteet. Tutkielman tarkoituksena ei ole kyseenalaistaa tällaisten kliinisten tilojen olemassaoloa, vaan tarkastella vapaamuotoisempien vertauskuvien kautta kulttuurisia käsityksiä aikuisten lastenkaltaisuudesta. Esimerkiksi kuvailut otsaohkoihin liitetystä emootioiden säätelyn häiriöistä psykopaateilla, joista johtuen psykopaattien tunnesäätely voi olla heidän todelliseen ikätasoonsa liittyviä odotuksia alemmalla tasolla (Haapasalo 1991, 67–68), eivät kuulu tutkielman tutkimuskohteen piiriin. Toisaalta jos psykopaattista potilasta kuvataan vapaamuotoisemmin kuin pilalle hemmotelluksi lapseksi (Cleckley 2016, 73, 427), voisi tällainen kuvailu kuulua tutkielman aihepiiriin. Yleistajuisen ja tieteellisen kirjallisuuden välistä rajanvetoa käsitellään tarkemmin luvussa 2.3.2, kulttuuristen käsitysten tutkimista luvussa 2.4 ja tutkielmassa noudatettuja aineistotteiden poimimisen periaatteita luvussa 3.1.2.1.

1.2 Tutkimuskysymykset

Tutkielmassa on kaksi tutkimuskysymystä. Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä on: ”Millaisia käsityksiä populaaripsykologisessa itseapukirjallisuudessa esiintyy aikuisten lastenkaltaisuudesta?”. Aineistona on neljä itseaputeosta (Hellsten 1993; Hellsten 2016; Takanen 2011; Miller 1996), joita analysoin kvantifioivan teoriaohjaavan sisällönanalyysin menetelmin. Ensimmäisen

tutkimuskysymyksen tarkoituksena on selvittää kuvailevalla tasolla, millaisia käsityksiä aikuisten lastenomaisuuteen aineistossa kytkeytyy. Näin saadaan kuva siitä, millaisia käsityksiä empiirisessä aineistossa esiintyy. Vertaan myös aineistossa esiintyviä käsityksiä ja teoriataustassa esiin tulleita huomioita, erottaen nämä kuitenkin vastauksessani selkeästi toisistaan ja pääpainon pysyessä aineistossa esiintyvien käsitysten kuvailussa.

Tutkielman toisena kysymyksenä on: “Millaisia merkityksiä aikuisten lastenkaltaisuudella voisi kulttuurisesti olla?”. Siinä missä ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena on selvittää kuvailevalla ja empiirisellä tasolla, millaisia käsityksiä aikuisten lastenkaltaisuuteen aineistossa liittyy, toisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena on pohtia laajemmalla tasolla aikuisten lastenkaltaistamisen kulttuurisia merkityksiä. Samalla pohdin, kuinka aikuisten lastenkaltaisuudesta on mahdollisesti tullut kulttuurisesti yleinen vertaustapa. Toiseen tutkimuskysymykseen vastaan ensisijaisesti teoriakirjallisuuden perusteella, mutta voin käyttää myös ensimmäisen tutkimuskysymyksen tuloksia vastauksen raamittamiseen ja havainnollistamiseen.

2 Teoreettinen taustoitus

Tässä luvussa käyn ensin läpi teoreettisen taustoituksen etenemisjärjestyksen. Kutsun tutkielman teoriaosuutta tutkielman metodin, teoriaohjaavan sisällönanalyysin, mukaisesti teoreettiseksi taustoitukseksi. Teoriaohjaavassa tutkimuksessa aiempi teoriapohja ei luo tiukkoja raameja analyysin toteuttamiselle, mutta voi toimia aineiston tulkinnan apuna (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109–110; ks. luku 3.2). Koska teoriaohjaavassa tutkimuksessa teorian hyödyntäminen voi joskus olla hyvin valikoivaakin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109), tarkennan etenemisjärjestyksestä läpikäymisen lomassa myös sitä, mikä merkitys teorialla tässä tutkielmassa on. Varsinainen teoreettinen taustoitus alkaa luvusta 2.1.

Tutkielmani aiheena ovat kulttuuriset käsitykset aikuisten lastenkaltaisuudesta, ja aineistona on itseapukirjallisuutta. Teoriaosuus on jaettu tutkielman aiheen ja aineiston mukaisesti kahteen osioon, joista ensimmäinen (luvut 2.1-2.2) käsittelee ikäkäsityksiä, ja toinen (luvut 2.3-2.4) itseapukirjallisuuden ja kulttuuristen käsitysten tutkimusta. Lukujen 2.1-2.2 tarkoituksena on hahmottaa, millaisia aikaisempia tarkasteluja aikuisten lastenkaltaisuudesta on tutkimuskirjallisuudessa esitetty. Näin pyrin saamaan yleiskuvan siitä, mitä ilmiöstä

tutkimuskirjallisuudessa jo tiedetään tai mitä ei mahdollisesti vielä ole huomioitu. Tarkastelusta saan myös välineitä jäsentää analyysiani, kun etsin eroavaisuuksia aiemman tutkimuskirjallisuuden ja oman aineistoni väliltä.

Luvussa 2.1 *Perinteinen ikäkäsitys* aloitan teoreettisen taustoituksen tarkastelemalla, kuinka ikää on perinteisesti käsitelty etenkin yhteiskuntatieteellisessä kirjallisuudessa. Käsitelen erityisesti perinteisenä pidettyä elämänvaihemallia, jossa yksilön elämä jaetaan kronologisen iän perusteella toisiaan seuraaviin elämänvaiheisiin, kuten lapsuus, nuoruus, aikuisuus, keski-ikäisyys ja vanhuus. Luvussa 2.1.2 *Aikuisuuden myöhentyminen* käsitelen lyhyesti myös teollistuneissa yhteiskunnissa laajalti tunnettua ilmiötä, aikuisuuden myöhentymistä ja nuoruuden pitkittymistä. Päätän luvun tarkastelulla siitä, kuinka perinteiset ikäkäsitykset ovat olleet noin viimeisen sadan vuoden aikana tutkimuskirjallisuudessa myös uudelleentarkastelun kohteina.

Perinteisten ikäkäsitysten tarkastelu toimii pohjustuksena luvulle 2.2 *Lapsenomaisuus aikuisuudessa*, jossa käsitelen tutkielmani kannalta oleellisempaa, lapsenomaisuutta aikuisuudessa käsittelevää tutkimuskirjallisuutta. Olen avannut perinteisiä ikäkäsityksiä ennen aikuisten lastenomaisuutta koskevaa teoriaosuutta, sillä perinteiset ikäkäsitykset toimivat myös aikuisten lastenkaltaisuutta koskevassa kirjallisuudessa usein lähtöasetelmana, jota vasten aikuisten lastenkaltaisuutta merkityksellistetään. Myös aikuisuuden myöhentymistä voisi pitää yhdenlaisena, yleisesti tunnettuna ja siten helposti lähestyttävänä esimerkkinä ikätasolta poikkeavasta aikuisuudesta. Puhe aikuisuuden myöhentymisestä edustaa kuitenkin tyypillisesti edelleen perinteisen ikäkäsityksen mukaista käsitystä aikuisuudesta tavoiteltavana, mutta vain vaikeammin ja myöhemmällä iällä saavutettavana tilana (esim. Blatterer 2007a, 776). Tästä syystä olen sijoittanut aikuisuuden myöhentymistä koskevan tarkastelun perinteisten ikäkäsitysten alle. Aikuisuuden myöhentymistä voisi hahmottaa ikään kuin välitason ilmiönä luvun 2.1 perinteisten ikäkäsitysten ja luvun 2.2 aikuisten lastenkaltaisuuden välillä. Siten aikuisuuden myöhentymisen tarkastelun myötä on luontevaa siirtyä tarkastelemaan perinteisten ikäkäsitysten muuttumista sekä luvun 2.2 aikuisten lastenkaltaisuutta, jossa aikuisuus ja lapsuus sekoittuvat selvemmin toisiinsa.

Luvussa 2.2 otan tarkasteluun käsitykset aikuislapsen sosiaalisesta figurista, lapsuuden ihannoimisesta ja sisäisestä lapsesta. 'Aikuislapsi' on tutkimuskirjallisuudessa jalansijaa saanut käsite, jolla viitataan aikuisiin, jotka elämäntyyliltään muistuttavat perinteisen ikäkäsityksen

mukaisia lapsia. Lapsuuden ihannoinnilla voidaan yleisemminkin katsoa olevan pitkät historialliset juuret, ja 'lapsen' käsitteen kuvataan kirjallisuudessa saaneen jopa mystisiä sävyjä. 'Lapseen' on voitu liittää esimerkiksi sellaisia ominaisuuksia kuten sisäsyntyinen viisaus, moraalisuus tai rehellisyys (Boas 1991). Uskon, että tällaiset 'lapseen' liitetyt ominaisuudet voivat olla myös sen taustalla, miksi juuri 'sisäisestä lapsesta' on tullut yleinen metafora kuvaamaan aikuisten tietäntyyppisiä tunne- tai muita psyykkisiä kokemuksia.

Sisäisen lapsen käsitettä tarkastelen luvussa 2.2.3. Koska sisäisestä lapsesta kulttuurisena vertauskuvana ei ole juurikaan teoriakirjallisuutta, tarkastelen, kuinka sisäistä lasta hahmotetaan muuntotyypisessä tutkimuskirjallisuudessa. Luvussa 2.2.3.1 *Lapsi ihmisen minuutena* käsitteelen puolestaan Carolyn Steedmanin (1995) teoriaa siitä, kuinka 'lapsesta' on tullut symboli ihmisten minuudelle ja henkilökohtaiselle historialle. Vaikka Steedman ei käytä sisäisen lapsen käsitettä, teos oli harvoja löytämiäni teoksia, joissa käsiteltiin aikuisten sisäistä kokemusta lapsesta historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuneena.

Päätän luvun 2.2 tarkastelemalla kahta tapaa, joilla käsityksiä aikuisten tai ikääntyneiden aikuisten lastenomaisuudesta on käytännössä sovellettu. Ensimmäinen tarkasteluista koskee ikääntyneiden infantilisaatiota. Toisin kuin nuorempien aikuisten vertaamisesta lapsiin, ikääntyneiden lapsenkaltaistamisesta on löydettävissä runsaasti sekä teoreettista että empiiristä tutkimuskirjallisuutta. Koska ikääntyneiden infantilisaatio on aiheena lähellä aikuisten infantilisaatiota, oletan, että tutkimuskirjallisuus ikääntyneiden infantilisaatiosta voisi tarjota suuntaviivoja myös aikuisten lastenkaltaistamisen hahmottamiseen. Toiseksi esimerkiksi käsitysten soveltamisesta käytäntöön olen ottanut Blattererin (2007b) tekemät nuorten aikuisten haastattelut, joissa tuli ilmi Steedmaninkin kuvaama käsitys ihmisen minuudesta lapsena.

Toinen osio (luvut 2.3-2.4) käsittelee itseapukirjallisuuden ja kulttuuristen käsitysten tutkimusta. Osion tarkoituksena on tarkastella, millaisia yhteiskunnallisia merkityksiä itseapukirjallisuudelle on tutkimuskirjallisuudessa annettu ja määritellä kulttuurisia käsityksiä. Luvuissa 2.3.4 *Giddens, myöhäismoderniteetti ja itseapukirjallisuus* ja 2.3.5 *Itseapukirjallisuus ja terapeutin kulttuuri* tarkastelen, millainen merkitys itseapukirjallisuudella on Giddensin myöhäismoderniteetin ja terapeutin kulttuurin teorioissa. Teoriaosuuden lopuksi pohdin luvussa 2.4, mitä tutkielman tutkimuskohteena olevilla kulttuurisilla käsityksillä voidaan tarkoittaa.

Olen valinnut myöhäismoderniteetin ja terapeuttisen kulttuurin teorit toisaalta siksi, että ne ovat myös muussa itseapukirjallisuuden tutkimuksessa vakiintunutta asemaa saaneita teorioita (esim. Salmenniemi & Vorona 2014; Illouz 2008; Salonen & Pessi 2020). Valintaan vaikutti lähes yhtä paljon se, että pohdin etenkin myöhäismoderniteetin teorian sovellettavuutta tutkielmaani jo ennen tutustumistani itseapukirjallisuuden tutkimukseen. Uskon, että itseapukirjallisuuden sijoittaminen tiettyyn yhteiskunnalliseen kontekstiin auttaa hahmottamaan kirjallisuudelle ominaisia käsittelytapoja. Kontekstointi voi myös auttaa hahmottamaan itseaputeosten kulttuurista merkittävyyttä sekä sitä, miksi tietyt käsitykset ovat mahdollisesti yleistyneet, mikä on toisen tutkimuskysymyksen aiheena. Esimerkiksi Giddensin teoria voi avata, miksi kirjallisuudessa esiintyvillä käsityksillä voisi olla laajempaa merkittävyyttä myöhäismoderniteetissa. Kulttuuristen käsityksen määrittelyn taustalla on puolestaan huomio, ettei kulttuurisille käsityksille ole löydettävissä samalla tavalla selkeitä määritelmiä kuin esimerkiksi diskursseille tai sosiaalisille representaatioille. Pyrkimyksenä on selvittää, mistä kulttuurisissa käsityksissä voisi olla kyse, ja siten tarkentaa ymmärrystä tutkimuskohteesta.

2.1 Perinteinen ikäkäsitys

Modernilla ajalla yksilön elämää on totuttu kuvaamaan aikajanalla, jossa elämän alkupisteenä on syntymä ja loppupisteenä kuolema. Näiden väliin jäävä aika kuvaa yksilön elämän kestoa. (Marin 2001, 17.) Puhuttaessa yksilön iästä viitataan tyypillisesti yksilön kronologiseen ikään, eli syntymästä tarkasteluhetkeen kuluneeseen, vuosissa mitattuun ajanjaksoon (Rantamaa 2001, 52).

Yksilön elämän kestoa kuvaava aikajana jaetaan tyypillisesti toisiaan seuraaviin elämänvaiheisiin kuten lapsuus, nuoruus, aikuisuus, keski-ikäisyys ja vanhuus. Janaa jaksotetaan niin erilaisten lääketieteellisten, kuten sukukypsyyden, kuin myös juridisten, kuten täysi-ikäisyyden, markkereiden avulla. Oletuksena on, että tiettyä kronologista ikäjaksoa vastaa tietty elämänvaihe, ja että eri elämänvaiheissa elämä on myös laadullisesti erilaista. (Marin 2001, 19–20; Vänskä & Autio 2009, 55.) Kronologiseen ikään ja siihen liittyvään elämänvaiheeseen yhdistetään muun muassa erot yksilöiden kyvyissä ja taidoissa sekä asemassa yhteiskunnassa (Rantamaa 2001, 52–54).

Tällaista kronologisen iän perusteella jaksottuvaa elämänvaihemallia kutsutaan tässä tutkielmassa perinteiseksi ikäkäsitykseksi. Vaikka malli ei ole perinteinen siinä mielessä, että se olisi

historiallisesti erityisen pitkäikäinen (Mary 2012, 29, 321–327; Mary 2019), on malli esimerkiksi sosiologiassa ja psykologiassa vakiintunut tavaksi hahmottaa yksilön elämäntulkua (Blatterer 2007b, 3–4, 10, 26; ks. myös esim. Marin 2001, 255; Raitanen 2001, 198). Mallia voidaan myös pitää normatiivisesti sitovana, ja esimerkiksi Blatterer kutsuu (2007b, 36) mallia ’institutionalisoiduksi elämäntulkukseksi’. Seuraavaksi käsittelemme tutkielman aihepiirin mukaisesti sitä, millaisena etenkin aikuisuuden ja lapsuuden välinen suhde perinteisessä ikäkäsityksessä näyttäytyy. Samalla syvennetään ymmärrystä mallin historiallisesta kehityksestä ja normatiivisuudesta.

2.1.1 Aikuisuus ja lapsuus

Perinteisessä ikäkäsityksessä aikuisuus on siis elämän keskivaiheille sijoittuva, nuoruutta seuraava ja vanhuutta edeltävä vaihe (ks. myös esim. Blatterer 2007b, 1, 11–12). Aikuisuuden klassisiksi määreiksi on eri lähteissä nimetty asioita kuten muuttaminen omaan asuntoon, oman perheen perustaminen, pysyvät ihmissuhteet, koulutuksen päätyminen ja siirtyminen täysipäiväisesti työelämään (Blatterer 2007a, 775–776; Blatterer 2007b, 1–2, 16–17; Oinonen 2001, 109–111; Bernardini 2014, 46; Brzezińska ym. 2012, 138; Fadjukoff 2007, 18). Vaikka kaikki eivät elämänsä aikana saavuttaisi edellisen kaltaisia määreitä, useimpien jakamia ja suhteellisen yksinkertaisesti identifioitavia aikuisuuden määreitä ovat ainakin täysi-ikäisyys ja juridinen täysivaltaisuus (Blatterer 2007b, 16; Mary 2012, 27–28; Oinonen 2001, 111).

Erityisen keskeisesti aikuisuutta määrittää kuitenkin kypsyyden (*maturity*), josta aikuisuuden klassisia määreitä voidaan pitää lähinnä ulkoisesti havaittavina merkkeinä (Blatterer 2007b, 12–13, 19). Kuten allakin kuvataan, aikuisuus jäsentyy tutkimuskirjallisuudessa usein biologisen, psykologisen ja sosiaalisen kehityksen päämääräksi; lapsuuden vastakohtaksi sekä joksikin, johon nuoruus valmistaa, mutta joka vanhuusiällä on jätetty jo taakse (em.). Aikuismaiseen kypsytyteen liitettäviä ominaisuuksia ovat muun muassa vastuullisuus ja sitoutuminen, joita myös klassisten määreiden saavuttamisen ymmärretään yksilöltä edellyttävän (em., 16). Aikuisuuden samaistaminen kypsytyteen on nähtävissä eri sanakirjamäärittelyissäkin, joissa aikuisuutta kuvaavat esimerkiksi ”kypsä ikä” ja ”täysikasvuisuus” (Marin 2001, 229; Mary 2012, 27).

Blattererin (2007b, ix–x, 6, 13; ks. myös Mary 2012, 30, 32–34, 40, 295) mukaan käsitys eri elämäntavoihteista niihin kuuluvine odotuksineen koki kulta-aikansa etenkin maailmansotien

jälkeisenä aikana, kun suuret ikäluokat tulivat nuoruusikänsä ja syntyivät uudenlaisia nuorisokulttuuria – nuoriso alkoi erottua selvemmin aikuisista. Samalla teollistuneet kansantaloudet olivat kokeneet uudenlaisen vaurastumisen ja vakauden (Blatterer 2007b, 13–15). Noin vuodesta 1945 vuoteen 1970 kiinnitettiin erityistä huomiota uusien lamojen estämiseen ja muun muassa julkiseen kuluttamiseen, täystyöllisyyteen ja universaaliin sosiaaliturvaan panostettiin. Fordisminkin¹ myötä syntyi käsitys elinikäisestä urasta ja sen tuomasta taloudellisesta turvasta ja elämän ennustettavuudesta. Työntekijöiltä toivottiin lojaaliutta tiettyä työnantajaa kohtaan, mistä puolestaan palkittiin etenemismahdollisuuksilla työnantajan palveluksessa. Ura päättyi sosiaaliturvan mahdollistamaan eläkkeeseen. Silloiset sosiaaliset olosuhteet olivat omiaan luomaan käsitystä tasapainoisesta aikuisuudesta, jossa kerran saavutettujen aikuisuuden klassisten määreiden – esimerkiksi perheen ja työn – myötä elämä jatkui koko työikäisyyden ajan pitkälti odotettavissa olevalla tavalla. (Em.)

Vaikka taloudelliset, sosiaaliset ja poliittiset olosuhteet ovat sittemmin muuttuneet, ymmärrys aikuisuudesta nuoruuden ja vanhuuden välisenä vakaana välivaiheena on Blattererin mukaan edelleen nähtävissä esimerkiksi sosiologian jäsenyksissä yksilön elämäntähtäystä. Hänen mukaansa aikuisuus on pitkään näyttäytynyt sosiologisessa tutkimuskirjallisuudessa eräänlaisena standardikategoriana, jota vasten muut ikävaiheet määrittyvät (Blatterer 2007a, 772–773; Blatterer 2007b, 3–4, 10, 26; ks. myös esim. Marin 2001, 225; Raitanen 2001, 198). Esimerkiksi nuoruuden määritelmässä aikuinen edustaa tyypillisesti kehityksen päätepistettä, Blattererin sanoin ”valmista ihmistä” (*finished human being*), johon nähden nuori henkilö on vielä keskeneräinen, ”vasta tulemassa oleva ihminen” (*human becoming*) (em.). Psykologiassa aikuisuus on vastaavasti tavattu nähdä psykososiaalisen kehityksen ja identiteetin muodostumisen päämääränä (Blatterer 2007b, 4). Lapsuuden ja nuoruuden jäsenydessä aikuisiän kehityshuippua edeltäviksi elämäntähtäiksi, vanhuutta määrittää puolestaan kehityksen taantuminen (em., 38). Samalla kun muut ikävaiheet määrittyvät suhteessa aikuisuuteen, aikuisuus vaikuttaisi olevan niistä irrallaan; perinteisen ikäkäsityksen mukaisessa ’standardiaikuisessa’ ei ole jäljellä merkkejä esimerkiksi eletystä lapsuudesta, vaan standardiaikuinen on astunut aikuisuuteen ikään kuin suoraan (em., 26; Blatterer 2007a, 772–773).

---

¹ Fordismilla tarkoitetaan maailmansotien jälkeistä kansantalouden tuotantoparadigmaa, jossa pyrittiin muun muassa massatuotantoon ja -kulutukseen, täystyöllisyyteen sekä hyvinvointivaltion vakiinnuttamiseen (Burnham 2018).

Kun aikuisuus edustaa perinteisessä ikäkäsityksessä kehityksen huippua, muut ikävaiheet jäävät määritelmällisesti kehittyneisyydessään alemmalle tasolle. Kuten edellä todettiin, aikuisuuden vastakohtaksi määritetty erityisesti lapsuus. Lapsi voidaankin määritellä kaikeksi, jota aikuinen ei ole (Blatterer 2007b, 58, 87; Vänskä & Autio 2009, 55). Lasten ei esimerkiksi ymmärretä olevan kykeneviä autonomiaan, itsemääräävyyteen tai harkittujen valintojen tekoon (em.). Lapsia, kuten nuoria ja jossain määrin ikääntyneitäkin, määrittää siten myös riippuvaisuus aikuisista ja aikuisten kyvyistä (Blatterer 2007b, 10).

Paitsi perusmalli yksilön elämänkulusta, perinteinen ikäkäsitys on myös normatiivisesti sitova (Blatterer 2007b, 12, 17–19). Normatiivisesta sitovuudesta kertoo esimerkiksi se, että keskustelussa aikuisuuden myöhentymisestä myöhentyminen jäsentyy tavanomaisesti ongelmalliseksi (ks. luku 2.1.2). Lisäksi myöhentyminen määritellään pitkälti aikuisuuden klassisten määreiden saavuttamisen myöhentymisenä, kun taas pohdinta määreiden soveltuvuudesta nykyaikaisen aikuisuuden mittareiksi on huomattavasti vähäisempää (Blatterer 2007b, 23–24; Mary 2012).

2.1.2 Aikuisuuden myöhentyminen

Nuoruuden pitkittyminen ja aikuisuuteen siirtymisen myöhentyminen etenkin teollistuneissa yhteiskunnissa on laajalti tunnettu ilmiö (esim. Arnett 2000, 469; Brzezińska ym. 2012, 137). Aikuisuuden myöhentymisellä tarkoitetaan ilmiötä, jossa perinteiseen aikuisuuteen liitetty elämäntyyli ja sosiaaliset roolit omaksutaan aiempaa myöhemmällä iällä (Brzezińska ym. 2012, 137). Kuten edellä esiteltiin, aikuisuuden merkkeinä on perinteisesti pidetty asioita kuten koulutuksen päättymisen, lasten saanti, pysyvä työ, vakaat ihmissuhteet ja itsenäinen elämä. Siinä missä noin 50 vuotta sitten aikuisuuteen siirryttiin 20. ikävuoden alkupuolella (Mary 2012, 274), eri arvioiden mukaan nykyaikuisilla nuoruus päättyisi runsaat 10 vuotta myöhemmin (Mary 2012, 28; Brzezińska ym. 2012, 136; Blatterer 2007b, 21, 68–69; ks. myös esim. Furedi 2003).

Tilastoaineistot ovat antaneet mittavaa tukea käsitykselle aikuisuuden myöhentymisestä. Esimerkiksi ensisynnytyksiän on havaittu nousseen (Sutela 2012; Blatterer 2007b, 40) ja muuttaminen pois lapsuudenkodista on myöhentynyt (Blatterer 2007b, 41; ks. myös esim. Furedi 2003). Vanhemmaksi tuleminen ja kotoa pysyvästi pois muuttamisen myöhentymistä selitetään puolestaan muun muassa myöhäisellä työelämään siirtymisellä, työurien ja taloudellisten näkymien

epävakaudella ja muulla, nuorten aikuisten tulevaisuuteen liittyvällä epävarmuudella (Sutela 2012; Mary 2012, 34; ks. myös esim. Furedi 2003). Nykyaikaisessa, aiempaa epävarmemmassa ympäristössä aikuisuuteen perinteisesti liitetyt ominaisuudet kuten kypsyys, vastuullisuus ja sitoutuneisuus eivät vaikuttaisi enää takaavan aiemmankaltaista, vakaata aikuisuutta (Mary 2012, 32, 34, 331–332; ks. myös esim. Furedi 2003).

Vaikka aikuisuuden myöhentymiselle on löydettävissä sosioekonomisia syitä, on syitä toisaalta etsitty nuorista aikuisistakin. Nykyaikaisia nuoria aikuisia on kuvattu esimerkiksi passiiviseksi sukupolveksi, joka elää mieluummin hetkessä kuin rakentaisi aktiivisesti tulevaisuuttaan (Mary 2012, 41). Nuoret aikuiset voivatkin vaikuttaa poliittisesti passiivisilta ja yhteiskuntavastuun suhteen välinpitämättömiltä etenkin suhteessa poliittisesti aktiivisiin edeltäjiinsä, suuriin ikäluokkiin (em.). Joidenkin teoreetikoiden mukaan perinteistä aikuisuutta myös tietoisesti nuorten aikuisten toimesta välteltäisiin; puhutaan esimerkiksi Peter Pan -syndroomasta (Furedi 2003; Mary 2012, 21; ks. luku 2.2).

Aikuisuuden myöhentymisen vakavastiotettavuudesta tieteellisessä kirjallisuudessa kertoo myös se, että ilmiön myötä on kehitetty uusia käsitteitä kuvaamaan aikuisia, jotka eivät enää ole lapsuus- tai nuoruusiässä, mutta jotka eivät myöskään täytä vielä kaikkia aikuisilta vaadittavia vastuita tai rooleja. Käsitteitä ovat esimerkiksi Jeffrey Arnett'n 'muotoutuva aikuisuus' (*emerging adulthood*) ja Frank Furstenbergin 'varhaisaikuisuus' (*early adulthood*). (Blatterer 2007b, 21; ks. myös esim. Mary 2012, 30–31.) Muotoutuva aikuisuus ajoitetaan noin ikävuosille 18-25, kun taas varhaisaikuisuus voi jatkua aina myöhäisestä teini-ikästä vielä jonkin verran 30. ikävuoden jälkeen (Blatterer 2007b, 21–22).

Blatterer (2007a, 776–777; 2007b, 4–5, 23–24) tuo esiin, että aiempi tutkimuskirjallisuus aikuisuuden myöhentymisestä on tyypillisesti asemoitunut myöhentymiseen ongelmallisena ilmiönä. Ongelmalliseksi kirjallisuudessa asettuu nimenomaisesti siirtymä aikuisuuteen, ei aikuisuus itsessään. Blattererin mukaan kiinnostus aikuisuuden myöhentymiseen kertoo aikuisen lujasta asemasta standardikategoriana: aikuisuus asettuu kiinnostuksen kohteeksi vasta sitten, kun se ei toteudu odotusten mukaisesti. (Em.) Samanlaisia huomioita on tehnyt Aurélie Mary. Aikuisuuden myöhentymistä käsittelevässä väitöskirjassaan Mary tuo esiin, että keskustelussa aikuisuuden myöhentymisessä aikuisuus määritellään edelleen pitkälti aikuisuuden klassisten määreiden

mukaisesti. Kuten edellä käsiteltiin, määreet syntyivät kuvaamaan aikuisuutta etenkin toisen maailmansodan jälkeisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa, eikä niitä sittemmin ole juuri tarkasteltu uudelleen. (Mary 2012, 40–43.) Tieteellisen kirjallisuuden taipumus jättää aikuisuus määrittelemättä tai määritellä se vain perinteisen ikäkäsityksen mukaisesti on havaittu myös muussa kuin aikuisuuden myöhentymistä koskevassa kirjallisuudessa (Vanderbeck 2010, 34–40).

Seuraavaksi siirryn käsittelemään, millaisia vaihtoehtoja perinteiselle ikäkäsitykselle on esitetty. Tarkastelu ei ole kaikenkattava, vaan siinä on nostettu esiin joitakin keskeisiä kehityskulkuja, joiden myötä ikäkäsityksiä on alettu pohtia eri tavoilla.

2.1.3 Merkkejä perinteisten ikäkäsitysten muuttumisesta

Ranskalaisen historiantutkija Philippe Ariès'n vuonna 1962 julkaistua teosta *Centuries of Childhood* on pidetty vaikutusvaltaisimpana 'lapsen' ja 'lapsuuden' käsitteiden historiallisille ja kulttuurisille tarkasteluille avanneista teoksista (Cunningham 2014, 12; King 2007, 371; Vänskä & Autio 2009, 54–55; Postman 1985, 13). Teoksessa tarkastellaan perhe-elämän ja lapsuuden käsitysten tai mentaliteettien kehittymistä 1500-luvulta 1800-luvulle (Cunningham 2014, 12; Rahikainen 2005, 38). Keskeinen teoksessa esitetty kehityskulku on, että lapsuus erotettiin aikuisuudesta vasta noin 1600-luvulla. Tätä aikaisemmin keskiajalla lapset nähtiin kuin pieninä aikuisina, eikä lasten hyvinvointiin, kehitykseen tai koulutukseen kiinnitetty samalla tavalla huomiota kuin moderneissa yhteiskunnissa. (Vänskä & Autio 2009, 54–55.) Vaikka teoksen kaikkia väitteitä ei nykyisin pidetä täysin historiallisesti paikkansapitävinä, kuten väitettä keskiaikaisista lapsista miniaikuisina (Peltonen 2013, 15; Rahikainen 2005, 41), ja sen yleistettävyyttä Ranskan ulkopuolelle on epäilty (Peltonen 2013, 15), pidetään teosta merkittävänä tienraivaajana lapsuuden historialliselle ja kulttuuriselle tutkimukselle (Vänskä & Autio 2009, 54–55; Rahikainen 2005, 41).

Lapsuuden tarkastelu kulttuurisesti ja historiallisesti muotoutuneena avasi tietä muun muassa uudeksi lapsuustutkimukseksi kutsutulle tutkimusperinteelle. Uudessa lapsuustutkimuksessa lapset nähdään historiallisina toimijoina, ja lapsuutta lähestytään ulkoisten määreiden sijasta ensisijaisesti lasten kokemusmaailmoista käsin (Tähtinen & Salmi-Niklander & Tuomaala 2009, 4; Vänskä & Autio 2009, 54–55). Alanen kuvaa, kuinka nykyisin sosiologisessa lapsuustutkimuksessa lapset nähdään jo lähtökohtaisesti tasavertaisina yhteiskunnallisina toimijoina. Sosiologisen

lapsuustutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa lasten elämästä ja toiminnasta, muuttuvasta yhteiskunnallisesta asemasta ja osallisuudesta, lapseudesta lapsille määrittävänä asemana ja lapsuuden kokemisesta lapsen näkökulmasta. (Alanen 2001, 162.)

Vaikka 'lapsen' ja 'lapsuuden' käsitteet ovat tutkimuksessa avattu yhä enemmän historiallisille ja kulttuurisille tarkasteluille, muun muassa Vanderbeck (2010, 34–40) on kiinnittänyt huomiota siihen, ettei vastaavaa lähestymistapaa ole samoissa määrin sovellettu 'aikuisen' ja 'aikuisuuden' käsitteisiin. Kuten keskustelussa aikuisuuden myöhentymisestä, aikuisuus vaikuttaisi edelleen määrittävän aikuisuuden klassisten määreiden kautta, vaikka määreiden saavuttaminen ymmärretäänkin haastavampana kuin aikaisemmin. Huolimatta tällaisesta 'aikuisen' käsitteen asemasta niin sanottuna standardikategoriana, jotkin kirjoittajat ovat kiinnittäneet huomiota perinteisen ikäkäsityksen ja nykyaikaisten yhteiskunnallisten olosuhteiden vastaamattomuuteen (esim. Blatterer 2007b; Mary 2012; Mary 2019). Nykyaikuisilla esimerkiksi kouluttautuminen ja työ eivät enää ole erillisiä elämän osa-alueita, joista koulutus kuuluisi nuoruuteen ja työ aikuisuuteen, vaan koulutuksessa ja työssä voidaan olla samanaikaisesti (Mary 2012, 39). Vastaavasti sitoutuneisuutta ja lojaliteettia tärkeämmiksi ominaisuuksiksi on työmarkkinoilla usein tullut kyky joustavuuteen ja nopeaan reagoimiseen muuttuvissa olosuhteissa (em., 64, 82). Nuoriin aikuisiin kohdistuvia odotuksia voidaan pitää osin ristiriitaisinakin: esimerkiksi korkeakoulutusta arvostetaan ja se on tärkeä valtti työmarkkinoilla, mutta samalla myöhäinen siirtyminen työelämään nähdään ongelmallisena (Mary 2012, 35, 259–260, 320).

Sekä Blatterer (2007b) että Mary (2012) arvioivat, että perinteinen ikäkäsitys palvelikin tarkoitustaan pääasiassa maailmansotien jälkeisenä aikana. Sittemmin se on jäänyt elämään ideaalikuvaiksi, joka ei vastaa yhteiskunnallisia olosuhteita; Blattererin sanoin ideaalien ja yhteiskunnan rakenteiden välillä vallitsee normatiivinen viive (Blatterer 2007b, 10, 113). Perinteisesti määritellyn aikuisuuden tilalle Blatterer (2007a; 2007b) tarjoaa käsitystä, jonka mukaan aikuisuus on pitkälti sosiaalisesti luotu kategoria, jolla ilmaistaan kategoriaan kuuluvien täysivaltaista jäsenyyttä yhteiskunnassa. Maryn (2012) tekemissä haastatteluisissa nuoret aikuiset sitoisivat puolestaan aikuisuuden entistä vahvemmin henkiseen kypsyyteen. Seuraavaksi avaan lyhyesti kumpaakin perinteisestä ikäkäsityksestä jokseenkin poikkeavaa käsitystä aikuisuudesta.

Enemmän kuin tiettyjen määreiden sävyttämä ikävaihe, 'aikuisuus' on Blattererin mukaan ennen kaikkea sosiaalinen kategoria, jolla ilmaistaan aikuisena pidetyn yksilön täyttä henkilöyttä (*full personhood*) (Blatterer 2007a, 781; 2007b, 51–52, 57–58, 112–113; ks. myös Raitanen 2001, 202–203). Henkilöys on hankalasti suomennettava termi, joka on määritelty esimerkiksi erilaisiksi sosiaalisiksi käytännöiksi, joiden kautta yksilöstä tulee yhteisönsä jäsen (Immonen 2011, 2). Blatterer liittää täyteen henkilöyteen läheisesti myös sosiaalisen tunnustamisen (*social recognition*) käsitteen: yksilön status aikuisena, täytenä henkilönä, myönnetään tai tunnustetaan vuorovaikutussuhteissa muiden ihmisten toimesta (Blatterer 2007b, 51–52, 59, 117).

Aikuisuus täytenä henkilöytenä tarkoittaa siten sitä, että yksilö tunnustetaan aikuiseksi, kun hän kykenee osallistumaan täysivaltaisesti yhteiskunnan toimintaan (Blatterer 2007b, 112–113). Yhteiskunnan ilmeisimpien instituutioiden, kuten työhön, osallistumisen ohella täysivaltainen toiminta voi tarkoittaa esimerkiksi autonomisuutta ja päätösvaltaa arkisissa vuorovaikutussuhteissa (em., 58–59). Tällainen aikuisuuden merkitys täytenä henkilöytenä voi ilmetä esimerkiksi siinä, että vanhuus ymmärretään yleensä aikuisuudesta irralliseksi. Vaikka ikääntyneet ovat siis jo aikuisuuden perinteisten määritelmien mukaisesti kypsyneitä, heidät vaikuttaisi erottavan aikuisista se, etteivät he usein enää osallistu samassa määrin yhteiskunnan toimintaan. (Em., 58; Marin 2001, 20, 45.)

Blattererin (2007b, 59) mukaan aikuisuuden näkeminen täytenä henkilöytenä yhdistää erilaisia aikuisuuden määrittelytapoja. Määriteltiinpä aikuisuus sitten klassisemmin tai nykyaikaisemmin, eri määrittelytapojen taustalla vaikuttaa toisin sanoen ajatus aikuisuudesta täytenä henkilöytenä. Huomattavaa on, että aikuisuuden tarkemmat määreet, eli määreet, joiden ymmärretään sitovan yksilön aikuiseksi ja täydeksi henkilöksi, voivat kuitenkin vaihdella ajan kuluessa ja eri konteksteissa. Blattererin tulkinnan mukaan esimerkiksi aikuisuuden myöhentymistä dominoiva ongelmapuhe voi ilmentää haluttomuutta antaa tunnustusta uusien sukupolvien aikuisuuden määreille. (Em., 59, 65, 113.)

Maryn (2012) väitöskirjaansa varten tekemissä nuorten yliopisto-opiskelijoiden haastatteluissa toistui puolestaan käsitys psykologisesta kypsydestä aikuisuuden klassisia määreitä oleellisempänä aikuisuuden määrittelijänä (Mary 2012, 277–278). Haastateltavat huomioivat esimerkiksi, että vaikka heidän vanhempansa olivat saavuttaneet aikuisuuden klassiset määreet heitä nuorempina, vanhemmat eivät välttämättä olleet henkisiltä kyvyiltään heitä aikuismaisempia (em., 312–313, 320,

332–333). Opiskelijat painottivatkin aikuisuuden määrittelyssä sosiaalisten ja juridisten määreiden sijasta henkisiä kykyjä; vastuullisuutta, kypsyyttä, viisasta päätöksentekoa ja harkittua käytöstä (em.). Esimerkiksi lastenhankinnan suhteen useat haastateltavat kokivat, että tietyn normatiivisesti määritetyn ikävaiheen sijasta yksilön todellisen kypsyyden ja valmiuksien tulisi ohjata päätöstä hankkia lapsi (em., 331, 336).

Vaikka perinteinen ikäkäsitys on säilyttänyt asemansa yksilön elämänkulun perusmallina, kirjallisuudessa esiintyy melko yksimielinen käsitys siitä, että eri ikävaiheiden väliset rajat olisivat vähintään hälvenemässä (esim. Marin 2001, 32; Blatterer 2007b, 73–76; Rantamaa 2001, 69–70). Aikuisuuden myöhentymisen ohella on puhuttu esimerkiksi nuoruuden tai nuorekkuuden ihannoimisesta (Blatterer 2007b, 73–76). Rantamaa (2001, 69–70) kutsuu ilmiötä yhtenäisikäkulttuuriksi, jossa perinteiset ikänormit menettävät merkityksensä, ja jossa tilalle tulee kaikkia koskettava yhdenikäisyyden – nuorekkuuden – normi. Seuraavaksi siirrän tarkastelun perinteisestä ikäkäsityksistä sellaisiin ikäkäsityksiin, joissa aikuisuus ja lapsuus sekoittuvat selvemmin toisiinsa.

2.2 Lapsenomaisuus aikuisuudessa

2.2.1 Aikuiset lapset

Aikuisuuden myöhentymisen ohella on esitetty teorioita, joiden mukaan nykyaikaisessa yhteiskunnassa lapsenomaisuutta myös aktiivisesti vaalittaisiin. Teorioiden mukaan siirtymä aikuisuuteen ei ole vain myöhentynyt, vaan aikuisuus on alkanut ylipäättään menettää viehätystään ja tavoiteltavuuttaan aikuisikäisessä väestössä. Kun aikuisuuden perinteisten määreiden tavoittelu ei ole enää pakollisuus, voidaan aikuisuutta pitää vaivalloisena ja epämiellyttävänä, ja aiempiin ikävaiheisiin yhdistyviä asioita kuten vapautta ja hauskanpitoa arvostetaan (Mary 2012, 289–291; Furedi 2003).

Tutkimuskirjallisuudessa lapsenomaisuuden tavoittelu liitetään usein tiiviisti tietynlaiseen ikuista nuoruutta, epäkypsyyden kuvastoa ja hedonismia ihannoivaan kuluttaja- ja mediakulttuuriin (Mary 2012, 291; Cross 2008, 18; Bernardini 2014a). Aikuisten lastenomaisuuteen voidaankin yhdistää myös nostalgia lapsuuden ajanviettotapoja, kuten videopelejä tai TV- ja animaatio-sarjoja, kohtaan

(Cross 2008, 18; Furedi 2003). Tällaista lapsuuden ja nuoruuden kulutuskäytäntöjen ja ideaalien yleistymistä kaikenikäisten kulutuskäyttäytymiseksi on kutsuttu Benjamin Barberin sanoin infantilistiseksi eetokseksi (Vänskä & Autio 2009, 64). On myös puhuttu kokonaisten yhteiskuntien infantilisoitumisesta (Blatterer 2007b, 20; Furedi 2003).

Uutta, lapsenomaisen aikuisen sosiaalista figuuria on kutsuttu muun muassa infantilistiseksi aikuiseksi (*infantilist adult*) tai aikuislapsiksi (*kidult*) (Bernardini 2014a, 41). Muita vastaavia, kirjallisuudessa esiintyviä käsitteitä ovat esimerkiksi aikuiset lapset (*adult children*), mielen yläkouluun lukittuneet yksilöt (*individuals locked in a high school of the mind*), teiniaikuiset (*adultescents*) ja mieslapset (*boy-men, manchild*) (em., 40). Tässä luvussa hahmotan aikuislapsen ilmiötä tarkastelemalla aikuislapsia teoretisoineiden Bernardinin, Cross'n ja Postmanin käsityksiä aikuisten lastenkaltaisuudesta.

2.2.1.1 Käsityksiä aikuislapsista: Bernardini, Cross ja Postman

Postmodernismin teorioista ammentavan Bernardinin (2014a, 39) mukaan postmodernissa yhteiskunnassa perinteiset aikuisuuden ja kypsyyden käsitykset ovat vaihtuneet tietoiseen nuoruuden ja epäkypsyyden tavoitteluun. Postmodernilla tarkoitetaan yleisesti moderniteetin jälkeistä aikaa ja kehityssuuntia (ks. tarkemmin luku 2.3.4). Postmodernia aikuisuutta kuvaa Bernardinin (2014a, 40) mukaan infantilisoitu luonne, johon kuuluu nuorten ihmisten elämäntyylien jäljittely, nykyhetkessä eläminen sekä perinteisesti kypsyyden merkkeinä pidettyjen merkkipaalojen ja niihin kuuluvien velvollisuuksien ja päätösten lykkääminen tai vältteleminen.

Bernardini pitää aikuislapsen ilmiötä osin tietynlaisen kuluttaja- ja mediakulttuurin tuotoksena (Bernardini 2013, 129; 2014a, 41; 2014b, 17). Hän kuvaa nykyaikaista, infantilisoituneena pitämäänsä mediaympäristöä ja populaarikulttuuria: muun muassa politiikan kieli on Bernardinin mukaan muuttunut yksinkertaisemmaksi ja menettänyt moraalista syvyyttään, ja video- ja roolipelit ovat tulleet yhä suosituimmiksi aikuisten keskuudessa. Myös lasten piirretyt ja lapselliset komediat ovat olleet vuosittain suosituimpien elokuvien ja kirjojen listoilla. (Em.) Bernardini löytää kaksi pääasiallista syytä kulttuurin muutoksille. Ensimmäkin hän katsoo Blattererin (2007a; 2007b) ja Maryn (2012) tapaan, että institutionaalisen elämänkulun menettäessä normatiivista sitovuuttaan, yksilöt voivat kokea tekemistään valinnoista epävarmuutta ja ahdistusta. Epävarmuus voi

puolestaan johtaa kääntymään ikään kuin ikuiseen nuoruuteen; pitämään valinnat avoimina ja elämään hetkessä ilman aikuisuuteen liitettyjä vastuita ja sitoumuksia. (Bernardini 2013, 130–131.)

Toisekseen aikuislapsuus voi Bernardinin mukaan olla myös markkinoilla käytetty strategia. Verrattuna aikuismaiseen harkitsevuuteen kulutuskäyttäytymisessä, impulsiivisemmat ja mielihyvään pohjaavat, lapsenomaisina pidetyt kulutustarpeet näyttävät potentiaalisesti loputtomina. (Bernardini 2013, 131–132.) Vanhempiensa harkintavallasta riippuvaisten lasten sijasta markkinoiden kohderyhmänä ovat kuitenkin maksukykyiset ja runsaslukuisemmat lapsenomaiset aikuiset (em., 133). Nuoruutta ihannoivassa yhtenäisikäkulttuurissa markkinoiden ei myöskään tarvitse luoda erilaisia tuotteita eri kuluttajaryhmille, vaan kuluttajaryhmien homogenisoituessa samanlaiset tuotteet käyvät kaikille (em.; Bernardini 2014a, 43). Monet aikuiset voivat lisäksi kokea nostalgiaa lapsuudessaan kuluttamiaan medioita, kuten sarjakuvia tai elokuvia, kohtaan, jolloin lapsuuden suosikkimedioista voidaan luoda uusintateoksia, jatko-osia ja oheistuotteita kysynnän hiipumatta (Bernardini 2013, 132–133). Tällaisista syistä johtuen markkinoiden voi olla hyödyllistä pyrkiä osaltaan edistämään aikuislapsen elämäntyylin yleistymistä ja infantilistista eetosta (em., 131–132).

Bernardinin tapaan Cross (2018) nojaa aikuislapsen analyysissään populaarikulttuuriseen media-aineistoon. Muun muassa elokuvista, TV-sarjoista ja lehdistä koostuvan aineistonsa valossa hän tarkastelee erityisesti 'mieslapsuudeksi' kutsumansa ilmiön kehitystä populaarikulttuurissa 1900-luvulta nykypäivään. Mieslapsilla Cross tarkoittaa noin 30-50-vuotiaita miehiä, jotka aikuisuuden perinteisten määreiden täyttämisen sijasta viettävät aikaansa lapsuudestaan ja nuoruudestaan tuttujen harrastusten parissa, mutta myös esimerkiksi teinimäisesti käyttäytyviä poliitikkoja (Cross 2018, 1; ks. myös esim. Christensen 2021). Cross'n mukaan mieslapsia yhdistää hämmennys siitä, mitä kypsyys on, ja voivatko tai tulisiko heidän saavuttaa kypsyyttä (Cross 2018, 1). Myös Cross esittää mieslapsi-ilmiön juontuvan perinteisen ikäkäsityksen murroksesta, erityisesti siitä, ettei perinteisen miehuuden tilalle ole tullut korvaavaa mallia (em., 19–20).

Cross'n mukaan kypsyys leimasi maailmansotien jälkeistä mieskuvaa (Cross 2008, 19–20, 240). Miesten oletettiin selviytyvän niin sodasta kuin työstäkin sekä toimivan vastuullisuuden esikuvina perheilleen ja yhteiskunnalle laajemmin. Miesten kypsyyttä mitattiin etenkin kyvyllä toimia perheen elättäjänä. (Em., 19–20, 37, 45.) Esimerkiksi miehille suunnatuissa mainoksissa ei välttämättä

mainostettu miesten käyttöön vaan perheen käyttöön tulevia tavaroita (em., 37). Samaan aikaan lastenkasvatusta koskeva asiantuntijatieto lisääntyi, ja asiantuntijat huolestuivat miesten roolin puuttumisesta lasten elämästä miesten ollessa sodassa tai pitkiä päiviä töissä. Patriarkaalisen ja etäisen auktoriteetin sijasta miesten alettiin odottaa osallistuvan enemmän perhe-elämään, mutta ei niinkään vakavamielisinä kasvattajina, vaan lasten kavereina. Niin sanottu kaveri-isä pystyi tuomaan vastapainoa äidin vaikutukselle ja välittämään yhteisten harrastusten parissa pojilleen perinteisiä rohkeuden, kärsivällisyyden ja itsevarmuuden kaltaisia arvoja. (Em., 16, 44–45.) Cross'n mukaan tällainen mieskäsitys on nähtävissä esimerkiksi Isä tietää kaiken -tyyppisissä, 1950-luvun jälkeen yleistyneissä sitcom-sarjoissa, joissa kuvataan tyypillisesti keskiluokkaiseen, idyllisenä pidettyyn lähiöön sijoittuvaa perhe-elämää (em., 48–52).

Vaikka valtaosa sodassa olleista aikuisista omaksui Cross'n (2008, 61–62) mukaan perinteisen mieskuvan, perheen elättäjänä toimivan kaveri-isän rooli ei ollut ongelmaton sodista palaaville miehille. Palatessaan sodista siviilinaisten ylläpitämään yhteiskuntaan ja perhe-elämään, miehet saattoivat kokea yhteiskunnallisen roolinsa merkityksettömäksi (em., 66–67). Syntyi Playboyn ja beat-sukupolven kaltaista vastakulttuuria, jossa hylättiin perinteisen miehen rooli ja arvostettiin lähes päinvastaisia arvoja, kuten nautintoa, spontaaniutta ja vapautta. Tällaisissa liikehdinnöissä Cross näkee myös ensimmäisiä merkkejä mieslapsi-kulttuurista. (Em., 67–69, 74–75.)

Laajamittaisemmin perinteistä mieskuvaa nousivat kuitenkin vastustamaan vasta suuret ikäluokat, mikä näkyi esimerkiksi hippiliikkeenä (Cross 2008, 114, 240). Liikkeessä pyrittiin hylkäämään aiempien sukupolvien keinotekoisina pidettyjä normeja ja kääntymään sisäiseen kasvuun. Tavoitteena oli tiedostavampi, suvaitsevampi ja luonnonmukaisempi ihmisyyksilö, niin sanottu uusi ihminen (*New Man*). (Em., 114–117, 120.) Nykypäivän mieslapsikulttuuri eroaa Cross'n mukaan kuitenkin suurten ikäluokkien kapinahengestä siinä, ettei nykyajan nuorilla aikuisilla ole enää vakaata mieskuvaa, jota vastustaa. Suurten ikäluokkien ihannoima, rajoitteista vapaa elämäntyylä ikään kuin todentui laajemmin vasta nykyajan nuorten aikuisten elämässä. (Em, 12.) Cross'n mukaan siitä ei ole kuitenkaan seurannut hippiliikkeen tavoittelemaa, tiedostavaa uutta ihmistä, vaan aikuisuuteen, kypsyyteen ja miehuuteen liittyvää hämmentyneisyyttä (em., 1, 19–20).

Mieslapsen esikuvia voi populaarikulttuurista löytää esimerkiksi 1990-luvun lopulla yleistyneistä, Austin Powersin kaltaisista komedioista, joiden päähenkilöt ovat alatyylisiä huumoria viljeleviä ja

poikamaisesti käyttäytyviä miehiä (Cross 2008, 173–174; ks. myös Postman 1985, 136–138; Balducci 2016). Mieslapsimaisten päähenkilöiden ympärille rakentuvien komedioiden ohella perhesitcomeissa nähtiin 1990-luvun lopulla uudenlaisia asetelmia, joissa idyllinen, keskiluokkainen ja isän johtama perhe vaihtui dysfunktionaaliseen perheeseen (Cross 2008, 182). Uusissa perhesitcomeissa, joista Cross mainitsee esimerkiksi Family Guy:n ja Miehen puolikkaat, aikuisten ja lasten roolit saattoivat vaihtua päkseen, ja perhe muistuttaa enemmän joukkoa kaveruksia kuin hierarkista rakennetta (em.). 2000-luvulle tultaessa yleistyi myös Friends’n kaltaisia sarjoja, joissa nuoret aikuiset viettävät huoletonta elämää vailla aikuisuuteen perinteisesti liittyviä sitoumuksia (em., 183–184). Reality-sarjojen puolelta Christensen (2021, 3) mainitsee puolestaan esimerkiksi Jackass’n pilailevat ja vaaroilla leikkivät nuoret miehet.

Vaikka lapsiaikuisia koskeva tutkimuskirjallisuus on suhteellisen tuoretta, ilmiötä sivusi ainakin Neil Postman jo 80-luvulla. Teoksessaan *Lyhenevä lapsuus* (1985) Postman esittää, että etenkin kuvallisen median yleistymisen myötä lapsuuden ja aikuisuuden rajat olisivat hälvenneet: lapsista on tullut aikuismaisempia ja aikuisista lapsimaisempia (ks. myös Ala-Mettälä 1986, 210; Vänskä & Autio, 2009, 63–64). ’Aikuislapseksi’ kutsumansa lapsenomaisen aikuisen hän määrittelee täysikasvuiseksi henkilöksi, jonka älylliset ja emotionaaliset kyvyt ovat jääneet lapsen tasolle (Postman 1985, 109).

Teos lähtee oletuksesta, että lapsuus on vahvasti kulttuurisesti muotoutuva ilmiö (Postman 1985, 6, 154). Teoksessa tarkastellaan lapsuutta muun muassa keskiajalla, jolloin Postmanin mukaan, Ariésia mukailleen, lapsuus loppui lyhyeen, noin seitsemän vuoden ikään (em., 22). Keski-aikaan ajoittuu myös lapset aikuisista Postmanin mukaan keskeisesti erottanut historiallinen keksintö, kirjapainotaito. Juuri lukutaidon yleistyminen muovasi Postmanin mukaan uudelleen aikuisuuden ja lapsuuden kriteerejä tavalla, joka ulottuu nykyaikaisiin käsityksiin aikuisista ja lapsista. (Em., 44–45, 108–109.)

Lukutaidon kehittäminen vaati ensinnäkin yksilöiden kouluttamista, ja koulun asema instituutiona vahvistui (Postman 1985, 44–45). Väestöä ei enää jaettu aikuisiin ja miniaikuisiin, vaan lukutaitoisiin aikuisiin ja lukemaan opetteleviin lapsiin ja nuoriin (em., 50–51). Toisekseen lukeminen vaati monia nykyisinkin aikuisuuteen yhdistyviä ominaisuuksia, kuten keskittymiskykyä, itsehillintää sekä kykyä lykätä palkkiota ja ajatella korkealla abstraktiotasolla (em., 55, 108–109).

Kirjapainotaidon myötä syntyi siten erityinen symbolinen maailma, jonka ymmärtäminen erotti lapset aikuisista (em., 28, 59).

Kun kirjallisen materiaalin ja lukutaidon yleistymisen merkitys Postmanille lapsuuden erottamisesta aikuisuudesta, näiden ikävaiheiden rajojen häilyminen liittyy vastaavasti kirjallisen materiaalin vähenemiseen. Postman yhdistää aikuislapsen ilmiön kirjallisen median kustannuksella tapahtuneeseen kuvallisen median yleistymiseen. Toisin kuin kirjallisen median kuluttaminen, kuvallisen median seuraaminen ei Postmanin mukaan vaadi keskittymiskyvyn, itsehillinnän tai palkkion lykkäämisen kaltaisia ominaisuuksia. Esimerkiksi televisiossa sisältö ilmaistaan visuaalisina kuvina, joiden tulkitseminen ei teoksen mukaan vaadi yhtä kehittyneitä käsityskykyä kuin kirjallisen sisällön tulkitseminen. (Postman 1985, 124–125.) Television seuraamiseksi on myös orientoituttava siihen, mitä kuvaruudulla tapahtuu juuri sillä hetkellä, jolloin nykyhetki ja välitön tyydytys voivat korostua, eikä katsojalle jää aikaa abstrahoida tapahtumia omassa mielessään (em., 124). Samalla kuvallinen, helpommin omaksuttava media tuo lasten tietoisuuteen asioita, joille lapset saattoivat aiemmin altistua vasta lukutaidon kehittymisen myötä (em., 92–93). Näin ollen lasten maailma ikään kuin aikuismaistuu, ja aikuisten maailma lapsellistuu.

On huomionarvoista, että osa tässä luvussa läpikäytyistä lähteistä edustaa enemmän yleistasoista teoreettista pohdintaa kuin kattavan tieteellisen vertaisarvioinnin läpikäynyttä tutkimuskirjallisuutta. Esimerkiksi Cross (2008, 21) huomioi, että lukuisista sosiologisista lähteistään huolimatta hänen teoksensa edustaa media- tai sosiaalitieteellisen tutkimuksen sijasta ennen kaikkea humanistista reflektiota. Postman (1985) taas on profiloitunut paitsi tutkijana, myös kulttuurikeskustelijana ja sosiaalikkriitikkona. Lähdeteokset ovat toisaalta tutkimuskirjallisuudessaakin viitattuja (esim. Vänskä & Autio 2009, 63–64; Bernardini 2014a, 40). Kun aiempi tutkimuskirjallisuus aikuisten lastenkaltaisuudesta on vähäistä, teosten asemaa aikuisten lastenkaltaisuutta koskevan tieteellisen keskustelun virittäjänä ei mielestäni tulisikaan ohittaa.

2.2.2 Lapsuuden ihannointi

Siinä missä ilmauksista kuten 'mielen yläkouluun lukittuneet yksilöt' voi edelleen lukea käsityksen lapsenomaisuudesta aikuisuudessa jollakin tavoin kehitystä hidastavana, lapsenomaisuutta on myös puhtaammin ihailtu. Tässä luvussa tarkastelen 'lapsen' ja 'lapsuuden' käsityksiä ihmistoiminnan

ihanteina. Keskeisenä lähteenä toimii George Boas'n 'lapsuuden kulttia' käsittelevä teos *The Cult of Childhood* (1991). Kerron luvussa sekä yleisesti lapsuuden kultin käsitteestä ja sen historiallisesta muotoutumisesta että avaan lapsuuden kultin aatteellisia, kulttuurisesta primitivismistä juontavia taustoja.

Lapsuuden kultilla Boas (1991, 10, 21) tarkoittaa tietynlaista lapsikäsitystä, jossa lapsuus asettuu aikuistenkin elämän ihannemalliksi. Tällaisessa lapsikäsitöksessä lapsiin liitetään monia ihailtavia ominaisuuksia: lasten ymmärretään esimerkiksi olevan aikuisia totuudenmukaisempia, viattomampia ja hyveellisempiä. Lasten katsotaan olevan ikään kuin välittömässä yhteydessä aikuisten jo kadottamaan, todellisempaan ja usein primitiivimmäksi kuvattuun maailmaan, mistä myös lasten ihailtavat ominaisuudet kumpuavat. (Em.)

Boas (1991, 21) ajoittaa lapsuuden kultin syntyminen 1500-lukuun ja skeptisismien nousuun. Tuolloin oli noussut esiin erilaisia tieteellisiä, uskonnollisia ja maallisia auktoriteetteja vastustavia liikehdintöjä, joissa oppineisuuden ja doktriinien sijasta arvostettiin mystiikkaa ja antirationalismia; tietämistä suoraan ilman muuta tiedon perustetta kuin kokemus itse (em., 22–23). Esimerkiksi eläinten voitiin ajatella olevan luontaisesti hyveellisiä ilman opittua tietoa hyvästä ja pahasta, ja myöhemmin samaa ideaa sovellettiin lapsiin (em., 26). Skeptisismien nousun taustalta Boas löytää puolestaan muun muassa kehittyneen astronomian ja fysiikan, protestanttisen reformaation sekä löytöretket, mitkä olivat omiaan rapauttamaan käsitystä siitä, että kaikki ihmisten tiedettävissä oleva olisi jo löydetty (em., 21–22).

Jo ennen 1500-luvun skeptisismiäkin oli esimerkiksi raamatullisissa teksteissä nähtävissä lapsuuden ihannointia, jossa lapsenomaista luontoa ja lasten viisautta ylistettiin (Boas 1991, 15). Toisaalta Boasin mukaan ei aina ollut selvää, viittasivatko pyhät tekstit kaikkiin lapsiin vai ainoastaan tiettyihin valikoituihin lapsiin (em., 15–16). Suhtautuminen lapsiin ja lasten oletettuun luontoon on myös vaihdellut historiassa ihannoinnin ja paheksunnan välillä, eikä lapsuutta ole läheskään aina esitetty idealisoituna (em., 41–42, 90). Esimerkiksi 1700-luvulla kalvinismi levitti mukanaan käsitystä, jonka mukaan kaikki syntyvät syntisinä, jolloin myöskään lapsuutta ei voitaisi pitää ideaalisena (em., 90; Postman 1985, 69). Lopullisesti lapsuuden kultti muotoutui Boasin (1991, 42) mukaan vasta 1900-luvulla. 1800- ja 1900-lukujen taitteessa yleistyikin käsitys lapsesta

mittaamattoman arvostettavana itsessään, ja esimerkiksi lapsityövoimasta vähitellen luovuttiin (Vänskä & Autio 2009, 55, 59; Alanen 2001, 162–165).

Edellä todettiin, että lapsuuden kultin lapsikäsitksessä lasten katsotaan olevan aikuisia välittömämmässä yhteydessä todellisempaan ja primitiivimpään maailmaan. Boas (1991, 8–9) katsookin lapsuuden kultin edustavan vahvasti kulttuurista primitivismiä. Kulttuurisella primitivismillä tarkoitetaan käsitystä siitä, että ihmisille olisi ihanteellisinta elää yksinkertaisesti ja vähemmän sivistyneesti; eräänlaisessa luonnontilassa ilman kehittyneitä yhteiskunnan instituutioita (Geertz 2004, 38-39). Luonto asetetaan kulttuurisessa primitivismissä mittariksi sille, mikä on hyvää ja tavoiteltavaa (em., 41). Ihailtavaa elämää edustavat etenkin niin kutsutut primitiivit tai villit (*savage*) ihmiset, jotka elävät syrjässä kehittyneistä yhteiskunnista (em., 39).

Voidaan myös puhua kulttuurisessa primitivismissä ihmisihanteena pidetystä jalon villin (*noble savage*) hahmosta, jonka ominaisuuksia ovat muun muassa intuitiivinen viisaus, syvä luonnonkauneuden arvostus sekä suurempi herkkyys moraalille arvoille. Jalon villin hahmon on primitiivisten ihmisten ohella katsottu ilmenevän niin kansassa, naisessa, kollektiivisessa alitajunnassa kuin lapsessakin. (Boas 1991, 8; Rose 1982, 138.) Boas'n mukaan lapsen asettaminen kulttuurisen primitivismiin ihannehahmon ruumiillistumaksi on luontevaa, sillä lapsi ei ole vielä altistunut yhteiskunnan instituutioille yhtä voimakkaasti kuin aikuiset. Siten myös luontaisen viisauden ja muiden luontaisten hyveiden voitaisiin olettaa esiintyvän puhtaimmillaan juuri lapsessa. (Boas 1991, 11–12.)

Näkemyks yhteiskunnan turmelevasta vaikutuksesta liitetään usein 1700-luvun ranskalaisfilosofi Jean-Jacques Rousseau'n filosofiaan, ja Rousseau'n ajatukset ovatkin voineet vaikuttaa lapsuuden kultin muotoutumiseen. Rousseau'n mukaan lapset elävät ihmisistä lähimpänä luontoa, eläimyyden ja ihmisyyden välitilassa. He syntyvät hyvinä, mutta taantuvat muun muassa opettajien, sosiaalisten instituutioiden ja huonojen esimerkkien vaikutuksesta. (Boas 1991, 30–31; ks. myös esim. Taylor 2011, 422.) Lapsuuden pitkittäminen aikuisuuteen ei Rousseau'n mukaan ollut kuitenkaan mahdollista, eikä Rousseau nähnyt kaikenlaista koulutusta turmelevana. Sen sijaan koulutus tulisi toteuttaa luonnon ehdoilla ja lapsen kehitystaso huomioiden. Rousseau'n kasvatustilafilosofian mukaan lasta tulisi esimerkiksi opettaa järjen sijasta kokemuserustaisesti, sillä järki kehittyy vasta myöhemmällä iällä (Boas 1991, 30–33). Oikeanlaisen koulutuksen tarkoituksena oli Rousseaulle

kehittää lapsessa olevaa luontoa ja ehkäistä haitallisen koulutuksen turmelevia vaikutuksia (Rose 1984, 44).

Myös Rousseau'n aikalaisen John Locken on katsottu vaikuttaneen käsitykseen lapsista sivistymättöminä. Kun Rousseau katsoi lasten ilmentävän parhaiten luontoa, Locken on yhdistetty ajatus siitä, ettei lapsilla ole syntyessään mitään valmista luonteenlaatua: Lockelle lasten mieli on syntyessään tyhjä, tabula rasa, jota vasta kokemukset muokkaavat. (Postman 1985, 65.) Rousseau ja Locke suhtautuivat kuitenkin lapsen oletettuun sivistymättömyyteen eri tavoin. Siinä missä Rousseaulle koulutuksen tarkoituksena oli jalostaa lapsessa jo olevia, luonnonmukaisia ominaisuuksia, Lockelle koulutuksella lapsesta muovattiin sivistynyt aikuinen. (Postman 1985, 67–68.)

Lapsen näkemistä primitiivinä ovat voineet tukea myös ajattelutavat ja tieteellisetkin teoriat, joissa ihmiskunnan historian hahmotetaan etenevän ikään kuin yksilönkehityksen vaiheiden kautta vastasyntyneisyydestä vanhuuteen. Varhaisten ihmisten ymmärretään siis muistuttaneen lapsia, ja kääntäen lapsen kehityksellisen tilan ymmärretään muistuttavan ihmislajin varhaisia vaiheita. Tällainen lajinkehityksen ja yksilönkehityksen samaistava ajattelutapa oli Boas'n mukaan ominainen esimerkiksi keskiajalla. (Boas 1991, 60.) Samantapainen idea on muotoiltu myös tieteelliseksi kertauksen lain (*law of recapitulation*) teoriaksi. Laista on kaksi versiota, joista biologisen version mukaan varhainen yksilönkehitys heijastelee lajinkehitystä, ja joista sosiologisen tai psykogeneettisen version mukaan lasten ja alkukantaisten ihmisten ajattelu on samankaltaista. Esimerkiksi lasten ja varhaisten ihmisten maailmaa koskevissa uskomuksissa ja taiteessa on voitu nähdä samankaltaisuutta. (Boas 1991, 53, 61–62; ks. myös esim. Steedman 1995, 54.)

Myös Sigmund Freudin psykoanalyttisen teorian katsotaan vaikuttaneen lapsuuden kultin muotoutumiseen. Kun psykoanalyttisen teorian myötä psyykkisten ongelmien juurisyiden alettiin hahmottaa olevan lapsuuden kokemusten tukahduttamisessa (*repression*), lapsuuden uudelleenlöytäminen näyttäytyi parantavana. (Boas 1991, 90.) Vaikka Freud ei varsinaisesti esittänyt lapsuutta ihannoitavana, jotkin Freudin seuraajista sovelsivat hänen ajatuksiaan lapsuuden kultin tapaisesti. Esimerkiksi Norman O. Brownin mukaan tukahduttaminen on ainoastaan aikuisen psyyken toiminto, joka on seurausta koulutuksesta ja estää aikuisia elämästä lapsen tavoin. Koska

lapsuus edustaa onnellisempaa, tukahduttamisesta vapaata aikaa, aikuiset palaavat Brownin mukaan lapsuuteen unissaan ja neurooseissaan. (Em., 70.)

Psykoanalyttisen teorian tultua valtavirtaisemmaksi lapsuus yhdistyi myös uudella tavalla alitajuntaan. Lapsilla katsottiin olevan alitajuntaista, kielellisesti artikuloimatonta ymmärrystä maailmasta, joka tuli ilmi muun muassa lasten taiteessa. Taiteen luomisen alettiin ymmärtää vaativan palaamista lapsenkaltaiseen tilaan, ja esimerkiksi Brownille taide oli paluuta tukahduttamisesta vapaaseen lapsuuteen (Boas 1991, 71). Lapsi alkoi näyttäytyä ikään kuin taiteilijan arkkityyppinä, ja lasten oletetun taiteellisen nerouden katsotaan toimineen innoittajana alitajunnasta ammennettavan taiteen harjoittamiselle (em., 56).

Lapsuuden kultin kulttuurista vaikuttavuutta kuvaa myös se, että lapsuuden kultin lapsikäisyys on Jacqueline Rosen (1984) analyysin mukaan nähtävissä joissakin lastenkirjallisuuden tyypillisissä kertomuksissa. Lastenkirjallisuudesta tuli Rosen mukaan itsenäinen kaupallinen genre 1700-luvulla, samaan aikaan kun Rousseau ja Locken lapsikäisyydet olivat tulleet laajemmin tunnetuiksi (em., 8). Rose katsoo, että esimerkiksi Peter Panin ja poikien seikkailusatuja kaltaisissa tarinoissa lapset asetetaan kadotetun primitiivisen maailman vaalijoiksi, ja lapset toimivat myös primitiivisen maailman välittäjinä aikuisille (em., 9, 11). Muita lastenkirjallisuudessa yleisiä, lasten ja aikuisten välisiä vastakkainasetteluja ovat lasten vaistomainen maailma ja aikuisten älyllinen maailma, lasten suullinen ja aikuisten kirjoitettu kulttuuri sekä lasten viattomuus ja aikuisten rappiollisuus (em., 50). Myös Boas (1991, 59) huomioi totuudellisen lapsen myytin esimerkiksi H.C. Andersenin tarinassa keisarin vaatteista, jossa pieni lapsi huudahtaa ensimmäisenä keisarin olevan vaatteeton.

Lapsuus on myös voitu ymmärtää aikuisuudessakin säilyvänä tilana – sisäisenä lapsena. Seuraavaksi käsitellään sisäisen lapsen käsitettä ja Steedmanin (1995) teoriaa siitä, kuinka 'lapsesta' on tullut symboli ihmisen minuudelle.

2.2.3 Sisäinen lapsi

'Sisäinen lapsi' on etenkin itseapukirjallisuudessa käytetty käsite. Vaikka sisäisen lapsen käsitettä käytetään tieteellisessäkin kirjallisuudessa ikään kuin todellisena psyykkisenä rakenteena (esim. Carr & Hancock 2017; Worsley 2002; Riley 1993), tässä tutkielmassa käsitettä lähestytään

kulttuurisena konstruktiona. Alla kuvataan Kelley Rileyn (1993) väitöskirjaan nojaten, kuinka sisäistä lasta on määritelty itseapukirjallisuudessa.

Riley (1993, 9) jakaa itseapukirjallisuudessa esiintyvät sisäisen lapsen määritelmät karkeasti prosessi- ja sisältöorientoituneisiin. Proessorientoituneet määritelmät koskevat sitä, kuinka yhteys sisäiseen lapseen voidaan saavuttaa. Yhteyttä sisäiseen lapseen pidetään tyypillisesti vertauskuvana varhaislapsuudessa alkaneiden, sisäisten ongelmien kanssa kosketuksessa olemiselle. (Em.) Koska lapsen kokemuksellista tilaa pidetään totuudellisena ja spontaanina, yhteys sisäiseen lapseen voi proessorientoituneiden määritelmien mukaan saada yksilöt näkemään paremmin totuuden heille lapsuudessa tapahtuneista asioista. Yhteyttä voidaan tavoitella esimerkiksi taide- tai hypnoterapian avulla. (Em., 10.)

Sisältöorientoituneet määritelmät koskevat puolestaan sisäisen lapsen kokemuksellista kuvaamista (Riley 1993, 10). Myös sisältöorientoituneissa määritelmissä sisäinen lapsi toimii symbolina lapsuuden kokemuksille. Erityisesti kaksi sisäisen lapsen kokemuksellista tyyppiä ovat yleisiä: haavoittunut lapsi, joka on trauman seurauksena syntynyt kokemus minuudesta, ja ideaali tai ylimaallinen (*divine*) lapsi, johon trauma ei ole vaikuttanut. (Em.) Ideaaliin lapseen liitetään usein lapsen spontaanisuus, viattomuus ja ihmettely, mutta myös miellyttävä käyttäytyminen, jonka tarkoituksena on piilottaa tai päästä yli koetusta traumasta (em., 10–11).

Sisäinen lapsi on voitu määritellä myös esimerkiksi kognitiiviseksi suodattimeksi, jonka läpi kaikki yksilön kokemukset kulkevat. Tällaisessa määritelmässä sisäinen lapsi organisoii ensimmäisenä yksilön kokemuksia, joten ydinkokemuksen muuttamiseksi kontaktin saamista sisäiseen lapseen pidetään tärkeänä. (Riley 1993, 8.) Riley toteaa, että kaikkiaan sisäisen lapsen määritelmät voivatkin populaarikirjallisuudessa olla kirjavia (em., 9). Koherenttia, yhdenmukaista määritelmää ei ole esitetty. Symbolisen interaktion teoriaa hyödyntäen Riley ehdottaa itse sisäisen lapsen määrittelemistä ”symboliksi, joka representoi yksilön lapsuudessa kehittynyttä kokemusta omasta minuudestaan”. (Em., 9, 121–122.)

2.2.3.1 Lapsi ihmisen minuutena

Teoksessaan *Strange Dislocations: Childhood and the Idea of Human Interiority 1780–1930* (1995) Steedman tarkastelee 'lapsen' käsitteen historiaa. Fokuksena on, kuinka aikuisten uskomukset, halut ja fantasiat ovat muovanneet lapsen käsitettä (Steedman 1995, 5–7). Teoksessa esitetään, että lapsen käsitteestä on 1900-luvulle tultaessa tullut merkittävä väline, jolla aikuiset ilmaisevat minuuttaan ja henkilökohtaista historiaansa (em., 5).

Vertauskuvallisena havainnollistuksena tällaisesta lapsen käsityksestä teoksessa toimii Goethen tarina Mignonista; erikoiseksi, androgyyniseksi ja pienikokoiseksi kuvatusta lapsiakrobaatista, jonka kehon luonnollista kasvua on aikuisten toimesta manipuloitu, jotta tämä voisi esiintyä aikuisyleisölle paremmin. Troopiksikin kutsutun Mignonin hahmon kuvataan esiintyneen useina eri versioina eri taiteen aloilla. (Steedman 1995, 29; Brophy 2016, 180.) Steedman aloittaa lapsen käsitteen tarkastelun vuodesta 1780, jolloin Mignonin hahmo syntyi kirjallisuudessa. Tarkastelu päättyy vuoteen 1930, jolloin käsitys minuudesta lapsena oli jo vakiintunut. (Steedman 1995, 4.) Seuraavaksi käyn tiivistäen läpi Steedmanin argumentaatiota ja käsitystä minuudesta lapsena.

Steedmanin esittämän historiikin mukaan 'lapsuus' tarkoitti riippuvaisuutta, voimattomuutta, alistumista ja kehollista heikkoutta ennen kuin se alkoi merkitä tiettyä kronologista ikävaihetta. Esimerkiksi 1800-luvun alun tehdastyöläisiä voitiin pitää infantiileina. (Steedman 1995, 7.) Lapsuuden kiinnittymisen kronologiseen ikävaiheeseen Steedman ajoittaa Postmanin (1985) hengessä myöhäiselle 1800-luvulle, jolloin massakoulutuksen myötä lapsia alettiin jaotella ikäryhmiin. Samoihin aikoihin myös lapsipsykologia, kehityslingvistiikka ja antropometria olivat alkaneet tuottaa tietoa siitä, millaisia lapset ovat, ja kuinka lapsia tulisi käsitellä eri ikäkausina. (Steedman 1995, 7.)

Lopulta 1900-luvun aikana tapahtui länsimaissa laajempi muutos minuuden ja minuuden muodostumisen hahmottamisessa (Steedman 1995, 3–4). Muutokseen vaikutti Steedmanin mukaan etenkin Freudin psykoanalyttinen teoria, jossa yksilön psyykkisen identiteetin ydin paikannettiin yksilön menneisyyteen, lapsuuteen. Kuten Boaskin esitti (ks. luku 2.2.2), psykoanalyttiset teoriat teoretisoivat lapsuuden merkitystä uudelleen alitajunnan rakennusaineiksena. (Em., 4.) Esimerkiksi päivätaajunnasta tukahdutettujen lapsuuden traumojen ymmärrettiin voivan vaikuttaa alitajunnan

tasolla (em., 88). Lapsuus ja yksilön henkilökohtainen historia ikään kuin jäivät elämään yksilön alitajuntaan (em., 93). Steedmanin mukaan syntyi käsitys minuudesta alitajuntana ja alitajunnasta yksilöiden sisällä olevana, kadotettuna lapsena (em., 4).

Steedmanin tapaan Brophy (2016, 177, 184; ks. myös Rose 1984) ehdottaa, että 'lapsesta' on tullut kielikuvallinen figuuri, johon ulkoistetaan aikuisten lapsuuteen liittyviä toiveita, ahdistuksia ja katumuksia. Lapsen figuuri mahdollistaa aikuisille käsitteellisen kiintopisteen, jonka avulla lapsuuteen liittyviä tunteita ja toiveita on mahdollista tutkia (Brophy 2016, 180). Kuten Steedman (1995, 9), Brophy pitää tärkeänä, että lapsi kuvitellaan pieneksi: pienuus tekee lapsesta helposti lähestyttävän, muokattavan ja ymmärrettävän (Brophy 2016, 185). Idea kerran menneisyydessä olemassa olleesta, mutta sitten menetetyistä ja tiettyyn aikaan jäädytetystä lapsesta tarjoaa myös välineen kapinoida todellisia kokemuksia vastaan. Koska lapsuuden kokemuksiin ei voida palata tai kokemuksia usein verifioida, lapsen figurista tulee kyseenalaistamattomissa olevien, lapsuutta koskevien totuuksien ja ymmärrysten säiliö. (Em., 184, 187.)

2.2.4 Käsitteet käytännössä

Tässä tutkielmassa argumentoin, että erilaiset aikuisten lastenkaltaisuuden käsitteet ovat laajempi kulttuurinen ilmiö. Kyseessä ei siis ole vain teoreettisella tasolla pohdittu ilmiö tai itseaputeoksissa hyödynnetty kuvaamistapa, vaan käsitteet ovat laajemmin kulttuurisesti vaikuttavia. Tämän argumentin tueksi kuvaan seuraavaksi, kuinka aikuisten lastenkaltaisuutta koskevat käsitteet ovat tulleet ilmi muissa empiirisissä tutkimuksissa. Esimerkkeiksi käsitteiden esiintymisestä käytännössä olen ottanut ikääntyneiden infatilisaaation ja nuorten aikuisten käsitteet aikuisuudesta.

2.2.4.1 Ikääntyneiden infatilisaaatio

Infatilisaaatio voidaan lyhyesti määritellä aikuisen kohtelemiseksi lapsena (Harris & White 2013). Ikääntyneiden infatilisaaation kontekstissa Marson ja Powell (2014, 144) määrittelevät puolestaan infatilisaaation käyttäytymismuodoksi, jossa auktoriteettiasemassa oleva henkilö, esimerkiksi sosiaalityöntekijä tai terveydenhuollon työntekijä, vuorovaikuttaa ikääntyneen henkilön kanssa ikään kuin tämä olisi lapsi. Infatilisoiavaa vuorovaikutusta voi olla esimerkiksi lapsenomaisen kielen (*secondary baby talk*) käyttäminen ikääntyneen kanssa. Lapsenomaisen kielen piirteiksi

artikkelissa luetaan korostunut intonaatio, kimeä ja kovääninen ääni, hidas puhenopeus sekä sanasto, jota yleensä käytetään puhuttaessa lapsen kanssa. Lisäksi infantilisaatiota voivat olla esimerkiksi ikääntyneen puhuttelu liian tuttavallisesti, kuten lempinimillä, ikääntyneen tietosuojan loukkaaminen tai ikään sopimattomien aktiviteettien järjestäminen ikääntyneelle. (Em.) Infantilisaatiota on toisinaan pidetty kaltoinkohteluna siihen yhdistettyjen negatiivisten terveysseurausten, kuten toimintakyvyn heikkenemisen, vuoksi (em., 146, 152–153).

Ikääntyneiden infantilisaatiota on käsitelty mittavasti infantilisaatiota koskevassa kirjallisuudessa. Marsonin ja Powellin (2014, 146–147, 151) mukaan sen taustalla, miksi juuri ikääntyneet on tavattu nähdä lapsenkaltaisina, voivat vaikuttaa ikääntyneisiin liitetyt stereotypiat ja ikään liittyvien kognitiivisten muutosten väärintulkinta. Vaikka esimerkiksi dementia on iän myötä yleistyvä sairaus, on hyvin monenlaisia ikääntyneiden kognitiivisia vaikeuksia voitu tulkita merkeiksi dementiasta (em., 145, 147). Ikääntyneitä, joilla on tulkittu esiintyvän merkkejä dementiasta, on taas voitu kohdella lapsenomaisemmin (em., 144). Dementiaan liitetäänkin sitkeästi käsitys, että sairastuneen henkiset kyvyt vastaisivat hyvin nuoren lapsen ikätasoa (Seaman 2020, 32).

Ikääntyneiden infantilisaation yhteydessä kiinnostava on myös Blattererin (2007a, 779–780; 2007b, 58; ks. luku 2.1) näkemys siitä, että lapsenkaltaistaminen kohdistuisi tyypillisimmin yksilöihin, jotka eivät kykene täyttämään standardiaikuisen ideaalia, kuten heikkokuntoisiin tai vammautuneisiin. Tällaisten infantilisoinnin kohteina olevien henkilöiden ei katsota olevan samalla tavalla samanarvoisia, täysivaltaisia henkilöitä kuin standardiaikuisten. Blattererin mukaan lapsenkaltaistamisen tarkoituksena olisi marginalisoida ideaalin täyttämättömät yksilöt vähemmistöön; pois aikuisuuden kategoriasta tietynlaiseen kvasilapsuuteen. (Em.)

Jongsma ja Schweda (2018, 415) puhuvatkin vanhuusikään liitetystä 'toisen lapsuuden' (*second childhood*) kulttuurisesta kielikuvasta, jossa vanhuusikä nähdään kuin paluuna lapsuuteen (ks. myös esim. Salari & Rich 2001, 116). Kielikuvaa on heidän mukaansa käytetty jo antiikissa, ja se on nähtävissä esimerkiksi Raamatun teksteissä. Vanhuusikä saatetaan kirjoittajien mukaan samaistaa lapsuuteen esimerkiksi siksi, että molemmissa ikävaiheissa yhdistyy epäitsenäisyys ja riippuvaisuus muiden huolenpidosta. Myös modernit tieteelliset teoriat voivat tukea käsitystä paluusta lapsuuteen. Esimerkiksi retrogeneesi-teorian mukaan opitut taidot heikkenevät Alzheimerin taudissa siten, että

viimeisimpinä opitut taidot heikkenevät ensimmäisenä, ja pisimpään säilyvät varhaisessa iässä opitut taidot. (Jongsma & Schweda 2018, 415–416; ks. myös esim. Salari & Rich 2001, 117.)

Jongsman ja Schwedan mukaan kulttuurisesti yleinen toisen lapsuuden kielikuva ei kuitenkaan huomioi esimerkiksi ikääntyneiden elämänhistoriaa. Kirjoittajat huomioivat, että vaikka dementian seurauksena ikääntyneiden kognitiiviset ja toiminnalliset kyvyt voivatkin heiketä ikään kuin varhaisemmalle kehitystasolle, on ikääntyneillä taustallaan pitkä yksilöllinen kehityshistoria, joka erottaa heidät lapsen kehityksellisestä tilasta. (Jongsma & Schweda 2018, 415, 417–418.) Toisin kuin lapsilla, esimerkiksi henkilökohtainen identiteetti ja arvot ovat ikääntyneillä ehtineet jo muotoutua. Ikääntyneiden arvot ja identiteetti tulisi kirjoittajien mukaan myös huomioida vuorovaikutuksessa ikääntyneen kanssa, vaikka ikääntyneen kyvyt ilmaista itseään olisivat heikentyneet. (Em.) Seuraavaksi käyn läpi kahden tutkimuksen (Salari & Rich 2001; Seaman 2020) avulla, miten ikääntyneitä on käytännössä lastenkaltaistettu.

Salari ja Rich (2001) tutkivat infantilisaatiota kahdessa ikääntyneiden päivätoimintakeskuksessa (*daycare center*; keskus A ja B). He havainnoivat keskuksissa vuorovaikutussuhteita ja sitä, kuinka materiaallinen ympäristö ja erilaiset toiminnot, kuten ikääntyneiden aktiviteetit ja yksityisyydensuoja, olivat järjestetty. (Salari & Rich 2001, 119–220.) Tutkimuksessa havaittiin, että toisessa päivätoimintakeskuksista (keskus A) ilmeni selkeästi enemmän infantilisoivia käytäntöjä (em., 129). Muun muassa lapsenomaisen kielen käyttämisestä esiintyi runsaammin; ikääntyneitä voitiin puhutella esimerkiksi ”hyväksi tytöksi tai pojaksi”. Keskuksen A ikään sopimattomista aktiviteeteista tutkijat nimeävät puolestaan esimerkiksi retrospektiivisen muistelun, jossa ikääntyneitä kehoitettiin muistelemaan pääasiassa lapsuusikänsä, mutta ei juuri aikuisuuttaan. (Em., 123–125.) Keskus A myös sijaitsi vanhassa koulurakennuksessa, jota ei oltu juurikaan remontoitu ikääntyneiden päivätoimintaan sopivaksi, ja jonka saniteettitilojen yksityisyydessä oli puutteita (em., 116–117, 121–122, 125–126).

Toisessa päivätoimintakeskuksista (keskus B) vuorovaikutus, aktiviteetit ja tilat olivat suunniteltu selkeämmin aikuisille. Ympäristönä keskus B muistutti vapaa-ajankerhoa, johon oli luotu olohuonemaiset tilat tulisijoihin, sohviin ja pianoihin. (Salari & Rich 2001, 117, 128.) Vaikka infantilisoivia käytäntöjä esiintyi keskuksessa B kokonaisuudessaan vähemmän, tutkijat myös

havainnoivat keskuksessa esimerkiksi ikääntyneiden halailua ja suukottamista vastoin joidenkin ikääntyneiden tahtoa (em., 126–127).

Salarin ja Richin (2001, 129–130) mukaan infantilisoinnilla oli vaikutuksia ikääntyneiden käyttäytymiseen keskuksissa. Esimerkiksi keskuksessa B ikääntyneet muodostivat sosiaalisia suhteita myös toistensa kanssa, kun taas keskuksessa A vuorovaikutus oli pääasiassa henkilökunnan ja ikääntyneiden välistä. Keskuksessa A ikääntyneet olivat myös vetäytyneempiä, vähemmän kommunikatiivisia ja nukkuivat enemmän. (Em.) Tutkijat päättelevät erojen infantilisoivissa käytännöissä juontuvan eroista henkilökuntien koulutuksissa. Toisin kuin keskuksessa A, keskuksen B henkilökunnalla oli joko yliopistotasosta koulutusta gerontologiasta tai he olivat vapaaehtoistyötä tekeviä seniorikansalaisia. Myös sillä, millaisissa rakennuksissa toimintaa järjestettiin, katsottiin olevan merkitystä infantilisoinnille. (Em., 129.) Keskuksen A koulumainen rakennus saattoi ohjata sekä henkilökuntaa että ikääntyneitä omaksumaan infantilisoivia käytäntöjä, kun taas keskuksen B vapaa-ajankerhomaiset tilat mahdollistivat aikuismaisemman vuorovaikutuksen (em., 129, 132). Lisäksi tutkijat pohtivat, että laitospöississö olosuhteissa, joissa henkilökunta vastaa asiakkaiden turvallisuudesta, infantilisointi saattaa olla henkilökunnan strategia asiakkaiden käyttäytymisen hallitsemiseksi (em., 117). Keskuksen B vapaammissa olosuhteissa tapahtuikin tutkimusjakson aikana karkaamisyritys (em., 128).

Siinä missä kirjallisuudessa infantilisaatio kuvataan Salarin ja Richin (2001) artikkelin tapaan usein ikääntyneille haitallisena, Seaman (2020) pohtii infantilisaatiota hieman toisesta näkökulmasta. Etnografisessa tutkimuksessaan Seaman (2020, 29) pyrki selvittämään, mitä tarkoitetaan, kun Alzheimerin tautia sairastavaa aikuista kuvataan lapsenkaltaiseksi (*like a child*). Hän seurasi 26 kuukauden ajan Alzheimerin tautiin sairastuneiden henkilöiden ja heidän omaishoitajinaan toimivien puolisoitensa elämää niin heidän kotonaan, poliklinikoilla kuin erilaisissa tukipalveluissakin (em., 31–32).

Seamanin tutkimat omaishoitajat pitivät Alzheimerin tautiin sairastunutta puolisoaan lapsenkaltaisena esimerkiksi siksi, että sairastuneen toimintakyky oli selvästi alentunut aikaisemmasta. Sairastunut ei esimerkiksi kyennyt enää pukeutumaan itsenäisesti, tekemään ruokaa tai harjaamaan hampaitaan. Kuten Jongsma ja Schwedakin (2018) pohtivat, juuri toimintakyvyn laskun katsottiin aiheuttavan lapsenkaltaista epäitsenäisyyttä. Kun omaishoitaja joutui

monitoroimaan ja avustamaan puolisoaan arkisissa toiminnoissa, koettiin heidän välisen suhteensa muistuttavan lapsen ja aikuisen suhdetta. (Seaman 2020, 33.) Toimintakyvyn alentuessa myös parisuhteen vastavuoroisuus väheni. Aiemmin avioliitossa koettu, vapaaehtoinen ja molemminpuolinen tukeutuminen avioliiton osapuolten välillä vaihtui yksisuuntaisemmaksi, vanhemman ja lapsen välistä suhdetta muistuttavaksi ohjaussuhteeksi (em., 34).

Seamanin tulkinnan mukaan Alzheimerin tautia sairastavan henkilön lapsenkaltaistaminen edusti omaishoitaja-puolisoiden pyrkimystä ymmärtää uutta muuttunutta tilannetta hyödyntämällä aiemmasta elämästä tuttuja aikuinen-lapsi -suhteiden malleja. Tuttujen mallien avulla sairastunut tunnustettiin osaksi perhettä, vaikka häneen ei enää täysin kyettykään suhtautumaan puolisona. Etenkin naispuoliset, lapsia saaneet omaishoitajat hahmottivat tilannetta vanhemman ja lapsen välisenä suhteena, kun taas miespuoliset omaishoitajat hahmottivat tilannetta useammin vaimon ja aviomiehen roolien vaihtumisena. (Seaman 2020, 38.) Siinä missä infantilisaatiota pidetään usein epäinhimillistävänä, voi se Seamanin mukaan olla myös omaishoitajien keino ylläpitää hoivasuhdetta, puolison tunnustamista (*recognition*) sekä rakkautta puolisoon muuttuneessa tilanteessa, ja sitä myötä myös puolison henkilöyttä (em., 29, 38). Toisin kuin esimerkiksi Blatterer (2007b), Seaman (2020) ei siis tulkinnut lapsenkaltaistamisen välttämättä vievän ikääntyneiltä heidän henkilöytään, vaan voivan ylläpitääkin sitä.

2.2.4.2 Nuorten aikuisten käsityksiä lapsesta minuutena

Luvussa 2.2.3.1 käsiteltiin Steedmanin (1995) teoriaa siitä, kuinka yksilön minuuks ja henkilökohtainen historia on alettu paikantaa yksilöiden sisällä olevaan lapseen. Hieman vastaavanlainen ajatus 'lapsesta' yksilön todellisena minuutena on nähtävissä Blattererin (2007b) tekemissä empiirisissä nuorten aikuisten haastatteluissa. Kysyttäessä, mitä aikuisuus tarkoittaa haastateltaville, haastateltavat kuvasivat kaksi rinnakkaista käsitystä aikuisuudesta: ulkoisen ja epäautenttisen aikuisuuden, ja sisäisen ja autenttisen aikuisuuden (em., 86–87, 98–102, 114). Ulkoiseen aikuisuuteen liittyi aikuisuuden toteuttaminen ikään kuin performanssina ulkoisten odotusten mukaisesti, ja sen ymmärrettiin edellyttävän poisoppimista lapsuuteen ja nuoruuteen liitetyistä vilpittömyydestä, viattomuudesta, tunteellisuudesta ja integriteetistä. Aikuisuuden performanssin alla katsottiin kuitenkin säilyvän lapsuudesta ja nuoruudesta juontava todellinen minuuks ja aikuisuus. (Em., 94–97). Eräs haastateltavista kuvasi kokemusta kahdesta aikuisuudesta

siten, että todellinen minuus säilyy tarkkailijana aikuisuuden performanssin alla, ja tarvittaessa muokkaa performanssia sopivammaksi eri tilanteisiin (em., 94).

Käsityksessä kahdesta aikuisuudesta on luettavissa myös lapsuuden kultin (ks. luku 2.2.2) piirteitä, kuten näkemys sosiaalisista käytännöistä epäautenttisina ja turmelevina. Ulkoiseen aikuisuuteen liitettiin esimerkiksi varsin negatiivissävytteisesti todellisista tunteista etäännyminen, oman olemuksen kontrollointi ja oman todellisen minuuden piilottaminen sekä epäluottamus muihin ihmisiin (Blatterer 2007b, 95). Ulkoisen aikuisuuden ymmärrettiin olevan eräänlainen sosiaalinen kuori, jota tarvittiin sosiaalisessa maailmassa navigoimiseksi (em., 94–95). Kuten edellä todettiin, lapsuuteen ja nuoruuteen, todelliseen minuuteen ja aikuisuuteen, taas yhdistyivät esimerkiksi viattomuus, vilpittömyys ja tunteellisuus. Siinä missä ulkoinen aikuisuus edusti haastateltaville normatiivista aikuisuutta, jolla katsottiin olevan erityisesti instrumentaalista, yhteiskunnassa toimimiseen liittyvää arvoa, todellinen aikuisuus määrittyi psykologiseksi tilaksi (em., 97).

Blattererin mukaan käsitys kahdesta aikuisuudesta voi juontaa nykyaikuisten epävarmuuden kokemuksista. Nykyaikaista aikuisuutta kuvaa hänen mukaansa tietoisuus epävarmuudesta ja tulevaisuuden ennustamattomuudesta sekä pitkän aikavälin suunnitelmien tekemisen vaikeudesta. Epävarmuuden keskellä kääntymisestä sisäänpäin omaan minuuteen on voinut tulla ainoa pysyvyyden ja stabiiliuden lähde. (Blatterer 2007b, 105, 110.) Kun klassisten määreiden mukainen aikuisuus ei vaikuttaisi enää vastaavan yhteiskunnallisia rakenteita, voi instrumentaalinen suhtautuminen määreisiin olla niin ikään yksilöille edullisempaa kuin aikuisuuden määrittely yksinomaan klassisten määreiden avulla (em., 97; ks. luku 2.1.3). Epävarmuuden taustaa vasten Blatterer puolustaa myös käsitystä siitä, että 'aikuislasten' sitoutumattomalta vaikuttava elämäntyyli voikin edustaa adaptiivista suhtautumista yhteiskunnallisiin olosuhteisiin (em., 113–114).

Teoriaosuuden ikäkäsityksiä koskeva osuus päättyy tähän. Luvussa 2.3 siirryn käsittelemään populaaripsykologista itseapukirjallisuutta – sen määritelmiä, tutkimusta sekä kontekstointia myöhäismoderniteettiin ja terapeuttiseen kulttuuriin. Luvussa pohdin myös rajanvetoa populaarin ja yleistajuisten välillä sekä määrittelyn tutkimuskohteena olevia kulttuurisia käsityksiä.

2.3 Populaaripsykologinen itseapukirjallisuus

2.3.1 Määritelmiä

Salosen ja Pessin (2020, 16) esittämän määritelmän mukaan itseapukirjallisuudella viitataan populaaripsykologiseen kirjallisuuteen, jossa käsitellään itsensä kehittämistä, elämisen ongelmien ratkaisua, hengellistä tai henkistä kehitystä sekä kasvua ihmisenä. Tavanomaisia itseapukirjallisuuden käsittelemiä teemoja ovat rakkaus, ihmissuhteet, terveys, taloudellinen vauraus ja onnellisuus (Tiaynen-Qadir & Salmenniemi 2017, 385). Vaikka itseapukirjallisuutta voidaan pitää monenlaisista teoksista koostuvana genrenä (Nehring & Kerrigan 2020, 327), itseapukirjallisuudessa toistuvia rakenteita, sisältöjä ja kehityshistoriaakin on tutkimuskirjallisuudessa kuvailtu jonkin verran. Alla käyn läpi Tiaynen-Qadirin ja Salmenniemen (2017) ja Nehringin ja Kerriganin (2020) kuvailuja itseapukirjallisuudelle keskeisistä piirteistä.

Tiaynen-Qadir ja Salmenniemi poimivat nykyaikaiselle itseapukirjallisuudelle ominaisiksi piirteiksi muun muassa bullet-point -narratiivin, positiivisen ajattelun ja erilaisten tietomuotojen, kuten uskonnollisen, uususkonnollisen ja tieteellisemmän psykologisen tiedon, yhdistelemisen keskenään (Tiaynen-Qadir & Salmenniemi 2017, 382, 384; ks. myös Woodstock 2005). Bullet point -narratiivilla viitataan teosten keskeisen sisällön tiivistämiseen yksinkertaiseen ja helposti lähestyttävään muotoon, kuten numeerisiksi listoiksi tai step by step -tyyppisiksi malleiksi. Esimerkiksi sellaisissa suosituissa itseaputeoksissa kuten *The 5 Love Languages* ja *The 7 Habits of Highly Effective People* on hyödynnetty bullet point -narratiivia. (Tiaynen-Qadir & Salmenniemi 2017, 385–386; Woodstock 2005, 170.) Positiivisella ajattelulla taas viitataan itseapukirjallisuudessa esiintyvään käsitykseen, jonka mukaan ajattelun keinoin voidaan muuttaa oman elämän olosuhteita ja omaa persoonallisuutta (Tiaynen-Qadir & Salmenniemi 2017, 388; Woodstock 2005, 156).

Itseapukirjallisuuden kuvataan kasvattaneen suosiotaan viime vuosikymmeninä kansainvälisesti (Salonen & Pessi 2020, 16; Nehring & Kerrigan 2020, 326–327). Itseapukirjallisuutta onkin lähestytty myös ajankuvana (Salonen & Pessi 2020, 16; Salmenniemi & Vorona 2014, 44–45). Itseapukirjallisuuden on esimerkiksi tulkittu välittävän uusliberalistista kuvaa riippumattomasta ja

itsensä optimointiin pyrkivästä yksilöstä. Uusliberalismin ohella itseapukirjallisuuden on tulkittu mukailevan muun muassa moderniteettia ja terapeutista kulttuuria. (Salonen & Pessi 2020, 17; Nehring & Kerrigan 2020.) Jäljempänä luvuissa 2.3.4 ja 2.3.5 käsitellään tarkemmin, millaisena itseapukirjallisuus näyttäytyy moderniteetin ja terapeutin kulttuurin teorioissa.

2.3.2 Rajanveto tieteellisen ja populaarin välillä

Tutkielman tutkimuskohteena ovat kulttuuriset käsitykset aikuisten lastenkaltaisuudesta. Rajaamalla tutkimuskohteen kulttuurisiin käsityksiin analyysistä on haluttu jättää pois kuvailut todellisista psykopatologisista tai muista kliinisistä tiloista, joihin voi liittyä lapsenomaisia piirteitä. Toisaalta myös tutkielman aineistona olevien populaaripsykologisten kirjojen kirjoittajilla on taustoja kliinikoina, eikä rajanveto tieteellisen ja populaarin välillä ole aina selkeää. Tässä luvussa pohdin populaarin ja tieteellisen kirjallisuuden välistä rajanvetoa. Luvussa myös täsmennän, millaisesta populaarikirjallisuudesta tutkielman aineistossa on kyse.

APA:n (*American Psychological Association*) määritelmän mukaan populaaripsykologialla viitataan laajan yleisön käyttöön tarkoitettuun psykologiseen tietoon, kuten itseapukirjojen tai psykologista neuvoa antavien televisio- ja radio-ohjelmien välittämään tietoon. Termillä voidaan tarkoittaa myös laajan yleisön käsityksiä psykologisesta tiedosta. (APA 2020.) Samalla populaaripsykologisen tiedon luotettavuutta pidetään usein tieteellistä tietoa alhaisempana. Populaaritiedon voidaan katsoa olevan yksinkertaistettua, väärinymmärrettyä tai vanhentunutta. (Em.; Strellman & Vaattovaara 2013, 25). On löydettävissä runsaasti kirjallisuutta, jossa tähdätään populaarin tiedon tunnistamiseen tieteellistä tiedosta sekä populaarikirjallisuudessa esiintyvien virheellisten käsitysten korjaamiseen (Stanovich 2013; Cordon 2005; Lilienfeld & Lynn & Ruscio & Beyerstein 2011).

Tiedon popularisoinnilla voidaan toisaalta tarkoittaa myös toivottavanakin pidettyä pyrkimystä tieteellisen tiedon yleistajuistamiseen. Yleistajuistamisella tarkoitetaan tieteellisen tiedon muuttamista sellaiseen muotoon, jossa tieto on laajempien yleisöjen saavutettavissa ja ymmärrettävissä (Strellman & Vaattovaara 2013, 9–11). Suomessa tieteen yleistajuistamisen on katsottu toteuttavan yliopistolaissa määrättyä yliopistojen kolmatta tehtävääkin, eli yliopistojen yhteiskunnallista vuorovaikutusta, vaikuttavuutta ja elinikäistä oppimista (Heinonen & Raevaara 2012, 3; Strellman & Vaattovaara 2013, 9). Myös joissakin populaarikirjallisuuden virheellisiä

käsityksiä oikovissa teoksissa huomioidaan, ettei populaarijulkaisujen tieto suinkaan aina ole yhtäpitämätöntä tieteellisen tiedon kanssa (Cordón 2005, esipuhe; Lilienfeld & Lynn & Ruscio & Beyerstein 2011, esipuhe).

Tässä tutkielmassa olen kiinnostunut populaaripsykologisista julkaisuista, jotka ovat lähtökohtaisesti kirjoitettu suuren yleisön käyttöön. Vaikka aineistoteosten kirjoittajilla on yliopistokoulutustaustoja ja he ovat toimineet klinikoina, teokset pohjaavat vain löyhästi tieteellisiin teoriaperustoihin. Teoksissa ei myöskään viitata tarkasti tieteellisiin lähteisiin. Esimerkiksi Takanen (2011) kuvaa teoksensa pohjautuvan Jeffrey E. Youngin skeematerapeutiseen ajatteluun, mutta tieteellisiä viitteitä teoksessa ei ole. Teokset ovatkin tulkintani mukaan syntyneet ennen kaikkea kirjoittajien pyrkimyksistä avata psykologiaan liittyviä, tavanomaisia ihmisiä auttamaan tähtääviä näkemyksiään laajalle yleisölle – ei tieteellisen psykologian yleistajuistamisesta. Toisaalta ei ole selkeää, missä määrin esimerkiksi Millerin (1996) ajatuksia voitaisiin pitää tieteellisesti varteenotettavina: kuten aineiston esittelyssä todetaan, hänen näkemystensä kuvataan vaikuttaneen merkittävästi lapsipsykologiaan ja -psykiatriaan 1980-luvulla. Myös Takasen teoksen taustalla vaikuttava skeematerapia on toisaalta käytössä oleva ja tutkittu terapiamuoto (esim. Hawke & Provencher 2011).

Sosiologi Eva Illouz (2008) on kirjoittanut tarkan rajan vetämisen vaikeudesta tieteellisten ja yleistajuisten psykologisten julkaisujen välille. Illouzin (em., 13–14) mukaan juuri psykologialle on tyypillistä, että tietoa popularisoidaan ja tuodaan julkiseen keskusteluun. Kun psykologialle ominaista on myös vankka tekstuaalisuus, itseapukirjallisuus muodostaa erään väylän, jonka avulla psykologinen tieto muuntuu kulttuuriseksi resurssiksi (em., 17–18, 51, 155; ks. myös Woodstock 2005, 158). Kulttuurintutkimuksellisessa mielessä ei Illouzin (2008, 13) mukaan myöskään olisi välttämätöntä tehdä eroa professionaalisen ja populaarin kirjallisuuden välille, jos niiden molempien katsotaan lähestyvän yksilöitä samankaltaisin, tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena olevin metaforin ja narratiivein. Tästä Illouz'n huomiosta huolimatta lähestyn aineistoa ensisijassa populaarina ja ei-tieteellisenä.

2.3.3 Populaaripsykologisen itseapukirjallisuuden tutkimus

Salmenniemen ja Voronan (2014, 44) mukaan populaaripsykologisen kirjallisuuden tutkimus on kohdistunut suurimmaksi osaksi itseapukirjallisuuteen. He jakavat itseapukirjallisuuden tutkimuksen kahteen tutkimusperinteeseen: empiiriseen aineistoon pohjautuvaan tutkimukseen ja itseapukirjallisuuden kulttuuriseen kritiikkiin. Empiirisen, itseaputeoksista koostuvan aineiston pohjalta on tutkittu esimerkiksi itseapukirjallisuuden historiaa ja sukupuolen kuvaamista itseapukirjallisuudessa. Itseapukirjallisuuden kulttuurinen kritiikki ei sen sijaan pohjaa tarkkaan empiiriseen aineistoon, vaan tarkastelee itseapukirjallisuutta aikalaisdiagnoosin kaltaisesti kuvauksena myöhäismoderniteetista. Kriittisessä tutkimusperinteessä itseapukirjallisuus nähdään usein osana terapeutista kulttuuria, johon kuvataan tiivistyvän erilaisia, tyypillisesti haitallisiksi ymmärrettyjä myöhäismoderniteetin piirteitä. Terapeutista kulttuuria kuvaavat esimerkiksi sitoutumattomuus sosiaalisiin instituutioihin, keskittyminen omaan minuuteen sekä yksin pärjäämisen ihanne. (Em., 44–45.) Myöhäismoderniteetin ja terapeutin kulttuurin käsitteisiin palaan seuraavissa luvuissa 2.3.4 ja 2.3.5.

Tässä tutkielmassa on nähtävissä molempien tutkimusperinteiden piirteitä. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni vastaan empiirisen aineiston pohjalta, kun taas toiseen tutkimuskysymykseeni haen vastausta teoreettisemmalla tasolla. Seuraavaksi tarkastelen, millainen merkitys itseapukirjallisuudessa on myöhäismoderniteetin ja terapeutin kulttuurin teorioissa. Tarkastelun tarkoituksena on kontekstoida itseapukirjallisuuden merkitystä nykyaikaisissa yhteiskunnissa sekä tuoda lisänäkökulmaa siihen, miksi tietyt käsitykset aikuisten lastenkaltaisuudesta ovat mahdollisesti yleistyneet.

2.3.4 Giddens, myöhäismoderniteetti ja itseapukirjallisuus

Sosiologi Anthony Giddens on teoretisoinut erilaisten asiantuntijainstituutioiden ja -kirjallisuuden merkitystä ihmisten minuudelle ja itseidentiteetille nykyaikaisissa yhteiskunnissa. Teoksessaan *Modernity and Self-identity: Self and Society in The Late Modern Age* (1991) Giddens käsittelee minuutta ja itseidentiteettiä moderniteetissa ja myöhäismoderniteetissa. Moderniteetilla Giddens viittaa feodaalisen Euroopan jälkeisen maailman instituutioihin ja käyttäytymismuotoihin, joista on tullut lähes maailmanlaajuisia 1900-luvulla (em., 14–15).

Moderniteetille ominaisia ovat muun muassa kansallisvaltiot, teollistuminen, kapitalistinen talousjärjestelmä (Giddens 1991, 15), ajan ja paikan erottaminen toisistaan (em., 16) sekä perinteiden merkityksen väheneminen (em., 14, 20). Myöhäisellä tai korkealla moderniteetillä (*late/high modernity*) Giddens viittaa moderniteetin tämänhetkiseen tilaan, jota määrittävät moderniteetin peruspiirteiden kärjistyminen ja globalisoituminen (em., 243). Teorian myöhäismodernista tilasta katsotaan asettuvan vastakkain sellaisia postmodernistisia yhteiskuntateorioita joiden mukaan nykyaikaiset sosiaalisen elämän muodot eivät enää jakaisi paljoakaan yhteistä moderniteetin kanssa² (Social Theory Re-Wired 2016; Giddens 1990, 45–53).

Giddensin käsitykset yksilöllisyydestä moderniteetissa poikkeavat jokseenkin muiden teoreetikoiden ajatuksista. Giddensin mukaan muun muassa Roy Baumeister ja Émile Durkheim olisivat argumentoineet, että yksilöllisyys ja yksilöllinen itsensä etsiminen olisivat erityisesti moderniteetille ominaisia ilmiöitä (Giddens 1991, 74–75). Esimerkiksi Baumeisterin mukaan keskiaikaisessa Euroopassa yksilön sukupuoli, sosiaalinen asema ja siirtymät elämänvaiheesta toiseen olivat pitkälti staattisia ja ulkoa määriteltyjä (em., 75). Niin ikään Durkheimin mukaan vasta modernin työnjaon myötä yksilöstä on ylipäättään tullut kiinnostava tarkastelun kohde. Vaikka Giddensin mukaan näkemys yksilöllisyyden korostumisesta moderniteetissa pitääkin osittain paikkansa, ei hän täysin allekirjoita Baumeisterin ja Durkheimin väitteitä. Sen sijaan Giddensin mukaan yksilöllisyyttä olisi arvostettu eriasteisesti kaikissa kulttuureissa, eikä minuutta, yksilöä tai itseidentiteettiä sellaisinaan luotu vasta modernilla ajalla. (Em.)

Yksilön luomisen sijaan minuuden hahmottamiseen liittyy moderniteetissa Giddensin (1991, 75) mukaan kuitenkin tiettyjä erityispiirteitä. Myöhäismoderniteetissa eläville tyypillistä on esimerkiksi valinnan mahdollisuuksien runsaus, ja samalla valintoihin liittyvä epävarmuus ja riskiarvioinnit (em., 3, 78). Esimerkiksi avioliitto ei ole enää itsestänselvyys, vaan erilaiset suhdemuodot ovat tulleet mahdollisiksi ja hyväksytyiksi (em., 12–13). Itsestänselvien polkujen puuttuessa ihmissuhteet voivat kuitenkin muodostua myös epävarmoiksi; periaatteellisesti aina avoimiksi

2 Esimerkiksi edellä Bernardinin kuvattiin pohjaavan aikuislapsen teoriansa postmodernistisiin teorioihin. Tässä tutkielmassa en ole nähnyt ristiriitaisena kahden eri yhteiskuntateorioista ammentavan teoreetikon (Bernardini, Giddens) ajatusten hyödyntämistä. Näkemykseni mukaan sekä Bernardinin että Giddensin teorioiden tarkemmat sisällöt ovat sovelluskelpoisia tutkielmassa, vaikka heidän laajemmat yhteiskuntateoreettiset viitekehyksensä ovat erilaiset. Esimerkiksi molemmat näkevät perinteiden merkityksen vähenneen moderniteetin jälkeisessä ajassa, vaikka he sitovat sen erilaisiin laajempiin yhteiskuntateoreettisiin näkemyksiin. Lisäksi etenkin Bernardinin kohdalla tarkoituksena on ollut esitellä yhtä tutkimuskirjallisuudessa esiintyvää tapaa hahmottaa aikuislapsen ilmiötä; kyseessä ei ole sitoumus juuri Bernardinin teorian kannattamiseen.

toisenlaisille valinnoille ja uudelleenarvioinneille (em., 3, 13). Giddensin mukaan myöhäismoderniteetissa yksilöt tyypillisesti arvioivatkin alati omaa toimintaansa ja valintojaan (em., 70–71, 74–75). Giddens puhuu tässä yhteydessä moderniteetin refleksiivisestä minuuksiprojektista, jossa yksilö pyrkii rakentamaan ja ylläpitämään koherentteja, mutta jatkuvasti uudelleenarvioituja omaelämäkerrallisia narratiiveja (em., 75, 244).

Giddensin mukaan institutionaalinen refleksiivisyys läpileikkaa laajemminkin moderniteettia. Institutionaalisella refleksiivisyydellä tarkoitetaan sitä, että tietoa tuotetaan ja käytetään jatkuvasti eri sosiaalisen elämän osa-alueiden arviointiin sekä uudelleenjärjestämiseen, jolloin tieto toimii myös osa-alueita konstituivana tekijänä. (Giddens 1991, 20.) Moderniteetin refleksiivisyyttä ilmentää esimerkiksi lisääntyvä, eri elämän osa-alueita ja elämänvalintoja koskeva kirjallisuus. Esimerkiksi avioeroa läpikäyvä henkilö voi löytää itselleen tukea runsaasta asiantuntija- ja populaarikirjallisuuden valikoimasta, ja kirjallisuuden avulla eroprosessia myös järjestetään tietynlaiseksi. (Em., 14.) Tiedon tuottajina akateemiset tieteenalat kuten psykologia tai sosiologia ovat oleellisessa roolissa (em., 33), ja etenkin terapiaa Giddens pitää moderniteetin refleksiivisyydelle kuvaavana (em., 34).

2.3.5 Itseapukirjallisuus ja terapeutin kulttuuri

Salmenniemen ja Voronan (2014, 44) tekemässä erottelussa tuotiin esiin, että itseapukirjallisuuden kriittisessä tutkimusperinteessä itseapukirjallisuus on usein nähty osana terapeutin kulttuuria. Tässä luvussa käsitellään, mitä terapeutin kulttuurilla tarkoitetaan, ja millaisia merkityksiä itseapukirjallisuus terapeutin kulttuurin teorioissa saa. Aloitan terapeutin kulttuurin määrittelyä, minkä jälkeen tarkastelen kahden teoreetikon (Furedi 2004; Illouz 2008) näkemyksiä terapeutin kulttuurista. Lopuksi vedän yhteen terapeutin kulttuurin lähestymistapoja ja avaen tämän tutkielman näkökulmaa terapeutin kulttuuriin.

Madsen (2014) määrittelee terapeutin kulttuurin yleistasoiseksi käsitteeksi, jolla viitataan psykologian tieteenalan laajempiin yhteiskunnallisiin vaikutuksiin. Laajana kattokäsitteenä terapeutin kulttuurille ei ole esitetty yhtä tarkkarajaista määritelmää. Keskeistä käsitteelle on kuitenkin psykologisen ja terapeutin ajattelu- ja puhutavan käyttäminen psykologian perinteisten toiminta-alueiden, kuten akateemisten yhteisöjen, psykiatristen klinikoiden ja terapeutin

vastaanottojen, ulkopuolella. Terapeuttista kulttuuria on tutkittu etenkin sosiologiassa. (Em.) Myös tässä luvussa keskeisiä lähteitä ovat kahden sosiologin teokset: Frank Furedin *Therapy Culture: Cultivating Vulnerability in an Uncertain Age* (2004) ja Eva Illouz'n *Saving the Modern Soul: Therapy, Emotions and the Culture of Self-help* (2008).

2.3.5.1 Näkemyksiä terapeuttisesta kulttuurista: Illouz ja Furedi

Terapeuttisella kulttuurilla tarkoitetaan siis laajassa mielessä psykologisen ja terapeuttisen ajattelun ja puhettavan hyödyntämistä psykologian perinteisten toiminta-alueiden ulkopuolella (Madsen 2014). Esimerkiksi laajalle yleisölle suunnattuja itseopiskeluita voidaan pitää terapeuttisen kulttuurin ilmentymänä (Salonen & Pessi 2020, 17; Salmenniemi & Vorona 2014, 44). Kulttuurisosiologisessa teoksessaan Illouz jäljittää, kuinka terapeuttinen kulttuuri on vallannut alaa länsimaisessa kulttuurissa (Illouz 2008, 8). Hänen mukaansa terapeuttinen kulttuuri on etenkin 1900-luvun jälkipuoliskolla muodostunut keskeiseksi kulttuuriseksi välineistöksi, jonka avulla ilmaistaan, muokataan ja ohjataan minuutta (em., 5–6, 20). Terapeuttisen kulttuurin piirteitä ovat muun muassa yksityisen ja julkisen muuttunut suhde, terveen ja patologisen rajan häivyttäminen sekä tunteiden ja tunteisiin keskittyvän kommunikaation korostuminen, mutta myös etäännyttävä suhtautuminen tunteisiin (em., 238–239).

Suotuisa maasto terapeuttisen kulttuurin muodostumiselle vallitsi Illouz'n mukaan 1900-luvun keskivaiheilla, kun monet yhteiskunnan perinteiset instituutiot olivat murroksessa. Perinteisesti yksityiseen alueeseen mielletyt perhe-elämän, seksuaalisuuden ja sukupuolten yhteiskunnallisten asemien kysymykset olivat nousseet esille. (Illouz 2008, 22, 35–38.) Keskeiseksi kulttuuriseksi vaikuttajaksi Illouz nostaa Freudin psykoanalyttisen teorian. Psykoanalyttinen teoria tarjosi välineitä minuuden jäsentämiseen muuttuneessa yksityiselämässä ja teki arkipäiväisestä elämästä merkittävän areenan minuuden luomiselle. Esimerkiksi päivittäiset unet, neuroosit ja arkiset teot, kuten freudilaiset lipsahdukset, näyttäytyivät psykoanalyttisessä teoriassa yksilön psyyken kannalta merkityksellisinä. (Em.) Samalla arkielämää alettiin tarkastella terveyden ja patologian käsittein: pienetkin arkielämän tapahtumat saattoivat kieliä yksilön psyyken patologioista, ja esimerkiksi patologisen ja terveen neuroottisuuden raja oli Freudille vain astekysymys (em., 43–44).

Kuten luvuissa 2.2.2 ja 2.2.3.1 käsiteltiin, psykoanalyttisen teorian myötä yksilön minuutta ja henkilökohtaista historiaa alettiin tarkastella uusilla tavoilla. Menneisyydestä tuli yksilön nykyhetken psyyken, esimerkiksi tiedostamattomien konfliktien, merkittävä selittäjä. Oman minuuden ja nykyhetken ymmärtämiseksi yksilöiden oli yhä tärkeämpää osata muodostaa koherentti historiallinen kertomus menneisyydestään. (Illouz 2008, 46–47, 105.) Erityisesti yksilön lapsuudenperhe näyttäytyi merkittävänä: se oli yhtä aikaa sekä minuuden alkulähde että instituutio, josta yksilön oli psyykkisiä ongelmiaan ratkaistakseen vapauduttava (em., 39, 105). Illouz'n mukaan psykoanalyttisen teorian vaikutus näkyi 1900-luvulla uutena kiinnostuksena yksilön sisäiseen elämään myös esimerkiksi kirjallisuudessa, jossa muun muassa tunnustukselliset omaelämäkerrat sekä päiväkirja- ja kirjeteokset yleistyivät (em., 48).

Psykologian tieteenalan kehittyessä ja vakiinnuttaessa asemaansa ihmisten käyttäytymistä ymmärtävänä ja selittävänä tieteenä, psykologista tietoa alettiin soveltaa yhä uusissa ympäristöissä. 1920-luvulle tultaessa psykologiasta haettiin välineitä muun muassa yritysten tuotannon edistämiseksi: psykologisen mittaamisen avulla pyrittiin löytämään tuottavimmat työntekijät (Illouz 2008, 65–68). Psykologian yrityksiin soveltamisen myötä syntyi ymmärrys työympäristön ja yksilöiden psyykkisen hyvinvoinnin merkityksestä työpanokselle. Yritysten toimintaa alettiin selittää aiempaa enemmän ihmissuhteiden, emootioiden ja yksityiselämän kaltaisilla tekijöillä, ja esimerkiksi hyvältä johtajalta alettiin odottaa psykologista ymmärrystä. (Em., 69, 72–73). Psykologian sovellusalueiden laajentuessa psykologia oli ottanut lisäaskeleita terapeutin kielen tuomisessa laajemman yleisön tietoisuuteen (em., 74–77, 82–87). Organisaatioteorioiden ohella psykologia kasvatti suosiotaan esimerkiksi avioliiton ja perhe-elämän asiantuntija-tieteenalana (em., 115).

Psykologian soveltaminen yhä useammalla yhteiskunnan osa-alueella jätti Illouz'n mukaan jälkeensä terapeutin kulttuurin mukaisen ihmiskuvan, jossa yksilöiden odotettiin kontrolloivan itseään ja tunteitaan. Tunteiden kontrollointi tapahtui itsereflektion ja kommunikaation kautta. (Illouz 2008, 81–82, 215–216.) Giddensiäkin mukaillen itserefleksiivisyydestä tuli yhä tärkeämpi osa yksilöiden minuuden muodostumista (em., 93–94). Vaikka tunteet saivat aiempaa suuremman osuuden yksilöiden käyttäytymisen selittämisessä, Illouz'n mukaan tunteiden korostamisen tarkoituksena oli kuitenkin ensisijaisesti tunteiden kontrollointi ja etäännyttävän aseman säilyttäminen tunteisiin. Kontrolloimattomien tunteiden ilmaisu säilyi paheksuttavana, ja tunteet oli

käsiteltävä neutraalin puheen avulla. (Em., 75–80, 133–134.) Tämän kehityksen seurauksia Illouz näkee esimerkiksi nykyaikaisessa emotionaalisen älykkyyden (em., 202–211) ja empatian (em., 80–81) korostamisessa sosiaalisen kompetenssin osatekijöinä.

Kun Illouz (2008) pyrkii valaisemaan terapeutin kulttuurin kulttuurista muotoumista, Furedi (2004) keskittyy argumentoimaan teoksessaan esittämänsä ydinteesin puolesta. Teesin mukaan terapeutin kulttuuri edustaa uudenlaista hallintaa, jonka keskiössä ovat yksilöiden tunteet. Tarkemmin ottaen Furedin mukaan terapeutisessa kulttuurissa pyritään muokkaamaan yksilöiden käsityksiä itsestään alati haavoittuviksi, emotionaalisesti puutteellisiksi ja kykenemättömiksi hallitsemaan elämäänsä. (Furedi 2004, 21.) Haavoittuvuuden ja puutteellisuuden kokemuksiin tarjotaan ratkaisuksi ulkopuolista terapeutista apua, millä pyritään edelleen muokkaamaan yksilöiden käyttäytymistä. Esimerkiksi erilaisia sosiaalisia ongelmia, kuten työttömyyttä tai kodittomuutta, voidaan hahmottaa yksilöiden emotionaalisina ongelmina, ja niiden ratkaisuksi esittää terapeutisia interventioita (em., 24–25, 63). Koska jokainen on terapeutin kulttuurin valossa puutteellinen, terapeutin avun ja hallinnan tarve ei toisaalta kosketa vain tiettyjä erityisryhmiä, vaan potentiaalisesti kaikkia yhteiskunnan jäseniä (em., 99, 103).

Erilaisista orientaatioistaan huolimatta Illouzin (2008) ja Furedin (2004) tarkasteluista on löydettävissä yhtäläisyyksiä. Kuten Illouz, myös Furedi pitää tunnekeskeisyyttä terapeutiselle kulttuurille leimallisena. Furedi (2004, 30, 43) puhuu emotionalismin kulttuurista, jossa tunteiden katsotaan olevan keskeisin yksilöiden elämää määrittävä tekijä, aiheuttavan suurimman osan yksilöiden ja yhteiskuntien ongelmista sekä muodostavan yksilöiden itseidentiteetin perustan. Tunteiden näkemisen yksilöllisten ja yhteiskunnallisten ongelmien syytekijöinä katsotaan myös luovan perusteita tunteiden terapeutiselle hallinnalle (em., 27–28, 82).

Vastaavasti myös Furedi katsoo julkisen ja yksityisen alueen rajojen muuttuneen terapeutisessa kulttuurissa. Hän kuvaa terapeutin kulttuurin suhtautumista yksityiselämään epäluuloiseksi. Koska perheessä luodaan pohja yksilön itseidentiteetille, näyttyvät esimerkiksi yksityiset perhesuhteet potentiaalisina haitallisten tunteiden lähteinä. (Furedi 2004, 66, 70, 75–76.) Furedi nostaa esimerkiksi läheisriippuvuutta koskevan kirjallisuuden, jossa läheisriippuvan identiteetin katsotaan usein määrittyvän lapsuuden olojen seurauksena. Furedi viittaa Rican tutkimuksiin, joissa läheisriippuvat kuvaavat ”elävänsä käsikirjoitusta, joka on luotu lapsuudessa”. Läheisriippuvan

identiteettiä voidaan kirjallisuudessa kuvata myös aikuislapsen käsitteellä. (Em., 118.) Lisäperusteita perhesuhteiden ja muiden yksityisten suhteiden hallinnalle tuo näkemys, jonka mukaan yksilö kantaa mukanaan emotionaalisia ongelmiaan koko elämänsä ajan, ja siirtää niitä mahdollisesti eteenpäin muille, jos ongelmiin ei puututa (em., 117–118).

Yhteistä on myös se, että kirjallisuudessa terapeutin kulttuuri liitetään lähes yksimielisesti moderniteetin ilmiöksi (Illouz 2008, 1–2, 9; Furedi 2004, 17). Giddensin jalanjäljissä terapeutin kulttuurin taustalta löydetään esimerkiksi perinteisten yhteisöllisten merkitysjärjestelmien ja arkielämää ohjeistaneiden auktoriteettien heikentyminen (Furedi 2004, 86, 98, 143). Terapeutista kulttuuria teoretisoineita Rieffiä, Bergeriä, Laschia ja Sennettiä lainaten Furedi katsoo yhteisöllisten normien ja perinteisten auktoriteettien heikkenemisen johtaneen sosiaalisen elämän hajautumiseen sekä voimakkaan yksilöllisen ja yksityisen kokemuksen syntymiseen (em., 85–86). Ennalta annettujen käytänteiden puuttuessa nojaututaan yhä enemmän erilaisiin asiantuntijoihin, mitä Furedi kutsuu arkielämän professionalisoitumiseksi (em., 98).

2.3.5.2 Jakolinjoja ja kritiikkiä

Useat terapeutin kulttuurin analyysit pyrkivät paitsi kuvaamaan terapeutista kulttuuria, myös asemoituvat terapeutiseen kulttuuriin ainakin osin kriittisesti (Wright 2008; Illouz 2008, 1–5; Madsen 2014). Esimerkiksi Furedi katsoo terapeutin kulttuurin perustuvan näkemykselle haavoittuvasta, voimattomasta ja sairaasta yksilöstä, joka voi ymmärtää itseään ainoastaan ulkopuolisen, terapeutin avun välityksellä. Ulkopuolisen avun keskiössä ovat yksilöiden tunteet, joiden hallinnalla myös luodaan uudenlaista konformistisuutta. (Furedi 2004, 107, 115, 118.)

Terapeutisesta kulttuurista on esitetty vähemmän kriittisiäkin näkemyksiä. Kun Furedin mukaan terapeutin kulttuuri kannustaa yksilöitä näkemään itsensä monin tavoin kykenemättöminä, Wright'n mukaan terapeutin kulttuuri on toisaalta mahdollistanut yksityisellä alueella koettujen asioiden julkisen käsittelyn (Wright 2008, 332; Madsen 2014). Hieman samaan tapaan Illouz on kritisoinut terapeutin kulttuurin hahmottamista yksipuolisesti institutionaalisen vallankäytön näkökulmasta (Illouz 2008, 3–4, 19–20; Madsen 2014; ks. myös esim. Salonen & Pessi 2020).

Illouz'n mukaan terapeuttisen kulttuurin suosiota ei ole mahdollista selittää yksinomaan sen juurtumisella moderniteetin keskeisiin insituutioihin, vaan suosiota olisi tarkasteltava myös yksittäisten toimijoiden näkökulmasta (Illouz 2008, 19–20, 243–244). Terapeuttisen kulttuurin mallit ja hahmotustavat ovat Illouz'n mukaan voineet saavuttaa keskeisen kulttuurisen asemansa myös siksi, että yksilöt ovat kokeneet niiden toimivan ja tarjoavan tapoja hallita minuuttaan moderniteetissa (em., 223, 243). Illouz kutsuukin omaa tarkastelukulmaansa terapeuttiseen kulttuuriin 'institutionaaliseksi pragmatismiksi' (em., 20, 242).

Vastaavaa ajatusta ovat kehittäneet edelleen Salonen ja Pessi (2020) tutkimusartikkelissaan, jossa käsitellään itseapukirjallisuuden lukijoiden omia lukukokemuksia sekä suhtautumista itseapukulttuuriin. Tutkijat havaitsivat, etteivät lukijat omaksuneet kirjallisuuden kulttuurisia malleja yksisuuntaisesti, vaan he kävivät kirjojen kanssa vuoropuhelua. Vaikka lukijoiden kokemuksissa toistuikin terapeuttisen kulttuurin mukainen ihmiskuva, jossa keskeistä on kehittää itseään ja etsiä omaa polkuaan, kirjallisuutta luettiin kriittisesti valikoiden ja dialogisesti pohtien. Passiivisten vastaanottajien sijasta lukijat kokivat itsensä ennemminkin toimijapareiksi kirjoittajien rinnalla. (Em., 29.)

Salmenniemi, Bergroth, Nurmi ja Perheentupa esittävät terapeuttisen kulttuurin tutkimusperinteiden yhteenvedossaan, että terapeuttista kulttuuria olisi tutkittu karkeasti kolmenlaisesta suunnasta. Terapeuttista kulttuuria on hahmotettu ensinnäkin Furedin tapaan myöhäismoderniteetin kulttuurisena rappiona (Salmenniemi ym. 2019, 3–4). Toisekseen terapeuttista kulttuuria on lähestytty Illouz'n tapaan potentiaalisesti voimauttavana, minuuden kulttuurisena rakennusaineena myöhäismoderniteetissa, jossa perinteet ovat menettäneet merkitystään ja yksilöllisyys on saanut uusia piirteitä (em., 4). Kolmas tutkimusperinne on keskittynyt tutkimaan usein laajaan teoriataustoitukseen nojaten terapeuttista kulttuuria etenkin populaarikulttuurissa, kuten terapeuttisen kulttuurin keskeisiä ideoita ja vakuuttamistekniikoita (em.).

Tässä tutkielmassa terapeuttinen kulttuuri nähdään yhteiskunnallisena, tutkimuskirjallisuudessa esitettynä ilmiönä, joka on voinut vaikuttaa itseapukirjallisuuden kuluttamiseen, sisältöihin sekä käsityksiin aikuisten lastenkaltaisuudesta. Tutkielmassa omaksuttu näkökulma terapeuttiseen kulttuuriin on enemmän analyyttinen ja kuvaileva kuin Furedin tapaan kriittinen ja kanta-aottava.

Näkökulmaa voisi kuvata yhdistelmäksi Salmenniemen ym. (2019) kuvaamia 2. ja 3. terapeutin kulttuurin tutkimusperinnettä.

Seuraavaksi siirryn määrittelemään tutkielman tutkimuskohteena olevia kulttuurisia käsityksiä. Teoriaosuuden alussa todettiin, ettei kulttuurisille käsityksille ole löydettävissä samalla tavalla selkeitä määritelmiä kuin esimerkiksi diskursseille tai sosiaalisille representaatioille. Pyrkimyksenä on vähentää 'kulttuuristen käsitysten' käsitteen epämääräisyyttä ja siten tarkentaa ymmärrystä tutkimuskohteesta.

2.4 Kulttuuristen käsitysten tutkiminen

Tutkielman tutkimuskohteena ovat kulttuuriset käsitykset aikuisten lastenkaltaisuudesta. Kulttuurisia käsityksiä tutkielmassa kuvaavat itseaputeoksista poimitut aineisto-otteet, joissa käsitellään aikuisten lastenkaltaisuutta. Tässä luvussa pohdin, mitä kulttuuriset käsitykset tarkemmin ottaen voisivat olla, ja kuinka niitä voidaan tutkia. Hyödynnän pohdinnassa kulttuurintutkimusta koskevaa tutkimuskirjallisuutta.

Lehtonen (1994, 14) kirjoittaa kulttuurintutkimuksen syntyneen toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina pyrkimyksestä kartoittaa sodanjälkeisten yhteiskuntien taloudellisia, poliittisia ja kulttuurisia muutoksia. Kulttuurintuotteita oli tuolloin alettu suunnitella ensimmäistä kertaa laajamittaisesti koko väestölle (Lehtonen 1994, 16), ja akateemisessa maailmassa heräsi kiinnostus muun muassa modernin massakulutuksen vaikutuksiin, kulttuurin ameerikkalaistumiseen ja nuorisokulttuurien syntyyn (em., 14; ks. myös esim. Blatterer 2007b, 71). Lehtosen mukaan kulttuurintutkimus olikin alkuperäisessä muodossaan nimenomaisesti nykyhetken tutkimusta: tarkoituksena oli selvittää, mitä tapahtuu juuri nyt (Lehtonen 1994, 14).

Kulttuurintutkimusta harjoitetaan Lehtosen mukaan pääasiassa humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aloilla. Tutkimusalana kulttuurintutkimus on kuitenkin monitieteinen. (Lehtonen 1994, 16.) Vaikutteita kulttuurintutkimus on saanut esimerkiksi historiasta, sosiologiasta, kirjallisuustieteestä, filosofiasta, psykologiasta ja antropologiasta (Em.; ks. myös esim. Clarke 2015, 46). Lehtosen mukaan kulttuurintutkimusta yhdistääkin pikemminkin teoreettiset ajattelutavat kuin kulttuurintutkimusta harjoittavien taustat tietyllä tieteenalalla (Lehtonen 1994, 16).

Kulttuurintutkimus on saanut usein myös perustella paikkaansa vakavasti otettavana tutkimuksen muotona (Lehtonen 1994, 17). Esimerkiksi humanistisissa tieteissä on aikaisemmin voitu keskittyä tutkimaan ainoastaan korkeakulttuuria vakavasti otettavana kulttuurin muotona, kun taas kulttuurintutkimuksessa ollaan yhtäläisesti kiinnostuneita populaarikulttuurista (em.). On puhuttu klassisen korkeakulttuurin vinoumastakin kulttuuria koskevissa käsityksissä ja tutkimuksessa (esim. Heikkilä 2017; Stevenson & Balling & Kann-Rasmussen 2017; Laukkanen & Colliander & Teikari 2018).

Lehtosen mukaan kulttuurintutkimuksen kohteena tulisi kuitenkin olla jonkin rajatun yhteiskunnallisen käytännön, kuten korkeakulttuurin, sijasta jokapäiväinen sosiaalinen ja yhteiskunnallinen todellisuus (Lehtonen 1994, 16). Kulttuuria ei Lehtosen mukaan tulisi ymmärtää ainoastaan yhtenä yhteiskunnan käytännöistä, vaan kaikissa yhteiskunnallisissa käytännöissä voidaan katsoa olevan mukana kulttuurinen kerrostuma (em., 16). Tällaisessa näkemyksessä yhteiskunnan katsotaan oleellisessa mielessä muodostuvan sosiaalisesti rakennetuista merkityksistä, ja kulttuurin olevan aina osin sosiaalista (em., 17; ks. myös esim. Clarke 2015, 47–48).

Laveasti katsoen kulttuuri voitaisiinkin määritellä jaettujen merkitysten muodostamisen prosessiksi (Lehtonen 1994, 15). Taiteiden ohella kulttuurintutkimuksen tutkimuskohteita voivat olla esimerkiksi yhteiskunnalliset uskomukset ja niihin liittyvät instituutiot ja viestintäkäytännöt (em., 17). Yhteiskuntatieteellisessä kulttuurintutkimuksessa voidaan tutkia esimerkiksi yhteiskuntien ja ryhmien muuttuvia elämäntapoja ja merkitysten verkostoja. Humanistisessa kulttuurintutkimuksessa voidaan puolestaan pohtia yleisellä tasolla merkitystä ja kommunikaatiota ilmiöinä. (Em., 16.)

Toisaalta kulttuurintutkimuksen sisälläkään ei 'kulttuurista' vallitse ongelmattomia ja selkeitä määritelmiä (Lehtonen 1994, 16). Myöskään varsinaista omaa, kulttuurintutkimuksen sisällä kehitettyä metodologiaa ei Lehtosen mukaan kulttuurintutkimuksella ole (em.). Ei voitaisi myöskään puhua kulttuurintutkimuksesta sisäisesti yhtenäisenä kokonaisuutena (em., 13). Vastaavasti Clarke (2015, 53–54) huomauttaa, että 'kulttuurin' alle on kulttuurintutkimuksessa tiivistetty monenlaisia, merkityksiä muodostaviin käytäntöihin viittaavia käsitteitä, kuten diskurssi, semiotiikka tai kieli. Clarcken mukaan kulttuurintutkimuksessa kulttuurin käsitteen tyhjentävää

määrittelyä oleellisempaa on kuitenkin ymmärrys merkityksiä ja subjektiutta rakentavien järjestelmien osallisuudesta sosiaalisen todellisuuden muodostumisessa. (Em.)

Lehtonen (1994, 17) mainitsi yhdeksi kulttuurintutkimuksen tutkimuskohteeksi yhteiskunnalliset uskomukset, joihin myös tässä tutkielmassa tutkittuja kulttuurisia käsityksiä voidaan mielestäni pitää. Myös uskomuksiin liittyviä instituutioita ja laajempia merkitysten verkostoja käsitellään tässä tutkielmassa erityisesti myöhäismoderniteetin ja terapeuttisen kulttuurin tarkastelun muodossa. Tutkielman tieteenfilosofisia lähtökohtia käsittelevässä luvussa 3.3 tarkennetaan vielä tutkielmassa omaksuttua näkemystä yhteiskunnallisten uskomusten ontologiasta ja epistemologiasta.

Tutkielman teoriaosuus päättyy tähän. Seuraavassa luvussa 3 esitellään tutkielman aineisto, metodi ja tieteenfilosofiset lähtökohdat. Luvussa avataan myös aineiston valintaa, käsittelyä ja tutkimusmetodin soveltamista aineistoon.

3 Aineisto, metodi ja tieteenfilosofiset lähtökohdat

Tämän luvun alaluvussa 3.1 avaan ensiksi tutkielman aineistoa. Kerron, kuinka aineiston valinta on tehty, ja miten aineistoa on analyysia varten käsitelty. Sen jälkeen avaan aineistoteosten taustoja. Luvussa 3.2 esittelen tutkielman metodin, teoriaohjaavan sisällönanalyysin, ja kerron sen soveltamisesta tutkielmassa. Lopuksi luvussa 3.3 käsitelen tutkielman tieteenfilosofisia lähtökohtia.

3.1 Aineisto

Tutkielmani aineistona on neljä itseapukirjallisuuteen lukeutuvaa teosta. Tommy Hellstenilta on kaksi kirjaa: *Virtahepo olohuoneessa* (2016) ja *Elämän lapsi: vastuulliseen aikuisuuteen* (1993), Kimmo Takaselta yksi kirja: *Tunne lukkosi: vapaudu tunteiden vallasta* (2011) sekä Alice Milleriltä yksi kirja: *Lahjakkaan lapsen draama ja todellisen itseyden etsintä* (1996). Aineistoksi olen valinnut teoksia, jotka ovat yleistajuisia, joissa käsitellään aikuisten lastenkaltaisuutta ja jotka nauttivat tunnettuutta Suomessa tai laajemmin. Kaikki teokset on luettu suomenkielisinä: Hellstenin ja Takasen teokset ovat kirjoitettu alunperin suomeksi ja Millerin teos on suomenkielinen käännös saksankielisestä alkuteoksesta.

Kaikilla aineistoteosten kirjoittajilla on taustoja kliinisen psykologian harjoittajina. Hellsten ja Takanen ovat toimineet psykoterapeutteina ja Miller oli psykologi. Teokset eivät kuitenkaan edusta ammattikirjallisuutta, vaan ovat suurelle yleisölle suunnattuja ja yleistajuisesti kirjoitettuja. Yleistajuisesta orientaatiosta huolimatta teoksissa näkyy paikoin kirjoittajien tausta kliinikoina. Muun muassa Hellsten kuvaa teoksissaan potilastapauksiaan, ja kertoo soveltaneensa teostensa ideoita potilaidensa kanssa myös terapeutina. Kuten edellä on pohdittu, analyysissa ei kuitenkaan ole tarkoitus huomioida todellisia kliinisiä lapsenkaltaisia tiloja aikuisuudessa, vaan kiinnostus kohdistuu vapaamuotoisempiin vertauksiin.

3.1.1 Aineiston valinnasta

Koska tutkittava aihe on melko spesifi ja rajaa oleellisesti aineistoksi sopivaa kirjallisuutta, teosten valinta on tehty pitkälti teoskohtaista harkintaa käyttäen. Teosten valintaan ovat vaikuttaneet muun muassa omat ennakkotiedot kirjallisuudesta, tutkielman taustakirjallisuudessa esiin tulleet seikat, muilta kuullut suositukset sekä teosten sopivuus aineistoksi testilukujen perusteella. Omat ennakkotietoni vaikuttivat esimerkiksi siten, että olin lukenut muutaman aineiston teoksen (Hellsten 2016; Miller 1996) aiemmin, joten osasin harkita teoksia sopivaksi aineistoksi. Takasen teoksia suositeltiin tutkielmaseminaarissa.

Spesifin aiheen lisäksi kvantifioivan sisällönanalyysin työläys analyysimenetelmänä puoltaa mielestäni sitä, että ennen analyysiin ryhtymistä olisi kannattavaa valita teokset, jotka olisivat mahdollisimman hyvällä tarkkuudella analyysiin sopivia. Teoskohtaisemman harkinnan perusteella tehtyyn aineiston valintaan liittyvät kuitenkin riskit esimerkiksi yksipuolisuudesta ja vinoutuneisuudesta tiettyyn suuntaan. Oman harkinnan ulkopuolelle on voinut jäädä teoksia, jotka aineistoon mukaan otettuina olisivat voineet tuottaa erilaisia tutkimustuloksia. Myöskään kaikkia mahdollisesti sopivia teoksia ei tutkielman laajuuden puitteissa ole voitu sisällyttää analyysiin.

Aineiston valinta esimerkiksi jonkinlaisena satunnaisotantana, teoskohtaisemman harkinnan sijasta, olisi kuitenkin voinut osoittautua käytännössä haastavaksi. Tutkittava aihe ei tietävästi muodosta omaa genreään, jolla esimerkiksi kirjastojen tietokannoista hakemalla ja hakujen tuloksiin satunnaisotannan kohdentamalla teokset olisivat voitu valita. Esimerkiksi yleisten kirjastojen

luokitusjärjestelmä YKL tai tieteellisten kirjastojen käyttämä yleinen kymmenluokitus UDK eivät luokittele psykologian teoksia populaarisiin tai itseoppaisiin.³ Kirjastojen luokitusjärjestelmät eivät myöskään tunne sellaisia asiasanoja kuten 'sisäinen lapsi'.

Aineistoon on toisaalta haettu monipuolisuutta. Kirjoittajia on eri kulttuuritaustoista ja sukupolvista ja teosten julkaisuvuosissa on vaihtelua 1990-luvulta 2010-luvulle. Teosten ensimmäisten ja tuoreimpien painosten julkaisuvuodet huomioiden vaihtelu on vielä laajempaa: Millerin teoksen ensimmäinen versio julkaistiin jo vuonna 1979, ja *Virtahepo olohuoneessa* -teoksesta on otettu uusi painos vuonna 2021. Analyysissä ei niin ikään ole tarkoitus häivyttää teosten eroavaisuuksia. Teoksia ei ole valittu esimerkiksi sillä perusteella, että ne muodostaisivat yhdessä yhdenmukaisen luokittelujärjestelmän. Sen sijaan aineistoon valituksi tulemisen kriteerit ovat olleet sallivat niin, että teoksen on tullut edustaa yleistajuista psykologista itseapukirjallisuutta, teoksessa on täytynyt käsitellä aikuisten lastenkaltaisuutta ja teoksen on tullut olla merkittävä Suomessa tai laajemmin. Jos teos on tullut testiluvun perusteella valituksi aineistoon, mutta luokittelussa on käynyt ilmi, että teos poikkeaa suuresti muista teoksista, olen pitänyt teoksen mukana analyysissä.

3.1.2 Aineiston käsittelystä

Kaikki aineistoteokset ovat luettu vähintään kaksi kertaa. Ensimmäisellä lukukerralla olen arvioinut teoksen sopivuutta aineistoksi ja pyrkinyt muodostamaan yleiskuvan teoksesta. Toisella lukukerralla olen lukenut teoksia etsien niistä sopivat aineisto-otteet. Otteet olen merkinnyt tekstinkäsittelyohjelmaan. Tekstiedostot olen siirtänyt ja luokitellut ATLAS.ti -laadullisen aineiston analyysiohjelmassa.

3.1.2.1 Aineisto-otteiden poimiminen

Teoksista on poimittu aineisto-otteiksi katkelmia, joissa käsitellään aikuisten lastenkaltaisuutta. Lastenkaltaisuus on voinut tulla ilmi esimerkiksi vertauskuvallisessa muodossa, jolloin aikuisten kuvataan olevan kuin lapsia, puheena sisäisestä lapsesta tai suorana toteamuksena lastenkaltaisuudesta. Aineisto-otteet ovat yhden tai muutaman virkkeen kokonaisuuksia. Välistä on

---

³ Esimerkiksi YKL:sta löytyy tosin luokka 17.3 Elämäntaito, mutta kaikkia analyysiin valittuja teoksia ei löydy tästä luokasta. Hellstenin aineistoteokset ovat YKL:a käyttävässä Tampereen kaupunginkirjastossa luokiteltu luokkaan 14.4 Persoonallisuuden psykologia ja Millerin aineistoteos luokkaan 14.45 Syvyyspsykologia. Tiedostamaton sielunelämä.

voitu poistaa epäolennaisia virkkeitä, mitä on merkitty katkoviivalla - - -. Jos aineisto-ote on otettu mukaan aineistoon pidempänä, mutta tutkielman leipätekstiä varten otetta on lyhennetty, poistoa on niin ikään merkitty katkoviivalla ja lähdeviitteen yhteyteen on lisätty maininta lyhennyksestä. Hakasuluissa [] olevat huomiot ovat omia, tarkentavia lisäyksiäni. Aineistolainausten alkuperäiset muotoilut lihavoituneeseen, kursivoituneeseen ja kirjoitusvirheineen on säilytetty.

Erilliset, peräkkäiset virkkeet on yhdistetty yhdeksi aineisto-otteeksi, kun ne käsittelevät samaa aihetta ja esiintyvät lähekkäin samassa asiayhteydessä. Virkkeet on voitu yhdistää, vaikka välissä olisi esimerkiksi kappaleenvaihto. Jos käsittely kuitenkin vaihtuu toiseen aiheeseen, ja myöhemmin palaa takaisin edeltävään aiheeseen, on aiheen uudempi käsittely katsottu uudeksi maininnaksi ja siten myös uudeksi otteeksi. Kuvassa 1 havainnollistetaan tapaa, jolla lähekkäin esiintyvät, samaa aihetta käsittelevät virkkeet on yhdistetty samaksi otteeksi (tapa A). Luokittelutapaa verrataan tapaan, jossa jokainen uusi kappale olisi uusi maininta ja uusi ote (tapa B).

IMPULSIIVINEN LAPSI

	<p>Välillä sisäinen lapsesi on impulsiivisen lapsen moodissa. Kaikki lapset ovat syntyjään impulsiivisia, he haluavat tarpeilleen välitöntä tyydytystä. Pieni vauva ilmaisee välittömästi nälkänsä, viluaan tai epämukavaa oloaan. Lapsi oppii vähitellen säätelemään impulssejaan. Hän oppii odottamaan tarpeidensa tyydyttymistä, koska voi luottaa siihen, että ne tyydytetään.</p>	
A.	<p>Kun sisäinen lapsesi toimii impulsiivisesti, hän hakee hetken mielihyvää. Tällöin hän ei välttämättä ota toisia huomioon eikä noudata rajoja. Lapsen on vaikea odottaa tyydytystä. Lapsi on kärsimätön ja suuttuu, jos hän ei voi toteuttaa mielijohteitaan.</p>	B.
	<p>Kun sisäinen lapsesi on impulsiivinen, hän ilmaisee tunteitaan äkkinäisesti ja voimakkaasti, ja saattaa loukata ilmaisullaan toisia ihmisiä. Hän sanoo miltä hänestä tuntuu ilman, että ajattelee seurauksia. Hänen on vaikea hallita suuttumustaan ja hän saattaa menettää kokonaan malttinsa.</p>	
	<p>Impulsiivisena sisäisen lapsesi on vaikea keskittyä tekemään tehtäviään, impulssit häiritsevät hänen keskittymistään. Hänellä itsellään ei ole riittävästi itsekuria tehdäkseen tylsät tehtävät loppuun saakka.</p>	

Kuva 1: Kaksi tapaa poimia aineisto-otteita. Tavassa A (vasemmalla) lähekkäin esiintyvät, samaa aihetta käsittelevät virkkeet on yhdistetty yhdeksi otteeksi. Tavassa B (oikealla) jokainen uusi kappale on erillinen ote, yhteensä neljä otetta. Tässä tutkielmassa on noudatettu tapaa A. Teksti teoksesta Takanen 2011, 185–186.

Analyysiin on otettu vain sellaisia aineisto-otteita, joissa puhutaan eksplisiittisesti aikuisten lastenkaltaisuudesta. Analyysin ulkopuolelle on jätetty esimerkiksi alapuolisen lainauksen mukaiset kohdat, joissa puhutaan kasvusta, mutta ei tarkenneta, onko kyseessä kasvaminen lapsen tilasta aikuisen tilaan. Rajauksen taustalla on oletus, että myös muunlainen kasvu on mahdollista.

”Jotta ihminen kasvaisi, hänen on suostuttava tyhjän päälle. Hänen on uskallettava luopua elämänsä kontrollista ja annettava se jonkun toisen käsiin.” (Hellsten 1993, 73.)

Analyysin ulkopuolelle on myös jätetty kohdat, joissa puhutaan lapsuuden vaikutuksesta aikuisikään, mutta joissa ei todeta, että vaikutus olisi luonteeltaan lapsenkaltaista. Alla olevassa lainauksessa kuvataan esimerkiksi lapsuudesta juontavaa hoitamisen pakkomiellettä. Vaikka pakkomielleteen kuvataan olevan seurausta ongelmallisista lapsuuden oloista ja kuvauksesta voidaan lukea käsitys, että pakkomielle kertoo jostakin puutteesta kehityksessä, kuvauksessa ei todeta pakkomielleteen olevan itsessään lapsenkaltainen ominaisuus. Tämän rajauksen taustalla on puolestaan oletus, ettei kaikkea lapsuudesta juontavaa ole syytä pitää lapsenkaltaisena.

”On ammattiauttajia, jotka tarvitsevat potilaita siksi, että he eivät uskalla kohdata omaa heikkouttaan. - - - Syy on se, että monet näistä ihmisistä ovat jo hyvin nuorina sisäistäneet hoitamisen pakkomielleteen, koska vain hoitamalla muita, isää ja äitiä, he ovat saaneet olla olemassa.” (Hellsten 2016, 211.)

Näiden rajausten taustalla on myös käytännöllisempi huomio siitä, että ilman rajoituksia esimerkiksi Hellstenin teosten tekstit voitaisiin lähes kokonaisuudessaan jakaa yksittäisiksi, analysoitaviksi otteiksi. Kuten myöhemmin esitellään, Hellsten katsoo käsittelemiensä psyykkisten ongelmien juontavan oleellisesti sisäiseen lapseen liittyvistä tekijöistä. Näin ollen kaikilla teosten sisällöillä voisi ymmärtää olevan sisäiseen lapseen liittyvää relevanssia. Teoksista löytyy esimerkiksi kohta, jossa kuvataan yleisluontoisesti riippuvuuksia (Hellsten 2016, 117–141). Vaikka teoksen muusta kontekstista päätellen on ilmeistä, että Hellsten katsoo riippuvuuksilla olevan yhteyttä sisäiseen lapseen (esim. em., 118–119, 148), ei ole yksiselitteistä, ovatko tällaiset kohdat tarkoitettu kuvauksiksi sisäisestä lapsesta. Tällaisten kohtien tulkitseminen kuvauksiksi sisäisestä lapsesta ilman kohdissa olevia eksplisiittisiä viittauksia sisäiseen lapseen tuo analyysiin ylimääräistä tulkinnanvaraisuutta. Koska myös eksplisiittisiä viittauksia löytyi teoksista runsaasti, olen katsonut ne riittäviksi kuvaamaan aineiston käsityksiä.

Esimerkiksi alla oleva katkelma, jossa puhutaan tiedolla päihtymisestä riippuvuuden muotona, on otettu mukaan analyysiin, sillä siinä puhutaan eksplisiittisesti lapsen tasolla olemisesta.

”Tiedolla päihtyminen tarkoittaa lineaarisen ajattelun yliarvostamista luovuuden ja intuition kustannuksella. - - - Takertumalla ylijärkevyyteen ja tietoon tällainen LR-persoonallisuus [läheisriippuva] onnistuu hyvin pitkälle torjumaan kipeät tunteet tietoisuudestaan, mutta samalla hän torjuu kaikki muutkin tunteet kuten ilon ja riemun. - - - Emotionaalisesti tällainen persoona saattaa olla lapsen tasolla joten saadessaan lapsia hän on aivan totaalisen avuton. Lapset tuntevat eikä hän tiedä mitä tunteet ovat! - - -” (Hellsten 2016, 136. Lyhennetty.)

Sen sijaan seuraava lainaus, jossa käsitellään työnarkomaniiaa riippuvuuden muotona, on jätetty pois tulkinnanvaraisena. Vaikka myös työnarkomanian voi ymmärtää liittyvän sisäiseen lapseen, ilman eksplisiittisiä viittauksia ei ole selkeää, miten lainaus tulisi tulkita suhteessa sisäiseen lapseen.

”Työnarkomaani on ihminen, joka tekee pakonomaisesti töitä. Hän on kehittänyt riippuvuuden työhön. Hän saattaa viettää työssään vuorokaudessa 12, 14, 16 tuntia. Itse asiassa hän on aina työssään vaikka ei ole varsinaisesti työpaikallaan.” (Hellsten 2016, 130.)

Näillä rajauksilla aineisto-otteiden määrä pyritään pitämään hallittavana ja minimoidaan tulkinnanvaraisuutta virhelähteenä.

3.1.3 Aineistoteosten esittely

3.1.3.1 Hellsten

Tommy Hellsten on suomalainen teologi, terapeutti, luennoitsija, kouluttaja ja kirjailija (Ihminen tavattavissa -verkkosivut). Verkkosivuillaan Hellsten kertoo varttuneensa alkoholitiperheessä, ja lapsuuden kokemustensa olleen merkittävä tekijä hänen uransa muotoutumisessa. Kokemuksiaan hän on jakanut niin kirjojen, luentojen, koulutusten kuin mediankin kautta, ja hän onkin julkaissut lukuisia elämäntaidollisia teoksia. (Em.) Kokemustensa jakamisen avulla Hellsten toteaa haluavansa kertoa muille samanlaisia asioita kokeneille ”että menneisyydestä voi vapautua ja että ihminen voi lopulta syntyä omaksi itsekseen elämään sitä elämää, joka on hänen omaansa” (Tommy Hellstenin verkkosivut).

Hellsteniltä aineistoksi valittu teos *Virtahepo olohuoneessa* (2016, alkuperäinen julkaisuvuosi 1991, 219 sivua) tarkastelee läheisriippuvuutta ja sisäisen lapsen roolia läheisriippuvuudessa. Toinen Hellsteniltä valittu teos, läheisriippuvuudesta toipumiseen keskittyvä *Elämän lapsi* (1993, 175 sivua), on jatkoa *Virtahepo olohuoneessa* -teokselle. Aiheiltaan samankaltaiset teokset on yhdistetty saman analyysin alle, mitä puoltaa myös se, että teoksista on julkaistu molemmat teokset sisältävä yhteisteos (Hellsten 1999).

Teosten lähtökohdat ovat samanlaiset: hankalien lapsuusolojen katsotaan johtaneen läheisriippuvaisilla henkilöillä lapsuuden menettämiseen ja läheisriippuvuuden syntyyn, ja lapsuuden uudelleenlöytäminen nähdään läheisriippuvuudesta paranemisessa keskeisenä. Lapsenkaltaisuutta aikuisuudessa kuvataan teoksissa pitkälti 'lapsiominaisuuden' tai 'sisäisen lapsen' käsitteiden avulla. Sisäisellä lapsella viitataan käsitykseen, jonka mukaan lapsuus säilyy ja vaikuttaa ihmisen toimintaan ihmisen sisällä olevana ominaisuutena koko elämän ajan (Hellsten 2016, 17–18, 23). Sisäisen lapsen vaaliminen nähdään läpi elämän normaalin kasvun ja hyvinvoinnin edellytyksenä, ja sen laiminlyöntien johtavan häiriönkaltaisiin tiloihin (em., 23–26, 34–39; Hellsten 1993, 80).

Sisäisen lapsen laiminlyönneistä Hellsten käsittelee etenkin läheisriippuvuutta. Läheisriippuvuus on määritelty seuraavasti:

”Läheisriippuvuus on sairaus tai sairauden kaltainen tila, joka syntyy, kun ihminen elää jonkin hyvin voimakkaan ilmiön läheisyydessä eikä kykene käsittelemään tätä ilmiötä persoonallisuudessaan vaan sopeutuu sen olemassaoloon.” (Hellsten 2016, 147.)

Määritelmässä mainittu voimakas ilmiö voi olla esimerkiksi lapsen ensisijaisen huoltajan alkoholismi tai työnarkomania (Hellsten 2016, 151–154). Läheisriippuvuuden katsotaan saavan alkunsa etenkin lapsuudessa, kun lapsi on joutunut sopeutumaan tällaiseen voimakkaaseen ilmiöön, eikä lapsiominaisuus ole voinut toteuttaa itseään tai vanhemmat eivät ole osanneet huomioida lapsensa lapsiominaisuutta tämän kehitystä tukevalla tavalla. (Em.) Läheisriippuvuutta pidetään teoksissa ylisukupolvisena ilmiönä: esimerkiksi vanhemman alkoholismin tai työnarkomanian katsotaan itsessäänkin peittävän alleen läheisriippuvuutta (em., 153).

Oleellisena, läheisriippuvuutta ylisukupolvisesti välittävänä tekijänä Hellsten mainitsee peilauksen puuttumisen tai vääristymisen lapsuudessa (Hellsten 2016, 153). Peilaamisella tarkoitetaan muiden ihmisten reagoimista henkilön kokemuksiin: esimerkiksi vanhempi voi reagoida lapsensa suruun lohduttamalla tai torumalla (em., 29–31). Hellstenin mukaan lapsen normaali kehitys vaatii sen, että ensisijaiset huoltajat kykenevät peilaamaan lapsensa tunteita ja tarpeita sekä yleisemmin minuutta ja persoonaa. Jos peilausta ei tapahdu, lapsi ei opi tunnistamaan kokemuksiaan. Lapsen kehitys jää vajaaksi, eikä lapsuudessa peilittä jäänyt aikuinen myöhemminkään osaa peilata omaa lastaan. Läheisriippuvuus ja siihen liittyvät sisäisen lapsen ongelmat siirtyvät siten ylisukupolvisesti eteenpäin. (Em., 34–39, 151–153.)

3.1.3.2 Takanen

Kimmo Takanen on suomalainen kouluttaja, kirjailija, diplomi-insinööri ja terapeutti. Hän on tullut tunnetuksi etenkin tunnelukkoja käsittelevistä, skeematerapeuttiseen ajatteluun pohjaavista teoksistaan ja skeematerapian popularisoimisesta Suomessa. (Takanen 2011; HS 10.3.2017.) Takasen popularisoimat tunnelukot ovat olleet näkyvästi esillä medioissa (esim. HS 10.3.2017; HS 29.5.2018; IS 18.3.2019), ja aineistoksi valittua teosta *Tunne lukkosi: vapaudu tunteiden vallasta* (Takanen 2011, 252 sivua) on kutsuttu self-help-hitiksikin (HS 29.5.2018). Skeematerapeuttisesta suuntauksestaan huolimatta Takanen toteaa kirjoittavansa ennen kaikkea ihmiseltä ihmisille. Hellstenin tapaan hän pohjaa teoksensa skeematerapeuttisen teorian ohella omiin kokemuksiinsa ja terapeutin työhönsä. (Em., 14.)

Takasen (2011) teos käsittelee tunnelukkoja. Tunnelukko on Takasen käyttämä käsite ihmisten tietynlaisille lapsuudessa opituille tavoille reagoida, kokea, tuntea, ajatella ja käyttäytyä (em., 9). Tunnelukkojen kuvataan vaikuttavan aikuisiällä pääasiassa haitallisesti: niiden kuvataan esimerkiksi saavan ihmisen uskomaan negatiivisia asioita itsestään, muista ihmisistä ja maailmasta (em., 16, 22). Teoksessa käsitellään etenkin tunnelukkojen syntymistä lapsuudessa, tunnelukkojen vaikutusta aikuisiällä sekä tunnelukkojen vaikutuksen vähentämistä ja avaamista.

Tunnelukot ovat teoksen mukaan syntyneet lapsuudessa selviytymiskeinoksi, kun lapsen emotionaaliset perustarpeet eivät ole tyydyttyneet. Tunnelukko voi syntyä, kun lapsi ei esimerkiksi ole saanut tarvitsemaansa huolenpitoa, arvostusta tai turvallisuutta. (Takanen 2011, 22–23, 107–

108.) Toisaalta taustalla ei aina ole lapsuuden epämukavia kokemuksia, vaan myös ylisuojelevuus, ylihuolehtiminen tai ylenmääräinen hemmottelu ja rajojen puute voivat aiheuttaa tunnelukkoja (em., 23). Hellstenin tapaan Takanen korostaa muiden ihmisten reaktioiden vaikutusta tunnelukkojen synnyssä. Etenkin ensisijaisten huoltajien suhtautumistavat lapseen, muihin ihmisiin ja maailmaan voivat sisäistyä lapsen omiksi suhtautumistavoiksi. (Em., 122–123, 160–161, 175.)

Lapsuudessa alkunsa saanut tunnelukko muodostaa teoksen mukaan ihmiselle pitkäaikaisen mielensisäisen mallin tai skeeman, jonka aktivoituessa henkilössä virittyy lapsuudesta juontavia tunteita, ajatuksia ja kokemuksia (Takanen 2011, 10, 22–24). Tunnelukot voivat aktivoituessaan saada esimerkiksi lapsenkaltaisesti välttelemään, antautumaan tai hyökkäämään kohdatuissa tilanteissa. Vaikka tunnelukon katsotaan edistäneen selviytymistä lapsuudessa, aikuisiällä tunnelukoista ohjautuvia reagoititapoja voidaan pitää haitallisina. (Em.)

Tunnelukkoja teoksessa esitellään 18 kappaletta (Takanen 2011, 17, 55). Tunnelukkoja ovat esimerkiksi tunnevajeen ja riippuvuuden tunnelukot. Esimerkiksi tunnevajeen tunnelukko voi saada henkilön ajattelemaan, ettei hänestä välitetä tai häntä ymmärretä (em., 30, 69–70). Riippuvuuden tunnelukon vaikutuksesta henkilö voi puolestaan kokea itsensä enemmän lapsena kuin aikuisena arkisten velvoitteiden edessä, kun taas muut ihmiset näyttäytyvät henkilön silmissä kyvykkäämpinä ja taitavampina (em., 30, 65–66).

Kuten Hellstenin mukaan läheisriippuvuus, Takasen (2011, 164–165) mukaan tunnelukot periytyvät usein sukupolvelta toiselle. Tunnelukot voivat periytyä joko samanmuotoisina sisäistettyinä malleina, jolloin lapsi oppii sisäistämään vanhempiansa tunnelukkoja, tai käänteisesti siten, että lapsi omaksuu vanhempiansa nähden päinvastaisia tunnelukkoja.⁴ Esimerkiksi vaativan vanhemman lapsi voi omaksua vaativuuden tunnelukon vanhemmiltaan. (Em.) Toisaalta jos vanhempi on esimerkiksi alistuva ja asettaa lapsensa etuoikeutettuun asemaan, lapselle voi syntyä alistuvuudelle vastakohtainen oikeutuksen tunnelukko (em., 165–166).

Tunnelukkojen avaamisessa keskeistä on lapsuuden tunteiden ja kokemusten tutkiminen ja kohtaaminen (Takanen 2011, 10, 102–103). Tunnelukkojen avaamisen kuvataan olevan portti lapsuuteen (em., 167). Vaikka tunnelukot eivät koskaan katoa, työskentely tunnelukkojen

---

⁴ Myös käänteisestä ylisukupolvisesta periytymisestä käytetään teoksessa sanaa periytyminen.

avaamiseksi voi vähentää niiden voimakkuutta ja aktivoitumista. Tunnelukkojen avaamisen seurauksena henkilön kuvataan muun muassa olevan enemmän läsnä nykyhetkessä, olevan tietoisempi omista haluistaan sekä näkevän itsensä, toiset ja tulevaisuuden positiivisemmassa valossa. (Em., 11–12.)

Toisin kuin Hellsten, Takanen ei puhu teoksensa alussa juurikaan sisäisestä lapsesta. Kuitenkin noin teoksen puolivälistä alkaen hän käyttää sisäisen lapsen käsitettä, minkä jälkeen käsite on teoksessa vahvasti esillä. Sisäisellä lapsella Takanen viittaa lapsuuden jatkumiseen aikuisuuteen, ja aikuisia hän pitää yhä samoina lapsia kuin mitä he olivat lapsuudessaan (Takanen 2011, 167–169). Sisäinen lapsi on Takaselle hyvin todellinen (em., 171), ja aikuiset kaikkiaan enemmän lapsia kuin aikuisia (em., 169). Sisäisen lapsen lisäksi Takanen puhuu sisäistetyistä haitallisesta vanhemmasta ja vastuullisesta aikuisesta, jotka molemmat ovat vastaavasti pääosin lapsuuden ajalta sisäistettyjä malleja. Sisäistettyyn haitalliseen vanhempaan on omaksuttu huoltajien kielteisiä ominaisuuksia (em., 171–172), kuten väheksyvyyttä tai pessimistisyyttä (em., 178). Vastuullinen aikuinen taas edustaa lasta tukevia ominaisuuksia, kuten lapsen tarpeista huolehtimista (em., 113–114, 174–175, 177). Vastuullista aikuista kuvataan teoksessa ikään kuin vanhemmuuden ideaalimallina, jonka vahvistaminen myös vähentää tunnelukkojen vaikutusta (em., 210).

Vaikka sisäisen lapsen käsite tulee mukaan vasta noin teoksen puolivälissä, hyödynnetään lapsuuden ja aikuisuuden sanastoa läpi teoksen. Takanen puhuttelee esimerkiksi itseään lapsena esipuheessaan:

“Tämän kirjan kirjoittaminen oli minussa elävän pienen pojan ja aikuisen miehen yhteinen ponnistus ja olen nyt iloinen siitä, että voin jakaa tämän kaiken kanssasi.” (Takanen 2011, 15.)

3.1.3.3 Miller

Alice Miller (1923-2010), synnyinnimeltään Alicija Englard, oli puolalaissyntyinen, psykoanalyttisen koulutuksen saanut psykologi ja psykoterapeutti (Miller 2018, 30, 43, 47; Kuka oli Alice Miller? -dokumentti). Miller väitteli tohtoriksi filosofiasta, psykologiasta ja sosiologista (Miller 2018, 43). Psykoanalyttisesta koulutuksestaan huolimatta Millerin kuvataan suhtautuneen kriittisesti klassiseen psykoanalyysiin ja erkaantuneen myöhemmässä elämässään psykoanalyttisesta yhdistyksestä (em., 91–94).

Miller oli kiinnostunut etenkin lapsipsykologiasta ja hän kirjoitti lasten kaltoinkohteluun liittyviä yleistajuisia teoksia. Millerin näkemysten on kuvattu vaikuttaneen merkittävästi lapsipsykologiaan ja -psykiatriaan 1980-luvulla. Millerin mukaan esimerkiksi tuolloin tavanomaisina pidetyt lasten kuritusmuodot, kuten piiskaus, olivat tosiasiaassa lasten kaltoinkohtelua. (Miller 2018, 43, 104; Kuka oli Alice Miller? -dokumentti.) Erityisen tunnetuksi hän tulikin lapsen näkökulman tuomisesta psykologian teorioihin (Miller 2018, 103, 106).

Keskeinen Millerin teoreettinen oivallus oli, että lapsuudessaan huoltajiensa kaltoinkohtelemiksi joutuneet ja kaltoinkohtelun kokemuksensa tukahduttaneet henkilöt kehittävät itselleen 'valeitsen', joka johtaa psyykkisiin ja somaattisiin sairauksiin. Valeitsestä on mahdollista vapautua oman historian rehellisen tarkastelun avulla. (Miller 2018, 112.) Kun aikaisemmin terapeutisessa työskentelyssä korostettiin anteeksiantoa vanhempia kohtaan, Millerin ajatusten myötä siirryttiin painottamaan terapoitavan oikeutta ilmaista lapsuutensa tapahtumat sellaisina kuin ne olivat tapahtuneet (em.).

Ensimmäisessä laajalle yleisölle suunnatussa teoksessaan *Lahjakkaan lapsen draama ja todellisen itseyden etsintä* (1996, 208 sivua) Miller tarkastelee lapsuuden kaltoinkohtelun seurauksia kaltoinkohdellun myöhemmässä elämässä. Teoksen englanninkielisestä, 1981 julkaistusta käännöksestä tuli kansainvälinen bestseller, joka teki ensimmäistä kertaa Millerin ajattelua tunnetummaksi (Kuka oli Alice Miller? -dokumentti; Miller 2018). Millerin poika Martin Miller kertoo, että Miller sai sysäyksen kirjansa kirjoittamiselle sen jälkeen, kun Millerin samoja teemoja käsitellyt artikkeli hylätiin psykoanalyttisesta lehdestä. Samoihin aikoihin Miller alkoi erkaantua psykoanalyttisestä traditiosta, ja siirtyä ajatustensa ilmaisuun yleistajuisissa teoksissa. (Miller 2018, 100–101.)

Teoksen lähtökohdat ovat samanlaiset kuin Hellstenilla ja Takasella: lapsuuden ajan kaltoinkohtelun katsotaan jättävän jälkensä ihmisen myöhempään elämään. Lapsuudessaan vaille peilausta jäänyt ihminen voi esimerkiksi kehittää valeitsen ja elää elämäänsä suorituskeskeisesti, mistä voi edelleen seurata masennuksen ja grandiositeetin olotilojen vuorottelua (Miller 1996, 98–99). Kuten Hellstenin mukaan läheisriippuvuus ja Takasen mukaan tunnelukot, Millerin mukaan kaltoinkohtelu on usein ylisukupolvista (em., 42–43). Erityisesti huoltajien omat, käsittelemättömät lapsuuden

kaltoinkohtelun kokemukset voivat estää heitä huomioimasta lapsensa todellisia tunteita ja tarpeita, ja siten kaltoinkohtelu siirtyy ylisukupolvisesti eteenpäin (esim. em., 139–140). Myös Millerin mukaan tie parantumiseen on lapsuuden tapahtumien totuudenmukainen tarkastelu ja lapsuuden tunteiden läpikäyminen (em., 49–50).

Lapsen lahjakkuudella Miller (1996, 193–195) ei viittaa erityislahjakkuuksiin, vaan kaltoinkohdellun lapsen kykyyn selvittää kaltoinkohtelusta aikuisuuteen. Selviäminen tapahtuu kuitenkin kaltoinkohteluun sopeutumalla, mikä vaatii tapahtumaan liittyvien tunteiden ja tietoisuuden tukahduttamista. Tukahduttaminen voi jatkua aikuisikään, jos tapahtunutta ei käsitellä. (Em.)

Toisin kuin Hellsten ja Takanen, Miller pitää sisäisen lapsen käsitettä ongelmallisena, ja kertoo käyttävänsä käsitettä pääosin metaforisesti (Miller 1996, 44–45). Erilainen suhtautuminen käsitteeseen kirjoittajien välillä on huomattava: esimerkiksi Takanen (2011, 171) pitää sisäistä lasta hyvin todellisena. Hellsten (1993, 80–81) puolestaan argumentoi, että sisäisessä lapsessa on kyse vakavista eettisistä asioista ja ihmisen elämän perustasta. Miller vaikuttaa myös suhtautuvan jyrkemmin uskonnollisuuteen, ja pitää uskonnollisuutta yhtenä tapana, jolla kaltoinkohteluun sopeutuminen ilmenee (Miller 1996, 24–25, 104–105, 197). Hellsten (esim. 1993, 52–53) taas pitää ainakin hengellisyyttä yhtenä sisäisen lapsen normaalina ominaisuutena, mutta erottaa haitallisen hengellisyyden ja niin sanotusti todellisen hengellisyyden toisistaan. Miller ei kuitenkaan avaa teoksessaan tarkemmin, miksi hän pitää käsitettä ongelmallisena.

Seuraavassa luvussa esittelen tutkielman metodin, teoriaohjaavan sisällönanalyysin, ja kerron sen soveltamisesta tutkielman aineistoon.

3.2 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on tyypillisesti kirjallisen aineiston luokittelutapa, jossa aineistosta etsitään yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, ja samantyyppiset ilmaisut yhdistetään samaan sisällölliseen kategoriaan. (Weber 1990, 5.) Kategoriat nimetään ja niille etsitään myös yläkategorioita. Periaatteena on, että mitä ylempäs kategorioissa mennään, sitä korkeammaksi analyysin

abstraktiotaso nousee. Lopputuloksena muodostuu aineistoa tiivistävä luokittelujärjestelmä, joka toimii myös tutkittavan ilmiön abstrahoituna mallina. (Em., 5, 12.)

Sisällönanalyysia on käytetty muun muassa erilaisten ryhmien, instituutioiden ja yhteiskuntien kulttuuristen säännönmukaisuuksien kuvailuun, aineiston muodostajan intentioiden tai muiden ominaisuuksien tunnistamiseen sekä aineistossa esiintyvien trendien kuvailuun (Weber 1990, 9). Aineiston järjestelystä syntyvä luokittelujärjestelmä ei kuitenkaan edusta vielä lopullista tutkimustulosta, vaan toimii vasta johtopäätösten tekemisen pohjana (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117). Krippendorff (2019, 24) määrittelee sisällönanalyysin tutkimusmenetelmäksi, jonka avulla tehdään toistettavia ja päteviä päätelmiä teksteistä tekstien käyttökonteksteihin.

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 107–114, 121–133) erottavat aineistolähtöisen, teorialähtöisen ja teoriaohjaavan sisällönanalyysin. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa pyritään luomaan aineistosta teoreettinen kokonaisuus siten, etteivät tutkimusta juurikaan ohjaa aiemmat havainnot, tiedot tai teorit (em., 108). Teorialähtöisessä sisällönanalyysissa tutkijalla sitä vastoin on käytössään jokin aiempi teoria, malli tai muu vastaava materiaali, jota vasten aineistoa luetaan. Kiinnostuksena teorialähtöisessä sisällönanalyysissa on usein aiemman tiedon testaaminen uudessa kontekstissa. (Em., 110.) Teoriaohjaavasta sisällönanalyysista taas on kyse, kun analyysissa on selkeitä kytköksiä aiempaan teoriapohjaan ja teoria toimii apuna analyysin etenemisessä, mutta analyysissa ei kuitenkaan pyritä aiemman tiedon tiukkaan testaamiseen (em., 109–110).

Tämä tutkielma on toteutettu teoriaohjaavasti. Teorian merkitystä tutkielmassa on selvennetty edellä luvussa 2.

3.2.1 Sisällönanalyysin osat ja analyysin eteneminen

Tuomen ja Sarajärven (2018, 9, 103) mukaan sisällönanalyysi on toisinaan voitu määritellä löyhästi kaikenlaisiksi kirjoitettujen, kuultujen ja nähtyjen sisältöjen analyysiksi tai tiivistämiseksi ja luokkiin tai kategorioihin järjestämiseksi. Löyhien määrittelytapojen mukaan useammanlaiset laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat tavalla tai toisella sisällönanalyysiin (em.). Samalla sisällönanalyysin varsinaisesta käytännön toteuttamisesta on kirjoitettu vain niukasti. Ohjeeksi on voinut jäädä toteuttaa analyysi kuten parhaaksi näkee sekä kirjata analyysin vaiheet

mahdollisimman seikkaperäisesti auki. (Em., 9.) Tarkastelen tässä alaluvussa tarkemmin sisällönanalyysin osia ja toteuttamista Krippendorffin (2019) ja Weberin (1990) mukaan.

3.2.1.1 Sisällönanalyysin osat

Krippendorffin (2019, 37) mukaan sisällönanalyysiin kuuluu ainakin tekstiaineisto, joka toimii analysoitavana datana; tutkimuskysymykset, joihin etsitään vastauksia analysoimalla aineistoa; konteksti, jota vasten aineistoa merkityksellistetään; analyttiset konstruktiot, joiden tarkoituksena on käsitteellistää analysoijan tietoa aineiston kontekstista; päätelmät, joilla pyritään vastaamaan tutkimuskysymyksiin sekä validoiva evidenssi, jolla on tarkoitus perustella ja oikeuttaa toteutettua sisällönanalyysia. Avaan seuraavaksi lyhyesti kutakin osaa peilaten niitä omaan tutkielmaani.

Tutkielmassani tekstiaineisto koostuu yleistajuisesta psykologisesta itseapukirjallisuudesta. Tutkimuskysymyksiä on kaksi:

1. ”Millaisia käsityksiä populaaripsykologisessa itseapukirjallisuudessa esiintyy aikuisten lastenkaltaisuudesta?”, ja
2. “Millaisia merkityksiä aikuisten lastenkaltaisuudella voisi kulttuurisesti olla?”

Toisin kuin esimerkiksi tiukan hermeneuttisissa menetelmissä, sisällönanalyysissa tutkimuskysymysten on Krippendorffin (2019, 39) mukaan tarkoitus ohjata lähtökohtaisesti aineiston analysointia. Tällä tarkoitetaan sitä, ettei näkökulma muutu aineiston analyysin edetessä, vaan pysyy samanlaisena läpi analyysin. Tutkimuskysymysten mahdollisesti muuttuessa aineisto käydään uudelleen läpi uusien kysymysten valossa. (Em.)

Krippendorffin (2019, 40) mukaan tekstit saavat merkityksensä käyttökonteksteissaan. Konteksti spesifioi, kuinka tekstit ovat yhteydessä tutkimuskysymyksiin. Esimerkiksi eri tieteenalojen edustajat voivat asettaa samat tekstit hyvin erilaisiin konteksteihin; psykologi ja sosiologi saattaisivat lukea samaa tekstiä erilaisista konteksteista käsin. Koska konteksteja voidaan kuvitella lukemattomia määriä, tulisi analysoijien tehdä käyttämänsä kontekstit mahdollisimman näkyviksi. Tarkoituksena on varmistaa sekä analyysin ymmärrettävyys että tulosten validiteetti muiden

toimesta. (Em., 41–42.) Krippendorff esittää kontekstia korostavan näkemyksensä kritiikiksi etenkin 'merkitysten säilöteorialle', jossa merkitysten katsotaan sisältyvän valmiiksi itse teksteihin. Merkitysten teksteistä poimimisen sijasta Krippendorffin mukaan merkitykset tulee sananmukaisesti päätellä. (Em., 7, 26, 30.) Tutkielmassani kontekstina ovat yleistajuinen psykologinen itseapukirjallisuus, terapeutti kulttuuri, myöhäismoderniteetti ja yhteiskunnalliset ikänormit, -odotukset ja muut ikään liittyvät yhteiskunnalliset käsitykset.

Analyttisten konstruktioiden tehtävänä on käsitteellistää kontekstia ja etenkin aineiston oletettuja yhteyksiä tutkimuskysymysten vastauksiin (Krippendorff 2019, 42). Tässä tutkielmassa analyttisena konstruktiona on esimerkiksi sisäisen lapsen käsite, joka yhdistää aineiston kontekstia, aineistoa ja tutkimuskysymysten vastauksia. Aineistosta tehtävät päätelmät edustavat sisällönanalyysissa tyypillisesti abduktiivista päättelyä (em., 43–45). Abduktiivisessa päättelyssä päätelmät eivät seuraa aineistosta deduktiivisesti tai induktiivisesti⁵, vaan niiden uskotaan joistakin muista syistä selittävän aineistoa parhaiten. Krippendorffin mukaan etenkin käytetyt analyttiset konstruktiot sekä analyysin luotettava toteuttaminen toimivat abduktiivisten päätelmien takaajina. Analyttisiä konstruktioita ja analyysin luotettavaa toteuttamista takaavat taas analysoijan tiedot aineiston konteksteista. (Em., 45.)

Koska teksteistä tehtävät päätelmät ja niiden evidenssi koskevat jotakin, mitä ei voida suoraan havaita, on sisällönanalyysin validaatio tyypillisesti käytännössä haastavaa (Krippendorff 2019, 45–46). Krippendorffin mukaan sisällönanalyysin tulisi kuitenkin olla vähintään periaatteellisesti validoitavissa. Analysoijan ei esimerkiksi tulisi valita sellaisia tutkimuskysymyksiä, joiden vastauksia ei voida lainkaan validoida empiirisillä perusteilla. (Em.)

---

5 Induktiivisessa päättelyssä edetään yksittäistapauksista yleiseen sääntöön, ja deduktiivisessa päättelyssä yleisestä säännöstä yksittäistapauksiin (Krippendorff 2019, 43; ks. myös esim. Douven 2017). Induktiivisesti voitaisiin esimerkiksi päätellä, että koska kaikki toistaiseksi tavatut yksittäiset korpit ovat olleet mustia, kaikki korpit ovat mustia. Yleisestä säännöstä "kaikki korpit ovat mustia" voitaisiin puolestaan päätellä deduktiivisesti, että jokaisen yksittäisen korpin on oltava musta. Jos yleinen sääntö hyväksytään todeksi premissiksi eli alkuoletukseksi, deduktiivisessa päättelyssä myös johtopäätös seuraa aina premiseistä; toisin sanoen johtopäätös sisältyy jo premiseihin. Induktiivisessa päättelyssä johtopäätös ei sitä vastoin ole välttämätön seuraus premiseistä, sillä kaikkia mahdollisia yksittäistapauksia ei tyypillisesti tunneta. Esimerkiksi valkoisen korpin mutaatio kumoaisi yleisen säännön. Induktiivisessa päättelyssä johtopäätöksen katsotaan seuraavan välttämättömyyden sijasta tietyllä todennäköisyydellä. (Em.)

3.2.1.2 Analyysin eteneminen

Tutkimuskysymysten, aineiston ja teorian päättämisen sekä aiemman tutkimuksen läpikäymisen jälkeen voidaan Weberin (1990, 21) mukaan sisällönanalyysissä muodostaa koodauskaavio (*coding scheme*). Koodauskaaviossa määritellään luokitteluyksiköt (*recording units*), jotka ovat aineistosta etsittäviä, luokiteltavia ilmauksia tai aineisto-otteita. Luokitteluyksiköt voivat olla esimerkiksi sanoja, lauseita tai teemoja. (Em., 21–22.) Luokitteluyksiköiden määrittämisen jälkeen päätetään kategoriat, joihin yksiköt luokitellaan. Koodauskaaviota voidaan testata, minkä jälkeen arvioidaan testauksen perusteella luokittelun tarkkuutta ja luotettavuutta sekä tarpeen vaatiessa muutetaan luokittelusääntöjä. (Em., 23.) Lopuksi luokitellaan varsinainen aineisto ja arvioidaan myös lopullisen luokittelun onnistumista (em., 24).

Tutkielmassani etsin aineistosta ilmauksia, joissa käsitellään aikuisten lastenkaltaisuutta. Luokitteluyksikkönä analyysissä ovat yksittäiset virkkeet tai muutamien virkkeiden kokonaisuudet. Aineisto-otteiden poimimista käsiteltiin luvussa 3.1.2.1.

3.2.2 Analyysin kvantifiointi

Vaikka sisällönanalyysia on pidetty ensisijaisesti laadullisena tutkimusmenetelmänä, analyysiin voidaan yhdistää kvantifioivia elementtejä. Kvantifioinnissa voidaan esimerkiksi laskea tietynlaisten ilmausten esiintymisiä aineistossa ja verrata eri ilmausten yleisyyttä. (Weber 1990, 10.) Ainakin perinteisesti ohjenuorana on pidetty, että mitä useammin jokin ilmaisu aineistossa esiintyy, sitä enemmän huomiota ilmaisu analyysissä vaatii (em., 72).

Suomenkielisessä kirjallisuudessa kvantifiointia on kutsuttu myös sisällön erittelyksi. Tuomen ja Sarajärven (2018, 119) mukaan dokumenttien analyysia, jossa kuvataan aineiston sisältöä kvantitatiivisesti, tulisi kutsua sisällön erittelyksi. Sisällönanalyysin he puolestaan varaavat tarkoittamaan dokumenttien sisällön sanallista kuvailua (em.).

Kvantifioinnilla on pitkät juuret sisällönanalyysin historiassa. Esimerkiksi 1900-luvun alussa painettujen sanomalehtien massatuotannon yleistyessä puhuttiin sanomalehtien kvantitatiivisesta analyysistä (Krippendorff 2019, 11). Tarkastelemalla, kuinka usein eri aiheita käsiteltiin tai kuinka

paljon palstatilaa aiheet lehdissä saivat, tehtiin päätelmiä muun muassa keltaisen journalismin yleistymisestä ja lehtien vaikutuksista rikollisuuden kasvuun (em., 11–12). Aluksi pääasiassa sanomalehtiin sovellettua analyysitapaa hyödynnettiin myöhemmin myös muunlaisten massamedioiden, kuten radion, elokuvien ja television, analysoinnissa (em., 12).

Kvantifointi on herättänyt sisällönanalyysin historiassa myös kritiikkiä. Varhaisen kvantitatiivisen sisällönanalyysin viehtymystä kvantitatiivisesti ilmaistuihin tuloksiin on voitu pitää yksinkertaistavana ja pinnallisena (Krippendorff 2019, 17, 21). Muun muassa Kracauer (1952) on huomauttanut, että myös kvantifointia edeltää usein aineiston kvalitatiivinen tulkinta. Tutkimusprosessin lopputuloksen ilmaisu kvantitatiivisessa muodossa ei siis muuta sitä, että on aineiston laadullisen tulkintaprosessin tulosta, mitä aineistosta kvantifoidaan. Laadullisen tulkinnan vaiheessa tehdyt valinnat voivat niin ikään vaikuttaa suuresti siihen, kuinka luotettavina tai objektiivisina kvantitatiivisia tuloksia voidaan pitää. On nykyisin ehkä jo tavanomaisenakin pidettävä huomio, että myös kvantitatiivisesti ilmaistut tulokset voivat pohjata huonosti perusteltuihin tulkintoihin. (Kracauer 1952, 635–637.)

Kritiikistä huolimatta on kvantifointi yhä sisällönanalyysissa runsaasti hyödynnetty työkalu (Krippendorff 2019, 17). Toisaalta niin jo Kracauer (1952, 637) kuin tuoreemmin myös Krippendorff (2019, 21–22) kyseenalaistavat ylipäättään ehdottoman jaon kvantitatiiviseen ja kvalitatiiviseen sisällönanalyyttiseen tutkimukseen. Hieman Kracauerin kritiikin tapaan Krippendorff tuo esiin, että kaikki sisällönanalyttinen tekstien luenta on aluksi kvalitatiivista, vaikka myöhemmin joitakin tekstien ominaisuuksia käännettäisiin numeerisiksi (Krippendorff 2019, 21–22). Vastaavasti myös laadullisen tutkimuksen luokittamista yhtenäiseksi ja määrällisen tutkimuksen piirteistä irralliseksi alueeksi on kirjallisuudessa kritisoitu (esim. Tuomi & Sarajärvi 2018, 24–25; Töttö 1997, 129–131).

Tutkielmassa hyödynnän kvantifointia laskemalla eri kategorioihin sijoitettujen ilmausten lukumääriä. Kvantifointia pidän tutkielmassani perusteltuna, sillä se voi auttaa luomaan yleiskuvaa aineistosta ja analyysista. Jos taas on aiheellista esittää, että tietyt käsitykset esiintyvät toisia käsityksiä useammin, kvantifointi voi toimia argumentoinnin tukena.

3.2.3 Menetelmän haasteita

Sisällönanalyysin kenties ilmeisimpänä ongelmana on pidetty aineistojen monitulkintaisuutta (esim. Weber 1990, 21, 36). Aineiston yksittäisiä ilmauksia luokitellaan sisällönanalyysissa kategorioihin, joista yhteen kategoriaan luokiteltavia ilmauksia pidetään merkityksiltään samanlaisina. Jotta aineistosta voitaisiin tehdä luotettavia päätelmiä, luokitteluprosessin tulisi olla mahdollisimman konsistentti eli yhdenmukainen. On esimerkiksi ajateltu, että eri luokittelijoiden tulisi luokitella saman tekstin ja tutkimusongelman äärellä aineistoa suurin piirtein samalla tavalla. (Weber 1990, 12.) Luokittelusääntöjen tulisi myös pysyä samanlaisina koko luokitteluprosessin ajan riippumatta esimerkiksi luokittelun työläydestä (Krippendorff 2019, 112–114). Sanojen monimerkityksellisyys ja -tulkintaisuus voivat kuitenkin muodostaa haasteen luotettavalle luokitteluprosessille. Esimerkiksi eri luokittelijat saattavat olla erimielisiä siitä, millaisia konnotaatioita ilmauksiin liittyy. (Weber 1990, 15–16, 21, 36.)

Aineistojen monitulkintaisuuteen kytkeytyy myös se, että sama ilmaisu voidaan joskus luokitella useampaan kategoriaan (Weber 1990, 32–34). Analyysissa olisikin määriteltävä, ovatko käytetyt kategoriat toisensa poissulkevia (em., 23). Toisaalta samaankaan kategoriaan luokiteltavat ilmaisut eivät välttämättä ole relevanttiudeltaan yhtä voimakkaita (em., 34, 72). Jotkin tiettyyn kategoriaan luokitellut ilmaukset voivat siis kuulua kategoriaan enemmän kuin toiset, eivätkä kaikki samaan kategoriaan luokitellut ilmaukset aina edusta kategoriaa yhtä voimakkaasti.

Toisin kuin perinteisesti on ohjeistettu, voi siis olla ongelmallista päätellä pelkästään kategorioihin luokiteltujen ilmausten määrien perusteella, mitkä kategoriat ovat analyysissa huomionarvoisia (Weber 1990, 73). Erilaiset tyylilliset seikat voivat niin ikään ohjata esimerkiksi välttämään liiallista toistoa tärkeästäkin aiheesta. Lisäksi myös sillä, mitä jätetään sanomatta, voi analyysissa olla merkitystä (em.; ks. myös esim. Joffe & Yardley 2004).

Eräs sisällönanalyysiin liitetty ongelma on myös menetelmään oleellisesti liittyvä aineiston pelkistäminen (Weber 1990, 76). Sisällönanalyysissa suuri joukko erilaisia ilmauksia pyritään tiivistämään vähäisempään määrään kategorioita. Menetelmää voidaankin kritisoida siitä, että se jättää huomiotta alkuperäisten tekstien merkitysten runsauden. (Em.)

Ongelmiin on esitetty erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja. Jos ilmauksille löytyy useampi sopiva kategoria, voidaan ilmaukset luokitella pääsääntöisesti niihin kategorioihin, joihin ne selkeimmin kuuluisivat (Weber 1990, 36). Ilmauksille voidaan myös antaa painotuksia sen mukaan, kuinka vahvasti niiden katsotaan kuuluvan kategoriaansa. Painotusten antamiselle ei ole kuitenkaan esitetty yhteneviä käytäntöjä (em., 36, 72). Yhdeksi ratkaisuvaihtoehdoksi monimerkityksellisyyden ongelmiin Weber (em., 36) listaa myös yksinkertaisesti ongelmallisten ilmauksien jättämisen pois analyysistä.

Tutkielmassa pyrin vähentämään esitettyjen ongelmien merkittävyyttä luokitteluprosessin mahdollisimman avoimella kuvaamisella ja mahdollisten ongelmakohtien tarkemmalla erittelyllä. Kuten sisällönanalyysissa yleisesti olisi tarkoituksenmukaista, pyrin myös välttämään analyysin jäämistä sisällön erittelyksi. Luokittelujärjestelmän kvantifiointeinen ei ole tarkoitus edustaa tutkielman lopputulosta, vaan luokittelujärjestelmä toimii enemmänkin tiivistelmänä tutkimuksessa tehdyistä havainnoista, joita avataan sanallisissa tutkimustuloksissa. Näin ollen luokittelujärjestelmän mahdolliset tekniset puutteet tai muut harhaanjohtavat ominaisuudet eivät muodostu yhtä suurella todennäköisyydellä ongelmiksi, kun ne on huomioitu sanallisissa tutkimustuloksissa. Jos esimerkiksi tietynlaisia ilmauksia esiintyy vain suhteellisesti vähäisiä määriä, mutta ilmaukset olisivat teorian valossa perusteltavissa merkityksellisiksi, myös tällaisille ilmauksille voi sanallisissa tuloksissa antaa tilaa.

Kategorioista en ole tehnyt toisiaan poissulkevia. Yksi aineisto-ote voi siis kuulua useampiin kategorioihin. Olen päätenyt ratkaisuun siksi, että monissa aineisto-otteissa kuvattiin useita lapsenkaltaisia piirteitä yhtäaikaaisesti. Esimerkiksi allaolevassa katkelmassa kuvataan ainakin lapsenkaltaista leikkimielisyyttä, totuudellisuutta, viattomuutta, rehellisyyttä ja haavoittuvuutta. Tällaisten katkelmien kohdalla yhden oikean kategorian päättäminen olisi ollut haastavaa, ja samalla olisi menetetty katkelman tuomaa, muita lastenkaltaisia piirteitä koskevaa informaatioarvoa.

”- - - Mitä tapahtuisi, jos minä todella olisin lapsi aikuisena? Uskallanko ottaa niin suuren eettisen vastuun, että elämäni olisi leikkiä? Leikillä en tässä tarkoita kevytmielisyyttä vaan totuudellisuutta ja viattomuutta. Lapsihan on totuudellinen ja viaton. Lapsessa ei ole valhetta eikä lapsi kykene teeskentelemään. Tämä kaikki tekisi minut hyvin haavoittuvaksi. Olisin suojaaton, syötti susien raadeltavaksi.” (Hellsten 2016, 215. Lyhennetty.)

Yhden otteen sijoittamista useisiin kategorioihin voidaan mielestäni kuitenkin kritisoida siitä, että tällaisessa luokittelutavassa jakauman kuvaaminen on vähemmän selkeää. Aineisto-otteiden kokonaismäärä ei siis jakaudu tasaisesti kategorioihin, vaan kategorioihin luokiteltujen ilmausten määrä on lopulta suurempi kuin poimittujen otteiden määrä. Luokittelutavassa esimerkiksi kategorioiden relevanttiuden tulkinta pelkkien frekvenssien perusteella on entistä epäluotettavampaa. Jos tietyssä otteessa mainitaan useita lastenkaltaisia piirteitä, jokainen piirrettä edustava kategoria saa yhden maininnan, vaikka piirre tulisikin mainitukseksi esimerkiksi vain luettelomaisesti. Jakauman voi toisaalta katsoa joka tapauksessa kuvaavan sitä, kuinka usein tietty käsitys mainitaan aineistossa – mainittiin käsitys sitten ohimennen tai oli käsitykselle varattu esimerkiksi oma käsittelykappaleensa. Kuten edellä painotettiin, on myös muistettava, että luokittelujärjestelmä toimii lähinnä havainnollistuksena sanallisille tutkimustuloksille.

3.3 Tieteenfilosofiset lähtökohdat

Erilaiset ontologiset ja epistemologiset käsitykset ovat paitsi filosofian keskustelluimpia aihealueita, myös osa eri tieteiden ja tutkimusten tieteenfilosofisia lähtökohtia. Pelkistetysti ontologialla viitataan todellisuuskäsitykseen, eli siihen, mitä ylipäätään on olemassa, ja epistemologialla tietokäsitykseen, eli siihen, miten todellisuudesta voidaan muodostaa inhimillistä tietoa. (Pihlström 2014; Tuomi & Sarajärvi 2018, 18.) Yksinkertaisimmillaan voidaan tehdä jako realistisiin ja antirealistisiin ontologisiin ja epistemologisiin kantoihin sekä näiden erilaisiin yhdistelmiin (Pihlström 2014; ks. myös esim. Niiniluoto 2006, 23–25). Karkeasti ottaen siinä missä realistisissa näkemyksissä ihmisestä riippumaton todellisuus ja tieto nähdään mahdollisena, korostetaan antirealistisissa näkemyksissä taas ihmistoiminnan vaikutusta todellisuuden havainnoinnissa ja tiedon muodostamisessa (Pihlström 2014; ks. myös esim. Niiniluoto 2006, 23–25 ja Montero 1998, 119–122).

Tässä tutkielmassa olen kiinnostunut yhtäältä empiirisellä tasolla aikuisten lastenkaltaisuuden kulttuurisista käsityksistä sekä toisaalta teoreettisella tasolla siitä, mitä laajempia kulttuurisia merkityksiä tällaisilla käsityksillä voisi olla. Kun kulttuuri ymmärretään Lehtosen (1994; ks. luku 2.4) tapaan aina osin sosiaalisesti rakennetuksi, tutkielman tutkimuskohteena ovat ainakin osittain sosiaalisesti rakennetut uskomukset. Tutkielmassa liikutaan siis inhimillisten käytäntöjen, ei esimerkiksi luonnontieteellisen tiedonmuodostuksen, alueella, ja kulttuuriset käsitykset

ymmärretään tutkielmassa vähintään osittain inhimillisesti muodostuneita. Toisaalta tutkielmassa ei sitouduta sellaiseen tiukkaan antirealistiseen käsitykseen, jossa sosiaalisesti rakennettujen uskomusten katsottaisiin olevan ainoa todellisuus, johon ihmisillä on pääsy (ks. esim. Sapsford 1998, 12). Tällaista antirealismia paremmin tutkielmassa omaksuttuja epistemologisia ja ontologisia lähtökohtia kuvaavat uuden realismin ja kriittisen realismin perinteet.

Uudessa realismissa kulttuurisiin käsityksiin uskotaan voivan vaikuttaa myös ihmistodellisuudesta jokseenkin riippumattomat tekijät, kuten luonnonilmiöt, vaikka tiedon tällaisista tekijöistä ymmärretäänkin suodattuvan inhimillisen käsityskyvyn lävitse (Hruby 2001, 57). Lisäksi uuden realismin mukaan sosiaalisesti rakennetuiksi oletettuja ilmiöitäkin voidaan lähestyä vähintäänkin sosiaalisen todellisuuden tasolla todellisina (Sapsford 1998, 111–112). Vastaavasti niillä katsotaan voivan olla erilaisia laajempia, yksilö- ja yhteiskunnan tason vaikutuksia (vrt. Elder-Vass 2012, 10, 122, 259–265). Esimerkiksi tässä tutkielmassa itseapukirjallisuudessa esiintyvien käsitysten uskotaan voivan vaikuttaa kirjallisuuden lukijan ajatusmaailmaan ja käyttäytymiseen. Myös käsitysten tarkempia sisältöjä voidaan tutkielman tutkimusasetelman mukaisesti kuvata, vaikka ne olisivatkin olemassa vain ihmisten välisessä todellisuudessa.⁶

Keskeistä tässä tutkielmassa ei kuitenkaan ole se, nimitetäänkö tiettyjä ihmistodellisuutta koskevia käsityksiä tai oletuksia nimenomaisesti tosiksi tai objektiivisiksi, vaan se, että jonkinlaisia erotteluja eri käsitysten ja oletusten totuuden tai totuudenkaltaisuuden suhteen tässäkin tutkielmassa tehdään. Uuden realismin ohella tällainen lähestymistapa vastaa kriittisen realismin keskeisiä periaatteita. Kriittisessä realismissa todellisuuden katsotaan ainakin osittain olevan ontologisesti ihmismielestä riippumaton, mutta ihmisten todellisuudesta muodostamaa tietoa pidetään aina fallibilistisena eli alttiina erehtyväisyydelle ja epätäydellisyydelle (Niiniluoto 2006, 26–27). Kriittisessä realismissa voidaan lisäksi tehdä oletukset muun muassa tiedon kehittymisen suhteellisuudesta ja tieteestä ja tiedon tuottamisesta sosiaalisina käytäntöinä (Kuusela 2006, 13–14). Vaikka totuutta ei kriittisen realismin mukaan koskaan täysin saavutettaisikaan, voidaan totuutta kohti pyrkiä, ja tiedon koettelua tieteellisen menetelmän avulla pitää varteenotettavana keinona totuuteen pyrkimisessä (Niiniluoto 2006, 27–28).

---

6 Hruby (2001, 56–57) huomauttaa, ettei hänen kuvaamaansa uutta realismia tulisi sekoittaa naiviin, objektiivisen todellisuuden olemassaolon itsestäänselvästi olettavaan realismiin, vaikka myös naiivin realismin käsityksiä on kutsuttu uudeksi realismiksi. Uudella realismilla hän viittaa pikemminkin sosiaalisen konstruktionismin niin sanottuun realistiseen aaltoon, joka on lähtenyt antirealistisen sosiaalisen konstruktionismin kritiikistä (em).

4 Analyysi

Analyysiluku etenee Hellstenin teosten kautta Takasen ja lopuksi Millerin teoksen analyysiin. Jokaisesta teoksesta on muodostettu paitsi sanallinen analyysi myös kaavio luokittelujärjestelmästä. Analyyseissa luokittelujärjestelmiä käydään läpi yksi luokka kerrallaan. Kaavioiden suuren koon vuoksi olen esittänyt vain kuhunkin käsittelykohtaan liittyvän osan kaavioista kerrallaan. Kaavio-kuvien oikeassa yläkulmassa on havainnollistettu pienemmällä kuvalla, mistä luokittelujärjestelmän kohdasta osa on: kokonainen luokittelujärjestelmä on kuvattu vaaleanharmaalla, ja käsittelykohdan osa on korostettu tummalla hamaalla. Analyysien lopuksi esitetään kokonaiset kaaviot. Tässä luvussa aineistoa ei vielä kontrastoida teoriaan, vaan vertailu aineiston ja teorian välillä tapahtuu tulokset ja pohdinta -luvussa.

Kaavioissa on ilmaistu ATLAS.ti -analyysiohjelman automaattisesti tulostama *G (groundedness)*, joka ilmaisee, montako aineisto-otetta luokkaan kuuluu. Lisäksi on ilmaistu ohjelman niin ikään automaattisesti tulostama *D (density)*, joka ilmaisee, kuinka moneen muuhun luokkaan luokka on suorassa yhteydessä. Kaavioita luetaan metodi-osuudessakin läpikäydyltä tavalla siten, että siirryttäessä luokissa alemmas havaintojen yksityiskohtaisuus lisääntyy.

4.1 Hellsten

Kuten aineiston esittelyssä todettiin, viittaukset aikuisten lastenkaltaisuuteen tulevat Hellstenin teoksissa ilmi erityisesti lapsiominaisuuden tai sisäisen lapsen käsitteiden muodossa. Lapsiominaisuudella tai sisäisellä lapsella Hellsten tarkoitti ihmisen sisällä läpi elämän säilyvää lapsen kokemuksellista tilaa. Sisäisen lapsen oikeanlaista huomiointia huoltajien toimesta pidettiin teoksissa tärkeänä lapsen normaalille kehitykselle. Lapsiominaisuuden laiminlyöntien ymmärrettiin puolestaan johtavan erilaisiin häiriönkaltaisiin tiloihin, joista Hellsten käsitteli etenkin läheisriippuvuutta. Läheisriippuvuudesta paranemisen ymmärrettiin tapahtuvan sisäisen lapsen kohtaamisen kautta, ja lapsiominaisuuden vaalimista pidettiin aikuisuudessakin hyvinvoinnin edellytyksenä.

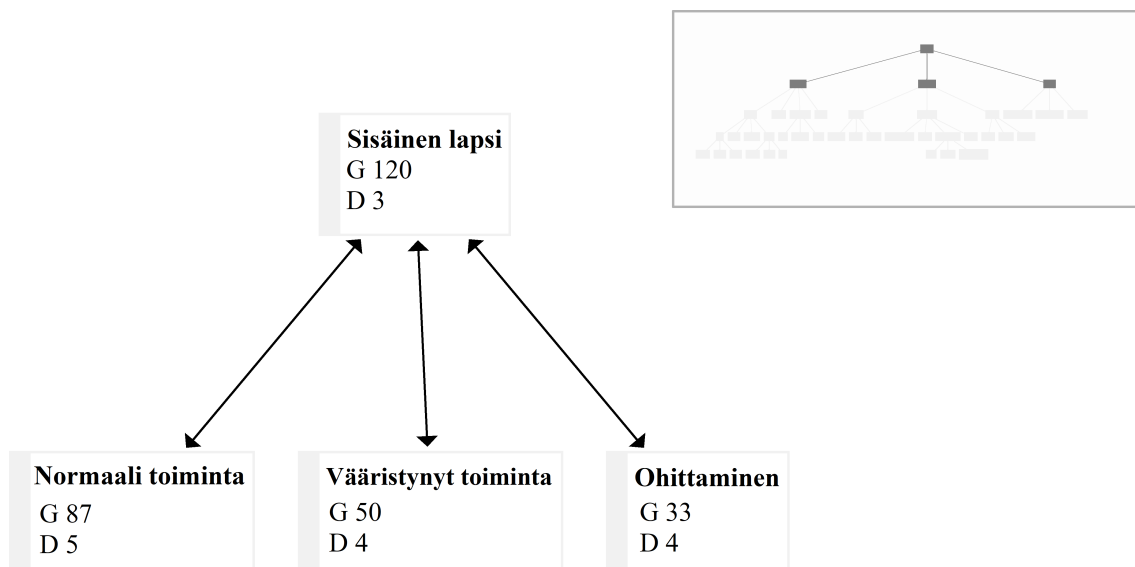
Hellstenin teoksista otettiin mukaan 120 aineistolainausa (Elämän lapsi: 52, Virtahepo olohuoneessa: 68). Seuraten Hellsteniä, otin analyysissa kiintopisteeksi sisäisen lapsen käsitteen.

Aineistolainausten perusteella erotin kolme pääasiallista tapaa, joilla lapsenkaltaisuus voi ilmetä aikuisuudessa: *sisäisen lapsen normaali toiminta* ($G = 87$), *sisäisen lapsen vääristynyt toiminta* ($G = 50$) ja *sisäisen lapsen ohittaminen* ($G = 33$).

Lapsenkaltaisuus voi ensinnäkin liittyä siihen, että ihmisellä on vääristymätön yhteys sisäiseen lapseensa. Tällöin sisäinen lapsi on normaalissa tilassaan, ja lapsenkaltaisuus ilmenee pääasiassa positiivissävytteisesti esimerkiksi elämänmyönteisyytenä tai totuudellisuutena. Toisekseen lapsenkaltaisuus voi olla seurausta siitä, että yhteys sisäiseen lapseen on vääristynyt. Sisäinen lapsi voi toimia vääristyneesti esimerkiksi hankalien lapsuusolojen seurauksena, kun lapsen kehitystä ei ole tuettu tai sisäinen lapsi ei ole saanut toteuttaa normaalia toimintaansa. Tällöin sisäinen lapsi on jäänyt kehittymättömäksi tai voi ilmentää menneisyyden negatiivisia, lapsenomaisia pidettyjä käytösmalleja. Vääristyneen sisäisen lapsen tapauksessa lapsenkaltaisuus ilmenee pääasiassa negatiivissävytteisesti esimerkiksi vastuun välttelynä tai epärehellisyytenä.

Kolmanneksi aikuisen lapsenkaltaisuus voi olla seurausta sisäisen lapsen ohittamisesta. Kun normaalissa toiminnassa sisäinen lapsi vaikuttaa ihmisen toimintaan ikään kuin normaalisti ja vääristyneessä toiminnassa vaikutukset ovat haitallisten lapsuusolojen vääristämiä, ohittamisessa pyritään välttämään kaikenlaista yhteyttä sisäiseen lapseen. Kuten sisäisen lapsen vääristynyt toiminta, sisäisen lapsen ohittaminen ymmärretään tyypillisesti seuraukseksi siitä, ettei lapsella ole ollut mahdollisuutta toteuttaa sisäisen lapsen normaalia toimintaa. Sisäisen lapsen vääristyminen ja ohittaminen esiintyvät myös aineistossa usein yhdessä. Vastaavasti sisäisen lapsen ohittamisesta seuraavat käytösmallit kuvataan pääasiassa negatiivissävytteisesti. Ohittaminen voi ilmetä esimerkiksi yhteyden puuttumisena omiin tunteisiin, tarpeisiin ja yleensä minuuteen. Ohittaminen eroaa kuitenkin kahdesta muusta pääluokasta siinä, etteivät siihen liittyvät käytösmallit kumpua suoraan sisäisestä lapsesta, vaan se on ikään kuin liiallista aikuisuutta ja lapsiominaisuuden välttelyä. Koska Hellstenin mukaan aikuisuuteen kuuluu yhteyden vaaliminen sisäiseen lapseen, määrittyy lapsiominaisuuden välttely aikuisuuden sijasta pikemminkin kypsymättömydeksi.

Nämä kolme tapaa, joilla lapsenkaltaisuus voi ilmetä aikuisuudessa, muodostavat luokittelujärjestelmän pääasialliset luokat (kuva 2). Olen jakanut ne alaluokkiin sen mukaan, mitä tarkempia piirteitä niihin on teoksissa liitetty. Seuraavaksi avaan näitä kolmea pääluokkaa sekä niiden alaluokkia.

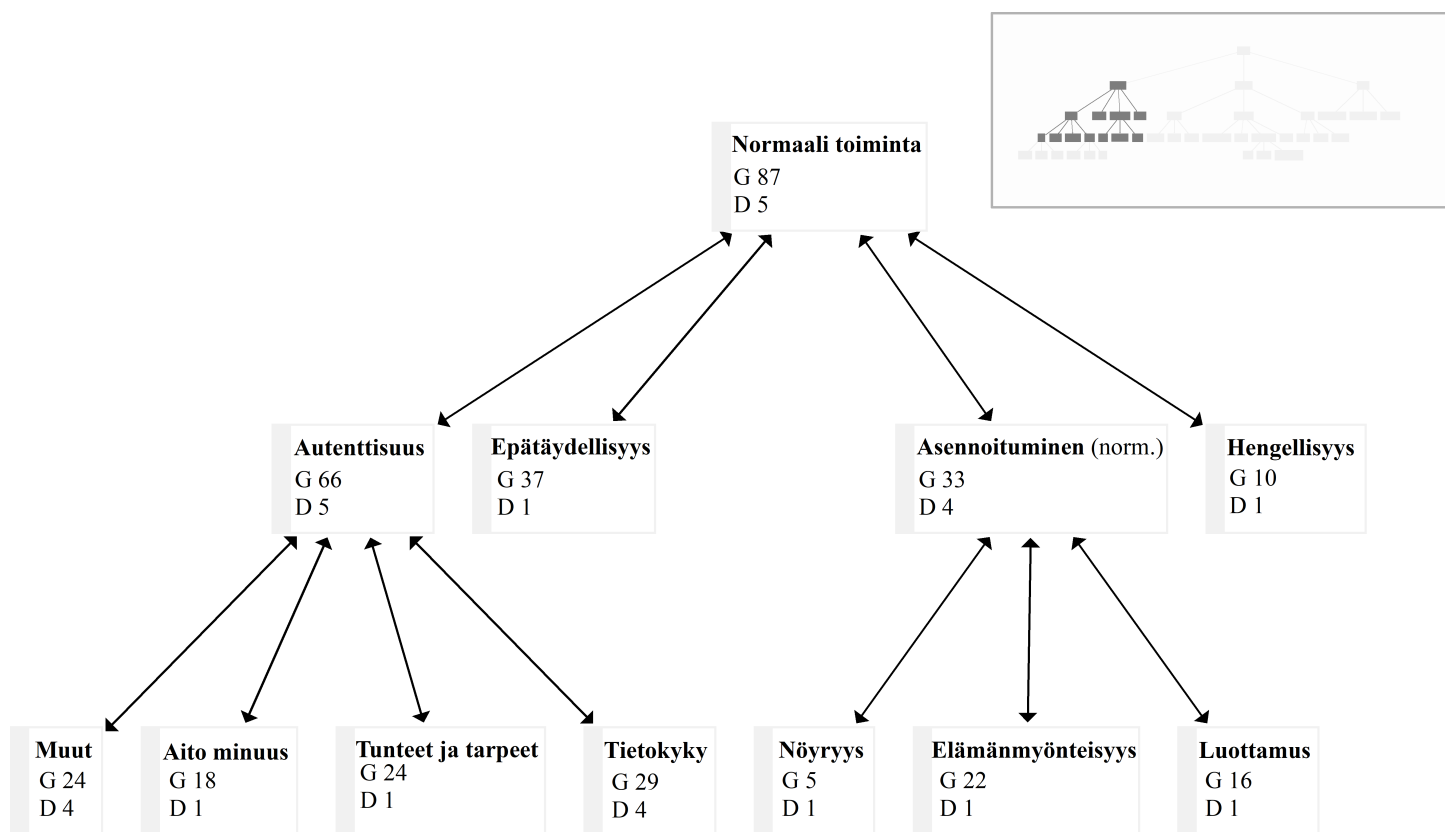

Kuva 2: Hellstenin analyysin pääluokat: normaali toiminta, vääristynyt toiminta ja ohittaminen.

4.1.1 Normaali toiminta

Teosten mukaan jokaisella on sisäinen lapsi (Hellsten 2016, 17–18, 23). Sisäisen lapsen normaalia toimintaa pidetään ikään kuin normaaliin psyykeen kuuluvana ja läpi elämän tavoiteltavana asiana (em., 17–18, 23–26; Hellsten 1993, 80–81). Kun sisäinen lapsi toimii normaalisti, sen ominaisuuksien kuvataan myös olevan melko samanlaiset kaikille: jokaisen sisäiseltä lapselta katsotaan löytyvän potentiaalisesti samat, normaaliin toimintaan liitettävät ominaisuudet (esim. Hellsten 1993, 18–22).

Olen jaotellut sisäisen lapsen normaalin toiminnan *autenttisuuteen* ($G = 66$), *tietynlaiseen asennoitumiseen* ($G = 33$), *epätäydellisyyteen* ($G = 37$) ja *hengellisyyteen* ($G = 10$). Nämä muodostavat myös luokittelujärjestelmässä sisäisen lapsen normaalin toiminnan alaluokat.

Kuva 3: Normaalin toiminnan alaluokkia. Luokat "muut" ja "tietokyky" jakautuvat edelleen alaluokkiin kuvien 4 ja 5 mukaisesti.

4.1.1.1 Autenttisuus

Autenttisuus tulee esille useissa sisäisen lapsen kuvauksissa. Sisäiseen lapseen voidaan liittää esimerkiksi ihmisen aidoin minuuus tai se voidaan nähdä ihmisen syvimpien tunteiden ja tarpeiden lähteenä. Olen jakanut maininnat autenttisuudesta *aitoon minuuteen* (G = 18), *tunteisiin ja tarpeisiin* (G = 24), *tietokykyyn* (G = 29) ja *muihin autenttisiin ominaisuuksiin* (G = 24).

Minuuus autenttisuuden alaluokkana viittaa siihen, että sisäiseen lapseen paikannetaan ihmisen todellinen minuuus ja persoonan ydin. Alla olevasta, minuutta sisäisenä lapsena kuvaavasta lainauksesta käy ilmi myös sisäiseen lapseen liitetty inhimillisyys tai ihmisyys: minuuden, tunteiden ja tarpeiden ohella sisäisen lapsen katsotaan edustavan aidointa inhimillisyyttä. Inhimillisyys on luokiteltu luokkaan muut ominaisuudet.

”Sisäisen lapsen kohtaaminen on hengellistä tapahtumista, koska se on totuuteen pyrkimistä. Se on oman todellisen minuuden kohtaamista ja siihen liittyvien kipujen läpielämistä. - - - Todellinen

olemuksemme on siis meissä olevassa lapsessa. - - - Sisäinen lapsemme on taivaallinen, hengellinen olento. Mutta samalla se on hyvin inhimillinen olento. Itse asiassa se on meidän olemuksemme kaikkein inhimillisin puoli. - - -” (Hellsten 1993, 84. Lyhennetty.)

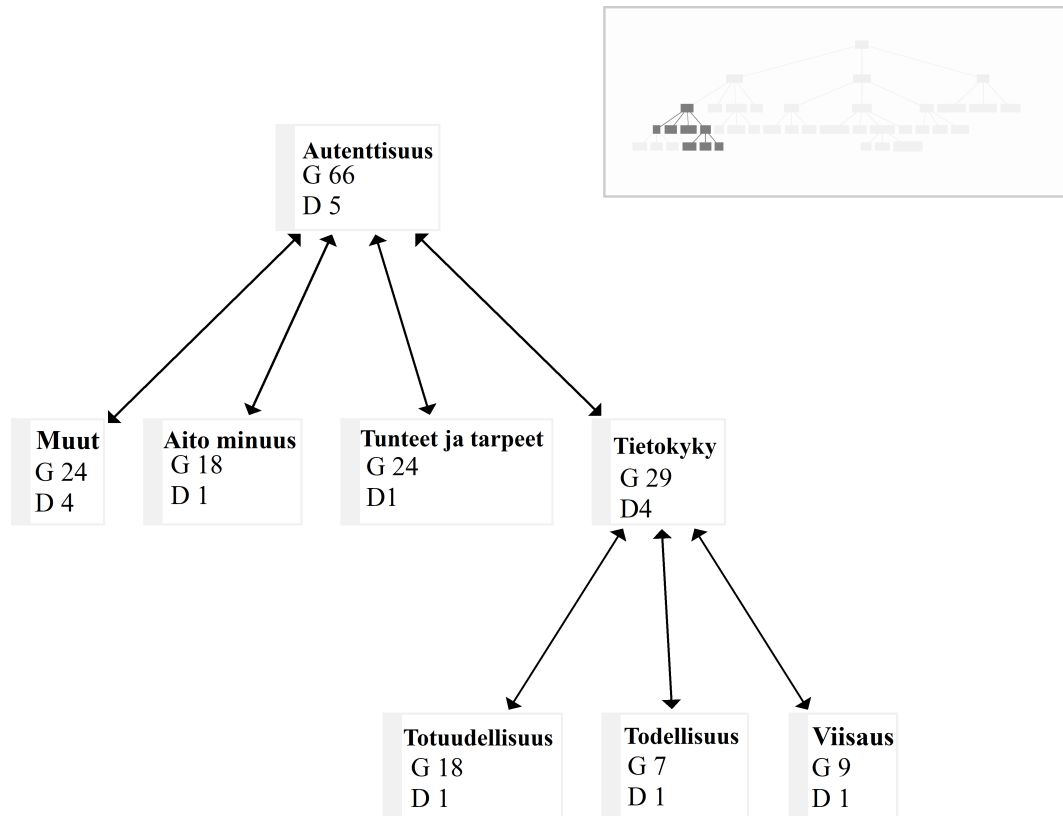
Sisäiseen lapseen ja sen autenttisuuteen liitetään niin ikään ihmisen aidot tunteet ja tarpeet. Sisäinen lapsi on teosten mukaan se osa ihmisestä, joka tuntee. Yhteys sisäiseen lapseen merkitsee siten myös yhteyttä omiin aitoihin tunteisiin.

”Minkälaista tapahtumista sitten tarkoitan puhuessani sisäisen lapsen kuuntelusta? Keskeistä tässä on omien *tunteiden tunnistaminen*, sillä lapsi on meissä ennen kaikkea se, joka tuntee. - - -” (Hellsten 1993, 85. Lyhennetty.)

Tunteiden ohella sisäinen lapsi säilöo ja viestittää yksilön tarpeista.

”Olen kokenut, että kun ensin oppii tunnistamaan omia tunteitaan ja suhtautumaan niihin vakavasti, alkaa vähitellen oppia *tunnistamaan myös omia tarpeitaan*. Tämä on tunteiden tunnistamisen ohella toinen valtaväylä oman sisäisen lapsen kuuntelussa. Tarpeissamme me ilmennämme jotain hyvin keskeistä inhimillisestä olemuksestamme.” (Hellsten 1993, 90.)

Minuuden sekä tunteiden ja tarpeiden lisäksi sisäisen lapsen autenttisuuteen lukeutuu tietynlainen tietokyky. Sisäisellä lapsella katsotaan olevan erityisiä tietämisen tapoja, joiden seurauksena sisäinen lapsi on ehdottoman totuudellinen eikä kykene valheellisuuteen tai epärehellisyyteen. Tietokyvyn alaluokkia ovat *totuudellisuus* (G = 18), *viisaus* (G = 9) ja *todellisuus* (G = 7).

Kuva 4: Tietokyvyn alaluokat: totuudellisuus, todellisuus ja viisaus.

Sisäistä lasta pidetään ehdottoman totuudellisena, mistä seuraa myös sisäisen lapsen rehellisyys ja viattomuus.

”Olemme sokeita, kun emme luota itseemme ja kuuntele sisällämme olevaa lasta. Sen puhe on aina totta. Se on aina rehellinen ja siihen voi luottaa. Ongelmana on meidän järkemme. Se on valitettavan usein harhaanjohdettavissa. Päämme ei ole näissä asioissa kovinkaan luotettava. Järki on lähinnä ruoanhankintaväline!” (Hellsten 1993, 119.)

Kuten edeltävästä lainauksesta käy ilmi, sisäisen lapsen totuudellisuus asetetaan vastakkain pelkän järjen käyttöä. Sisäiseen lapseen liitetäänkin myös järjen ylittävää viisautta ja intuitiota. Tällaisen viisauden kuvataan olevan jotakin syvempää ja totuudellisempaa pelkkään järjellä saatavaan tietoon verrattuna.

”Meidän sisäinen lapsemme on hyvin viisas. Siinä on sellaista tietoa, joka ohittaa tai ylittää järkemme. Tässä yhteydessä on tapana puhua *intuitiosta*. Uskon, että tämä viisas sisäinen lapsi on aina oikeassa. Sillä ei voi olla väärää tietoa eikä se voi erehtyä. Se mitä se rekisteröi on aina totta. - - - Meidän on myös vaikea luottaa siihen [sisäiseen lapseen] ja sen tietoon, varsinkin silloin kun se näyttää olevan ristiriidassa järkemme kanssa. Sisäinen lapsi on joskus niin pelottavan totuudellinen, että emme halua sitä kuunnella. Emme ole valmiit ottamaan vastaan sen kaltaista tietoa mitä se

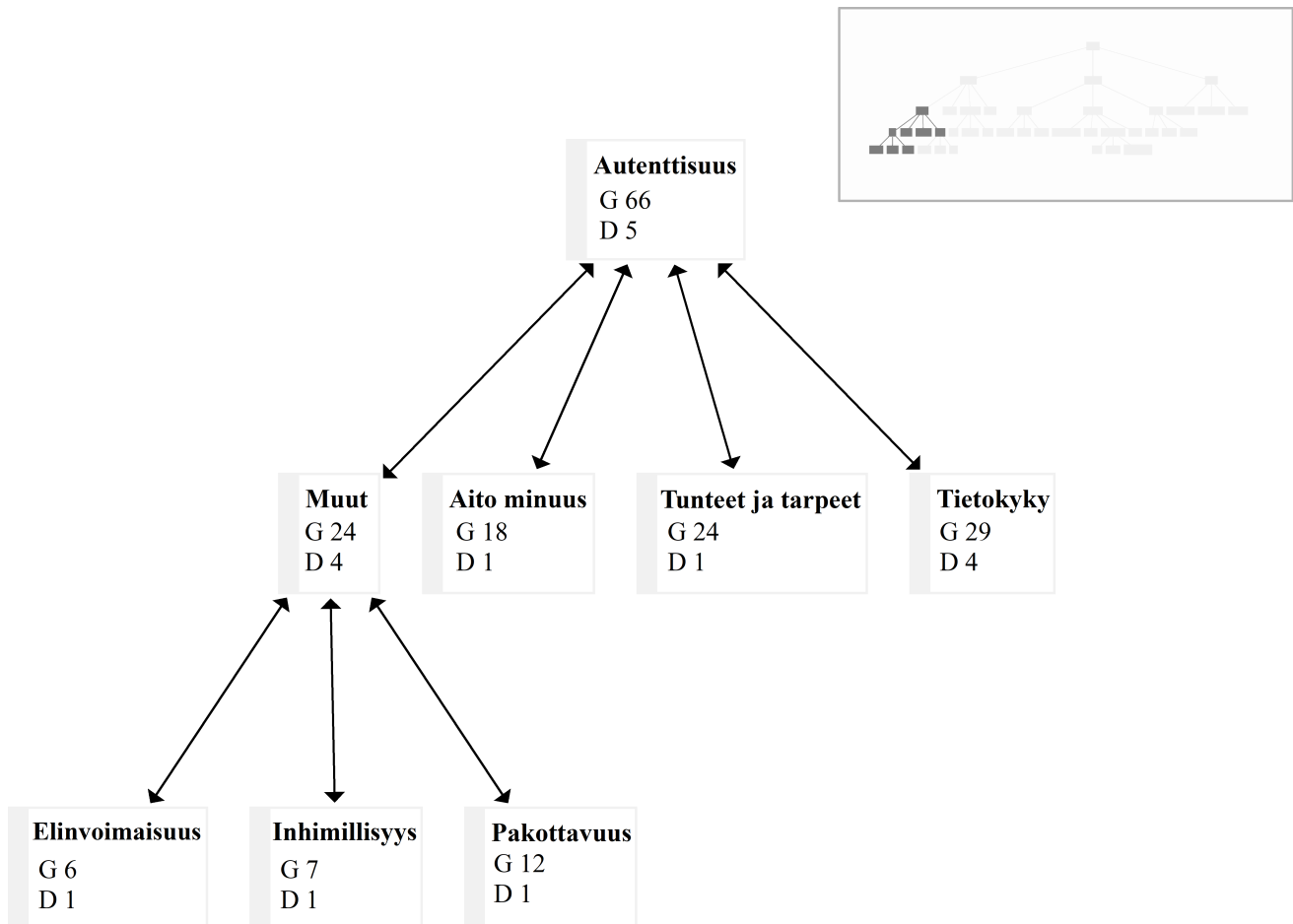
meille antaa. - - - Olemme niin tottuneita käyttämään pelkästään järkeämme, että on todella vaikeata olla järjetön. Olemme kaventaneet jotain hyvin oleellista olemuksestamme silloin kun olemme kykenemättömiä kuulemaan syvempää viisautta itsessämme.” (Hellsten 1993, 97.)

Todellisuudella tietokyvyn alaluokkana viitataan sisäisen lapsen kykyyn olla vääristymättömässä kosketuksessa todellisuuteen. Todellisuus voi merkitä yksilön sisäistä, psykologista todellisuutta tai ulkoista, fysikaalista todellisuutta. Se voi tarkoittaa myös metafyyisistä ja hengellistä todellisuutta.

“Todella uhkaavaa lapsessa on sen *hengellisyys*. Lapsi on olento, joka tajuaa luonnollisella tavalla yhteytensä maailmankaikkeuden ytimeen, itseään korkeampaan voimaan, Jumalaan. Tämä on vahvalle ihmiselle kauhistus, sillä tämän asian näkeminen merkitsisi todella pitkälle kantavien johtopäätösten tekemistä oman elämän suhteen. En voisi enää itse päättää elämästäni, jos kuuluisin johonkin suurempaan yhteyteen. - - -” (Hellsten 2016, 20–21. Lyhennetty.)

Luokkaan muut autenttiset ominaisuudet on yhdistetty erinäisiä muita sisäisen lapsen autenttiseen olemiseen liittyviä ominaisuuksia. Näitä ovat jo edellä mainittu *inhimillisuus* (G = 7), *pakottavuus* (G = 12) ja *elinvoimaisuus* (G = 6).

Kuva 5: Luokan "muut" alaluokat: elinvoimaisuus, inhimillisuus ja pakottavuus.

Sisäisen lapsen normaaliin toimintaan liittyy oleellisesti tietynlainen pakottavuus, vääjäämättömyys tai välttämättömyys. Tällä tarkoitetaan sitä, ettei sisäisen lapsen olemassaoloa ja sen viestittämiä kokemuksia ole mahdollista kieltää tai jättää huomiotta ilman negatiivisia seurauksia. Näitä seurauksia käsitellään etenkin sisäisen lapsen vääristyneen toiminnan ja ohittamisen yhteydessä. Sisäisen lapsen kokemukset ovat siis aina tosia ja vaikuttavat yksilön toiminnassa väistämättä, riippumatta yksilön haluista tai toiveista.

“Voisiko olla niin, että yhteiskunnassamme ilmenevä syvä pahoinvointi on yhteydessä aikuisten maailmassa vallitsevaan lapsiominaisuuden kieltämiseen? - - - Voimme huonosti, sillä emme enää osaa kuunnella sisällämme olevaa lasta. Olemme ohittaneet sen ja nyt maksamme siitä tiettyä hintaa. Lapsi on olemassa, se ei ole kuollut. Se on olemassa meidän pahoinvoinnissamme, meidän sairaudessamme.” (Hellsten 2016, 25.)

Elinvoimaisuudella tarkoitetaan puolestaan kuvauksia, joissa sisäisen lapsen kuvataan olevan täynnä elämää ja elämisen mahdollisuuksia.

“Lapsi on ominaisuutena loputtoman rikas, täynnä elämän runsaita mahdollisuuksia.” (Hellsten 2016, 30.)

4.1.1.2 Asennoituminen

Toinen sisäisen lapsen normaalin toiminnan alaluokka on nimetty asennoitumiseksi. Tämä luokka kuvaa sisäisen lapsen suhtautumistapaa elämään, omaan minuuteen ja ihmisiin yleensä. Luokka jakautuu edelleen *elämänmyönteisyyteen* (G = 22), *luottamukseen* (G = 16) ja *nöyryyteen* (G = 5).

Elämänmyönteisyyttä kuvaavat useat positiiviset itseä ja maailmaa kohtaan koetut tunteet tai asenteet, kuten elämänilo, avoimuus ja hyväksyntä. Toimiessaan normaalisti sisäisen lapsen kuvataan kokevan elämäniloa.

”Siksi [koska potilaat usein toivottomia] on melkoisen vaikuttavaa, kun ensimmäisen kerran tapahtuu, että potilaan *toivo* herää ja hän alkaa *uskoa toipumisen mahdollisuuteen*. - - - Siinä kohtaa ihminen saa ensimmäisen kerran yhteyden omaan todelliseen minuuteensa, sisäiseen lapseensa. Tämä sisäinen lapsi on hyvä ja se voi hyvin. - - - Yhteyden saaminen omaan sisäiseen hyvinvoivaan lapseen merkitsee toivon heräämistä. - - - Elämä on sittenkin kaunis ja minä saan elää sitä kaunista elämää. Mieleni täyttää ilo.” (Hellsten 1993, 34–35. Lyhennetty.)

Sisäistä lasta pidetään myös avoimena ja uteliaana elämää kohtaan. Elämää kohtaan koettu avoimuus voi tulla ilmi esimerkiksi ihmettelynä, haaveiluna tai leikkimielisyytenä.

“Mikä sitten lapsessa kiehtoo ja on salaperäisetä ja tutkimatonta? Ilmeisesti kaikki se, joka ylittää meidän loogisen ajattelukykyämme, meidän järkemme. *Luovuus* ja *intuitio*, *uteliaisuus* ja *kyky ihmetellä* ovat aina olleet tällaisia asioita.” (Hellsten 2016, 22.)

Hyväksynnällä tarkoitetaan puolestaan elämän hyväksymistä sellaisena kuin se tapahtuu. Sisäisen lapsen kuvataan suhtautuvan tyynesti elämässä eteen tuleviin asioihin, ilman kontrolloinnin tarvetta. Hyväksyntään voidaan lukea maininnat levollisuudesta, mutta myös heittäytymisestä ja rohkeudesta: sisäisen lapsen ymmärretään olevan valmis heittäytyminen elämään ilman varmuutta elämän kulusta. Alla olevasta lainauksesta ilmenee myös asennoitumiseen liitetty kyky luottamukseen. Luottamus voi ilmetä luottamuksena elämään, muihin ihmisiin tai omaan itse.

“Lapsi ominaisuuteen ei sisälly elämän kontrolloiminen ja hallinta vaan sekaan meneminen ja hullunrohkea hyppääminen tuntemattomaan. Se on riskien ottamista ja luottamista siihen, että elämä kantaa sittenkin. Se on turvallisuutta turvattomuudessa, järjestystä kaaoksessa, rohkeutta olla

tietämätön ja vasta matkalla. Se on myöskin perilläoloa ja lepoa, mutta aina vain lepoa matkalla.”
(Hellsten 2016, 21–22.)

Kolmas sisäisen lapsen suhtautumistapa on nimetty nöyryydeksi. Sisäisen lapsen kuvataan suhtautuvan nöyrästi itseään suurempiin asioihin. Nöyryyden katsotaan olevan seurausta oman epätäydellisyyden tiedostamisesta.

”Haluaisin tässä luvussa yrittää kuvata sellaista aikuisuutta, joka näkee sisäisen lapsen ja suhtautuu siihen vakavasti. - - - Tällainen aikuisuus ei yleensä ole mahdollista ilman edeltävää kärsimystä ja tuskaa. Kukaan meistä ei näet suostu vapaaehtoisesti nöyräksi ja pieneksi. - - - Tuska, ahdistus, kärsimys, sairaudet, kriisit. Nämä ovat elämän keinoja järkyttää ihmisen omavoimaisuutta ja havahduttaa hänet näkemään omaa todellista pienuuttaan.” (Hellsten 1993, 81.)

4.1.1.3 Epätäydellisyys

Vaikka sisäiseen lapseen liitetään monia positiivissävytteisiä ominaisuuksia totuudellisuudesta elämäniloon, kuvataan sisäinen lapsi myös monin tavoin epätäydellisenä: haavoittuvana, pienenä, avuttomana, hauraana, paljaana sekä muita ihmisiä tarvitsevana.

”Mikä lapsiominaisuudessa voisi olla haurasta? Hauraudella on juurensa ihmisen *avuttomuudessa*. Avuttomuus on inhimillisen olemassaolon ehkä kaikkein keskeisin piirre. Tämä olemassaolon arkkityyppinen avuttomuus nousee siitä tosiasiasta, että ihminen ei tiedä mistä hän tulee ja minne hän menee vai tuleeko hän mistään ja meneekö hän minnekään. - - - Haurasta lapsiominaisuudessa on myös ihmisen avuttomuudesta nouseva muiden *tarvitseminen ja riippuvuus* muista.- - -”
(Hellsten 2016, 19. Lyhennetty.)

4.1.1.4 Hengellisyys

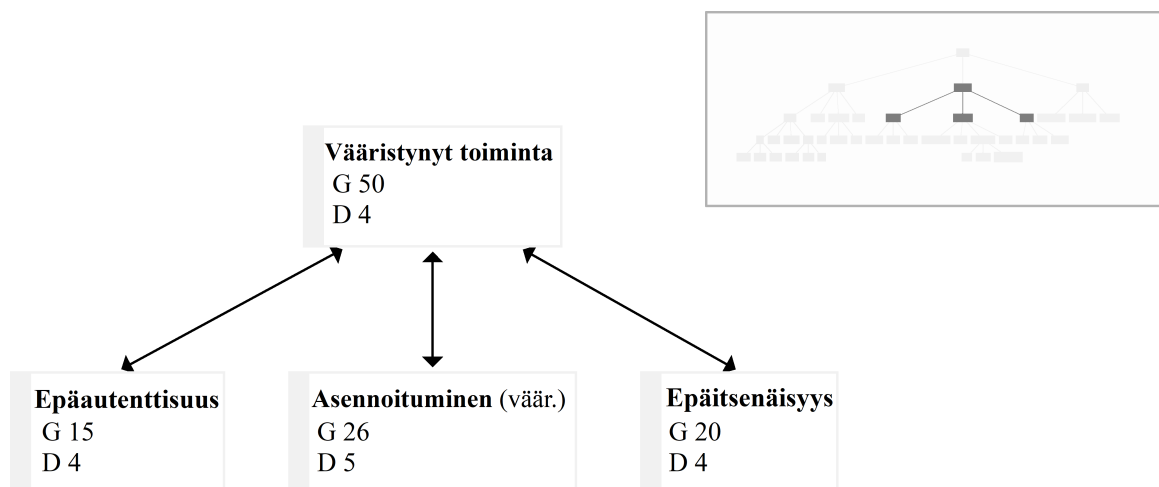
Neljäs ja viimeinen normaalin toiminnan luokka on hengellisyys. Kuten edeltävissä aineistolainauksissa on ilmennyt, Hellsten pitää sisäistä lasta pohjimmiltaan hengellisenä. Sisäistä lasta kuvataan esimerkiksi hengellisen ja maallisen todellisuuden välisenä linkkinä.

”Sisäisessä lapsessa yhtyvät ihmisen taivaallisuus ja maallisuus.” (Hellsten 1993, 77.)

4.1.2 Vääristynyt toiminta

Jos lapsen kehitystä ei tueta tai sisäinen lapsi ei saa toteuttaa ominaisuuksiaan, voi teoksen mukaan sisäisen lapsen toiminta myös vääristyä. Tällöin sisäinen lapsi voi ilmentää erilaisia kehittymättömämpiä lapsenomaisia piirteitä tai kantaa mukanaan menneisyydestä juontavia, haitallisiksi ja lapsenomaisiksi ymmärrettyjä käytösmalleja. Hellsten kuvaa tällaista lapsiominaisuutta ihmisen sisällä olevaksi haavoittuneeksi lapseksi. (Hellsten 1993, 15–18.) Teosten mukaan sisäisen lapsen vääristynyt toiminta on mahdollista muuttaa normaaliksi toiminnaksi, ja läheisriippuvuudesta parantumisessa keskeistä on lapsuuden uudelleeneläminen ja sisäisen lapsen normaalin toiminnan vaaliminen (em., 15–18; Hellsten 2016, 186–187).

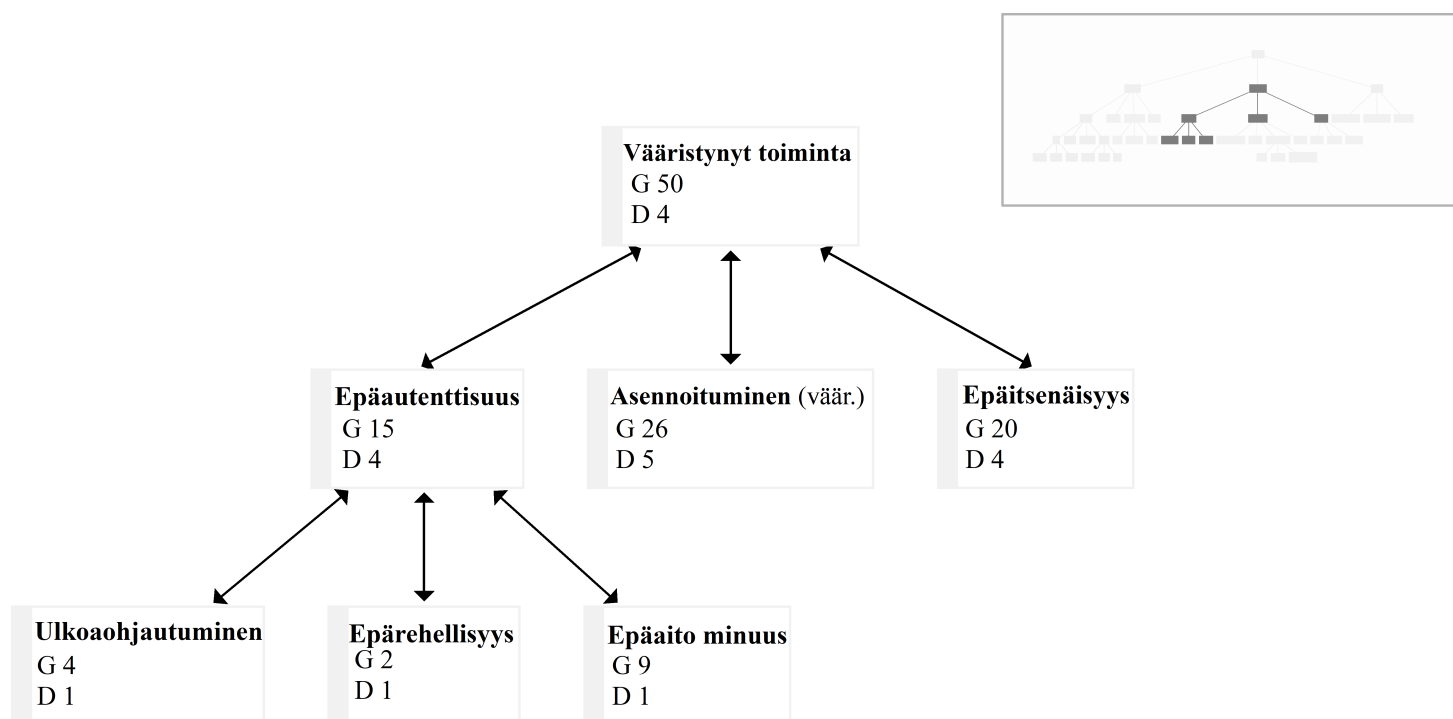
Sisäisen lapsen vääristynyttä toimintaa kuvataan teoksissa pääasiassa kielteisenä. Vääristyneeseen toimintaan liitetään esimerkiksi epärehellisyys ja liiallinen riippuvaisuus. Maininnat vääristyneestä toiminnasta olen jakanut *epäautenttisuuden* (G = 15), *asenneoitumisen* (G = 26) ja *epäitsenäisyyden* (G = 20) luokkiin.

Kuva 6: Vääristyneen toiminnan alaluokkia: epäautenttisuus, asenneoituminen ja epäitsenäisyys. Kaikki alaluokat jakautuvat edelleen alaluokkiin.

4.1.2.1 Epäautenttisuus

Sisäisen lapsen normaalin toiminnan yhtenä luokkana oli autenttisuus. Vääristyneen sisäisen lapsen kohdalla epäautenttisuuden luokka kuvaa puolestaan erilaisia epäaidoiksi ymmärrettyjä olemisen tapoja. Epäautenttisuuteen lukeutuvat *epäaito minus* (G = 9), *epärehellisyys* (G = 2) ja *ulkoahjautuminen* (G = 4).

Kuva 7: Epäautenttisuuden alaluokat: ulkoajohtuminen, epärehellisyys ja epäaito minuuus.

Siinä missä sisäisen lapsen ymmärretään normaalisti edustavan ihmisen aidointa minuutta, voi minuuden muodostumisen prosessi myös vääristyä. Minuuus voi tällöin jäädä kehittymättömäksi tai kantaa mukanaan lapsuuden olosuhteista juontavia, lapsenomaisiksi ymmärrettyjä ja lapsen aitoa minuutta vastaamattomia piirteitä. Epäaito minuuus on analyysissa erotettu yhteydettömyydestä minuuteen, jota käsitellään sisäisen lapsen ohittamisen yhteydessä.

“Olen tähän mennessä pyrkinyt kuvaamaan mm. käsitteitä lapsi, vanhemmuus, peilaus, syväjääditys, valeminä, häpeä. Keskeisenä teemana on ollut se, että lapsiominaisuus on meissä kaikissa oleva mahdollisuus, joka toteutuakseen tarvitsee peilaustapahtuman kautta luvan. Tämä peilaustapahtuma toteutuu ihmisen kohdatessa jotain, jota olen nimittänyt vanhemmuudeksi. Peilaustapahtumassa voi kuitenkin syntyä erilaisia häiriöitä, jotka johtavat siihen, että sisäinen lapsi jää osittain tai kokonaan syntymättä. Tästä olen käyttänyt nimitystä syväjääditys. Tämä syväjääditys puolestaan voi johtaa persoonallisuuden jakautumisen kautta valeminän syntymiseen. Valeminä taas muodostuu kaikista niistä keinoista, jotka ihminen kehittää selviytyäkseen hengissä traumaattisesta tilanteesta. - - - ” (Hellsten 2016, 80–81. Lyhennetty.)

Epäautenttisen elämän ja esimerkiksi epäaidon minuuden ylläpidon katsotaan niin ikään vaativan epärehellisyttä.

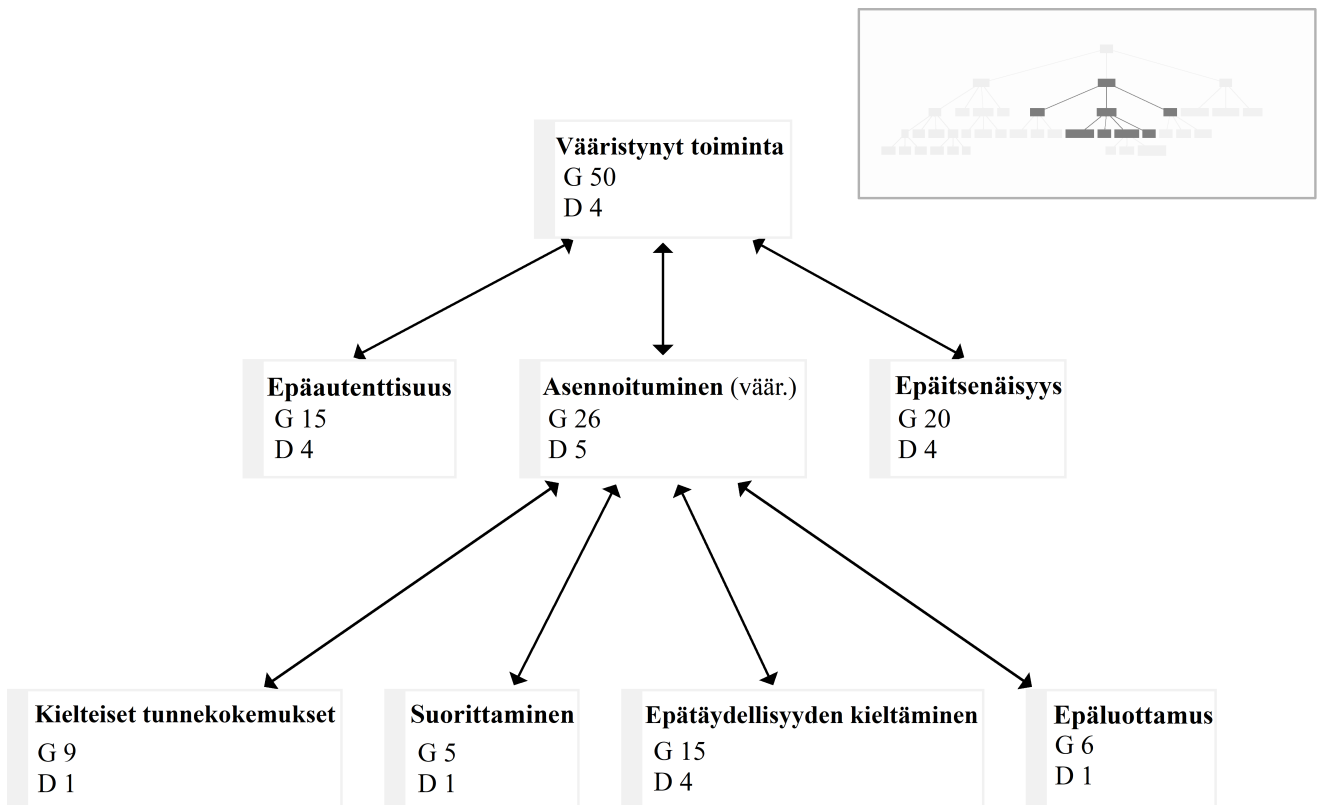
”LR-persoonan [läheisriippuvan] kohdalla elämä on usein rakentunut valheiden varaan. Valehtelu ja epärehellisyys on ollut eräs lapsen keinoista selvitä vaikeista tilanteista lapsuudessa. - - - Hän [LR-persoonaa] ei missään nimessä ilmaise tunteitaan rehellisesti kenellekään. Hän on päinvastoin mestari kätkemään sen, kuka hän todella on ja mitä hän todella tuntee. - - - Mutta näistä syistä hän ei luota itseensääkään. Tämä on hänelle mahdotonta juuri siksi, että hänen elämänsä perustuu valheeseen. Hänen syvimmän itseluottamuksensa lähteenä olisi hänen todellinen minänsä, hänen sisäinen lapsensa. Ollessaan siihen yhteydessä hän tietäisi mikä hänessä on totta. - - -” (Hellsten 1993, 126–127. Lyhennetty.)

Ulkoajohtuminen taas pitää sisällään itsen määrittelyn pääasiallisesti ulkoisten määreiden kautta. Ulkoiset määreet voivat liittyä esimerkiksi työhön, yhteiskunnalliseen statukseen tai saavutuksiin.

”Olemmeko kenties unohtaneet, kuinka arvokasta on saada olla heikko ja avuton? Onko pienuus ja lapsen kaltaisuus menettänyt arvonsa? Onko niin, että olemme helpottuneita kun saammekin olla keskeneräisiä, avuttomia ja tarvitsevia. Meidän ei tarvitsekaan olla pelkästään veronmaksajia, kuluttajia, konsultteja, toimihenkilöitä, virkamiehiä. Olemmeko unohtaneet, mitä on olla ihminen?” (Hellsten 1993, 10.)

4.1.2.2 Asennoituminen

Kuten normaalin toiminnan kohdalla, myös vääristyneeseen toimintaan liitetään tiettyjä toistuvia suhtautumistapoja elämään, omaan minuuteen ja muihin ihmisiin. Asennoitumisen luokka jakautuu *elämän suorittamiseen* ($G = 5$), *epäluottamukseen* ($G = 6$), *epätäydellisyyden kieltämiseen* ($G = 15$) ja *kielteisiin tunnekokemuksiin* ($G = 9$).

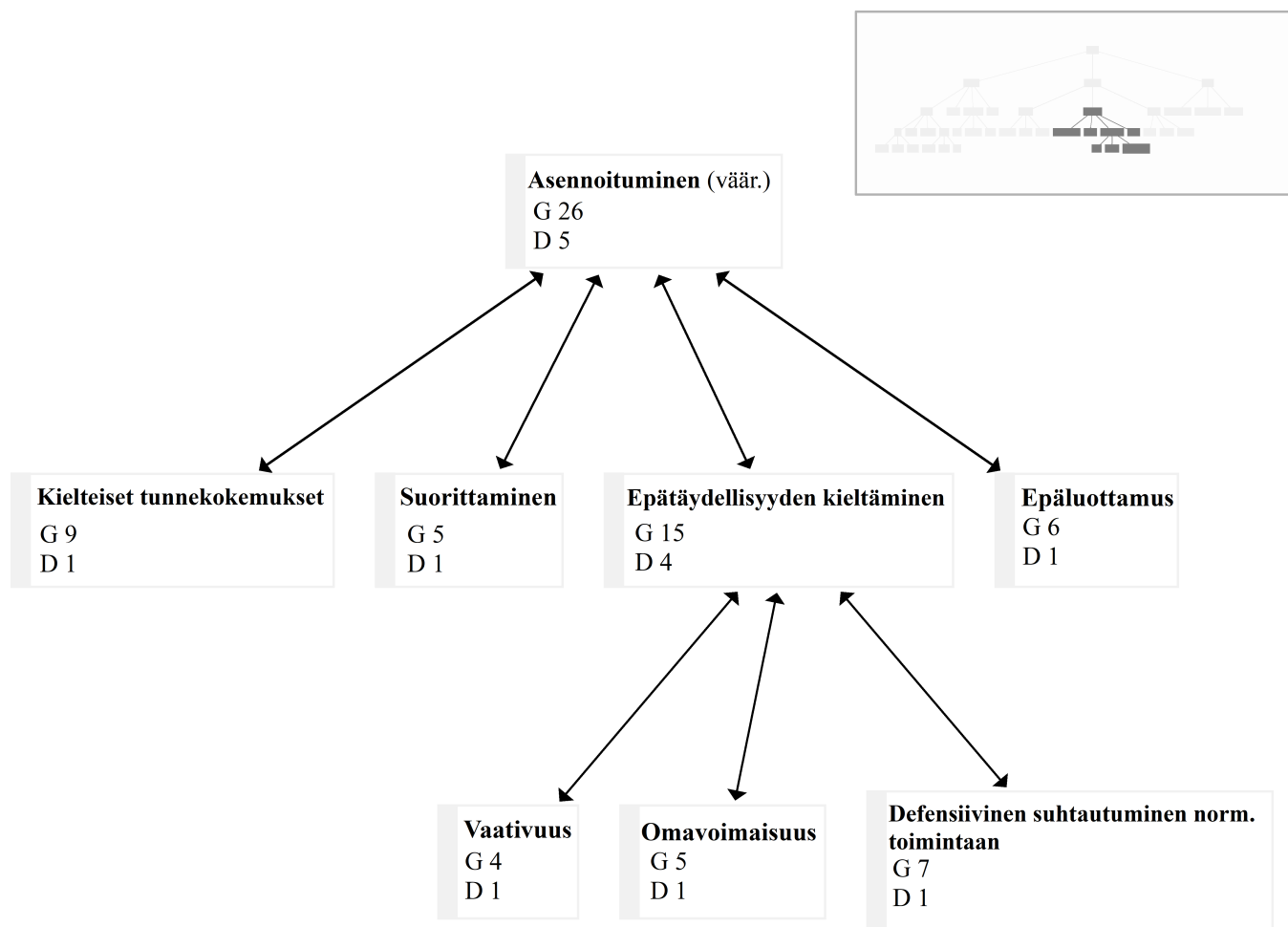
Kuva 8: Asennoitumisen alaluokat: kielteiset tunnekokemukset, suorittaminen, epätäydellisyyden kieltäminen ja epäluottamus.

Edellä kuvatun ulkoohjautumisen kuvataan usein kulkevan käsi kädessä elämän suorittamisen kanssa. Kun sisäisen lapsen normaalia asennoitumista kuvasi uskallus heittäytyä elämään, vääristynyttä toimintaa kuvaa pikemminkin halu kontrolloida elämää. Alla olevasta aineistolainauksesta ilmenee myös epäluottamuksen asenne.

”Luottaminen on kyky, joka jokaisella lapsella on syntyessään tähän maailmaan. Lapsi odottaa luonnostaan elämältä hyvää. - - - Lapset ovat viattomia ja luottavat siihen, että elämä kohtelee heitä sen mukaan. - - - Jos sitten katsotaan aikuisia, heitä, jotka jo ovat ehtineet olla elämän syleilyssä vähän pitempään, miten heidän on käynyt? Vieläkö tämä vauvan luottamus elämään säilyy? Tuntuu siltä, että vain harvat onnistuvat säilyttämään luottamuksen ja uskaltavat olla elämän kannettavina tuntematta tarvetta kontrolloida sitä. - - - Miksi tämä elämänmyönteinen ja rohkea vauva meissä katoaa? Miksi meistä tulee elämän kontrolloijia sen sijaan että olisimme elämään osallistujia? Miksi maailmamme on täynnä sikari suussa ja konjakkilasi kädessä käveleviä ryppyotsaisia vauvoja?”
(Hellsten 1993, 107–108.)

Sisäisen lapsen normaalin toiminnan kohdalla mainittiin epätäydellisyys, eli esimerkiksi pienuus ja rajallisuus, sekä nöyrä suhtautuminen epätäydellisyyteen. Vääristynyttä toimintaa leimaa puolestaan

epätäydellisuuden kieltäminen, jonka alaluokkia ovat *vaativuus* (G = 4), *omavoimaisuus* (G = 5) ja *defensiivinen suhtautuminen sisäisen lapsen normaaliin toimintaan* (G = 7).

Kuva 9: Epätäydellisuuden kieltämisen alaluokat: vaativuus, omavoimaisuus ja defensiivinen suhtautuminen normaaliin toimintaan.

Vaativuudella tarkoitetaan sitä, että vääristynyt sisäinen lapsi voi vaatia elämältä, itseltään ja muilta ihmisiltä enemmän kuin mikä olisi realistista tai kohtuullista.

”Erillisyys merkitsee omilla jaloillaan seisomista. Se on syvimmillään sitä, että on irtautunut omista vanhemmistaan eikä enää kohdistaa heihin vanhemmuuden odotuksia. On luopunut mahdottoman tavoittelusta ja suostunut aikuiseksi.” (Hellsten 1993, 47.)

Omavoimaisuudella tarkoitetaan puolestaan kokemusta itseriitaisuudesta.

”Mikä on tiedon puu? Se on sitä, että ihminen tekee itsensä Jumalaksi. Hän nousee pois alamaisuudesta, hän ei suostu lapseksi taivaan Isän edessä, vaan kieltää keskeneräisyytensä ja sen, että tarvitsee Jumalaa tullakseen itsekseen. - - -” (Hellsten 1993, 54. Lyhennetty.)

Epätäydellisyyden kieltäminen voi näkyä myös defensiivisenä suhtautumisena sisäisen lapsen normaaliin toimintaan, kuten normaalin toiminnan halveksuntana tai tiedon ja järkevyyden ylikorostamisena.

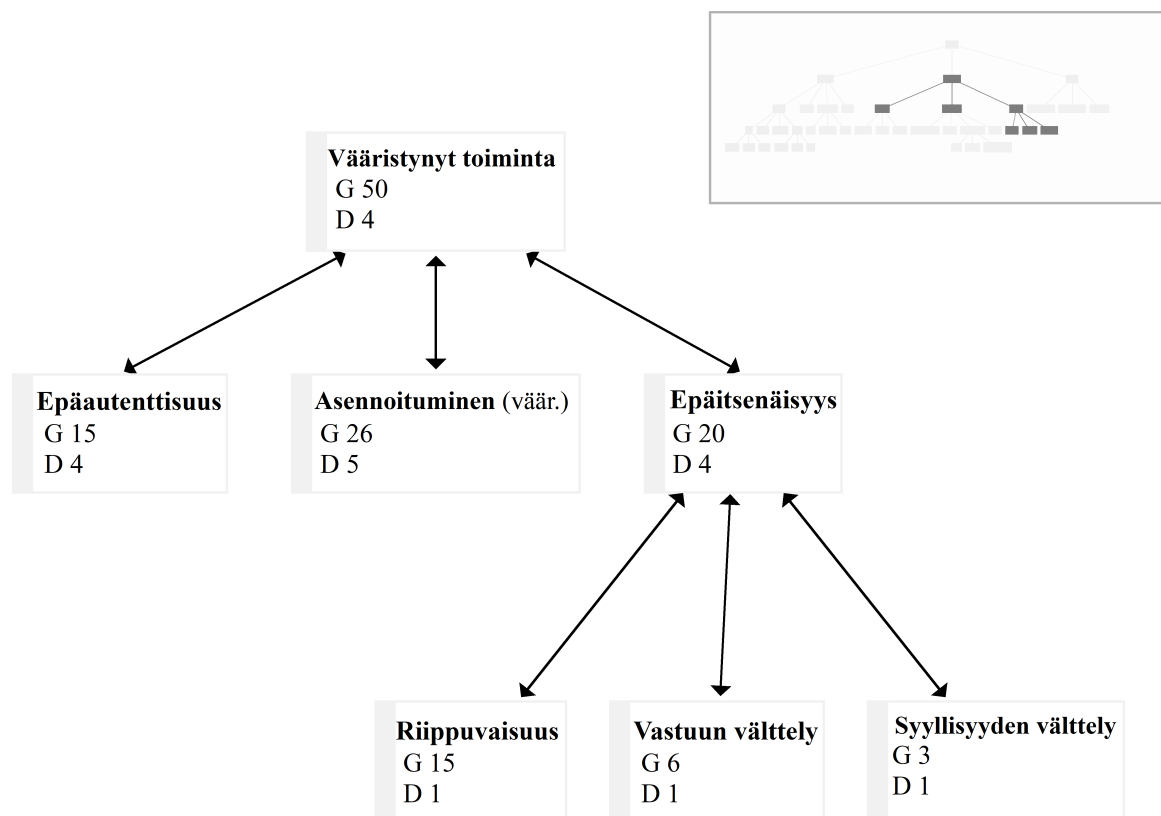
”Mitä tapahtuu, jos joku meistä päättääkin yhtäkkiä olla vauva? Miten suhtaudumme ihmiseen, joka luottaa, on totuudellinen, haavoittuva, yksinkertainen? Miltä näyttäisi poliisi joka itkee, juristi joka kikattaa, liikemies, joka on viimeistä piirtoa myöten rehellinen? - - - Emmekö pitäisi tällaisia mielenvikaisina, naiiveina ja lapsellisina. Emmekö mielellämme vetoaisi realiteetteihin ja kehottaisi heitä jo tulemaan järkiinsä? Kuitenkin näin eläisi ihminen, joka on säilyttänyt lapsen luottamuksen elämään.- - -” (Hellsten 1993, 108. Lyhennetty.)

Vääristyneen sisäisen lapsen kokemusmaailmaan liitetään myös monia kielteisiä tunnekokemuksia, kuten huonommuuden tunne, yleinen ahdistuneisuus ja häpeä.

”Otetaan toinen esimerkki. Olen työssä, jossa tunnen aina, että en ehdi tehdä kaikkea sitä mitä minun pitäisi. - - - Tulkinta voisi olla, että en ehdi kaikkea tehdä, koska olen niin tyhmä ja kömpelö. - - - Tämä on jälleen haavoittuneen lapsen tunteiden tulkitsemista. Entä toinen tulkinta? Se voisi olla seuraava: en ehdi tehdä kaikkia töitä, koska esimieheltäni ja itse asiassa koko organisaatioltani puuttuu kyky arvioida työmääriä realistisesti. - - - Jos kuuntelen tunteitani oikein, saatan todella havaita, että nyt ei ole kyse minun ongelmastani vaan johdon ja koko organisaation ongelmasta.” (Hellsten 1993, 88–89.)

4.1.2.3 Epäitsenäisyys

Kolmas vääristyneen toiminnan alaluokka on nimetty epäitsenäisyydeksi. Tällä tarkoitetaan kyvyttömyyttä tai haluttomuutta huolehtia itsenäisesti omasta elämästä. Epäitsenäisyyden alaluokkia ovat *riippuvaisuus* (G = 15), *vastuun välttely* (G = 6) ja *syyllisyyden välttely* (G = 3).

Kuva 10: Vääristyneen toiminnan alaluokat: riippuvaisuus, vastuun välttely ja syyllisyyden välttely.

Riippuvaisuus viittaa liialliseen tukeutumiseen muihin ihmisiin. Riippuvaisuuden ohella alapuolisesta lainauksesta ilmenee vastuun välttely, eli vastuun kantamattomuus aikuiselämään tavanomaisesti kuuluvista asioista.

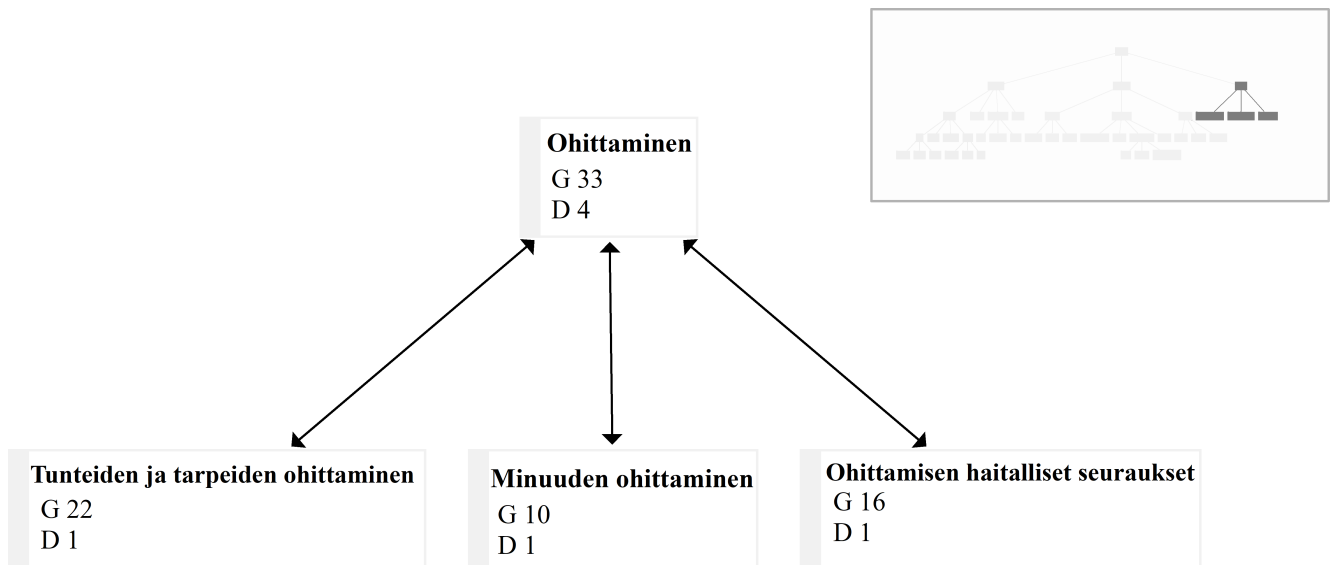
”Muistan erään avioliiton, jossa mies toimi vaimonsa isänä. Vaimo oli kasvanut kodissa, jossa oli alkoholisti-isä. - - - Hän [nainen] löysi miehen, joka oli valmis huolehtimaan aivan kaikesta. Nainen oli nyt turvassa aviomiehensä tyttärenä. - - - He saivat lapsia mutta nainen ei kyennyt olemaan äitinä vaan mies sai parhaan kykynsä mukaan olla äitinäkin. Nainen jäi perheen ulkopuoliseksi, tavallaan lapseksi, joka ei toisena perheen aikuisena kyennyt kantamaan puolisonsa kanssa vastuuta. - - - Hän [mies] määräsi vaimonsa vaatetuksen, vapaa-ajan käytön, työn, ystävät, kaiken. Molemmat voivat parisuhteessa huonosti eikä heillä ollut läheisyyttä vaikka he viettivät melkein kaiken aikansa yhdessä. He olivat niin lähellä toisiaan, että he olivat tukehtua toisiinsa.” (Hellsten 1993, 63–64.)

Syyllisyyden välttelyllä on Hellstenille puolestaan hengellinen merkitys: hän tarkoittaa sillä perisyntien kieltämistä.

”- - Tiedon puusta syötyään syntiinlankemuskertomuksen ihmiset tulivat syyllisiksi. Samalla kun heistä tuli syyllisiä, he alkoivat myös noudattaa uhrina olemisen perusstrategiaa: vastuun vyöryttämistä omasta elämästä muille. Mies syytti naista, nainen syytti käärmettä. Sanotaan, että ihminen ’lymysi’ ja verhosi alastomuutensa viikunanlehvillä. Lymyminen tässä kuvaa syyllisyyden kieltämistä. Ihmisen on lymyttävä niin kauan kuin hän kieltää oman alamaisuutensa ja syyllisyytensä Jumalan edessä. Siksi vastuun ottaminen omasta elämästä ja aikuistuminen sanan varsinaisessa merkityksessä ei voi tapahtua ilman oman syyllisyyden kohtaamista.” (Hellsten 1993, 54–55. Lyhennetty.)

4.1.3 Ohittaminen

Sisäisen lapsen ohittamisesta on kyse, kun yhteyttä sisäiseen lapseen vältellään. Kuten sisäisen lapsen vääristynyt toiminta, ohittaminen on usein seurausta siitä, ettei sisäisen lapsen normaali toiminta ole ollut mahdollista. Esimerkiksi lapsen tunteiden ja tarpeiden huomiotta jättäminen voi lapsen aikuistuesssa johtaa siihen, ettei aikuisella ole yhteyttä tunteisiinsa tai tarpeisiinsa. Hellsten käyttää useissa yhteyksissä välttelystä sisäisestä lapsesta termiä syväjäädytetty sisäinen lapsi (esim. Hellsten 1993, 17). Olen jakanut ohittamisen *minuuden ohittamiseen* (G = 10), *tunteiden ja tarpeiden ohittamiseen* (G = 22) ja *ohittamisen haitallisiin seurauksiin* (G = 16).

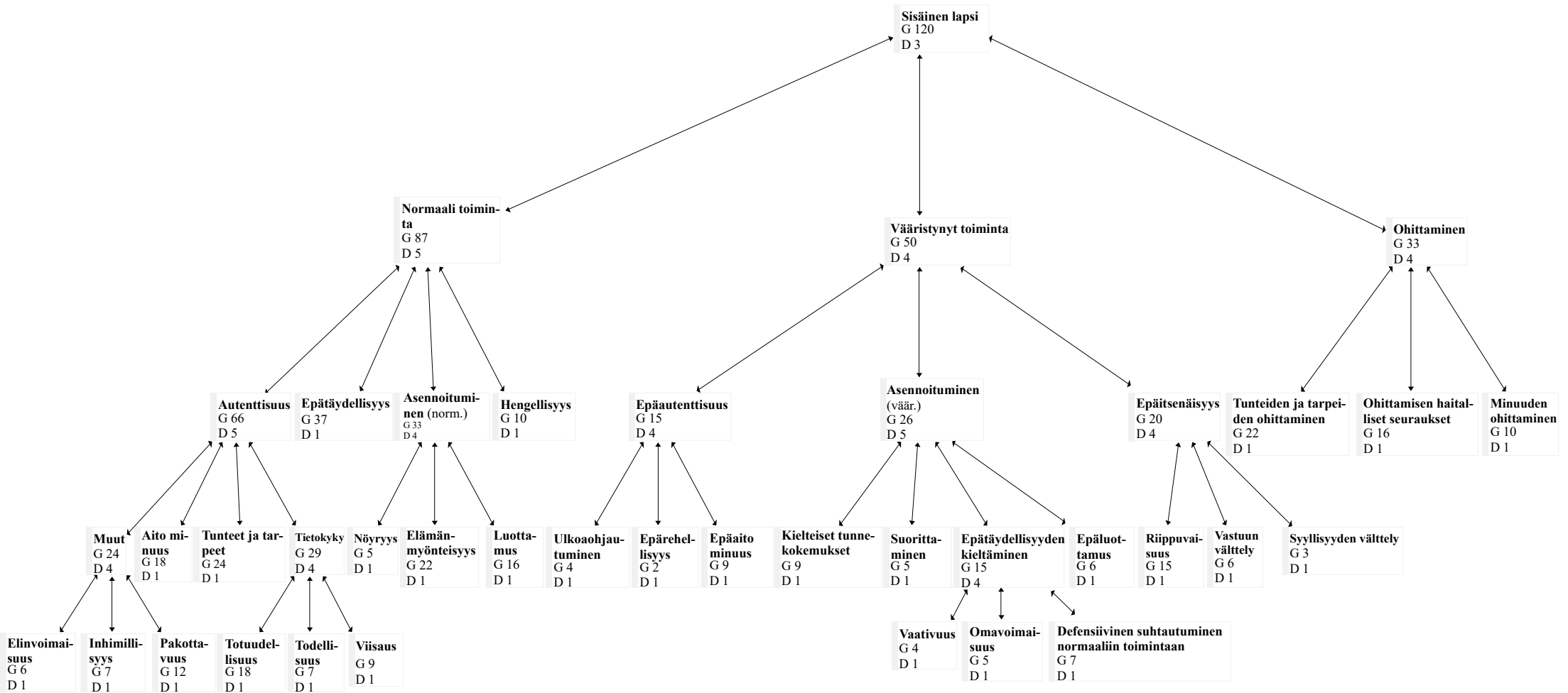
Kuva 11: Ohittamisen alaluokat: tunteiden ja tarpeiden ohittaminen, minuuden ohittaminen ja ohittamisen haitalliset seuraukset.

Sisäisen lapsen vääristyneeseen toimintaan luokiteltu epäaito minuus ja minuuden ohittaminen esiintyvät teoksissa usein yhdessä. Kun epäaidossa minuudessa yksilön minuus ei vastaa yksilön aitoa minuutta, ohittamisessa yksilö pyrkii välttämään kaikenlaista yhteyttä minuuteen.

“LR-persoonan [läheisriippuvaisen] syvä pahoinvointi näyttää nousevan ennen kaikkea siitä tosiasiaista, että hän on kadottanut yhteyden omaan itseensä. Hänen omat tunteensa ja tarpeensa ovat hänelle vieraita. On kuin hänen sisällään oleva lapsi eläisi ei kenenkään maassa, jossa sen huutoa ei kukaan kuule. - - - Lapsiominaisuus saattaa olla niin syvälle haudattu ihmisen persoonallisuuden alkumereen, että henkilö ei enää tunnista sieltä tulevia viestejä omiskeen eikä ymmärrä niiden sisältöä tai alkuperää. - - - Niinpä LR-persoonaa saattaa kokea sisäisen lapsensa avunhuudot ja viestit enää pelkkänä ahdistuneisuutena, tukalana olona, rauhattomuutena tai epämääräisenä tunteena, että elämästä puuttuu jotain hyvin oleellista. - - - Tähän tilanteeseen astuvat sitten monen kohdalla erilaiset päihteet.” (Hellsten 2016, 118.)

Ylläoleva lainaus kuvaa myös ohittamisen toista ja kolmatta alaluokkaa, tunteiden ja tarpeiden ohittamista sekä ohittamisen haitallisia seurauksia. Kuten sisäisen lapsen normaalin toiminnan kohdalla todettiin, sisäinen lapsi ymmärtäänsä ihmisen aidoimpien tunteiden ja tarpeiden lähteeksi. Tunteiden ja tarpeiden ohittamisessa yksilö välttää yhteyttä tunteisiinsa ja tarpeisiinsa. Sisäisen lapsen normaalin toiminnan yhteydessä käsiteltiin myös sisäisen lapsen välttämättömyyttä. Välttämättömyydellä tarkoitettiin sitä, että sisäinen lapsi vaikuttaa aina jossakin muodossa yksilön toimintaan, vaikka yksilö pyrkisi tukahduttamaan sisäisen lapsensa. Sisäisen lapsen ohittamisella katsotaankin olevan lukuisia haitallisia seurauksia, kuten psyykinen sairastuminen.

Seuraavassa kuvassa esitetään Hellstenin teoksista tehty luokittelujärjestelmä kokonaisuudessaan.

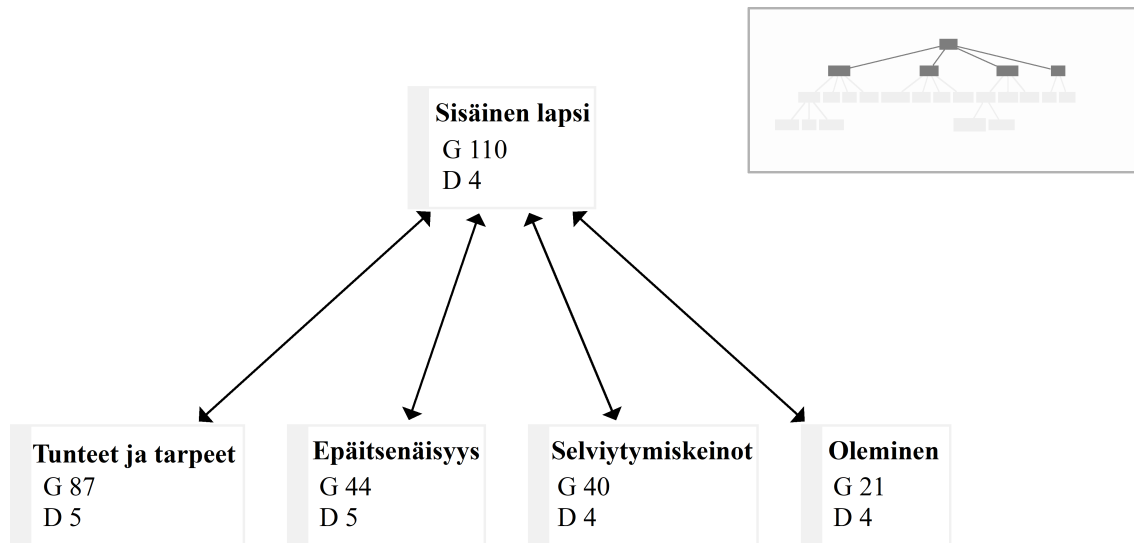
Kuva 12: Hellstenin teoksista tehty luokittelujärjestelmä kokonaisuudessaan.

4.2 Takanen

Takaselta aineistoksi valittu teos käsitteli tunnelukkoja. Tunnelukoilla Takanen tarkoitti aikuisiällä pääosin haitallisia sisäisiä malleja. Tunnelukot ovat syntyneet lapsuuden elinympäristössä selviytymiskeinoiksi, kun lapsen emotionaaliset perustarpeet eivät ole tyydyttyneet. (Ks. luku 3.1.3.2.)

Takasen teoksesta analyysiin otettiin mukaan 110 aineistolainausta. Myös Takasen kohdalla olen ottanut analyysissä sisäisen lapsen käsitteen kiintopisteeksi. Käsitettä on teoksessa käytetty jokseenkin Hellstenistä poikkeavalla tavalla. Ilmeisin ero on, ettei Takanen erota yhtä vahvasti sisäisen lapsen vääristynyttä ja normaalia toimintaa. Sitä vastoin Takanen lukee kaikenlaisen sisäisen lapsen toiminnan normaaliksi ja hyväksyttäväksi: myös esimerkiksi kiukuttelun tai epärehellisyuden. Vaikka teoksessa kuvataan sisäinen lapsi itsessään jopa täydelliseksi, voi sisäinen lapsi myös kokemustensa seurauksena haavoittua. Tällöin sisäinen lapsi voi ilmentää haitallisia, lapsuudessa omaksuttuja selviytymiskeinoja. Sisäisen lapsen ei kuitenkaan katsota olevan vastuussa ilmentämistään haitallisista ominaisuuksista: teoksen mukaan on vastuullisen aikuisen tehtävä huomioida ja reagoida sisäisen lapsen toimintaan sekä auttaa vaimentamaan haitallisten selviytymiskeinojen vaikutuksia. Vastuullinen aikuinen tarkoitti sisäistettyä vanhempaa, joka edustaa lasta tukevia ominaisuuksia, kuten lapsen tarpeista huolehtimista (ks. luku 3.1.3.2). Sisäisen lapsen ohittamista Takanen ei myöskään käsittele samoissa määrin kuin Hellsten.

Johtuen yllä kuvatusta erosta sisäisen lapsen käsitteen käytössä, Takasen teoksessa lapsenkaltaisuutta ei ole jaoteltu normaaliin tai vääristyneeseen. Sisäisen lapsen luokka ($G = 110$) jakautuu tässä mielessä tasavertaisiin *tunteiden ja tarpeiden* ($G = 87$), *epäitsenäisyyden* ($G = 44$), *selviytymiskeinojen* ($G = 40$) ja *olemisen* pääluokkiin ($G = 21$).

Kuva 13: Takasen analyysin pääluokat: tunteet ja tarpeet, epäitsenäisyys, selviytymiskeinot ja oleminen.

4.2.1 Tunteet ja tarpeet

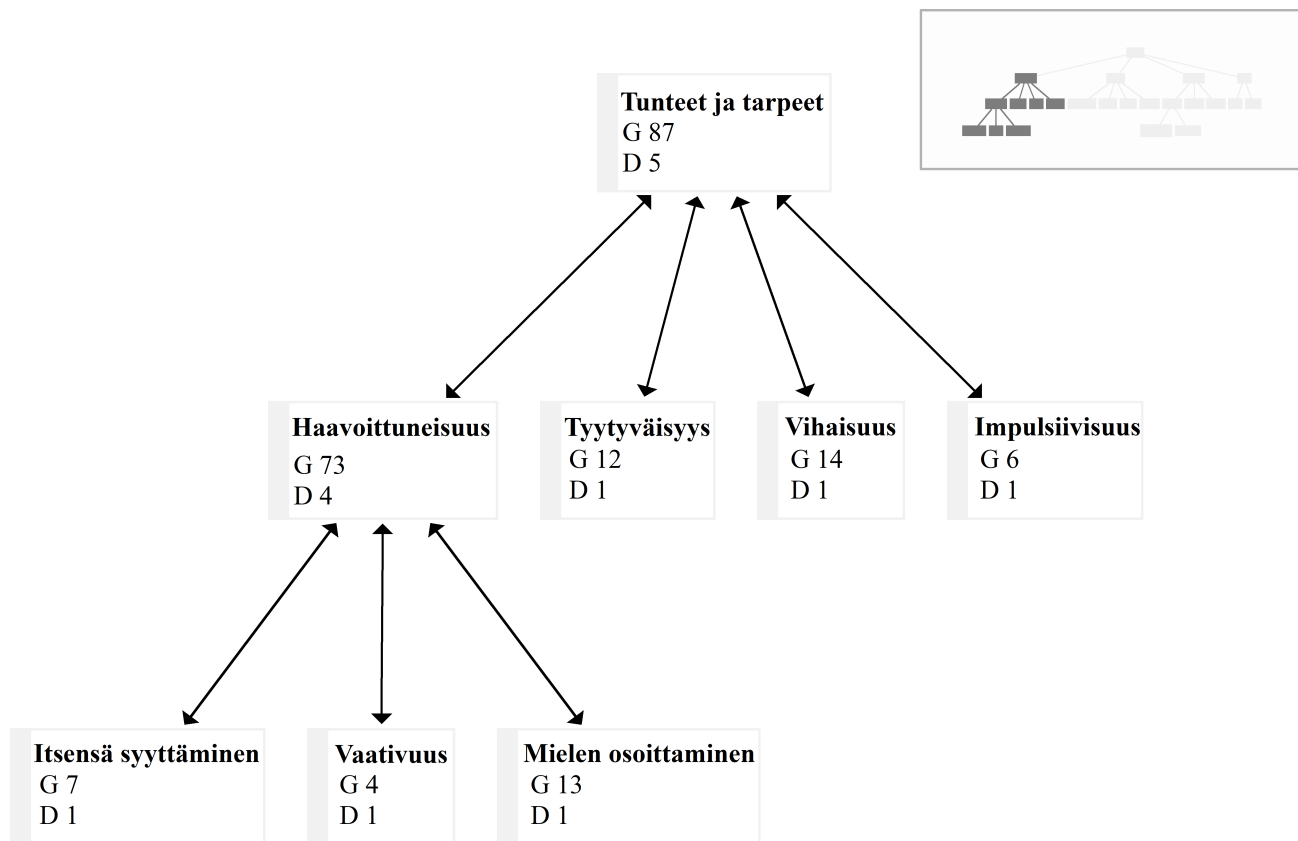
Kuten Hellstenillä, sisäinen lapsi määrittyy Takasella ihmisen tuntevaksi osaksi. Tunteiden ohella sisäiseen lapseen paikannetaan ihmisen tarpeet.

“ - - - Sisäinen lapsi on meissä se, joka tuntee. Kun olet nykypäivänä surullinen, se tarkoittaa, että sisäinen lapsesi on surullinen. Olet edelleen se sama lapsi, joka lapsuudessa oli surullinen. - - - Kun sisäisen lapsen tarpeet tyydyttyvät, hän on aidosti iloinen ja sen näkee hänestä. Kun tunnemme, tunnemme lapsen tavoin.” (Takanen 2011, 169. Lyhennetty.)

Sisäisen lapsen yhdistämistä ihmisen tuntevaksi osaksi kuvaa myös se, että sisäinen lapsi paikannetaan sydämen tai vatsan alueelle, aikuinen taas aivoihin.

“Aikuinen voi tehdä sisäiselle lapselle lempeitä kysymyksiä ja kertoa yhteyttä vahvistavia toteamuksia. Sanot näitä asioita siis itse itsellesi mielessäsi, aikuiselta lapselle. - - - Voit ajatella aikuisen olevan kehossasi ajattelevien aivojen eli otsan alueella ja sisäisen lapsen kehossasi sydämesi, rintakehäsi tai vatsasi alueella. Puhut itsellesi pehmeästi ja lempeästi, niin kuin puhuisit kenelle tahansa pienelle lapselle. - - - Suuntaa seuraavat kysymykset ja toteamukset lempeästi kehossasi aikuiselta lapselle, aivoilta **sydämeesi:** - - -” (Takanen 2011, 215.)

Erityisiksi sisäisen lapsen tunnemoodeiksi tai -kokemuksiksi Takanen erottaa *impulsiivisuuden* (G = 6), *haavoittuneisuuden* (G = 73), *vihaisuuden* (G = 14) ja *tyytyväisyyden* (G = 12).

Kuva 14: Tunteet ja tarpeet jakautuvat haavoittuneisuuden, tyytyväisyyden, vihaisuuden ja impulsiivisuuden alaluokkiin. Haavoittuneisuus jakautuu edelleen itsensä syyttämiseen, vaativuuteen ja mielen osoittamiseen.

Impulsiivisuutta Takanen pitää lasten synnynnäisenä tilana, joka säilyy aikuisuudessa sisäisessä lapsessa.

“Välillä sisäinen lapsesi on impulsiivisen lapsen moodissa. Kaikki lapset ovat syntyjään impulsiivisia, he haluavat tarpeilleen välitöntä tyydytystä. Pieni vauva ilmaisee välittömästi nälkänsä, viluaan tai epämiellyttävää oloaan. - - - ” (Takanen 2011, 185. Lyhennetty.)

Haavoittuneisuudella tai haavoittuneella lapsella Takanen tarkoittaa puolestaan sisäisen lapsen kokemia kielteisiä tunteita, kuten avuttomuutta, pelokkuutta tai epäluottamusta, jotka ovat seurausta sisäisen lapsen tarpeiden tyydyttymättömyydestä. Haavoittuneisuuden katsotaan olevan läsnä aina tunnelukkojen aktivoituessa.

“Voit tänä päivänä sisäisesti tuntea olevasi se sama pieni poika tai tyttö, joka ei saanut kaipaamaansa läsnäoloa ja turvallisuutta vanhemmiltaan. Olet kuin se pieni tyttö, joka toivoi isänsä palaavan takaisin työmatkoiltaan. Olet kuin se pieni poika, joka kaipasi äitinsä huomiota. Olet kuin se pieni lapsi, joka tuli hylätyksi äidin kuoltua tai isän poistuttua elämästä avioeron myötä. Nykyelämässäsi hylätty sisäinen lapsesi kaipaa pienen lapsen tavoin toisen ihmisen, aikuisen,

läsnäoloa ja sen tuoma turvallisuutta ja vakautta. Jos olet lapsena joutunut pelkäämään hylätyksi tulemista, sama menettämisen pelko virittyy nykypäivänä, kun tunnelukkosi aktivoituu ja siirryt hylätyn lapsen moodiin.” (Takanen 2011, 181–182.)

Haavoittunut lapsi voi myös esimerkiksi mököttää, olla epärehellinen tai kapinoida. Olen yhdistänyt tämänkaltaiset maininnat yhden luokan, *mielen osoittamisen*, alle. Mielen osoittaminen (G = 13) esiintyi aineistossa usein yhdessä myös vihaisuuden kanssa.

“**Sisäinen lapsemme toimii lapsen tavoin.** Kun hän on vihainen, hän mököttää, ei puhu, kiukuttelee, kapinoi, uhkailee, syyttää toisia tai raivoaa – juuri niin kuin pienet lapset tekevät. Hän juoksee karkuun, piiloutuu tai valehtelee, kun hän pelkää, että on tehnyt jotain väärin. - - -”
(Takanen 2011, 170.)

Haavoittunut lapsi voi niin ikään vaatia tunteidensa ja tarpeidensa tyydyttämistä erityisen voimakkaasti. *Vaativuuden* (G = 4) kuvataan olevan läsnä erityisesti myös myöhemmin esiteltävien riippuvaisuuden ja hyökkäämisen kohdalla.

“Hemmotteleva vanhempi aiheuttaa lapselleen hemmotteluun pohjautuvan oikeutuksen tunnelukon, jonka vuosi lapsi odottaa aikuisenakin erikoiskohtelua ja hemmottelua toisilta ihmisiltä. Tämä aiheuttaa vaikeuksia hänen ihmissuhteissaan aikuisuudessa, kun toiset eivät ole halukkaita hemmottelemaan häntä kuin pikkulasta. - - -” (Takanen 2011, 145. Lyhennetty.)

Eräs usein teoksessa esiintynyt, haavoittuneen sisäisen lapsen piire on myös *taipumus syyttää itseä* asioista tai ottaa asiat henkilökohtaisesti (G = 7).

“- - - Lapset ottavat asiat henkilökohtaisesti, koska he eivät kykene kyseenalaistamaan vanhemman asennetta ja toimintaa. Mitä pienempi lapsi, sitä vaikeampaa vanhemman kyseenalaistaminen hänelle on. Aikuisena otamme tunnelukkojen vaikutuksesta asioita samalla tavalla henkilökohtaisesti kuin lapsena.” (Takanen 2011, 83. Lyhennetty.)

Kun sisäisen lapsen tarpeet eivät tyydyty tai sisäistä lasta pyritään kohtelemaan kaltoin, sisäinen lapsi voi tuntea myös vihaa.

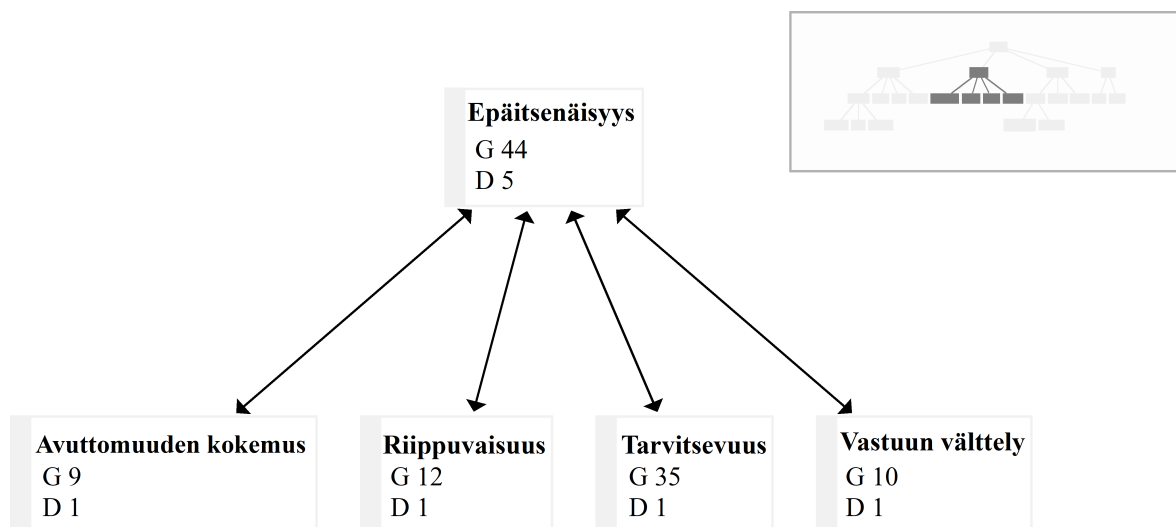
“Kun suutumme, sisäinen lapsemme suuttuu. Hän suuttuu, kun joku toinen ihminen toimii siten, että hänen tarpeensa eivät tyydyty. Kuka tahansa lapsi suuttuu, jos hänen tarpeensa eivät tyydyty. Tunnelukko aktivoituu, ja tuottaa vihan tunteen, kun sisäinen lapsi kokee lapsuuden tilanteen toistumisen. - - - Meidän on kohtuullisen helppoa tunnistaa vihaista lasta itsessämme, koska vihaisena toimimme yleensä lapsenkaltaisesti, ilmaisemme itseämme niin kuin lapsilla on tapana. - - -” (Takanen 2011, 183. Lyhennetty.)

Sisäisen lapsen tyytyväisyys on sen sijaan tavoitetilä, jossa tarpeet tyydyttyvät. Tällöin sisäisen lapsen kuvataan olevan muun muassa optimistinen, spontaani, leikkisä ja utelias.

“Tyytyväisen lapsen moodissa sisäisen lapsen tarpeet tyydyttyvät. **Lapsi voi olla aidosti tyytyväinen vain, kun hänen tarpeensa tyydyttyvät.** Tässä moodissa sisäinen lapsi on luottavainen, optimistinen, innostunut, spontaani, luova tai leikkisä. Hän tuntee itsensä rakastetuksi ja hyväksytyksi, tietää olevansa turvassa, kokee tulleen kuulluksi ja ymmärretyksi tai saa riittävästi huomiota toisilta ihmisiltä. - - - Tämä moodi on tunnelukkotyöskentelyn päämäärä ja keino tähän pääsemiseen on vastuullisen aikuisen vahvistaminen. - - -” (Takanen 2011, 186–187. Lyhennetty.)

4.2.2 Epäitsenäisyys

Myös Takasella toistui ymmärrys epäitsenäisyydestä lapsenkaltaisena. *Riippuvaisuuden* (G = 12) ohella epäitsenäisyyden luokkaan kuuluvat *kokemus avuttomuudesta* tai kyvyttömyydestä huolehtia omasta itsestä (G = 9), *vastuun välttely* (G = 10) ja *tarvitsevuus* (G = 35).

Kuva 15: Epäitsenäisyyden alaluokat: avuttomuus, riippuvaisuus, tarvitsevuus ja vastuun välttely.

Riippuvaisuudella viitataan Hellstenin tapaisesti liialliseen muihin tukeutumiseen. Alla olevasta lainauksesta ilmenee myös avuttomuuden kokemus ja vastuun välttely, joka vertautuu Hellstenin vastaavaan luokkaa.

”- - - [Riippuvuuden tunnelukon vaikutuksesta] tunnet ahdistusta ja epätoivoa, jos joudut ottamaan enemmän vastuuta kuin mihin tunnet kykeneväsi. Välttääksesi ahdistusta, välttelet vastuusta,

aloitteellisuutta ja haasteellisia tilanteita. Myös normaalit arkiset askareet voivat tuntua ylivoimaisilta haasteilta. Toivot kuin pieni lapsi, että joku muu hoitaisi ne puolestasi ja siksi saatat tukeutua liikaa puolisoosi tai ystäviisi. He saattavatkin pitää sinua enemmän lapsena kuin aikuisena. - - -” (Takanen 2011, 66. Lyhennetty.)

Siinä missä Hellstenillä riippuvaisuus määrittyi pääosin kielteiseksi lapsenomaiseksi piirteeksi, Takasen kohdalla on muistettava, ettei Takanen arvota yhtä voimakkaasti sisäisen lapsen piirteitä. Esimerkiksi kyvyttömyyttä huolehtia omasta itsestä Takanen pitää normaalina lapsen ominaisuutena.

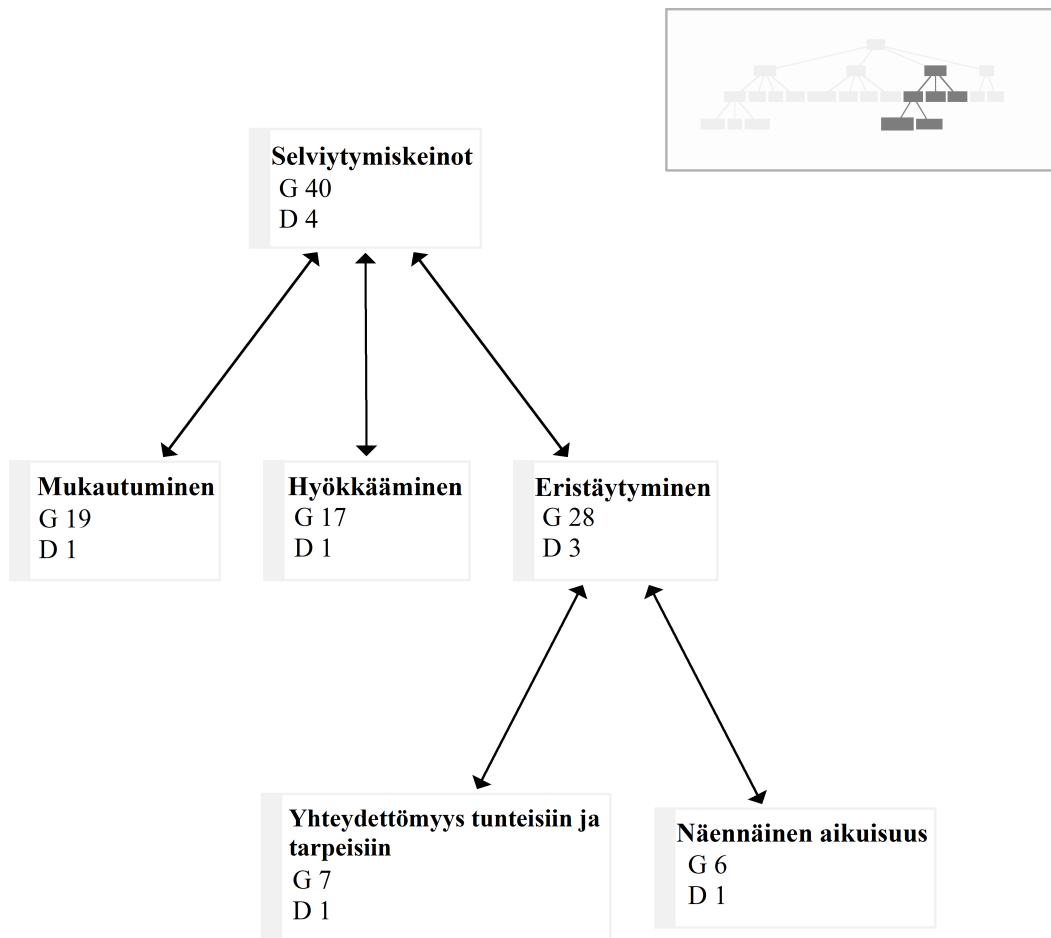
“Sisäinen lapsi ei osaa pitää itsestään tai tarpeistaan huolta. Ei edes ole lapsen tehtävä pitää itsestään huolta. Jos osaamme pitää tarpeistamme huolta, se on aina vastuullinen aikuinen, joka sen tekee. - - - Edelleenkin, sisäistä lasta ei voi syyttää siitä miten hän toimii. - - - Jos aikuinen ei ole läsnä, lapsi toimii edelleen niin kuin on lapsuudessaan parhaaksi kokenut.” (Takanen 2011, 178.)

Sisäisen lapsen katsotaan myös olevan tarvitseva: lapsi voi tarvita esimerkiksi muiden tukea tai hyväksyntää.

“Koet itsesi nykypäivänä epäonnistuneeksi lapseksi, kun **epäonnistumisen tunnelukko** aktivoituu. Samalla tavalla epäonnistuneeksi kuin koulun liikuntatunnilla, kun sinut valittiin viimeisenä joukkueeseen. Samalla tavalla kuin isän kanssa, kun hän ei uskonut kykyihisi. - - - Epäonnistuneen lapsen moodissa kaipaat kannustusta, ohjausta ja tukea samalla tavalla kuin olisit tarvinnut lapsuudessasi.” (Takanen 2011, 182.)

4.2.3 Selviytymiskeinot

Selviytymiskeinoilla tarkoitetaan lapsuudessa omaksuttuja ja sisäisessä lapsessa säilyviä tapoja selviytyä erilaisista tunnelukkoja aiheuttavista tilanteista. Selviytymiskeinot on luokiteltu sisäisen lapsen ominaisuuksiksi, sillä selviytymiskeinojen kuvataan saavan yksilön käyttäytymään lapsenkaltaisesti (Takanen 2011, 10, 180). Selviytymiskeinoista Takanen erottaa *eristäytymisen* (G = 28), *mukautumisen* (G = 19) ja *hyökkäämisen* (G = 17).

Kuva 16: Selviytymiskeinojen alaluokat: mukautuminen, hyökkääminen ja eristäytyminen. Eristäytyminen jakautuu yhteydettömyyteen tunteisiin ja tarpeisiin ja näennäiseen aikuisuuteen.

Eristäytymisen selviytymiskeinolla tarkoitetaan muiden ihmisten sekä ikävien tunteiden ja asioiden välttelyä oman haavoittuneisuuden suojelemiseksi. Eristäytymiseen voidaan liittää myös *yhteydettömyys omiin tunteisiin ja tarpeisiin* (G = 7), joka vertautuu Hellstenin luokkaan tunteiden ja tarpeiden ohittaminen. Vastaavasti Takasen mukaan omista tunteista ja tarpeista etäännyttäminen voi olla kielteisiä seurauksia, kuten tyhjyyden tunne.

“Tässä moodissa [eristäytyvä suojelija] ollessasi pidät ihmisiä etäällä joko fyysisesti tai henkisesti. - - - Sisäinen lapsesi, pieni tyttö tai poika sinussa, ei halua toisia ihmisiä lähelleen, koska toiset voivat satuttaa. Toisaalta yksin oleminen johtaa siihen, että et koe yhteyttä toisiin ihmisiin, joten samalla kun suojelet itseäsi, estät tarpeitteesi tyydyttymistä ja koet jääväsi vaille syvempää yhteyttä toisiin ihmisiin. - - - Tässä moodissa ollessasi et tiedä mitä haluat tai tarvitset. Sinulla ei ole yhteyttä sisäisen lapsesi tarpeisiin. Kun etäännyttät itsesi kiusallisista tunteista, etäännyttät itsesi myös tarpeistasi. - - - Pitkään jatkunut tunteiden ja tarpeiden välttely johtaa tyhjyyden tunteeseen ja masennukseen.” (Takanen 2011, 190–191. Lyhennetty.)

Takanen puhuu myös omien tunteiden ja tarpeiden välttelystä seuraavasta *näennäisestä aikuisuudesta* (G = 6), joka vertautuu Hellstenin elämän suorittamiseen.

“- - - **Sisäinen lapsi saattaa esittää aikuista, ollen näin näennäinen aikuinen.** Lapsi ottaa tällöin aikuisen roolin, roolin joka ei kuulu lapselle. - - - Sisäinen lapsi saattaa menestyä työelämässä, pinnistellen ja ponnistellen tavoitteidensa eteen näennäisesti selviytyvän aikuisen tavoin, ajaen itsensä stressaantuneena loppuun. - - - Sisäinen lapsi suorittaa aikuisuutta, yrittää olla aikuinen, vaikka on lapsi. - - - On todella iso ero siinä, oletko todellinen aikuinen vai yritätkö lapsena olla näennäinen aikuinen.” (Takanen 2011, 178–179. Lyhennetty.)

Mukautumisella tarkoitetaan puolestaan liiallista alistumista tunnelukoille ja muiden ihmisten tahdolle. Mukautuessa voidaan vähätellä omia tunteita ja tarpeita, eikä niitä uskalleta ilmaista negatiivisten seurausten pelossa. Mukautumiseen liitetään esimerkiksi liiallinen kiltteys, passiivisuus, alemmuudentuntoisuus ja uhrautuvuus. Toisaalta mukautuminen voi johtaa myös omien tunteiden ja tarpeiden ilmaisemiseen epäsuorasti mieltä osoittamalla.

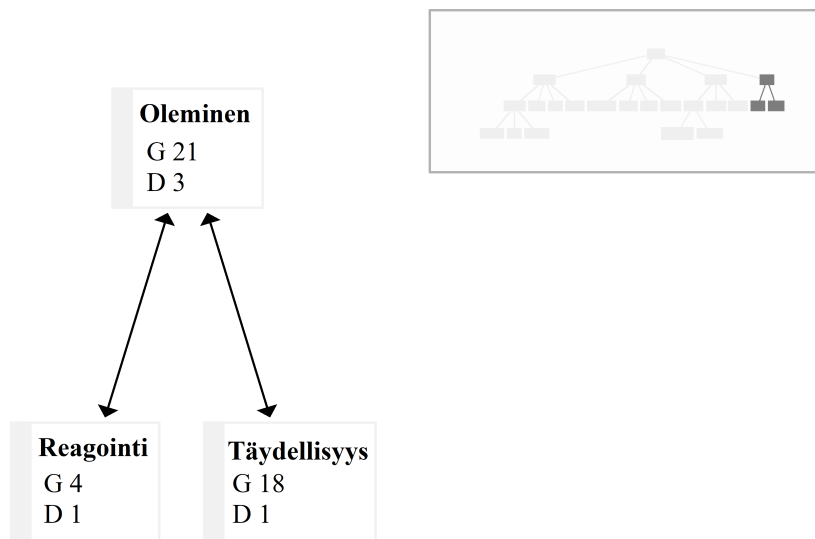
“- - - Tässä moodissa [mukautuva antautuja] sisäinen lapsi antautuu tunnelukon uskomukselle ja uskoo sen olevan täysin totta. Hän ei yritä välttää tai paeta uskomusta eikä yritä todistaa sitä vääräksi. Tässä moodissa sisäinen lapsi uskoo ja kokee tunnelukkonsa mukaisesti olevansa ulkopuolinen, epäonnistunut, riittämätön tai kelvoton. - - - **Tässä moodissa sisäinen lapsi on alistuva, uhrautuva, kiltti, mukava, joustava, suurpiirteinen, diplomaattinen, korostetun kohtelias, myöntävä, toisia miellyttävä, alemmuudentuntoinen, anteeksipyytelevä, hyvittelevä tai hyväksyntää hakeva.**” (Takanen 2011, 193. Lyhennetty.)

Hyökätessään sisäinen lapsi taas ilmaisee tunteitaan ja tarpeitaan liiallisen voimakkaasti. Sisäisen lapsen hyökkäävä toiminta muistuttaa edellä kuvattua vaatimista, ja näissä luokissa on päällekkäisyyttä. Hyökkääminen ymmärretään kompensatorisena toimintana: hyökkääjä pyrkii kompensoimaan tunnelukkojaan toimimalla tunnelukolle päinvastaisesti.

“- - - **Aggressiivinen hyökkääjä ei antadu tilanteille, vaan hakee voimakkaasti tarpeilleen tyydytystä.** Hyökkääjän moodissa sisäinen lapsi ilmaisee itseään ja tarpeitaan kohtuuttoman voimakkaasti. - - - Hän ei halua antautua tunnelukon uskomukselle, joten hän pyrkii toimimaan siten, että tunnelukon tuottama uskomus kumoutuisi. - - -” (Takanen 2011, 195–196. Lyhennetty.)

4.2.4 Oleminen

Olemisen luokkaan on liitetty muita sisäisen lapsen olemiseen ja olemukseen yhdistettyjä ominaisuuksia. Näitä ovat *täydellisyys* (G = 4) ja *reagointi* (G = 18).

Kuva 17: Olemisen alaluokat: reagointi ja täydellisyys.

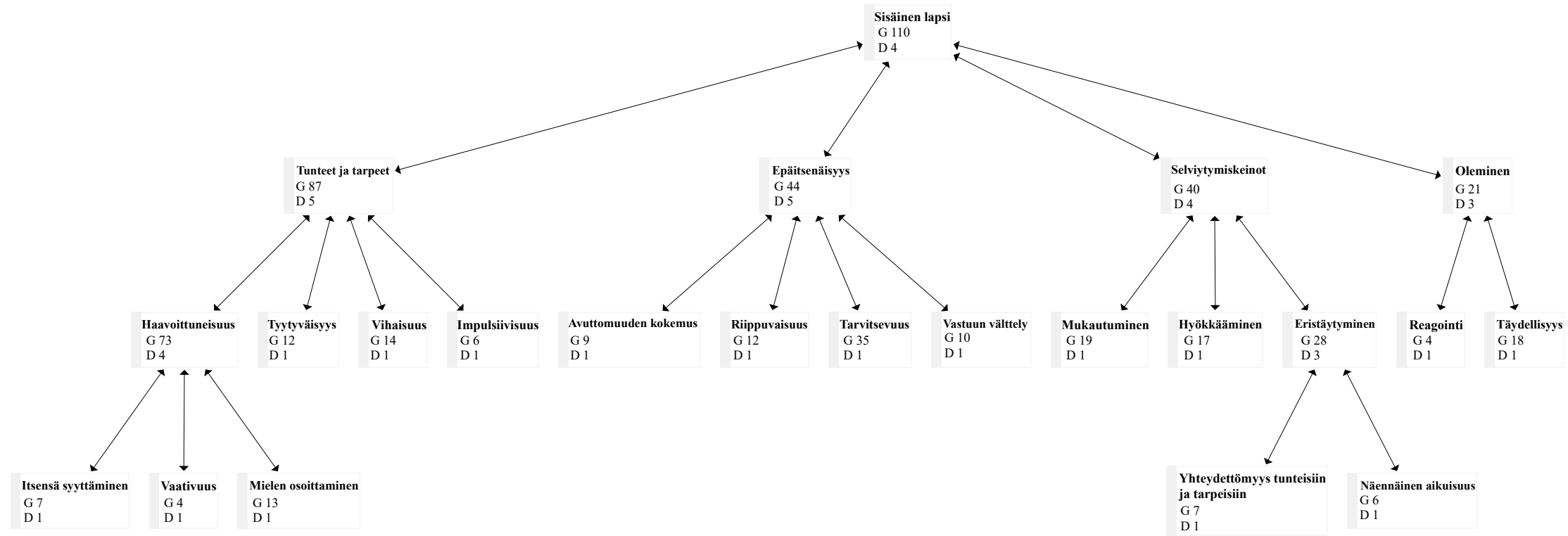
Kuten aiemmin on todettu, sisäistä lasta pidetään teoksessa lähtökohtaisesti täydellisenä. Sisäisen lapsen tunteet, ajattelu ja toiminta nähdään teoksessa oikeutettuina, eikä sisäisessä lapsessa itsessään katsota voivan olla vikaa.

“Niin kuin ei yhdessäkään lapsella ole mitään vikaa, ei sisäisessä lapsessamme ole mitään vikaa. Hän on täydellinen, niin kun vain pieni lapsi voi olla. Hän on sellainen kuin, kuin lapset ovat. Sisäinen lapsemme tuntee, ajattelee ja toimii niin kuin lapset.” (Takanen 2011, 169.)

Jo käsitellyn tuntemisen ohella sisäisen lapsen kuvataan olevan ihmisen reagoiva osa.

”Lapsi meissä kohtaa eteen tulevat tilanteemme, hän on tunteva osa meitä. - - -” (Takanen 2011, 205. Lyhennetty.)

Seuraavassa kuvassa esitetään Takasen teoksesta tehty luokittelujärjestelmä kokonaisuudessaan.

Kuva 18: Takasen teoksesta tehty luokittelujärjestelmä.

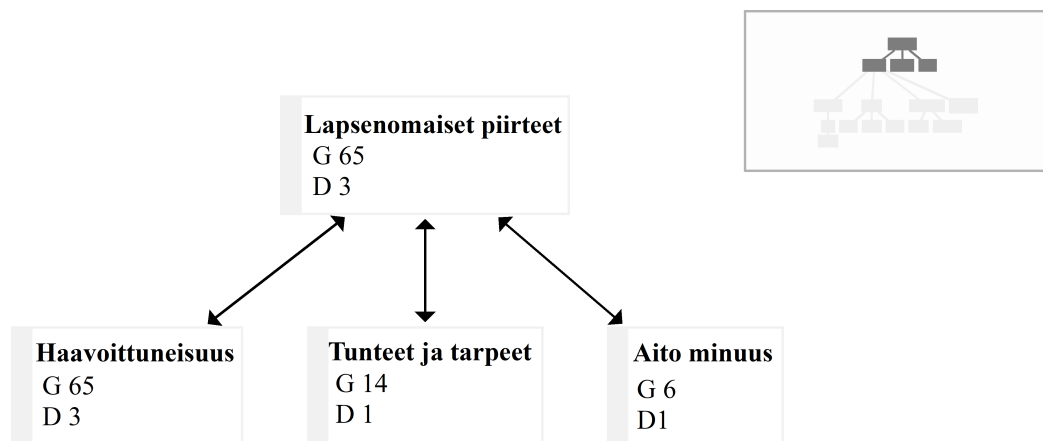
4.3 Miller

Myös Millerin teos käsitteli lapsuuden olosuhteiden, erityisesti lapsen kaltoinkohtelun, vaikutusta aikuisiän psyykeen. Millerin mukaan kaltoinkohtelua kokeneet selviytyvät aikuisuuteen sopeutumalla kaltoinkohteluun ja tukahduttamalla lapsuuden kokemuksensa, mikä voi kuitenkin johtaa erilaisiin psyykkisiin ja fyysisiin häiriönkaltaisiin tiloihin. Tukahduttamisesta voidaan vapautua käsittelemällä totuudenmukaisesti lapsuuden tapahtumia ja tunteita. (Ks. luku 3.1.3.3.)

Millerin teoksesta otettiin mukaan 65 aineistolainausa. Aineiston esittelyssä todettiin Millerin suhtautuvan kriittisesti sisäisen lapsen käsitteeseen ja hänen käyttävän käsitettä metaforisesti. Tarkemmin ottaen Miller ei puhu sisäisestä lapsesta vaan lapsesta. Lapsen käsitteen käytössä on kuitenkin yhtenevyyttä Hellstenin ja Takasen sisäiseen lapseen: Miller puhuu esimerkiksi aikuisiälläkin koettavasta lapsen avuttomuudesta (Miller 1996, 45), haavoitetusta lapsesta (em., 16) sekä siitä, että lapsen huoltajatkin ovat lapsia lapsenomaisine piirteineen (em., 139–140). Miller puhuu myös aikuisessa säilyvästä lapsen tietoisuudesta (esim. em., 18). Johtuen Millerin eroavasta suhtautumistavasta sisäisen lapsen käsitteeseen, en ole kuitenkaan Millerin kohdalla yhdistänyt käsityksiä lapsenkaltaisuudesta kahden aiemman analyysin tapaan sisäisen lapsen alle. Millerin analyysissä ensimmäisenä luokkana ovat ”lapsenomaiset piirteet”.

Lapsenomaiset piirteet olen jakanut *haavoittuneisuuteen* ($G = 65$), *tunteisiin ja tarpeisiin* ($G = 14$) sekä *aitoon minuuteen* ($G = 6$). Aineistossa käsiteltiin erityisesti haavoittuneisuutta, ja se on luokista selkeästi laajin. Haavoittuneisuuden korostumisesta kertoo se, että jokaisessa aineistolainauksessa (yht. 65) mainittiin myös haavoittuneisuus ($G = 65$).

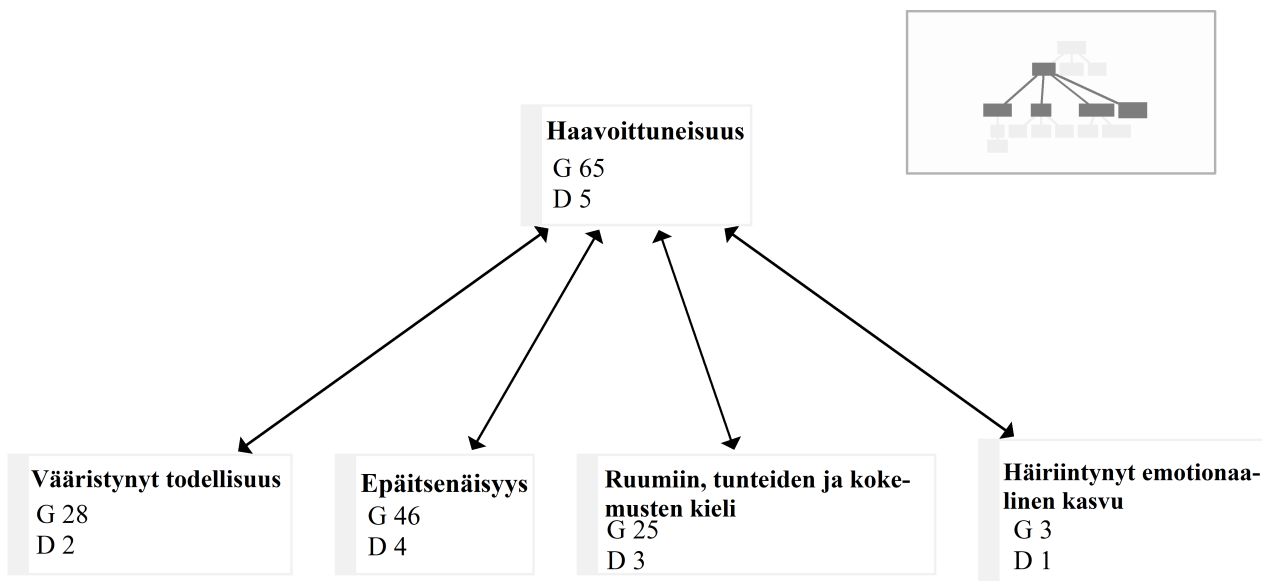

Kuva 19: Millerin analyysin pääluokat: haavoittuneisuus, tunteet ja tarpeet ja aito minuus.

4.3.1 Haavoittuneisuus

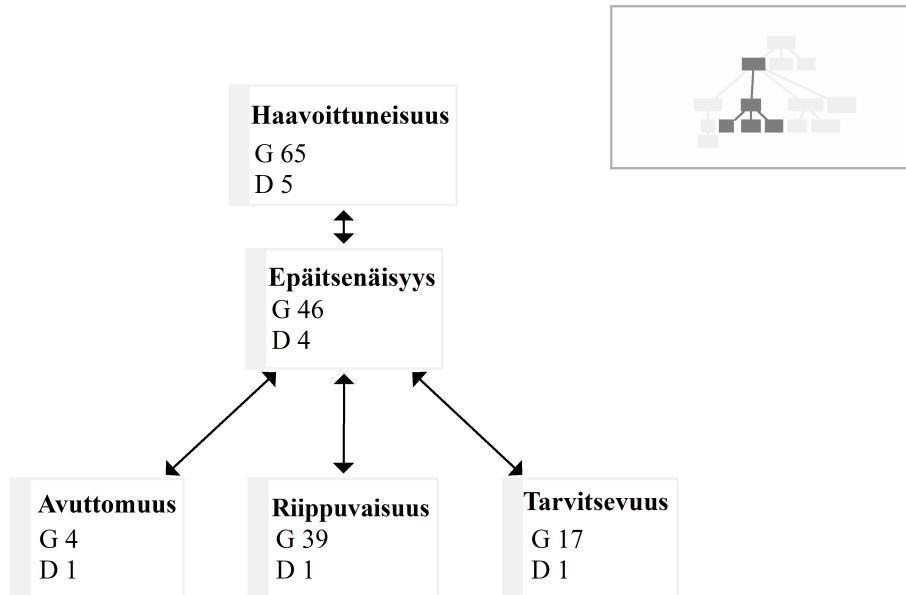
Haavoittuneisuuteen on yhdistetty maininnat haavoittuneesta lapsesta, eli kaltoinkohtelun seurauksena kehittymättömäksi jääneestä lapsesta. Haavoittuneisuus voi aikuisiällä ilmetä esimerkiksi riippuvaisuutena isä- tai äitihahmoista tai voimakkaina, lapsenomaisina tunteina, joita yksilö ei kykene käsittelemään. Haavoittuneisuuteen olen yhdistänyt myös aineiston samantapaiset maininnat halveksitusta ja petetystä lapsesta. Haavoittuneisuus jakautuu *epäitsenäisyyteen* (G = 46), *ruumiin, tunteiden ja kokemusten kieleen* (G = 25), *vääristyneeseen todellisuuteen* (G = 28) ja *häiriintyneeseen emotionaaliseen kasvuun* (G = 3).

Kuva 20: Haavoittuneisuuden alaluokat: vääristynyt todellisuus, epäitsenäisyys, ruumiin, tunteiden ja kokemusten kieli ja häiriintynyt emotionaalinen kasvu. Kaikki muut paitsi häiriintynyt emotionaalinen kasvu jakautuvat edelleen alaluokkiin.

4.3.1.1 Epäitsenäisyys

Hellstenin ja Takasen tapaan Miller näkee epäitsenäisyyden lapsenkaltaisena. Epäitsenäisyys jakautuu *riippuvaisuuteen* (G = 39), *liialliseen tarvitsevuuteen* (G = 17) ja *avuttomuuteen* (G = 4).

Kuva 21: Epäitsenäisyyden alaluokat: avuttomuus, riippuvaisuus ja tarvitsevuus.

Aikuisiällä lapsenkaltainen riippuvaisuus voi olla esimerkiksi riippuvaisuutta omista lapsista tai joko todellisista tai kuvitelluista vanhemmista. Liiallisella tarvitsevuudella taas tarkoitetaan esimerkiksi omien lasten tai potilaiden kautta omien, lapsuudessa tyydyttymättä jääneiden tarpeiden tyydyttämistä.

“Kaksikymmentä vuotta jatkuneen terapeuttisen toimintani aikana olen yhä uudelleen kohdannut lapsuudenkohtalon, joka näyttää minusta luonteenomaiselta auttajan ammatissa toimiville ihmisille. 1. Näillä ihmisillä on ollut *tunne-elämältään syvästi epävarma äiti*, jonka emotionaalinen tasapaino on ollut riippuvainen lapsen tietynlaisesta käyttäytymisestä tai tietyistä olemisen tavasta. - - - Tällaiset lapset kehittävät ja täydellistävät sopeutumiskykyään, ja heistä ei ainoastaan tule äitinsä äitejä (uskottuja, lohduttajia, neuvonantajia, tukijoita), vaan he ottavat myös vastuun sisaruksistaan ja muodostavat lopulta aivan *erityisen herkän vastaanottimen toisten ihmisen tarpeiden tiedostamattomille merkeille*. - - - Tämä herkkä ja pitkälle erikoistunut vastaanotin auttoi lasta aikanaan selviämään hengissä ja ajaa hänet myöhemmin aikuisena usein hankkimaan auttajan ammatin. Siinä piilevät kuitenkin myös *häiriytymisen juuret*. Se ajaa auttajaa yhä uudelleen pyrkimään lapsudessa tyydyttymättömiksi jääneiden tarpeiden tyydyttämiseen toisten ihmisten, vanhempien sijaisten, esimerkiksi potilaiden välityksellä.” (Miller 1996, 56–58.)

Lapsen avuttomuudella tarkoitetaan sitä, ettei lapsi kykene vaikuttamaan lapsuutensa olosuhteisiin. Kokemus avuttomuudesta voi säilyä tukahdutettuna aikuisiän psyydessä ja ohjata aikuisen toimintaa, vaikka aikuinen voisi muuten jo vaikuttaa enemmän olosuhteisiinsa.

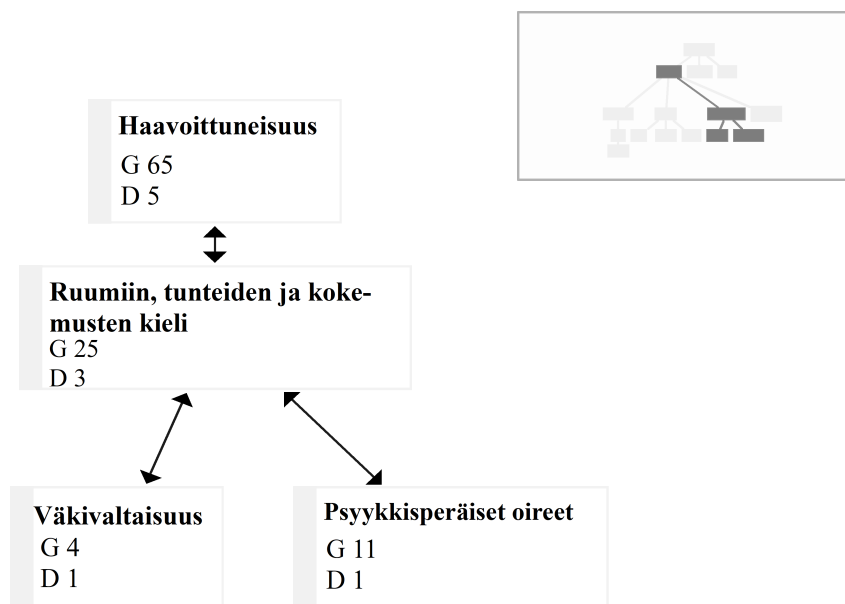
“Me kaikki olemme lapsuutemme vankeja riippumatta siitä, tiedämmekö, aavistammeko vai kiellämmekö sen tai emmekö tiedä siitä vielä mitään. Tieto siitä, että meillä on mahdollisuus vapautua vanhojen loukkausten seurauksista, menee perille sitten kun useimmat ihmiset ovat kokeilleet sitä tietä ja huomanneet, että sitä on mahdollista kulkea. Tietenkin vastarinta tätä tietä kohtaan on hyvin voimakas, koska me kaikki pelkäämme torjumaamme historiaa ja oman lapsen avuttomuutemme näkemistä.” (Miller 1996, 45.)

4.3.1.2 Ruumiin, tunteiden ja kokemusten kieli

Haavoitetun lapsen kuvataan voivan kommunikoida ainoastaan ruumiin, tunteiden ja kokemusten kielellä. Ruumiin, tunteiden ja kokemusten kieli kontrastoidaan kielelliseen ilmaisuun ja teorioihin.

“Monet terapeutit, jotka ovat kyllä tajunneet psykoanalyysin heikkouden mutteivät ole tunteneet mitään muitakaan käyttökelpoisia välineitä, alkavat nykyään yhä enemmän kohdistaa huomiota haavoitettuun lapseen. He oivaltavat, että tämä lapsi voi puhua vain ruumiin, tunteiden ja kokemusten kielellä. Heiltä puuttuu usein kuitenkin vielä omakohtainen kokemus, joten he eivät voi täysin ymmärtää, että ja miksi perinteisten koulukuntien tekniikat eivät ole koskaan voineet tehokkaasti kohdata noita primaareja tosiasioita.” (Miller 1996, 16.)

Tämän luokan alaluokkia ovat *psykkisperäiset oireet* (G = 11) ja *väkivaltaisuus* (G = 4).

Kuva 22: Ruumiin, tunteiden ja kokemusten kielen alaluokat: väkivaltaisuus ja psyykkisperäiset oireet.

Psyykkisperäisillä oireilla tarkoitetaan haavoittuneisuuden ilmenemistä ruumiillisena tai psyykkisenä oirehdintana.

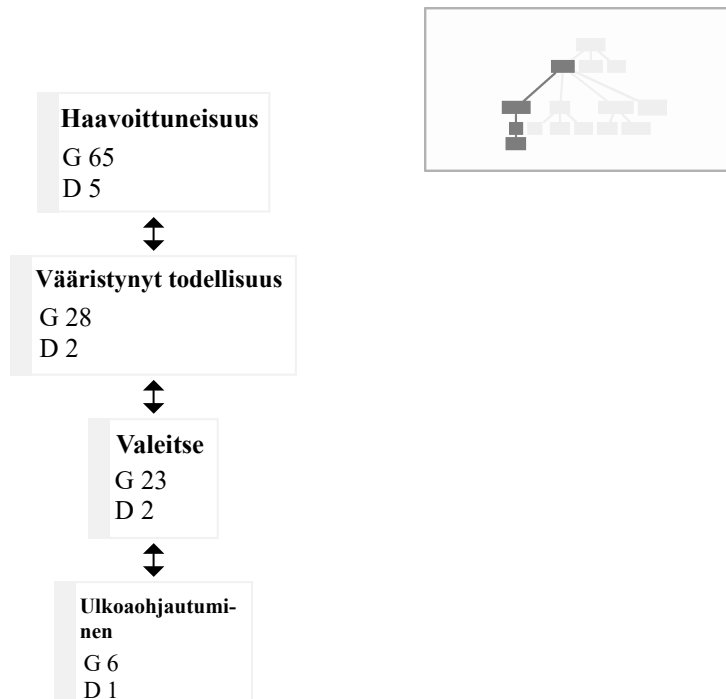
“Itse asiassa useimmat sairaudet eivät ole muuta kuin aikoinaan halveksitun lapsen hyväksytyä kieltä, yhteiskunnan vakavasti ottama ja sairaskassojen jättiläiskoneistojen hyväksymä tapa, jolla aikoinaan kiusattu, petetty lapsi voi saada äänensä kuuluviin. Hän voi tehdä sen kuitenkin vain sillä ehdolla, että sairauden syistä vaietaan. - - - Aikuisen sairaudet voivat olla kehotuksia hyvin varhaisen hädän huomioon ottamiseen.” (Miller 1996, 34–35.)

Väkivaltaisuutta – niin yksilön kuin esimerkiksi valtioidenkin väkivaltaisuutta – Miller pitää niin ikään yhtenä tapana, jolla haavoittuneisuus voi tulla epäsuorasti esiin.

“Näin apua etsivien hämmennys [jungilaisiin teorioihin tukeutumalla] vain suuresti lisääntyy sen vuoksi, että väkivallan todellisia syitä ei koskaan tohdita selvittää, koska ne kyseenalaistaisivat omat vanhemmat, jotka aikoinaan tukahduttivat lapsen jokaisen vastalauseen raakaa väkivaltaa käyttämällä tai muilla keinoilla. Väkiältä ei nimittäin ole mitään muuta kuin väheksytyyn lapsen kielletyn mutta oikeutetun raivon tukahduttamisen tulos. - - -” (Miller 1996, 14. Lyhennetty.)

4.3.1.3 Vääristynyt todellisuus

Vääristyneellä todellisuudella viitataan todellisuuden virheelliseen havaitsemiseen, ja se vertautuu Hellstenin epäautenttisuuden ja Takasen eristäytymisen luokkiin. Vääristynyt havaitseminen voi kohdistua niin ulkoiseen todellisuuteen kuin omiin tunteisiin, tarpeisiin ja minuuteenkin. Oman minuuden vääristyneisyys, *valeitse*, on mainintojen runsauden (G = 23) vuoksi erotettu omaksi alaluokakseen.

Kuva 23: Vääristyneen toiminnan alaluokkana on valeitse, ja sen alaluokkana ulkoohjautuminen.

Vääristynyt havaitseminen voi olla seurausta esimerkiksi siitä, ettei yksilöllä ole lapsuudessaan ollut mahdollisuutta ilmaista aitoja kokemuksiaan.

“Jos lapsi ei uskalla kokea ja ilmaista omia aitoja tunteitaan, tuloksena on *pysyvä sidos*, joka ei salli minkäänlaista irtautumista. Näin vanhemmat ovat lapsen valeitsessä saaneet tavoittelemansa vahvistuksen, korvikkeen puuttuvalle itsevarmuudelleen, ja lapsi, joka ei ole voinut lainkaan rakentaa omaa itsevarmuuden tunnetta, on ensin tietoisesti ja sitten tiedostamattomasti riippuvainen vanhemmistaan. Hän ei voi luottaa omiin tunteisiinsa, hänellä ei ole niistä mitään kokemusta, hän ei tunne todellisia tarpeitaan, hän on mitä suurimmassa määrin itse itselleen *vieras*. - - - Vanhempien perintönä hänellä ovat tiedostamattomat, torjutut muistot, jotka pakottavat hänet syvästi kätkemään itseltään oman aidon itsensä. - - -” (Miller 1996, 64. Lyhennetty.)

Valeitsen alaluokaksi on erotettu *ulkoohjautuminen* (G = 6), jolla tarkoitetaan Hellstenin ulkoohjautumisen luokan tapaisesti itsen määrittelyä saavutusten ja suoritusten kautta.

“- - - Niin kauan kuin ihminen halveksii toisia ja yliarvostaa omia saavutuksiaan (“tuo ei kyllä pysty samaan kuin minä”), hän ei joudu kokemaan surua siitä, ettei häntä ole rakastettu muuta kuin suoritustensa takia. Grandiositeetin avulla ihminen voi edelleen ylläpitää illuusiota siitä, että häntä on rakastettu. Surun välttäminen grandiositeetin avulla johtaa kuitenkin siihen, että ihminen itse syvimmiltään pysyy halveksittuna. Hänenhän on halveksittava kaikkea, mikä hänessä itsessään ei ole suurenmoista, hyvää ja kunnollista. Siten hän elää jatkuvasti lapsuutensa yksinäisyydessä: hän halveksii voimattomuutta, heikkoutta, epävarmuutta, lyhyesti sanoen avutonta lasta itsessään ja toisessa. Pieni, avuton, voimattomana toisten armoilla oleva mutta myös hankala tai vaikea lapsi pysyy halveksittuna.” (Miller 1996, 178–179. Lyhennetty.)

4.3.1.4 Häiriintynyt emotionaalinen kasvu

Häiriintyneellä emotionaalisella kasvulla viitataan tunne-elämän kehittymättömyyteen, kuten aikuisiällä esiintyviin voimakkaisiin, lapsenkaltaisiin tunteisiin, joita aikuinen ei kykene käsittelemään.

“Hän [lapsi] ei vielä pysty näkemään itsensä kieltämisen mekanismia, ja lisäksi hän päinvastoin kuin aikuinen kokee rajut tunteensa todella uhkaaviksi, jos häneltä puuttuu turvallinen, eläytyvä ympäristö. Tosin aikuinenkin voi pelätä tunteitaan kuin lapsi niin kauan kuin hän ei ole tietoinen tuon pelon syistä. - - - Mutta juuri sen vuoksi, että lapsen tunteet ovat niin voimakkaita, niiden tukahduttaminen ei voi jäädä ilman vakavia seurauksia. Mitä vahvempi vanki, sitä paksumpia pitää olla vankilan muurien, jotka vaikeuttavat myöhempää emotionaalista kasvua tai kerrassaan estävät sen.” (Miller 1996, 120–121. Lyhennetty.)

4.3.2 Tunteet ja tarpeet

Kuten häiriintyneen emotionaalisen kasvun kohta viitoittaa, myös Miller puhuu aikuisiälläkin ilmenevistä lapsen tunteista ja tarpeista. Toisin kuin Hellsten ja Takanen, Miller ei kuitenkaan eksplisiittisesti totea kaikkien tunteiden ja tarpeiden olevan peräisin lapsesta tai lapsenkaltaisia.

“Recovery-liikkeen [uskonnollinen ja institutionaalisen psykiatrian vastainen liike] harjoittajat tuskin millään tavalla voivat vapauttaa ihmisiä torjunnan vaikeista seurauksista, kun he niin yksityisissä kuin ryhmäkeskusteluissakin estävät lapsen tunteiden esiinpääsyn. He valitsevat mieluummin abstraktin sanaston ja puhuvat ja kirjoittavat esimerkiksi ’toimintahäiriöisestä perheestä’, jotteivät päästäisi esiin konkreettisia syytöksiä vanhempia vastaan – todennäköisesti siksi, että he yhä edelleen pelkäävät vanhempia niin suuresti itse tietämättä, että pelkäävät ja miksi pelkäävät. Kun he eivät vielä koskaan ole kokeneet heihin lapsena kohdistunutta uhkaa

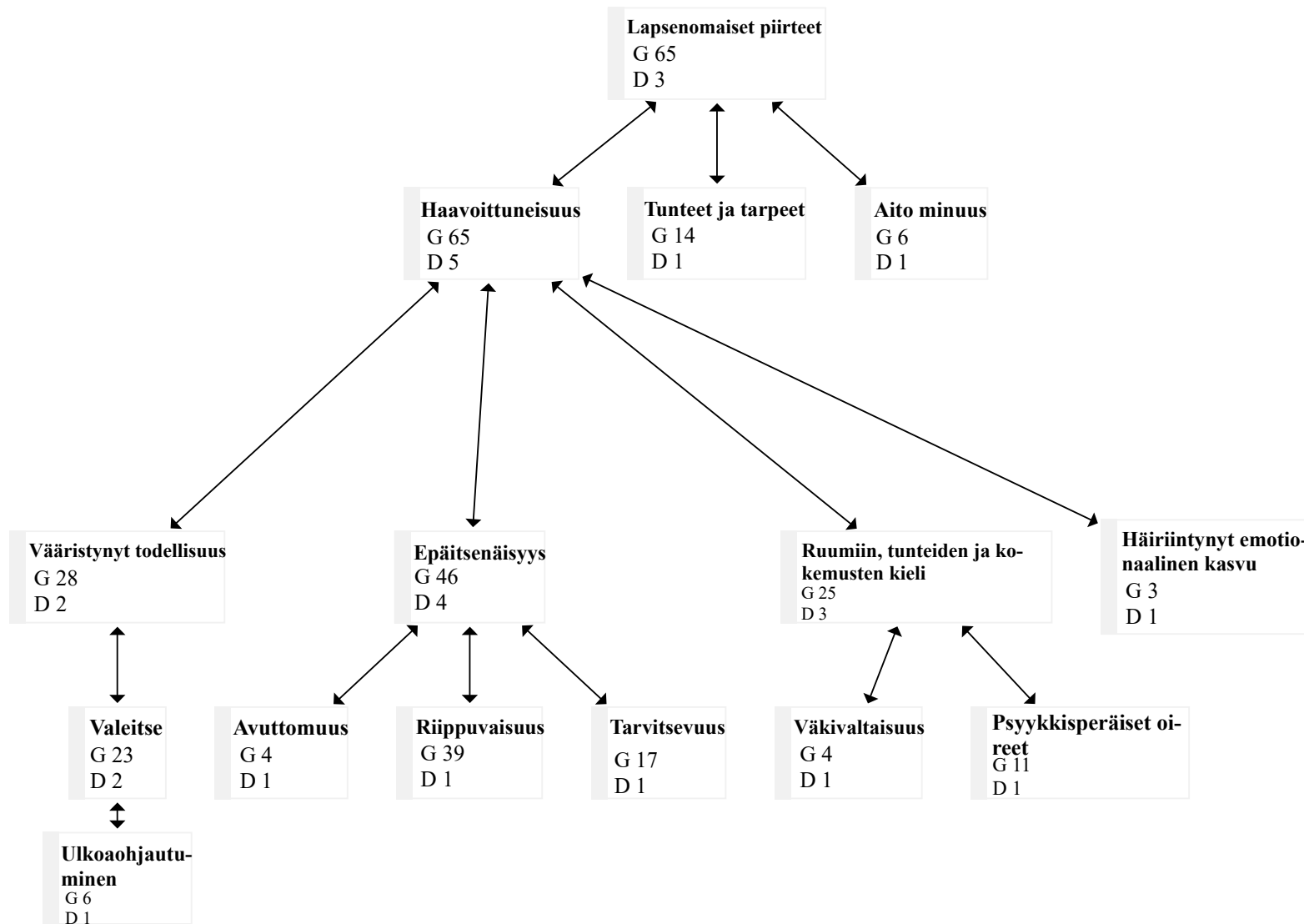
puolustuskyvyttömän lapsen tuntein, he ehkä pohjimmiltaan epäilevät, että tällaista uhkaa ei ole ollut olemassakaan. - - -” (Miller 1996, 25. Lyhennetty.)

4.3.3 Aito minuus

Myös Miller näkee lapsen tunteiden ja tarpeiden kokemisen tienä aitoon minuuteen. Vaikka aito minuus mainitaankin usein tunteiden ja tarpeiden yhteydessä, aito minuus on erotettu tunteista ja tarpeista erilliseksi luokaksi sen keskeisyyden vuoksi.

“- - - Vasta terapiassa potilas *ensimmäisen kerran kokee tietoisesti* nämä varhaiset tunteet, joihin liittyy pienen, ymmällään olevan lapsen tuska. Joka kerta tuntuu ihmeeltä nähdä, kuinka paljon ihmisen omaa kaikesta huolimatta tulee esiin kaiken vääristämisen, kieltämisen ja itsestä vieraantumisen takaa silloin, kun löydetään yhteys noihin varhaisiin tunteisiin. Olisi kuitenkin harhaanjohtavaa olettaa, että lapsi olisi tietoisesti kätkenyt kehittyneen todellisen itsensä valeitsen taakse, sillä lapsihan *ei tiedä*, mitä hän kätkee.” (Miller 1996, 71–72. Lyhennetty.)

Seuraavassa kuvassa esitetään Millerin teoksesta tehty luokittelujärjestelmä kokonaisuudessaan.

Kuva 24: Millerin teoksesta tehty luokittelujärjestelmä.

5 Tulokset ja pohdinta

Tässä luvussa esittelen tutkielman tulokset ja pohdintaa tuloksista. Käyn ensin tulokset läpi tutkimuskysymyskohtaisesti, aloittaen ensimmäisestä tutkimuskysymyksestä. Lopuksi esitän pohdintaa tuloksista.

5.1 Käsitteet itseapukirjallisuudessa

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli, millaisia käsityksiä aikuisten lastenkaltaisuudesta itseapukirjallisuudessa esiintyy. Kuvaan tuloksissa aineistossa esiintyviä käsityksiä sekä itsenäisinä että vertaan niitä teoriataustoituksessa esitettyihin käsityksiin.

5.1.1 Sisäinen lapsi

Ennen tarkempien käsitysten kuvaamista on huomionarvoista, että kaikissa teoksissa esiintyi jonkinasteinen käsitys ihmisen sisällä aikuisenakin säilyvästä lapsen tilasta ja lapsenkaltaisista ominaisuuksista. Vahvimpana tämä käsitys näkyi Hellstenillä ja Takasella, jotka molemmat argumentoivat sisäisen lapsen todellisuuden ja vakavastiotettavuuden puolesta. Heidän teoksissaan ei ollut havaittavissa esimerkiksi luvussa 2.2.3 esitettyä näkemystä siitä, että sisäinen lapsi olisi itseapukirjallisuudessa lähinnä metaforinen kuvaustapa. Sen sijaan heille sisäinen lapsi näyttäytyi jopa kaikkein todellisimpana puolena ihmisissä. Ainoastaan Miller totesi eksplisiittisesti käyttävänsä sisäisen lapsen käsitettä metaforisesti.

Muilta osin käsitteet sisäisestä lapsesta vastasivat luvussa 2.2.3 esitettyjä sisäisen lapsen määritelmiä. Teoksissa esiintyi sekä prosessi- että sisältöorientoituneita määritelmiä: teoksissa kuvattiin sekä lapsenkaltaista kokemista, kuten haavoittuneen lapsen kokemusmaailmaa (Hellsten, Takanen, Miller), mutta myös sitä, kuinka yhteys sisäiseen lapseen voidaan saavuttaa, kuten lapsuuden kokemuksia läpikäymällä (Hellsten, Takanen, Miller). Lisäksi Takanen piti sisäistä lasta ihmisen tuntevan osan lisäksi reagoivana osana, joka kohtaa eteen tulevat tilanteet. Tällainen määrittelytapa muistuttaa sisäisen lapsen määrittelyä kognitiivisena suodattimena; ikään kuin havaintoprosessien ensimmäisenä etappina.

Seuraavaksi käyn läpi aineistossa esiintyviä käsityksiä. Olen jaotellut keskeiset käsitykset omiin lukuihinsa: 5.1.2 *Tunteet ja tarpeet*, 5.1.3 *Autenttisuus*, 5.1.4 *Epäitsenäisyys* ja 5.1.5 *Suhtautumistavat*. Luvussa 5.1.6 *Muita huomioita* mainitaan joitakin muita huomionarvoisia käsityksiä, jotka eivät olleet analyysissä siinä määrin merkityksellisiä, että niille olisi varattu oma käsittelylukunsa.

5.1.2 Tunteet ja tarpeet

Jokaisessa aineistoteoksessa tunteet ja tarpeet yhdistettiin lapsenkaltaisuuteen. Sekä Hellsten että Takanen katsoivat sisäisen lapsen olevan ihmisen tunteva ja syvimmistä tarpeista viestittävä osa. Myös Miller kuvasi aikuisen voivan tuntea esimerkiksi voimakasta lapsen pelkoa ja avuttomuutta. Lapsen tunteiden ja tarpeiden laiminlyönti nähtiin niin ikään kaikissa teoksissa syytekijänä kehityksen häiriintymiselle, ja ongelmista paranemisessa tunteiden läpikäyminen oleellisena. Tunteet ja tarpeet erottuivat aineistossa yhdeksi merkittävimmistä luokista myös määrällisesti (Hellsten G = 24, Takanen G = 87, Miller G = 14).

Positiivisina pidettyjen tunnekokemusten, kuten leikkimielisyyden, spontaaniuden, elämänilon tai luottamuksen (Hellsten, Takanen), ohella sisäiseen lapseen liitettiin kielteisiä tunteita. Sisäisen lapsen kuvattiin voivan olla esimerkiksi impulsiivinen (Hellsten, Takanen), vihainen (Takanen) tai epäluottavainen (Hellsten, Takanen). Tarpeiden tyydyttämättömyyden seurauksena sisäinen lapsi saattoi myös esimerkiksi osoittaa mieltään mököttämällä, kapinoimalla tai valehtelemalla (Takanen).

Teoksissa oli nähtävissä myös lapsen tunteiden ja aikuisen älyllisen maailman vastakkainasettelua. Esimerkiksi Hellstenille vääristynyt sisäinen lapsi saattoi ilmetä sisäisen lapsen normaalin toiminnan, kuten tunteellisuuden, halveksuntana ja tiedon ja järkevyyden ylikorostamisena. Takanen puolestaan paikansi sisäisen lapsen sydämen ja aikuisen aivojen alueelle. Myös Miller korostaa tunnetason työskentelyä paranemisessa, ja teoksessa on useita kohtia, joissa kritisoidaan symboliselle, teoreettiselle tai spekulatiiviselle tasolle jäävää terapeutista työskentelyä (Miller 1996, 12–14, 152, 164–166, 197). Millerin mukaan haavoitettu lapsi voi puhua vain ruumiin, tunteiden ja kokemusten kielellä; ei abstrakteina teorioina tai älyllisinä oivalluksina.

Tunteiden ja tarpeiden pitämisessä lapsenkaltaisina ja niiden asettamisessa aikuisten älyllisyyttä vastaan on nähtävissä yhtenevyyttä useisiin teoriaosuuden sisältöihin. Lähtien perinteisestä ikäkäsityksestä, perinteisessä ikäkäsityksessä aikuismaiseen kypsyyteen yhdistettiin kykyjä kuten itsehillintä, harkitsevuus ja abstrakti ajattelu. Lapsi määrittyi puolestaan aikuisen vastakohtaksi, eikä lasten nähty kykenevän esimerkiksi harkittuihin valintoihin. Aikuisuuteen siirtymistä lykkääviä nuoria aikuisia ja aikuislapsia taas tarkasteltiin useissa teorioissa (Bernardini, Postman, Cross) kriittisesti hetkessä elävinä sukupolvina, jotka eivät halua sitoutua aikuismaisiin vastuisiin. Sitä vastoin aikuislasten elämäntyylyssä korostuivat aiempiin ikävaiheisiin yhdistyvät hauskanpito, vapaus ja välittömän tyydytyksen hakeminen tarpeille.

Toisin kuin aikuisuuden myöhentymistä ja aikuislapsia koskevissa kriittisissä tarkasteluissa, lapsenkaltaiset tunteet ja tarpeet eivät pääosin kuitenkaan näyttäytyneet aineistossa kielteisinä. Kaikenlaisten tunteiden ja tarpeiden aito kokeminen ja läpikäynti nähtiin aineistossa suurimmaksi osaksi tervehdyttävänä, ja esimerkiksi Hellstenille sisäisen lapsen vaaliminen oli merkki aikuisuudesta. Esimerkiksi sellaiset lapsenkaltaisina pidetyt tunnekokemukset kuten spontaanisuus tai leikkisyys, jotka perinteisessä ikäkäsityksessä määrittyivät ei-aikuismaisiksi, nähtiin aineistossa toivottavina lapsenkaltaisina ominaisuuksina (Hellsten, Takanen).

Toisaalta aineistossa pidettiin tietynlaisia tunteita ja tarpeita myös vääristyneinä (Hellsten, Miller). Jako vääristyneisiin ja normaaleihin tunteisiin ja tarpeisiin oli selkein Hellstenillä, jolle esimerkiksi huonommuuden tunne kieli vääristyneestä sisäisestä lapsesta. Miller taas piti esimerkiksi liiallista tarvitsevuutta lapsenkaltaisena ominaisuutena. Takasta lukuunottamatta tällaisia vääristyneitä kokemuksia ei kuitenkaan nähty aineistossa luonnollisina lapsenkaltaisina ominaisuuksina, vaan aikuisten lapsiin kohdistaman kaltoinkohtelun seurauksina. Vaikka myös Takanen erotti esimerkiksi haitallisemman impulsiivisuuden ja tavoiteltavamman spontaanisuuden toisistaan, Takaselle kaikenlaiset sisäisen lapsen kokemukset olivat yhtäläisesti hyväksytyjä ja oikeutettuja. Takaselle vastuullisen aikuisen tehtävänä oli huolehtia sisäisen lapsen mahdollisesti haitallisista toimintatavoista.

Vain tiettyjen, tavoiteltavien tunteiden ja tarpeiden yhdistäminen luonnollisiksi lapsenkaltaisiksi ominaisuuksiksi ja toisten, usein kielteisiksi määrittyvien lapsenkaltaisten tunteiden ja tarpeiden pitäminen epäaitoina ja vääristyneinä muistuttaa teoriaosuudessa käsiteltyä lapsuuden kulttia.

Lapsuuden kultissa lapset nähtiin aikuisia totuudellisempina, hyveellisempinä ja viattomampina. Lasten katsottiin voivan kokea todellisuuden suuremmin kuin aikuiset, siinä missä aikuisten kokemusmaailma pidettiin erilaisten instituutioiden vääristämänä. Lapsuus nähtiin lapsuuden kultissa niin ikään onnellisempänä ja elämäntäyteisempänä aikana, kun taas aikuisuutta pidettiin taantumuksellisenä ja turmeltuneena. Esimerkiksi se, että Hellsten pitää huonommuuden kokemusta aikuisten lapseen iskostamana, vääristyneenä tunnekokemuksena muistuttaa lapsuuden kultin mukaista lapsikäsitystä. Kuten lapsuuden kultissa, lapsen kokemusmaailma määrittyy Hellstenin käsityksessä lähtökohtaisesti oikeelliseksi, kun taas vääristyneisyyden lähde on ulkoisessa, aikuisten todellisuudessa.

Vaikka aineistossa olikin siis nähtävissä jaottelua ikään kuin kielteisellä ja myönteisellä tavalla lapsenkaltaisiin tunteisiin ja tarpeisiin, nähtiin kielteiset tunteet ja tarpeet kuitenkin joko aikuisten toiminnan seurauksena (Hellsten, Miller) tai aikuisten vastuulla olevina (Takanen). Samanlainen ajattelutapa oli nähtävissä myös muun kielteisenä pidetyn lapsenkaltaisuuden, esimerkiksi riippuvaisuuden, kohdalla. Näin ollen kokonaisuudessaan aineiston voi katsoa edustavan pikemminkin lapsuuden ihannoitua kuin esimerkiksi joissakin aikuislapsen teorioissa nähtävää ja perinteisestä ikäkäsityksestä juontavaksi ymmärrettyä kriittistä suhtautumista aikuisten lapsenkaltaisuuteen.

Myös lasten tunteiden ja aikuisten älyllisyyden vastakkainasettelu vaikuttaa seuraavan lapsuuden kultin mukaista ajattelua. Kuten edellä todettiin, esimerkiksi Millerille tärkeää paranemisessa oli tunteiden aito läpikäyminen, eivät abstraktit teoriat. Vastaavasti Hellsten asetti vastakkain lapsen normaalin intuitiivisen tiedon ja vääristyneen pelkkään järkeen tukeutumisen. Myös lapsuuden kultissa arvostettiin suoraa kokemusta rationaalisuuden ylitse, ja esimerkiksi alitajunnasta kumpuavan taiteen katsottiin voivan paljastaa lapsenkaltaista, kielellisesti artikuloimatonta ymmärrystä maailmasta. Tunteiden ja tarpeiden korostumista aineistossa voi pitää yhtenevänä myös terapeutin kulttuurin tunnekeskeisyyden kanssa.

5.1.3 Autenttisuus

Tunteiden ja tarpeiden ohella autenttisuus erottui aineistossa keskeisenä luokkana. Piirteinä autenttisuus oli vahvin Hellstenillä ($G = 66$), mutta se ilmeni myös Takasella ja Millerillä. Kaikki

kirjoittajat katsoivat esimerkiksi, että sisäinen lapsi edustaa jotakin hyvin todellista, kuten todellista minuutta (Hellsten, Miller) tai todellisia tunteita ja tarpeita (Hellsten, Takanen, Miller). Kaikissa teoksissa ilmeni myös käsitys lapsenkaltaisuuden väistämättömyydestä. Väistämättömyydellä tarkoitettiin sitä, että lapsenkaltaiset piirteet vaikuttavat aina jossakin muodossa yksilön toimintaan, vaikka yksilö pyrkisikin kieltämään lapsenkaltaisuutensa. Todellisen minuuden tai tunteiden ja tarpeiden kieltämisen seurauksena saattoi olla esimerkiksi vääristynyt minuus (Hellsten, Miller), elämän epäautenttinen suorittaminen (Hellsten, Takanen, Miller) tai sairastuminen (Hellsten, Takanen, Miller). Lapsenkaltaisuutta aikuisuudessa pidettiin siis jonakin hyvin todellisena, jota ei ole mahdollista sivuuttaa.

Erityisesti Hellstenillä näkyi myös käsitys ehdottomasta totuudellisuudesta lapsenkaltaisena. Sisäisen lapsen kokemuksia ja tietoa pidettiin aina todellisina, ja sisäisen lapsen yhteyttä todellisuuteen vääristymättömänä. Vaikka sisäinen lapsi nähtiin ehdottoman totuudellisena, toisaalta pelkän järjen käyttöä pidettiin vääristyneen sisäisen lapsen toimintana. Kuten jo edellisessä luvussa mainittiin, sisäisellä lapsella katsottiinkin olevan järjen ylittävää, intuitiivista viisautta.

Myös käsitys autenttisuudesta lapsenkaltaisena muistuttaa lapsuuden kulttia. Samoin kuin lapsuuden kultissa, sisäisen lapsen kokemusmaailma värityy autenttisuuden käsityksissä todelliseksi, kun taas esimerkiksi ulkoahjautuminen eli itsen määrittely saavutusten ja suoritusten kautta epäautenttiseksi ja vääristyneeksi. Kuten edellä sivuttiin, lapsenkaltaisen ymmärryksen ja tiedon katsotaan aineistossa niin ikään olevan todellisempaa kuin näennäisesti aikuismaisen pelkkään järkeen tukeutumisen (Hellsten, Miller), mikä vastaa lapsuuden kultin käsitystä lapsista aikuisia totuudellisempina.

Todellisen minuuden paikantaminen sisäiseen lapseen vastaa niin ikään teoriaosuudessa läpikäytyä käsitystä minuudesta lapsena (ks. luku 2.2.3.1). Käsitys sisäisestä lapsena ihmisen aitona minuutena näkyi selkeimmin Hellstenillä, vähemmissä määrin Millerillä. Aineistossa myös kontrastoitiin vahvasti Blattererin (ks. luku 2.2.4.2) kahden aikuisuuden käsityksen tapaisesti todellinen, sisäinen ja lapsenkaltainen minuus, ja todellisten kokemusten kieltämiseen perustuva ja ulkoahjautuva väärä minuus (Hellsten, Miller). Myös Takanen puhui elämän suorittamisesta ja näennäisestä aikuisuudesta, joiden katsottiin olevan seurausta todellisten tunteiden ja tarpeiden kieltämisestä.

Kuten Blattererin kahden aikuisuuden käsityksessä, aito minuus oli siis aineistossakin sisäisessä, lapsen kokemusmaailmassa, kun taas ulkoahjautuminen johti epäautenttiseen elämään.

5.1.4 Epäitsenäisyys

Tunteiden ja tarpeiden sekä autenttisuuden lisäksi epäitsenäisyys tuli esille jokaisessa aineistoteoksessa keskeisenä luokkana. Lapsenkaltainen epäitsenäisyys ilmeni aikuisillä esimerkiksi riippuvaisuutena vanhempien korvikkeina toimivista ihmisistä (Hellsten, Miller) tai avuttomuutena ja pärjäämättömyyden kokemuksena tavanomaisten haasteiden edessä (Hellsten, Takanen, Miller). Vastuun välttelystä – haluttomuudesta tai kyvyttömyydestä kantaa aikuismaisia vastuita – lapsenkaltaisena puhuivat Hellsten ja Takanen.

Havainto vastaa sitä teoreettista huomiota, että lapsiin ja lapsenomaisuuteen on pitkään ja eri yhteyksissä liitetty epäitsenäisyys ja riippuvaisuus. Esimerkiksi perinteisessä ikäkäsityksessä lapset määrittyivät riippuvaisiksi aikuisista ja aikuisten kyvyistä, ja Steedmanin mukaan lapsuus tarkoitti historiallisesti riippuvaisuutta ennen kuin se alkoi merkitä tiettyä kronologista ikävaihetta. Vastaavasti ikääntyneiden lapsenkaltaistamista koskevassa tutkimuskirjallisuudessa esitettiin, että ikääntyneiden infantilisoinnin taustalla voivat olla ikääntyneiden epäitsenäisyys ja riippuvaisuus. Aikuislapsia on puolestaan teoretisoitu aikuisina henkilöinä, jotka eivät halua tai kykene aikuismaisesti vastaamaan elämästään.

Vaikka lapsenkaltaisuuden ihannoitavuus tai paheksuttavuus oli läpi teoriaosuuden sivuttu tema, ikääntyneiden lapsenkaltaistamisen kohdalla pohdittiin erityisesti sitä, onko lapsenkaltaistaminen aina ikääntyneitä epäinhimillistävä. Vastaavasti aineistossa lapsenomaiseen epäitsenäisyyteen suhtauduttiin eri tavoin. Siinä missä Hellsten ja Miller näkivät esimerkiksi riippuvaisuuden pääosin liiallisena tukeutumisenä muihin ihmisiin, Takanen ei arvottanut riippuvaisuutta samalla tavalla. Kuten tunteiden ja tarpeidenkin kohdalla, Takanen näki riippuvaisuuden normaalina lapsenkaltaisena ominaisuutena, josta vastuullisen aikuisen olisi huolehdittava.

Hellsten tosin tuo esiin, että sisäinen lapsi on aina myös epätäydellinen, kuten muita tarvitseva. Lisäksi Hellstenille omavoimaisuus, eli liiallinen itseriittoisuus, on eräs vääristyneen sisäisen lapsen piirre. Parantuessaan omavoimaisuudesta yksilö voi ymmärtää yhteytensä muihin ihmisiin. Vaikka

Hellsten käyttääkin riippuvaisuus-sanaa pääosin kielteisenä näkemästään riippuvaisuudesta, myös Hellstenin voi siis katsoa näkevän jonkinlaisen muiden tarvitsemisen normaalina ja vaalittavana lapsenkaltaisena ominaisuutena.

5.1.5 Suhtautumistavat

Tietyt lastenkaltaiset suhtautumistavat tai asennoitumiset elämään, omaan minuuteen ja muihin ihmisiin oli erotettu omiksi luokikseen Hellstenillä, mutta epäsuoremmin suhtautumistapoja käsittelevät myös Takanen ja Miller. Normaalit, ei-häiriintyneet lapsenkaltaiset suhtautumistavat pitivät sisällään esimerkiksi luontaisen luottamuksen elämään, uteliaisuuden (Hellsten, Takanen), nöyryyden (Hellsten) ja elämän hyväksymisen (Takanen). Sitä vastoin vääristyneen tai haavoitetun lapsen suhtautumistapoja kuvasivat esimerkiksi kontrolloivuus, epäluottamus (Hellsten, Takanen), vaativuus (Hellsten, Takanen) ja todellisuuden kieltämisen (Hellsten, Takanen, Miller).

Myös aineistossa kuvatut lapsenkaltaiset suhtautumistavat noudattelevat lapsuuden kulttia, ja asettuvat osin perinteistä ikäkäsitystä vastaan. Normaali lapsenkaltainen asennoituminen oli aineistossa ikään kuin sopusoinnussa olemista todellisuuden kanssa. Vääristyneissä tai haavoitetun lapsen suhtautumistavoissa korostuivat puolestaan tarve kontrolloida elämää, todellisten kokemusten kieltäminen ja ulkoapäin ohjautuminen sekä epärealistinen ja kohtuuton vaatiminen. Toisin kuin perinteisessä ikäkäsityksessä, elämän kontrolloiminen ja pidäkkeisyys näyttäytyivät siis kielteisinä suhtautumistapoina, ja elämään heittäytyminen ja spontaanius tavoiteltavina.

5.1.6 Muita huomioita

Edellä käsiteltiin, kuinka useat aineistossa esiintyvät käsitykset mukailivat lapsuuden kulttia. Lapsuuden kultti näkyi aineistossa myös esimerkiksi lasten samaistamisena eläimiin. Lapsuuden kultissa ihanteellisena nähtiin mahdollisimman luonnonmukainen elämä ilman kehittyneiden yhteiskuntien instituutioita, ja esimerkiksi eläimillä voitiin ymmärtää olevan kokemuksellista, suoraa tietoa todellisuudesta. Aineistossa lasten samaistaminen eläimiin näkyi esimerkiksi siten, että Millerin (1996, 19–20, 110) mukaan vanhempien lapsiinsa kohdistamaa väkivaltaa esiintyy ainoastaan ihmisillä, mutta ei muilla lajeilla. Väkivaltaisuus on siis Millerille aikuisten maailmaan kuuluva ominaisuus, jota ei esiinny muualla luonnossa. Hellsten (1993, 108–109) taas toteaa, että

lapsenkaltaisen luottamisen ja totuudellisuuden ominaisuus on olemassa myös esimerkiksi koirilla, ja kannustaa olemaan ”kuin muutkin luontokappaleet”.

Myös lapsenkaltaisuuden pitäminen täydellisenä toistui aineistossa. Vaikka ainoastaan Takanen puhui eksplisiittisesti sisäisen lapsen täydellisyydestä, oli vastaava käsitys nähtävissä epäsuoremmin Hellstenillä ja Millerilläkin. Tällaisesta ymmärryksestä kertoo mielestäni esimerkiksi jo se edellä käsitelty havainto, että erilaiset kielteiset lapsenkaltaiset kokemistavat ovat aineistossa joko lohkottu pois normaalista, ei-häiriintyneestä lapsenkaltaisesta kokemusmaailmasta (Hellsten, Miller) tai niiden on katsottu olevan aikuisten vastuulla (Takanen). Lapsenkaltaista kokemusmaailmaa pidetään siis lähtökohtaisesti oikeellisenä ja virheettömänä, ja sen häiriintymisen lähteenä nähdään lapsuuden kultin tapaisesti aikuiset.

5.2 Laajemmat merkitykset

Tutkielman toisena tutkimuskysymyksenä oli ”millaisia merkityksiä aikuisten lastenkaltaisuudella voisi kulttuurisesti olla?”. Kun ensimmäisen tutkimuskysymyksen vastauksessa kuvailin empiirisessä aineistossa esiintyviä käsityksiä, toiseen kysymykseen vastaan enemmän teoriakirjallisuuden perusteella. Käytän kuitenkin aineistossa esiintyneitä käsityksiä myös toisen tutkimuskysymyksen vastauksen raamittamiseen ja havainnollistamiseen.

Teoriaosuudessa kuvattiin kehityskulkua, jossa lapsuus on hiljalleen, noin 1900-luvun aikana, alettu erottaa omaksi, itsessään arvostettavaksi elämänvaiheeksi. Aikaisemmin historiassa lapsuutta ei välttämättä erotettu aikuisuudesta, ja lapsuus saattoi tietyn elämänvaiheen sijasta merkitä esimerkiksi riippuvaisuutta tai voimattomuutta. Lapset voitiin nähdä pieninä aikuisina, työvoimana. Vaikka tutkijoiden näkemykset lapsuuden historiasta ovat myös vaihdelleet, käsitykset ja tutkimustieto lapsista ja lapsuudesta lisääntyivät 1900-luvun aikana joka tapauksessa merkittävästi. Niin sanotun perinteisen ikäkäsityksen, jossa yksilön elämä jaetaan toisiaan seuraaviin ja toisistaan erillisiin lapsuuden, nuoruuden, aikuisuuden ja vanhuuden elämänvaiheisiin, katsottiin vakiintuneen noin 1900-luvun puolivälissä. Perinteisen ikäkäsityksen ymmärrettiin teoriaosuudessa säilyttäneen normatiivisen voimansa nykypäivään saakka. Perinteistä ikäkäsitystä vasten aikuisuuden myöhentymisen ja aikuislasten kaltaiset ilmiöt saivat tutkimuskirjallisuudessa kielteisiä sävyjä.

Toisaalta teoriaosuudessa käytiin läpi teorioita, joiden mukaan lapsuutta oltaisiin myös ihannoitu, ja ihmisen todellinen minuus alettu paikantaa ihmisen sisällä olevaan lapseen.

Aineistossa esiintyvien käsitysten voi katsoa rikkovan perinteisen ikäkäsityksen elämänvaihemallin. Erityisesti Hellstenille ja Takaselle lapsuus määrittyi koko elämän kestäväksi tilaksi, ja esimerkiksi Takaselle aikuiset olivat enemmän lapsia kuin aikuisia. Vastaavasti käsitykset lapsenkaltaisuudesta aikuisuudessa määrittyivät aineistossa pääosin myönteisiksi. Monia perinteisessä ikäkäsityksessä aikuismaisiksi liitettyjä ominaisuuksia, kuten itsen ja elämän kontrollointia, pidettiin aineistossa jopa näennäisesti aikuismaisina, vääristyneeseen lapseen kuuluvina ominaisuuksina, kun taas sellaiset perinteisessä ikäkäsityksessä ei-aikuismaisina pidetyt ominaisuudet kuten spontaanisuus ja elämään heittäytyminen määrittyivät tavoiteltavaksi, oikeaksi aikuisuudeksi. Toisaalta Takanen ja Hellsten puhuivat myös vastuullisesta aikuisuudesta, joka huomioi sisäisen lapsen. Voisi siis katsoa, että jonkinlainen perinteisen ikäkäsityksen mukainen erottelu lapsiin ja aikuisiin aineistossakin säilyi, vaikka monilta osin lapsille ja aikuisille annetut ominaisuudet vaikuttivatkin aineistossa vaihtaneen paikkaansa perinteiseen ikäkäsitykseen peilattuna.

Toisaalta tietyt perinteisen ikäkäsityksen mukaisesti aikuisuuteen kuulumattomat ominaisuudet nähtiin myös aineistossa kontrollointia vaativina, lapsenkaltaisina ominaisuuksina. Esimerkiksi Takaselle mielen osoittaminen, kuten kiukuttelu, säilyi vastuullisen aikuisen kontrollointia vaativana ominaisuutena. Tällaiset huomiot vaikuttaisivat edelleen mukailevan perinteistä ikäkäsitystä, vaikka samalla on muistettava, ettei Takaselle lapsenkaltaisuudessa sinänsä voinut olla mitään väärää, vaan vastuu lapsen toiminnasta oli aina aikuisella.

Lapsenkaltaisuus nähtiin aineistossa aikuisuutta todellisempanakin tilana. Lapsenkaltaiseen tilaan yhdistettiin esimerkiksi totuudellisuus, aidot tunteet ja tarpeet sekä aito minuus. Teoriakirjallisuudessa syitä ihmisen minuuden paikantamiselle ihmisen sisällä olevaan lapseen etsittiin etenkin psykologisen teorian kehittymisestä ja valtavirtaistumisesta, terapeutisesta kulttuurista. Erityisesti Freudin psykoanalyttisen teorian katsottiin muuttaneen käsityksiä lapsuuden vaikutuksesta ihmisen myöhempään elämään. Psykoanalyttisen teorian myötä kuvattiin kehittyneen ymmärrys lapsuuden kokemusten vaikutuksesta nykyhetkessä alitajunnan tasolla. Kuten pohdinta-osiossa esitän, mielestäni on varteenotettavaa pohtia, onko myös sisäisen lapsen näkeminen ihmisen todellisena minuutena tämän kehityskulun perillinen.

Myös muut yhteiskunnalliset kehityskulut ovat voineet vaikuttaa lapsuutta ja lapsenkaltaisuutta kohtaan koettuun kiinnostukseen. Terapeuttisen kulttuurin kuvattiin teoriaosuudessa kehittyneen rinta rinnan moderniteetin kanssa. Moderniteettia kuvasivat muun muassa perinteiden merkityksen heikkeneminen, valintojen runsaus sekä institutionaalinen refleksiivisyys, eli taipumus tarkastella ja uudelleenjärjestellä uuden tiedon valossa eri sosiaalisen elämän osa-alueita. Perinteiden rapautuessa ja toimintaympäristön jatkuvasti muuttuessa oman minuuden tarkastelu ja refleksiivisen projektin muodostaminen voi muodostua keskeiseksi elämänsä jaksottajaksi. Jos samalla psyyken ymmärretään rakentuvan oleellisesti lapsuudenaikaisten tapahtumien päälle, refleksiivinen tarkastelu kohdistunee merkittävältä osin lapsuuteen ja sen vaikutuksiin nykyhetkessä.

Tässä yhteydessä osuva voi olla myös Blattererin huomio siitä, että jatkuvasti muuttuvan toimintaympäristön keskellä oma minuuks saattaa muodostua ainoaksi pysyvyyden lähteeksi. Blattererin kuvaaman kahden aikuisuuden käsityksen (ks. luku 2.2.4.2) tavoin epävarma, muuttuva ympäristö saattaa näyttäytyä epäautenttisenä, ja pysyvyyden lähde, oma minuuks ja muut psyykkiset kokemukset, autenttisempina. Blattererin ajatuksista edelleen ammentaan, pohdinnan arvoista myös on, onko lapsenkaltaisuuden arvostaminen, esimerkiksi aikuislasten elämäntyylin muodossa, oikeastaan adaptiivinen suhtautumistapa nuorten aikuisten aiempaa epävarmempaan yhteiskunnalliseen asemaan. Blattererin ja Marynkin mukaan esimerkiksi valmius muuttua voi olla nykyaikaisessa työelämässä adaptiivisempaa kuin perinteiseen aikuisuuteen liitetty vakaus ja lojaliteetti.

Lapsenkaltaisuuden arvostamisessa voinee siis olla kyse myös uudenlaisen aikuisuuden määrittelystä (Blatterer). Vaikka Blatterer korosti nykyaikaisen aikuisuuden analyysissään rakenteellisia tekijöitä, normit, arvot ja ihanteet saattavat olla muutoksessa myös ilman yhteiskunnan rakenteiden muutokseen pakottavaa vaikutusta. Autio ja Vänskä (2009, 65–65) kysyvät, onko infantilistisessa eetoksessa mahdollisesti kyse myös pyrkimyksestä irtautua ”aikuisten maailmaa” rajoittavista ajattelutavoista ja kategorisoinneista ”lasten maailman” avoimuuteen – ja miksi se, että aikuiset ja lapset pitävät samoista kulutustuotteista, merkitsisi aikuisuuden katoamista?

Perinteisen ikäkäsityksen mukaisen aikuisuuden ja uudenlaisen aikuisuuden, jossa lapsenkaltaiset ominaisuudet ovat sallittuja ja tavoiteltaviakin, välistä määrittelykamppailua on mielestäni

nähtävissä myös lapsenkaltaisuuden käsittelyssä eri medioissa. Kun lapsenkaltaisuus esiintyy esimerkiksi lehtijutuissa kielteisessä valossa, taustaoletuksena vaikuttaisi olevan perinteisen ikäkäsityksen normatiivisuus: aikuisten ei esimerkiksi tulisi räyhätä (HS 31.7.2020), loukkaantua tunteiden vallassa (HS 17.12.2019) tai syytellä muita vastuuttomasti (YLE 7.10.2020). Kun taas kyse on myönteisestä lapsenkaltaisuudesta, taustalla vaikuttaisivat olevan lapsuuden kultin mukaiset ajatukset: aikuinen voi olla esimerkiksi lapsenkaltaisesti utelias tai vilpitön (Lapin Kansa 14.01.2017), innokas oppimaan uutta (YLE 22.10.2020) tai kykenemätön kontrolloimaan elämää (YLE 27.9.2018). Toisaalta lehtijutuissa siis perinteisen ikäkäsitys nostaa päätään ja lapsenkaltaisuus määrittyy aikuisuudessa kielteiseksi, yhtäältä taas haetaan uudenlaista, ymmärtäväisempää ja idealisoivaakin suhtautumistapaa lastenkaltaisuuteen. Blattererin näkemysten mukaisesti tällaisissa puhetavoissa voinee olla kyse aikuisuuden määreitä koskevasta kamppailusta.

Mahdottomana en pitäisi myöskään sitä, että perinteinen ikäkäsitys nostetaan keskusteluareenoilla esille silloin, kun aikuiset eivät kykene täyttämään perinteisiä määreitä – kuten uutisoinnissa Thunbergista –, ikään kuin osoituksena perinteisen ikäkäsityksen ongelmallisuudesta. Thunbergia koskevassa uutisoinnissahan juuri lapset näyttäytyivät lopulta aikuisia kykenevämpinä aitoon kypsyyteen. Vaikka asetelmassa aikuisilta näennäisesti peräänkuulutetaan perinteisiä määreitä, voi kyseessä olla myös keino alleviitata perinteisten määreiden keinotekoisuutta.

5.3 Pohdinta

Aineistossa erityisen erottuvaa oli myönteinen suhtautuminen lapsenkaltaisuuteen aikuisuudessa. Tutkielman lähtökohdat, lapsenkaltaisuuden käsittely tietokirjallisuudessa sekä eri medioissa, viitoittivat toisenlaiseen suuntaan. Lapsenkaltaisuus piirtyi esimerkiksi Thunbergia koskevassa uutisoinnissa pikemminkin kielteiseksi ominaisuudeksi aikuisuudessa, ja nuoren Thunbergin kypsyyden ihailtavaksi. Vastaavasti teoriaosuudessa käsiteltiin sitä, kuinka aikuisuuden myöhentyminen on tavattu nähdä pääosin kielteisenä kehityssuuntana. Myös aikuislasten ilmiötä on teoretisoitu osin ongelmanäkökulmasta: esimerkiksi Cross'n mukaan aikuislasten ilmiön taustalla ei ole uutta tiedostavampaa suhtautumistapaa kypsyyteen ja aikuisuuteen, vaan hämmennyneisyyttä.

Aineistossa suhtautuminen lapsenkaltaisuuteen oli sitä vastoin pääosin myönteistä. Lapsenkaltaisuuteen liitettiin monia myönteisiä ja tavoiteltavia ominaisuuksia aina aidosta

minuudesta elämänmyönteisyyteen ja järjen ylittävään viisauteen. Silloinkin, kun lapsenkaltaisuus sävyttyi vääristyneeksi tai kontrollointia vaativaksi, vääristyneisyyden lähteen ymmärrettiin olevan aikuisissa tai kontrolloinnin aikuisten vastuulla. Esimerkiksi Miller katsoi, että aikuisten väkivaltaisuuden taustalla vaikuttavat aina aikuisten toimesta loukatun lapsen kokemukset. Tällainen myönteinen suhtautumistapa muistuttaa teoriaosuudessa käsiteltyä lapsuuden kulttia, jossa lapsen kokemusmaailma nähdään ihanteellisena, ja aikuisten sosiaalinen todellisuus ja instituutiot lasten kokemusmaailmaa turmelevina.

Kiinnostavaa aineistossa oli myös se, kuinka lapsenkaltainen kokemusmaailma ymmärrettiin väistämättömäksi osaksi aikuisuutta. Sisäisen lapsen tai lapsenkaltaisen kokemisen nähtiin olevan jotakin hyvin todellista, jonka vaikutuksia yksilö ei voi omin voimin estää. Lapsenkaltaisuuden kieltämisen seurauksena saattoi olla esimerkiksi sairastuminen. Lapsenkaltaisuuden vaaliminen nähtiin myös normatiivisena, vastuulliseen aikuisuuteen kuuluvana toimintana Hellstenillä.

Lapsenkaltaisuuden ihannointia ja pitämistä väistämättömänä voidaan tulkita vasten laajempia yhteiskunnallisia kehityskulkuja, mikä oli pyrkimyksenä myös toisen tutkimuskysymyksen vastauksessa. Tarkasteluun voisi lisätä sen teoriaosuudessa vähemmän käsitellyn huomion, että Millerin ajatusten kuvataan tuoneen uudella tavalla lapsen näkökulman lapsipsykologiaan ja -psykiatriaan. Jos aiemmin esimerkiksi lasten kaltoinkohtelua on pidetty tavanomaisena kasvatukseen, voi lapsen näkökulman painokas korostaminen olla keino pyrkiä muuttamaan asenneympäristöä. Miller (1996, 164) huomioi itsekkin, että esimerkiksi sana regressiivinen on usein saanut halventavan sävyn asiantuntijoiden puheessa. Oletettavaa on, että Millerillä on teostensa kirjoittamisen taustalla ollut pyrkimys muuttaa käsityksiä siitä, kuinka lapsenkaltaisuuteen sekä lapsuudessa että aikuisuudessa suhtaudutaan. Ottaen huomioon, kuinka yleistä lapsenkaltaisuuden näkeminen kielteisenä yhä nykypäivänä on, voi tällaisia tavoitteita nähdä mahdollisesti myös Millerin teosta tuorempien Hellstenin ja Takasen teosten taustoilta.

Vaikka Hellsten ja Takanen pitivät sisäistä lasta hyvinkin todellisena, on mielestäni varteenotettavaa pohtia myös sitä, missä määrin sisäinen lapsi toimii itseapukirjallisuudessa metaforana psykologiselle ymmärrykselle lapsuuden vaikutuksesta yksilön psyykeen. Huolimatta Freudin psykoanalyttisen teorian lähinnä historiallisesta asemasta nykypäivän akateemisessa psykologiassa, voidaan sen kulttuurisia vaikutuksia pitää mittavina. Psykoanalyttisen teorian on

kuvattu muuttaneen esimerkiksi sitä, kuinka arkielämän tapahtumiin ja yksilön henkilökohtaiseen historiaan suhtaudutaan (ks. luvut 2.2.2-2.2.3, 2.3.5.1). Sisäinen lapsi saattaisi, Steedmaninkin ajatuksia mukaillen, toimia hyödyllisenä kielikuvallisena välineenä akateemisessa psykologiassa jo varsin tavanomaisena pidetyn teoreettisen ymmärryksen kommunikoimiseen laajoille yleisöille helposti lähestyttävässä muodossa. Samaan tapaan Mikkonen (2006) esittää, että persoonallisuus- ja vuorovaikutusteoria transaktioanalyysin helposti omaksuttava terminologia vanhemman, aikuisen ja lapsen minätiloista on voinut johtaa transaktioanalyysin suureen suosioon populaarikirjallisuudessa.

Lapsenkaltaisen kokemisen väistämättömyys ja toisaalta hyvin selkeät kuvaukset siitä, mitä lapsenkaltainen kokeminen on, herättävät toisaalta myös pohdintaa siitä, missä määrin 'lapsi' edustaa aineistossa kyseenalaistamattomissa olevien, lapsuutta ja lapsia koskevien totuuksien säilöä (ks. luku 2.2.3.1). Kuten teoriaosuudessa käytiin läpi, Brophyn mukaan lapsen käsite tarjoaa aikuisille käsitteellisen kiintopisteen, jonka avulla lapsuuteen liittyviä tunteita ja toiveita on mahdollista tutkia. Koska lapsuuden kokemuksia on jälkikäteen usein haastava todistaa, lapsen kokemusmaailmaan voidaan liittää hyvin monenlaisia asioita – mahdollisesti myös aikuisten omia toiveita, ahdistuksia ja katumuksia. Tähän Brophyn ajatukseen yhdistäisin vielä sen huomion, että koska jokainen aikuinen on ollut lapsi, voidaan kaikilla katsoa olevan ensi käden tietoa ja oikeus puhua lapsen kokemusmaailmasta. Sitä vastoin lapsen kyvyt puhua kokemuksistaan ovat rajalliset. Lapsen kokemusmaailma säilyy siten osin tuntemattomana, kunnes aikuisena kyvyt kuvata kokemusmaailmaa paranevat. Katsoisin, että myös esimerkiksi totuudellisuuden yhdistäminen eläimiin lapsuuden kultissa saattaa noudattaa samantapaisia ajatuskulkuja. Koska eläimet eivät voi kertoa kokemuksistaan, voivat eläimet tarjota kohteen, joihin ulkoistaa totuuksiksi ymmärrettyjä asioita.

6 Lopuksi

Tässä tutkielmassa tarkasteltiin käsityksiä aikuisten lastenkaltaisuudesta itseapukirjallisuudessa ja sitä, millaisia laajempia kulttuurisia merkityksiä aikuisten lastenkaltaistamiseen mahdollisesti liittyy. Tutkielman tulokseksi saatiin, että itseapukirjallisuudessa esiintyi toisaalta hyvin perinteisiä käsityksiä esimerkiksi riippuvaisuudesta ja voimakkaista, hallitsemattomista tunteista lapsenkaltaisina aikuisuudessa. Perinteisistä ikäkäsityksistä poiketen lapsenkaltaiseksi aikuisuudessa yhdistettiin yhtäältä myös autenttisuus, kuten totuudellisuus, aidot tunteet ja tarpeet

sekä todellinen minuuks, sekä tietynlaiset suhtautumistavat elämään, kuten elämänmyönteisyys ja nöyryys. Aineistossa keskeisimpinä käsityksinä nostettiin esiin tunteellisuus ja tarvitsevuus, autenttisuus, epäitsenäisyys ja tietynlaiset suhtautumistavat.

Vaikka aineistossa olikin nähtävissä jaottelua tavoiteltaviin ja normaaleihin sekä välteltäviin ja häiriintyneisiin lapsenkaltaisiin ominaisuuksiin, kokonaisuudessaan lapsenkaltaisuus nähtiin aikuisuudessa myönteisenä. Häiriintyneet lapsenkaltaiset ominaisuudet, kuten liiallinen riippuvaisuus, nähtiin joko ei-luonnollisina, hankalien lapsuusolojen seurauksena muodostuvina tai aikuisten vastuulla olevina ominaisuuksina. Käsitykset lapsenkaltaisuudesta aikuisuudessa mukailivatkin kokonaisuudessaan enemmän lapsuuden kultin mukaista lapsuuden ihannoitua kuin esimerkiksi aikuisuuden myöhentymistä koskevassa kirjallisuudessa esiintyvää ja perinteisestä ikäkäsityksestä juontavaa, kriittistä suhtautumista aikuisten lapsenkaltaisuuteen. Aikuisten lastenkaltaistamisen kulttuurisista taustatekijöistä tutkielmassa nostettiin puolestaan esiin erityisesti perinteisen ikäkäsityksen yhä nykypäivään ulottuva normatiivisuus, ja toisaalta uudenlainen, etenkin psykologiasta juontava ymmärrys lapsuuden vaikutuksista aikuisuudessa. Lisäksi pohdittiin erityisesti rakenteellisten muutosten, kuten nykyaikuisten aiempaa epävarmemman aseman työelämässä, vaikutusta lapsenkaltaisten piirteiden arvostuksen kasvamiseen.

Tutkielman puutteina voidaan pitää ainakin aineiston suppeutta ja teoriaosuuden valikoituneisuutta. Vaikka laadullisessa tutkimuksessa aineistoa on usein vähemmän, tutkielman aineistoa voidaan pitää myös oikeutetusti vinoutuneena: Hellsteniltä oli mukana kaksi kirjaa, kun kaikilta muilta kirjoittajilta yhden. Ei-suomalaisia kirjoittajia aineistossa oli niin ikään vain yksi. Aineiston edustavuutta olisi voinut parantaa esimerkiksi siten, että Hellstenin toinen kirja olisi korvattu jollakin ei-suomalaisen kirjoittajan teoksella. Toisaalta kolme kirjoittajaa piti analyysin kohtuullisen mittaisena: neljännen kirjoittajan ottaminen mukaan olisi tietänyt lisälukuja aineiston esittelyyn ja analyysiin. Hellstenin 2. teos on myös jatkoa 1. teokselle, niistä löytyy molemmat teokset sisältävä yhteisteos ja teoksia käsiteltiin analyysissä kuin yhtenä teoksena.

Huolimatta melko laajasta teoriaosuudesta, teoriaosuus on silti katsaus vain tiettyihin teorioihin. Teoreettinen näkökulma ja aineistosta teorian valossa esiin nostetut huomiot olivat siten tiettyjen, valikoitujen teorioiden rajaamia. Toisenlaisten teorioiden ohjaamana myös aineistosta tehdyt havainnot olisivat voineet olla erilaisia. Vaikka tutkielmassa pyrittiin valitsemaan

tutkimusongelman kannalta merkityksellisiä teorioita ja teorioiden valintaa perusteltiin, myös useat muut lähdeteokset olisivat voineet olla käyttökelpoisia. Teoriaosuuden näkökulmia olisi voinut laajentaa esimerkiksi Balduccin (2016) teoksella, joka käsittelee Cross'n tapaan mieslapsia medioissa ja kypsyiden, aikuisuuden ja lapsuuden käsitysten muutoksia. Myös esimerkiksi kulttuurisen primitivismin, psykoanalyttisen teorian kehityksen tai minuuskäsitysten teorioista olisi voitu etsiä muitakin lähteitä; aiheista on kirjoitettu enemmänkin. Esimerkiksi vaikka minuus oli keskeisessä osassa Steedmanin (1995) teoriassa, ei minuutta sinänsä määritelty teoriaosuudessa. Tietynlainen sokea piste tutkielmassa oli myös muun muassa Blattererilla, Marylla ja Bernardinilla esiintynyt käsitys nykyaikuisen epävarmasta yhteiskunnallisesta tilanteesta. Teesiä epävarmuuden lisääntymisestä ei lähdetty tutkielmassa haastamaan, vaikka esimerkiksi puhetta työelämän epävarmuuden lisääntymisestä on tutkimuskirjallisuudessa myös kritisoitu (Pyöriä & Ojala 2016). Toisaalta tutkielmassa ei pyritty esittämään kaikenkattavaa näkökulmaa aikuisten lastenkaltaistamiseen itseapukirjallisuudessa tai laajemmin länsimaisessa kulttuurissa, vaan tutkielma on yksi katsaus ilmiöön, mikä täydentää ja mitä voidaan täydentää muulla tutkimuksella.

Tutkielma pyrki vastaamaan aikuisten lastenkaltaistamista käsittelevän tutkimuskirjallisuuden vähyyteen. Vaikka aineistona oli yleistajuista psykologista itseapukirjallisuutta, aineistossa esiintyvien käsitysten katsottiin tutkielmassa edustavan yleisempiä kulttuurisia uskomuksia. Ottaen huomioon, kuinka yleinen puhetapa aikuisten vertaaminen lapsiin on, ja kuinka vahvoja normaatiivisia konnotaatioita vertaamiseen voi sisältyä, aikuisten lastenkaltaistamista voidaan pitää tärkeänä tutkimuskohteena. Siinä missä ikääntyneiden aikuisten lastenkaltaistamisen haitallisiin seurauksiin on tutkimuskirjallisuudessa kiinnitetty huomiota, ei esimerkiksi mielenterveyden häiriöistä kärsivien henkilöiden tai poliitikkojen lastenkaltaistaminen vaikuttaisi niittäneen samanlaista tutkimuksellista mielenkiintoa. Samoin kuin ikääntyneiden lastenkaltaistamista, myös nuorempien aikuisten lastenkaltaistamista voitaisiin mielestäni tutkia lisää esimerkiksi terveydenhuollon kontekstissa. Aikuisen käsitteen jäädessä tutkimuskirjallisuudessa usein standardikategorian asemaan, ymmärrystä aikuisten lastenkaltaisuuden laajemmista kulttuurisista merkitystä voitaisiin syventää myös teoreettisella ja perustutkimuksellisellakin tasolla.

Lähteet

Ala-Mettälä, Helena (1986) Lyhenevä lapsuus katoava aikuisuus. *Aikuiskasvatus* 6:4, 210–211.

Alanen, Leena (2001) Lapsuus yhteiskunnallisena ilmiönä. Teoksessa Anne Sankari & Jyrki Jyrkämä (toim.) *Lapsuudesta vanhuuteen: iän sosiologiaa*. Tampere: Vastapaino, 161–181.

APA Dictionary of Psychology (2020) Popular Psychology. Verkkójulkaisu. <https://dictionary.apa.org/popular-psychology>. Tarkistettu 1.4.2021.

Arnett, Jeffrey (2000) Emerging Adulthood: A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties. *The American Psychologist* 55:5, 469–480.

Balducci, Anthony (2016) *I Won't Grow Up!: The Comic Man-child in Film from 1901 to the Present*. Jefferson, North Carolina: McFarland.

Bernardini, Jacopo (2014a) The Infantilization of the Postmodern Adult and the Figure of Kidult. *Postmodern Openings* 5:2, 39–55.

Bernardini, Jacopo (2014b) The Postmodern Infantilization of the Media. *Fast Capitalism* 11:1, 17–22.

Bernardini, Jacopo (2013) The Role of Marketing in the Infantilization of the Postmodern Adult. *Fast Capitalism* 10:1, 129–135.

Blatterer, Harry (2007a) Contemporary adulthood. Reconceptualizing an uncontested category. *Current sociology* 55:6, 771–792.

Blatterer, Harry (2007b) *Coming of Age in Times of Uncertainty*. Berghahn Books.

Boas, George (1991) *The Cult of Childhood*. :Spring Publications.

Brophy, Rachel (2016) Beautiful monsters, strange children and the problem of making distinctions. *Global Studies of Childhood* 6:2, 177–189.

Burnham, Peter (2018) Fordism. Teoksessa Garret Brown & Iain McLean & Alistair McMillan (toim.) *The Concise Oxford Dictionary of Politics and International Relations*. Oxford: Oxford University Press.

Brzezińska, Anna & Czub, Tomasz & Czub, Magdalena & Kaczan, Radoslaw & Piotrowski, Konrad & Rękosiewicz, Małgorzata (2012) Postponed or delayed adulthood. *Educating competencies for democracy*, 135–157.

Carr, Susan & Hancock, Susan (2017) Healing the inner child through portrait therapy: Illness, identity and childhood trauma. *International Journal of Art Therapy* 22:1, 8–21.

Christensen, Kyle (2021) The monstrous man-boy: white masculinity's uncanny immaturity in contemporary horror. *Esijulkaisu. Communication Quarterly*, esijulkaisu, 1–25. DOI: <https://doi.org/10.1080/01463373.2021.1879887>.

Clarke, John (2015) Kulttuuri, kulttuurintutkimus ja hyvinvointivaltiot. Teoksessa Janne Autto & Mikael Nygård (toim.) *Hyvinvointivaltion kulttuurintutkimus*. Vantaa: HansaPrint, 42–70.

Cleckley, Hervey (2016) *The Mask Of Sanity*. Hauraki Publishing.

Cross, Gary (2011) *Men to boys the making of modern immaturity*. New York; Chichester: Columbia University Press.

Douven, Igor (2017) Abduction. Teoksessa Edward Zalta (toim.) *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Verkkojulkaisu. <https://plato.stanford.edu/archives/sum2017/entries/abduction/>. Tarkistettu 1.4.2021.

Elder-Vass, Dave (2012) *The reality of social construction*. Cambridge: Cambridge University Press.

Fadjukoff, Päivi (2007) Identity formation in adulthood. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Furedi, Frank (2004) Therapy culture: Cultivating vulnerability in an uncertain age. London: Routledge.

Furedi, Frank (2003) The children who won't grow up. Spiked, 29.7.2003. Verkkojulkaisu. <https://www.spiked-online.com/2003/07/29/the-children-who-wont-grow-up/>. Tarkistettu 21.4.2021.

Geertz, Armin (2004) Can we move beyond primitivism? On recovering the indigenes of indigenous religions in the academic study of religion. Teoksessa Jacob Olupona (toim.) Beyond Primitivism: Indigenous Religious Traditions and Modernity. New York: Routledge, 37–70.

Giddens, Anthony (1990) The Consequences of Modernity. Cambridge: Polity Press.

Giddens, Anthony (1991) Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age. Cambridge: Polity Press.

Cordón, Luis (2005) Popular psychology: an encyclopedia. Westpot: Greenwood Publishing Group.

Grannon, Richard (2016) Bumping into the Narcissistic Mother, NLP Evil, inner child, misandry around abuse. Verkkojulkaisu. <https://www.youtube.com/watch?v=4l8ZP3zDu7k>. Tarkistettu 11.4.2021.

Cunningham, Hugh (2014) Children and Childhood in Western Society Since 1500. London: Routledge.

Haapasalo, Jaana (1991) Cleckleyn psykopaatin muotokuva haastatteluvastausten valossa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston psykologian laitos.

Halonen, Arto (2015) Valkoinen raivo -dokumenttielokuva. Lainaus elokuvan kohdasta 33:33–33:39.

Harris, John & Vicky, White (2013) Infantilization. Teoksessa John Harris & White Vicky (toim.) A Dictionary of Social Work and Social Care. Oxford: Oxford University Press.

Hawke, Lisa & Provencher, Martin (2011) Schema Theory and Schema Therapy in Mood and Anxiety Disorders: A Review. *Journal of Cognitive Psychotherapy* 25:4, 257–276.

Heikkilä, Riie (2017) Suomalainen kulttuuriosallistuminen ja eriarvoisuus: ei-osallistujien jäljillä. *Kulttuuripolitiikan Tutkimuksen Vuosikirja*, 6–19.

Heinonen, Aku & Raevaara, Tiina (2012) Yliopistojen kolmas tehtävä jää vaille toteutusta ja tukea. *Tieteessä tapahtuu* 30:5, 3–8.

Hellsten, Tommy (1993) *Elämän lapsi: Vastuulliseen aikuisuuteen*. Helsinki: Kirjapaja.

Hellsten, Tommy (1999) *Virtahepo olohuoneessa & Elämän lapsi*. Helsinki: Kirjapaja.

Hellsten, Tommy (2016) *Virtahepo olohuoneessa*. Helsinki: Kirjapaja.

Hruby, George (2001) Sociological, Postmodern, and New Realism Perspectives in Social Constructionism: Implications for Literacy Research. *Reading Research Quarterly* 36:1, 48–62.

Ihminen tavattavissa -koulutusohjelman verkkosivut. Yrityksemme. <https://ihminentavattavissa.fi/yrityksemme>. Tarkistettu 3.12.2020.

Illouz, Eva (2008) *Saving the modern soul: Therapy, emotions, and the culture of self-help*. Berkeley: University of California Press.

Immonen, Visa (2011) Heraldisista tunnuksista ruokailuvälineisiin – Ruumiillisuuden ja henkilöyden arkeologisia ilmentymiä. *Muinaistutkija* 2011:3, 2–11.

Joffe, Hélène & Yardley, Lucy (2004) Content and thematic analysis. Teoksessa David Marks & Lucy Yardley (toim.) Research methods for clinical and health psychology. London: Sage, 56–68.

Jokinen, Pauliina (2018) Oletko hyvin suorituskeskeinen tai toisten toiveisiin mukautuva? Selityksenä voi olla lapsuudessa syntynyt tunnelukko – Tästä on kyse self help -hitissä. Helsingin Sanomat 29.5.2018. Verkkajulkaisu. <https://www.hs.fi/elama/art-2000005698851.html>. Tarkistettu 12.4.2021.

Jongsma, Karin & Schweda, Mark (2018) Return to childhood? Against the infantilization of people with dementia. *Bioethics* 32:7, 414–420.

Jyrkämä, Jyrki (2001) Aika tutkimuksessa ja elämäkulussa. Teoksessa Anne Sankari & Jyrki Jyrkämä (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen: iän sosiologiaa. Tampere: Vastapaino, 117–150.

Kallionpää, Katri (2017) Tunnelukko voi saada toimimaan vastoin järkeä – Älä syyttele itseäsi, sillä tunteitaakin voi treenata, sanoo terapeutti. Helsingin Sanomat 10.3.2017. Verkkajulkaisu. <https://www.hs.fi/elama/art-2000005121418.html>. Tarkistettu 12.4.2021.

Kasurinen, Riina (2020) Psykiatreja valmistuu puolet liian vähän, ala ei houkuttele – Baarimikko rakasti ihmisten kuuntelemista, ja nyt hänestä tulee psykiatri. YLE 23.10.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11607782>. Tarkistettu 22.4.2021.

King, Margaret (2007) Concepts of Childhood: What We Know and Where We Might Go. *Renaissance Quarterly* 60:2, 371–407.

Koivisto, Maaria & Korkeila, Jyrki (2020) Epävakaa persoonallisuushäiriö. Duodecim, Terveyskirjasto. Verkkajulkaisu. https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00994. Tarkistettu 13.11.2020.

Kracauer, Siegfried (1952) The Challenge of Qualitative Content Analysis. *Public Opinion Quarterly* 16:4, 631–642.

Krippendorff, Klaus (2019) Content analysis: An Introduction to Its Methodology. Beverly Hills: Sage.

Kuusela, Pekka (2006) Realismi, kriittinen realismi ja sosiaalitieteet. Teoksessa Pekka Kuusela & Vuokko Niiranen (toim.) Realismin haaste sosiaalitieteissä. Kuopio: Unipress, 9–21.

Laukkanen, Anu & Colliander, Marjukka & Teikari, Anne (2018) Tarvitseva, ulkopuolella, vailla: Kulttuurin saavutettavuuden tulkintoja kulttuuri-, sosiaali- ja terveystieteiden henkilöstön puheessa. Kulttuuripolitiikan Tutkimuksen Vuosikirja 3:1, 6–20.

Lehmusvesi, Jussi (2017) Tunnelukot saavat meidät elämään kärsimyksessä, mutta menestysarja This Is Us voi auttaa avaamaan ne. Helsingin Sanomat 24.8.2019. Verkkojulkaisu. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006214277.html>. Tarkistettu 12.4.2021.

Lehtonen, Mikko (1994) Kulttuurintutkimus modernin kritiikkinä. Niin & näin 1:94, 12–19.

Lilienfeld, Scott & Lynn, Steven & Ruscio, John & Beyerstein, Barry (2011) 50 great myths of popular psychology: Shattering widespread misconceptions about human behavior. Hoboken: John Wiley & Sons.

Lipasti, Roope (2018) Saavuttamaton aikuisuus. Yle uutiset 27.9.2018. Verkkojulkaisu. <https://yle.fi/uutiset/3-10420037>. Tarkistettu 12.4.2021.

Lowry, Rich (2019) Don't Listen to Greta Thunberg. National Review 24.9.2019. Verkkojulkaisu. <https://www.nationalreview.com/2019/09/greta-thunberg-climate-activist-united-nations>. Tarkistettu 30.11.2020.

Madsen, Ole (2014) Therapeutic Culture. Teoksessa Thomas Teo (toim.) Encyclopedia of Critical Psychology. Verkkojulkaisu. https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-1-4614-5583-7_313. Tarkistettu 31.3.2019.

Marin, Marjatta (2001) Tarkastelukulmia ikään ja ikääntymiseen. Teoksessa Anne Sankari & Jyrki Jyrkämä (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen: iän sosiologiaa. Tampere: Vastapaino, 17–48.

Marin, Marjatta (2001) Aikuisuus ja keski-ikäisyys. Teoksessa Anne Sankari & Jyrki Jyrkämä (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen: iän sosiologiaa. Tampere: Vastapaino, 225–258.

Marson, Stephen & Powell, Rasby (2014) Goffman and the infantilization of elderly persons: a theory in development. *Journal of Sociology and Social Welfare* 41:4, 143–158.

Mary, Aurèlie (2012) The Illusion of the Prolongation of Youth – Transition to Adulthood among Finnish and French Female University Students. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Mary, Aurèlie (2019) Transitions to adulthood in flux. Assessing coming of age through an historical lens in Finland and France. *Sociologija*, 61:2, 167–185.

Mikkonen, Juha (2006) Transaktioanalyysi persoonallisuus- ja vuorovaikutusteorianä. *Psykologia* 41:5, 328–344.

Miller, Alice (1996) Lahjakkaan lapsen draama ja todellisen itseiden etsintä. Juva: WSOY.

Miller, Martin (2018) The True “Drama of the Gifted Child”: The Phantom Alice Miller – The Real Person. Poland: Amazon Fulfillment.

Montero, Maritza (1998) The Perverse and Pervasive Character of Reality: Some Comments on the Effects of Monism and Dualism. Teoksessa Ian Parker (toim.) Social constructionism, discourse and realism. California: Sage, 119–131.

Mäkinen, Esa (2020) Vihjailemalla maskien kieltämisestä sosiaali- ja terveysministeriö on kuin kiukutteleville lapsille ärähtelevä vanhempi. Helsingin Sanomat 6.6.2020. Verkkojulkaisu. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006531198.html>. Tarkistettu 2.12.2020.

Nehring, Daniel & Kerrigan, Dylan (2020) Thin selves: popular psychology and the transnational moral grammar of self-identity. *Consumption, Markets and Culture* 23:4, 319–341.

Niiniluoto, Ilkka (2006) Kriittinen tieteellinen realismi. Teoksessa Pekka Kuusela & Vuokko Niiranen (toim.) *Realismin haaste sosiaalitieteissä*. Kuopio: Unipress, 23–44.

NPR.org (2019) Transcript: Greta Thunberg's Speech At The U.N. Climate Action Summit. National Public Radio 23.9.2019. Verkkojulkaisu. <https://www.npr.org/2019/09/23/763452863/transcript-greta-thunbergs-speech-at-the-u-n-climate-action-summit?t=1604924369924>. Tarkistettu 9.11.2020.

Oinonen, Eriikka (2001) Perheellistyminen ja vanhemmuus aikuisuuden määrittäjinä. Teoksessa Tapio Kuure (toim.) *Aikuistumisen pullonkaulat: Nuorten elinolot -vuosikirja*. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo Oy, 109–125.

Pelli, Petja (2019) Greta Thunberg saa aikuiset näyttämään teineiltä. *Helsingin Sanomat* 17.12.2019. Verkkojulkaisu. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006345326.html>. Tarkistettu 12.4.2021.

Peltonen, Matti (2013) Ariès mentaliteettien historian pioneerina. Teoksessa Matti Peltonen (toim.) *Ariès ja historian salaisuus. Historia mirabilis 10*. Turku: Turun Historiallinen Yhdistys, 14-43.

Pihlström, Sami (2014) Idealismi ja realismi. Syrjämäki, Sami & Kannisto, Toni (toim.) *Logosensyklopedia. Eurooppalaisen filosofian seura ry*. <http://filosofia.fi/node/6717>. Tarkistettu 26.4.2021.

Plastow, Gerard (2015) *What is a child? Childhood, psychoanalysis, and discourse*. London: Karnac.

Postman, Neil (1985) *Lyhenevä lapsuus*. Juva: WSOY.

Pyöriä, Pasi & Ojala, Satu (2016) Prekaarin palkkatyön yleisyys: liioitellaanko työelämän epävarmuutta? *Sosiologia* 53:1, 45–63.

Rahikainen, Marjatta (2005) Philippe Ariès ja lapsuuden historia. *Tieteessä tapahtuu* 23:3, 38–42.

Raitanen, Marko (2001) Aikuistuminen – uusi vaihe elämässä vai uusi elämä vaiheessa? Teoksessa Anne Sankari & Jyrki Jyrkämä (toim.) *Lapsuudesta vanhuuteen: iän sosiologiaa*. Tampere: Vastapaino, 187–216.

Rantamaa, Paula (2001) Ikä ja sen merkitykset. Teoksessa Anne Sankari & Jyrki Jyrkämä (toim.) *Lapsuudesta vanhuuteen: iän sosiologiaa*. Tampere: Vastapaino, 49–97.

Riley, Kelley (1993) *The concept of inner child as experienced by adult survivors of child sex abuse*. Texas tech university. Väitöskirja.

Rose, Jacqueline (1984) *The Case of Peter Pan, or The Impossibility of Children's Fiction*. London: Macmillan Press.

Rossi, Venla (2020) Oikeutta aikuisille. *Helsingin Sanomat* 26.1.2020. Verkkajulkaisu. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000006383585.html>. Tarkistettu 2.12.2020.

Ruotanen, Ville (2017) Lauantaivieras: kun kysymys tuntuu tyhmältä, se jää esittämättä – Mikä estää aikuisen uteliaisuuden? *Lapin Kansa* 14.01.2017. Verkkajulkaisu. <https://www.lapinkansa.fi/lauantaivieras-kun-kysymys-tuntuu-tyhmalta-se-jaa/63753>. Tarkistettu 11.4.2021.

Räty, Reekka (2020) Aikuiset, pilalla. *Yle uutiset* 7.10.2020. Verkkajulkaisu. <https://yle.fi/uutiset/3-11580681>. Tarkistettu 12.4.2021.

Saarikoski, Saska (2019) Vakavakasvoinen Greta Thunberg on kuin itse tulevaisuus, joka on tullut vaatimaan meitä tilille – Mutta miten 16-vuotias kestää tällaisen kuorman? *Helsingin Sanomat*

24.2.2019. Verkkajulkaisu. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006012286.html>. Tarkistettu 25.2.2019.

Salari, Sonia & Rich, Melinda (2001) Social and Environmental Infantilization of Aged Persons: Observations in two Adult Day Care Centers. *International Journal of Aging & Human Development* 52:2, 115–134.

Salmenniemi, Suvi & Bergroth, Harley & Nurmi, Johanna & Perheentupa, Inna (2019) From Culture to Assemblages: An Introduction. Teoksessa Suvi Salmenniemi & Harley Bergroth & Johanna Nurmi & Inna Perheentupa. *Assembling Therapeutics: Cultures, Politics and Materiality*. London: Routledge, 1–19.

Salmenniemi, Suvi & Vorona, Mariya (2014) Reading self-help literature in Russia: governmentality, psychology and subjectivity. *The British Journal of Sociology* 65:1, 43–62.

Salonen, Anna & Pessi, Anne (2020) Toimijana terapeutisessa kulttuurissa: Tutkimus oma-apukirjallisuuden lukijoiden lukukokemuksista. *Kulttuurintutkimus* 36:3-4, 16–30.

Sankari, Anne & Jyrkämä, Jyrki (2001) Esipuhe. Teoksessa Anne Sankari & Jyrki Jyrkämä (toim.) *Lapsuudesta vanhuuteen: iän sosiologiaa*. Tampere: Vastapaino, 7–13.

Sapsford, Roger & Still, Arthur & Miell, Dorothy & Stevens, Richard & Wetherell, Margaret (toim.) (1998) *Theory and social psychology*. London: Sage.

Seaman, Aaron (2020) “Like He’s a Kid”: Relationality, Family Caregiving, and Alzheimer’s Disease. *Medical Anthropology* 39:1, 29–40.

Social Theory Re-Wired (2016) Late Modernity. <http://routledgesoc.com/category/profile-tags/late-modernity>. Verkkajulkaisu. Tarkistettu 24.2.2019.

Soft White Underbelly (2019) Crack Addict interview-Alisha. Verkkajulkaisu. <https://www.youtube.com/watch?v=nFGgiqQghOQ>. Tarkistettu 11.4.2021.

Stanovich, Keith (2013) *How to think straight about psychology*. Boston: Pearson.

Steedman, Carolyn (1995) *Strange Dislocations: Childhood and the Idea of Human Interiority, 1780-1930*. London: Virago.

Stevenson, David & Balling, Kitte & Kann-Rasmussen, Nanna (2017) Cultural participation in Europe: shared problem or shared problematisation? *International Journal of Cultural Policy* 23:1, 89–106.

Strellman, Urpu & Vaattovaara, Johanna (toim.) (2013) *Tieteen yleistajuistaminen*. Helsinki: Gaudemus.

Sutela, Hanna (2012) Aikuisuuteen siirtymisen ehdot muuttuvat. Tilastokeskuksen hyvinvointikatsaus 2012:1. Verkkojulkaisu. https://www.stat.fi/artikkelit/2012/art_2012-03-12_010.html?s=0. Tarkistettu 11.4.2021.

Takanen, Kimmo (2011) *Tunne lukkosi: Vapaudu tunteiden vallasta*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Tamminen, Tapani (2010) *Psykoterapiat*. Klaukkala: Recallmed.

Taylor, Affrica (2011) Reconceptualizing the “nature” of childhood. *Childhood. A Journal of Global Child Research* 18:4, 420–433.

Tiaynen-Qadir, Tatiana & Salmenniemi, Suvi (2017) Self-help as a glocalised therapeutic assemblage. *European Journal of Cultural Studies* 20:4, 381–396.

Tommy Hellstenin verkkosivut. Tommy Hellsten? <https://www.tommyhellsten.com/tommy-hellsten>. Tarkistettu 3.12.2020.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Typpö, Juho (2020) Miksi keski-ikäiset eivät enää osaa käyttäytyä? Helsingin Sanomat HS 31.7.2020. Verkkojulkaisu. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006586675.html>. Tarkistettu 11.4.2021.

Tähtinen, Juhani & Salmi-Niklander, Kirsti & Tuomaala, Saara (2009) Lapsuuden tutkimuksen monet ja monitieteiset kasvot. *Kasvatus & Aika* 3:3, 3–8.

Töttö, Pertti (1997) Pirullinen positivismi: kysymyksiä laadulliselle tutkimukselle. Jyväskylä: Yliopistopaino.

Vaknin, Sam (2021) How Wounded Inner Child Undermines Adult. Verkkojulkaisu. <https://www.youtube.com/watch?v=QMd4HstyCBs>. Tarkistettu 11.4.2021.

Valkonen, Noora (2019) Sabotoitko omaa onneasi? Testaa, miten oikeasti toimit parisuhteessasi! *Iltta-Sanomat* 18.3.2019. Verkkojulkaisu. <https://www.is.fi/hyvaolo/art-2000006039606.html>. Tarkistettu 26.4.2021.

Vanderbeck, Robert (2010) Kompetentteja sosiaalisia toimijoita? Pohdintoja lapsuuden tutkimuksen aikuisista. Teoksessa Kirsi Kallio & Aino Ritala-Koskinen & Niina Rutanen (toim.) *Missä lapsuutta tehdään?* Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 105. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 33–52.

Vuoripuro, Verna (2019) Ilmastoaktivisti Greta Thunberg vastaa kiusaajilleen: ”En ymmärrä, miksi aikuiset käyttävät aikaansa teinien pilkkaamiseen ja uhkailuun”. Helsingin Sanomat HS 26.9.2019. Verkkojulkaisu. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006251436.html>. Tarkistettu 12.4.2021.

Vänskä, Annamari & Autio, Minna (2009) Aikuisia lapsia ja lapsiaikuisia: symbolinen lapsuus visualisoituvassa kulutuskulttuurissa. *Nuorisotutkimus* 27:4, 53–69.

YLE (2020/2018) Kuka oli Alice Miller? Dokumenttielokuva. Verkkojulkaisu. <https://areena.yle.fi/1-3486616>. Tarkistettu 25.4.2021.

Weber, Robert (1990) *Basic content analysis*. Newbury Park: Sage.

Woodstock, Louise (2005) Vying constructions of reality: Religion, science, and "positive thinking" in self-help literature. *Journal of Media and Religion* 4:3, 155–178.

Worsley, Howard (2002) The Impact of the Inner-child on Adult Believing. *Journal of Beliefs & Values*, 23:2, 191–202.

Wright, Katie (2008) Theorizing therapeutic culture: Past influences, future directions. *Journal of Sociology* 44:4, 321–336.